T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK DİN MÛSİKÎSİ BİLİM DALI

DİYARBAKIR'DA MEVLİD KÜLTÜRÜ: MEVLİDHANLIK GELENEĞİ VE SÜLEYMAN ÇELEBİ MEVLİDİ'NİN İCRA ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARA ERDEM

BURSA – 2022

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK DİN MÛSİKÎSİ BİLİM DALI

DİYARBAKIR'DA MEVLİD KÜLTÜRÜ: MEVLİDHANLIK GELENEĞİ VE SÜLEYMAN ÇELEBİ MEVLİDİ'NİN İCRA ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SARA ERDEM

Danışman
Doç. Dr. Muhammet Zinnur KANIK

BURSA – 2022

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi Ve Sanatları Anabilim Dalı, **701922011** numaralı **Sara ERDEM**'in hazırladığı "**Diyarbakır'da Mevlid Kültürü: Mevlidhanlık Geleneği ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin İcra Analizi**'' konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, …… günü …… saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin…….(başarılı/başarısız) olduğuna ……(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye
Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı
Doç. Dr. Muhammet Zinnur KANIK
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Bursa Uludağ Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali İhsan Akçay

Üye
Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yıldırım

Tarih
26.09.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

Tarih: 05/09/2022

Tez Başlığı / Konusu: "**Diyarbakır'da Mevlid Kültürü: Mevlidhanlık Geleneği ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin İcra Analizi**''

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam …….. sayfalık kısmına ilişkin, 05/09/2022tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %.....'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/dahil
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

05/09/2022

Adı Soyadı:	**Sara ERDEM**
Öğrenci No:	**701922011**
Anabilim Dalı:	**İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı**
Programı:	**Türk Din Mûsikîsi**
Statüsü:	**Yüksek Lisans**

Danışman

Doç. Dr. Muhammet Zinnur KANIK

05/09/2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Çalışması olarak sunduğum "Diyarbakır'da Mevlid Kültürü: Mevlidhanlık Geleneği ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin İcra Analizi" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

05.09.2022

Adı Soyadı : Sara ERDEM

Öğrenci No : 701922011

Anabilim/ Anasanat Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Programı : Türk Din Mûsikîsi

Tezin Türü : Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : **Sara ERDEM**

Üniversite : **Uludağ Üniversitesi**

Enstitü : **Sosyal Bilimler Enstitüsü**

Anabilim dalı : **İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı**

Bilim dalı : **Türk Din Mûsikîsi Bilim Dalı**

Tezin Niteliği : **Yüksek Lisans Tezi**

Mezuniyet Tarihi : **…./…./2022**

Tez Danışman(lar)ı : **Doç. Dr. Muhammet Zinnur KANIK**

Diyarbakır'da Mevlid Kültürü: Mevlidhanlık Geleneği ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin İcra Analizi

Diyarbakır'da bulunan ve tasavvufi geleneğe sahip, mûsikîye kabiliyetli şairler Süleyman Çelebi'den ilhâm alarak mevlid yazmışlardır. Zengin bir mevlid kültürüne sahip olan Diyarbakır'da yazılan mevlid metinleri zamanında okunduğu gibi, Diyarbakırlı olmayan şairlerin yazmış olduğu mevlidler de yıllar içerisinde okunmuştur. Osmanlıca, Türkçe, Kürtçe ve Zazaca gibi çeşitli dillerde yazılmış olan mevlid metinleri yörede hâlâ okunmaktadır. Bu mevlidler icra edilirken kendilerine özgü yapı, ses ve ezgiler barındırmaktadır. Çalışmamız betimsel bir çalışma olup tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada metin analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmamızın kapsamında okunan mevlid metinleri, ilgili literatürün yazılı ve görsel materyalleri, ses kayıtları, video, yapılan bire bir görüşme kayıtları veri toplama araçlarıdır. Yöredeki geleneksel mevlid yapısının tespiti için mevlidhanlarla görüşmeler yapılmış ve okunan mevlid metinlerinin icra tarzları üzerinde durulmuştur. Bu metinler araştırılırken yörede okunan Bateyî mevlidinin (Kürtçe) Dersaadet nüshalarından biri tarafımızca bulunmuştur. Çalışmanın sonucunda yöre mevlidlerinde Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtan icraların Kesikbaş Mevlidi diye bilinen Süleyman Çelebi mevlidi olduğu tespit edilmiştir. Yörede 1970'li yıllarda olduğunu tespit ettiğimiz ve ustaca icra edilen Süleyman Çelebi mevlidinin bir kaydına tarafımızca ulaşılıp ilk beş bahir –Davet, Tevhid, Nur, Velâdet ve Merhaba Bahirleri- ve bu bahirler arasında okunan eserler notaya alınarak (makamsal) makam dizisi analizi yapılmıştır. Yörede icra edilen Kürtçe ve Zazaca mevlidlerin Uşşak, Hüseyni ve Hicaz gibi temel makamlarda icra edildiği ortaya çıkmıştır. Tüm mevlidlerde Merhaba Bahri'nin ayakta okunması yörede gelenekselleşmiş bir âdet olduğu görülmüştür. Diyarbakır'daki mevlid kültürü ürünlerinin bir araya getirilip kaydedilmesi ve Diyarbakır mevlid kültürüne kaynaklık etmesi amaçlanan bu çalışmamızla Diyarbakır'daki geleneksel mevlid kültürünü benimseyen icracıların ve bu minvalden yetişecek mevlidhanların istifade etmesi en önemli gayemiz olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Diyarbakır Mevlidi, Kültür, Mevlidhan, Dinî Mûsikî, Yöre Müziği

ABSTRACT

Name and Surname	**: Sara ERDEM**
University	**: Uludag University**
Institution	**: Social Science Institution**
Field	**: Department of İslamic History And Arts**
Branch	**: Discipline of Turkish Religious Music**
Degree Awarded	**: Master**
Degree Date	**: …./…./2022**
Supervisor (s)	**: Doç. Dr. Muhammet Zinnur KANIK**

Mawlid Culture in Diyarbakır: Mawlidhan Tradition and Performing Analysis of Süleyman Çelebi's Mawlid

People in Diyarbakir who had a sufi tradition and were talented in music wrote mawlids with the inspiration by Süleyman Çelebi. Both the mawlid texts written in Diyarbakır which has a rich mawlid culture, and the mawlids written by people from out of Diyarbakır have been read for years. Mawlid texts written in different languages such as Ottoman, Turkish, Kurdish and Zazaki are still read with great interest in the region. While these mawlids are performed, their unique structure, sound, tone and melodies are used. Descriptive screening model was used as research method. Content /text analysis and semi-structured interview were used in the study. Mawlid texts, written and visual materials of the relevant literature, audio recordings, videos and interview were used to collect data in the study. In order to determine the traditional mawlid structure in the region, interviews were held with the mawlidhans and the performance styles of the mawlid texts were focused. While researching these texts, another copy of Dersaadet of the Bateyî mawlid (Kurdish) which was read in the region was found by the researcher. As a result of the study, it has been determined that the performances that reflect the characteristics of Turkish music in the local mawlids are the mawlid of Süleyman Çelebi, known as Kesikbaş Mevlidi. The recording of Süleyman Çelebi's mawlid which was performed in 1970s with professional recitation in the region was reached and first five parts of its which are Davet, Tevhid, Nur, Veladet and Merhaba part and the works read between these parts were notated and maqam sequence analysis of them was done. It has been found that the Kurdish and Zazaki mawlids performed in the region were performed in basic makams such as Uşşak, Hüseyni and Hicaz. Moreover, it has been seen that it is a traditional custom in the region to read the ‘‘Merhaba’’ part standing up in all mawlids. It will be our most important goal that the performers who adopt the traditional mawlid culture in Diyarbakır and the mawlidhans who will be trained in this way benefit from this study which aims to collect and record the products of the mawlid culture in Diyarbakır and to be a source for the mawlid culture in Diyarbakır.

Keywords: Diyarbakır Mawlid, Culture, Mawlidhan**,** Religious Music, Local Music

ÖNSÖZ

İslam edebiyatının en önemli metinlerinden biri mevlidlerdir. Hz. Muhammed'in kutlu doğumu için kaleme alınan bu metinler İslam tarihi boyunca halk tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştır. Türk coğrafyasında özellikle Süleyman Çelebi'nin 1409 yılında yazmış olduğu ve ''Kurtuluşa Vesîle Olan'' anlamını taşıyan ''Vesîletü'n-necât'' isimli mevlid metni, yazıldığı günden bugüne hâlâ büyük bir ilgi ve sevgiyle okunmaktadır. Bu mevlid metninin ifade gücünün yüksek olmasının yanında icrasının besteli olarak da yapılması mevlidin yaygınlaşmasında önemli bir sebep olmuştur. Süleyman Çelebi, yazdığı mevlidiyle birçok mevlidin yazılmasına ilhâm olmuştur. Hâlâ çeşitli dillerde mevlid yazan müellifler bulunmaktadır. Kadîm bir tasavvufi birikime sahip Diyarbakır şehrinde de mevlide ayrı bir değer atfedilmiştir. Diyarbakır kültürü içerisinde kendi özgün yapısı ve icra tarzlarıyla çeşitli dillerde mevlidler okunmuş ve okunmaya devam edilmektedir. Mevlide duyulan sevgi, mevlid için özel olarak yetişen ve geleneksel mevlid anlayışına sahip mevlidhanların yetişmesini sağlamıştır. Günümüz modern kültürü her ne kadar geleneksel değerlerde hasarlar yaratsa da mevlide duyulan sevgiyi ve her fırsatta kendilerine özgü yapılarıyla icrasını değiştirememiştir.

İslam medeniyetiyle çok erken zamanlarda tanışan Diyarbakır şehri, kendi özgün kültürü içerisinde İslamî kimliğin etkisine girmiştir. Yüzyıllar içerisinde İslam dininin hem cami hem de tekke mûsikîsi formlarını, sahip olduğu kadîm mûsikî geçmişiyle bütünselleştirip farklı ve özgün bir alan yaratmıştır. Diyarbakır'ın kadîm İslamî birikiminin en önemli ürünlerinden biri mevlidlerdir. Diyarbakır'ın bünyesinde icra edilen mevlidleri ele alan bu çalışma ile; Diyarbakır'daki geleneksel mevlid anlayışının ortaya çıkması, icra edilen mevlidlerin bir araya getirilerek derlenmesi ve icra tarzlarının ortaya çıkması, Diyarbakır geleneksel mevlidini günümüze taşıyan mevlidhanların tespiti, mevlid icrasında unutulmaya yüz tutmuş Davet Bahri olarak okunan Hüzzam Tevşih, bahir arasında Hüseyni makam özellikleri ile okunan Na't-ı Şerîf'in icra makamlarının kayıt altına alınıp unutulmasının engellenmesi ve günümüz icracılarının istifade etmesi tarafımızca hedeflenmiştir.

Çalışma sürecimde her an kendisine ulaşarak bilgi ve tecrübesinden faydalandığım, kıymetli danışman hocam Doç. Dr. M. Zinnur Kanık'a, kadîm bilgilerini benimle paylaşarak çalışmamın en önemli kaynaklarından olan sevgili Mevlidhan Mustafa'ya, çalışmam için beni kaynak kişilere ve kaynak kitaplara yönlendirerek yardımcı olan değerli Doç. Dr. M. Sait Mermutlu'ya, çalışmamda incelediğim mevlid kayıtlarının makam analizinde bilgilerinden yararlandığım Onur Küçükuncular'a ve Kadir Keleş'e, çalışmamda kullandığım ses kayıtlarına ulaşmam noktasında bana katkı sağlayan Abdurrahman Birbir'e, incelediğim Süleyman Çelebi mevlidinin notaya alınması hususunda bana katkı sağlayan Öğr. Gör. İsmail Yörükçüoğlu'na ve Arş. Gör. Hasan Zahid Yurdagül'e, Diyarbakır mevlid kültürü hakkında engin bilgilerini bana aktaran Mevlüd Mergen'e, değerli emekleri, derin merhametleriyle beni yetiştirip bugünlere gelmem için fırsat sağlayan ve bana daima yol gösteren kıymetli annem Necla Erdem'e ve kıymetli babam Mehmet Erdem'e teşekkür ederim.

Eylül 2022

Sara ERDEM

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ..... **ii**
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU ..... **iii**
YEMİN METNİ ..... **iv**
ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vi**
ÖNSÖZ ..... **vii**
İÇİNDEKİLER ..... **viii**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xi**
KISALTMALAR ..... **xii**
GİRİŞ **1**
A. Konunun Amacı ve Önemi 6
B. Metod ve Kapsamı 6
C. İncelenen mevlid icralarında; 7

BİRİNCİ BÖLÜM
MEVLİD KAVRAMI VE İSLAM EDEBİYATINDA MEVLİD

1.1. Tarihsel Süreçte Mevlid Formu 9
1.1.1. Mevlid Kavramı 9
1.1.2. Mevlid Geleneğinin Tarihi ve Mevlid Merasimleri 10
1.2. Edebiyat Alanında Mevlid Formu 13
1.2.1. Mevlidin Edebî Değeri ve Kaynağı 13
1.2.2. Arap Edebiyatında Mevlid 15
1.2.3. Türk Edebiyatında Mevlid 16
1.3. Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid 26

İKİNCİ BÖLÜM
DİYARBAKIR'DA MÛSİKÎ VE MEVLİDHANLAR

2.1. Diyarbakır'ın Sosyo-Kültürel Yapısı ve Mûsikîsi 34
2.2. Diyarbakır'da Dinî Mûsikî Formları 39
2.2.1. Cami Mûsikîsi 40
2.2.1.1. Ezan 41
2.2.1.2. Salâ (Salât) 41
2.2.1.3. Tesbih (Enderun Tesbihatı) 43
2.2.1.4. Minare Kasideleri 44
2.2.2. Tekke Mûsikîsi 45

2.2.2.1. Zikir 47
2.3. Diyarbakır'daki Mevlidhanlar 48
2.3.1. Mevlidhan Mustafa Beydür 48
2.3.2. Mevlidhan Aziz Kubat 50
2.3.3. Mevlidhan Şaban Peker 52
2.3.4. Recep Peker (Ulu Camii Ser Müezzini) 53
2.3.5. Hâfız Tarık Çıkıntaş 53
2.3.6. Hâfız Celal Sevimli 55
2.3.7. Celal Güzelses 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVLİD FORMUNUN DİYARBAKIR'DAKİ UYGULAMALARI VE MEVLİDLER

3.1. Şaban Kâmî Efendi ve Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye 61
3.1.1. Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye 62
3.2. Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Efendi ve Mevlid-i Şerîf (Tarz-ı Cedîd, 1861) 66
3.2.1. Mevlid-i Şerîf (Tarz-ı Cedîd, 1861) 67
3.3. Molla Hüseyin Bateyî ve Mevlid-i Şerîf /Mewlûda Nebi 73
3.3.1. Mevlid-i Şerîf /Mewlûda Nebi 74
3.3.2. Bateyî Mevlid İcrası 82
3.4. Şeyh Muhmmed Emin el-Haydarî ve Mevlîd-i Nebî 88
3.4.1. Haydarî, Mevlîd-i Nebî / Mewlûda Nebi 89
3.5. Ahmed Hasi ve Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî, 1899) 92
3.5.1. Hasî, Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî, 1899) 94
3.5.2. Hasî Mevlidinin İcrası 100
3.6. Süleyman Çelebi ve Vesîletü'n-Necât 102
3.6.1. Vesîletü'n-Necât 103
3.6.2. Vesîletü'n-Necât'ın İcrası 111
3.6.3. Merhaba Bahri için Okunan Özel Bir İcra 115
3.7. Diyarbakır'da Mevlid Algısı ve Okunma Amaçları 116

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİYARBAKIR'DA 1970-1979 TARİHLERİNE AİT BİR MEVLİD KAYDININ (MAKAMSAL) MAKAM DİZİSİ ANALİZİ

4.1. Bölüm Davet Bahri 119
4.2. Bölüm Tevhid Bahri 126
4.3. Bölüm Vasiyet Kısmı 137
4.4. Bölüm Nur Bahri 140
4.5. Bölüm Velâdet Bahri 151
4.6. Bölüm Merhaba Bahri 166
4.7. Bölüm Mi'râc Bahri 181
4.8. Bölüm Duâ ve İlticâ Bahri 184

SONUÇ VE ÖNERİLER **187**

KAYNAKÇA **192**

EKLER **198**

EK-1: Diyarbakır'da Dinî Mûsikî, Mevlid Kültürü, Mevlidlerin İcra Özellikleri ve Mevlidhanlık Geleneğine Dair Yapılan Görüşmeler 198
EK-2: Diyarbakır'da Okunan Kesikbaş Mevlidi'nin Matbu Nüshası 209
EK-3: Bateyî Mevlidinin Dersaadet Matbu Nüshası 224
EK-4: Haydarî Mevlidinin Ayfa Basım Nüshası 273
EK-5: Ahmed Hasi Mevlidinin Diyarbakır Kent Müzesindeki Nüshası 289
EK-6: İbrahim Re'fet Efendi Mevlidinin Matbu Nüshası 305
EK-7: Şaban Kâmî Efendi'nin Mevlidinin Matbu Nüshası 331

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kalkan balığı görünümünde Diyarbakır surları. 35
Şekil 2: Diyarbakır Halk Musikisi Cemiyeti'nde çalışma yapan Celal Güzelses'in talebeleri: 1. Hüsnü İpekçi (siyah ceketli), 2…, 3. Marangoz Şaban, 4.İzzet Dinçer (Kör İzzo), 5-Tarık Çıkıntaş (Siyah Gözlüklü), 6…, 7- Garabet (Bube) Menekşe (gözlüklü), 8- Necati Mungan, 9- Cümbüşçü Ağop 37
Şekil 3: Davet Bahri Hüzzam Salavât 119
Şekil 4: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 1 121
Şekil 5: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 2 122
Şekil 6: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 3 123
Şekil 7: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 4 124
Şekil 8: Tevhid Bahri Hüzzam Salavât 126
Şekil 9: Tevhid Bahri – Sayfa 1 128
Şekil 10: Tevhid Bahri – Sayfa 2 129
Şekil 11: Tevhid Bahri – Sayfa 3 130
Şekil 12: Tevhid Bahri – Sayfa 4 131
Şekil 13: Vasiyet Kısmı 138
Şekil 14: Nur Bahri – Sayfa 1 140
Şekil 15: Nur Bahri – Sayfa 2 141
Şekil 16: Nur Bahri – Sayfa 3 142
Şekil 17: Hicaz Na't – Sayfa 1 146
Şekil 18: Hicaz Na't – Sayfa 2 147
Şekil 19: Hicaz Na't – Sayfa 3 148
Şekil 20: Hicaz Na't – Sayfa 4 149
Şekil 21: Velâdet Bahri Salavât 151
Şekil 22: Velâdet Bahri – Sayfa 1 153
Şekil 23: Velâdet Bahri – Sayfa 2 154
Şekil 24: Velâdet Bahri – Sayfa 3 155
Şekil 25: Velâdet Bahri – Sayfa 4 156
Şekil 26: Velâdet Bahri – Sayfa 5 157
Şekil 27: Velâdet Bahri – Sayfa 6 158
Şekil 28: Velâdet Bahri – Sayfa 7 159
Şekil 29: Velâdet Bahri – Sayfa 8 160
Şekil 30: Velâdet Bahri Salavât 165
Şekil 31: Merhaba Bahri – Sayfa 1 167
Şekil 32: Merhaba Bahri – Sayfa 2 168
Şekil 33: Merhaba Bahri – Sayfa 3 169
Şekil 34: Merhaba Bahri – Sayfa 4 170
Şekil 35: Salât-ı Ümmiye 173
Şekil 36: Hüseyni Tevşih 175
Şekil 37: Hüseyni Na't-ı Şerif – Sayfa 1 177
Şekil 38: Hüseyni Na't-ı Şerif – Sayfa 2 178
Şekil 39: Hüseyni Salavat 180

KISALTMALAR

b.	: Bin (Oğlu)
bk.	: Bakınız
CD	: Compact Disc
C.Ü	: Cumhuriyet Üniversitesi
çev.	: Çeviren
DVD	: Digital Versatile Disc
ed.	: Editör
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
Gliss.	: Glissando
H	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
Hz.	: Hazreti
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
M	: Milâdî
MÖ	: Milâttan Önce
öl.	: Ölüm Tarihi
Port.	: Portamento
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü
s.a.v.	: Sallallâhü aleyhi ve sellem
St.	: Sankt
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
tr	: tril
TRT	: Türkiye Radyo Televizyonu
TV	: Televizyon
vb.	: ve benzerleri
vib.	: Vibrato
vd.	: ve devamı
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Çoğulu ‘‘mevâlid’’ ve ‘‘mevâlîd’’ olan ‘‘mevlid’’ kelimesi esas itibariyle Arapça ‘‘v, l, d’’ köküne dayanmaktadır. Doğma, dünyaya gelme, vilâdet, bir insanın doğduğu yer/zaman gibi anlamlara gelmektedir.[1] Mevlid kelimesinin en yaygın anlamlarından biri de Hz. Muhammed’in doğum zamanı ve doğumu için kaleme alınan manzum eserler olarak anlam kazanmasıdır. Türkçede kullanılan mevlid, Hz. Muhammed’in doğumuyla beraber zamanla bu doğum için yapılan törenleri ve bilhassa Süleyman Çelebi’nin Vesîletü’n-necât isimli eseri anlamında da anlaşılmaktadır.[2]

Hz. Muhammed’in doğum günü için genel kabul gören tarih 571 (M.1175) yılının Rebîülevvel ayının 12. günüdür. Hz. Peygamber, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevi ve Abbasi devirlerine bakıldığında mevlid için devlet eliyle yapılan bir kutlamanın olmadığı görülmektedir.[3] Hz. Peygamber’in doğum yıl dönümü için yapılan kutlamalar Şiî Fâtımî Devleti tarafından Muiz-Lidînillah döneminden itibaren (972-975) devlet eliyle yapılarak resmi kutlamaya dönüşmüştür.[4]

Mevlidin halkın da katılabildiği törenler hâlini alması ilk olarak Eyyûbîler döneminde Erbil Atabeyi olan Ebû Saîd Muzafferüddin b. Ali b. Kökböri (öl. 630/1233) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kökböri’nin yaptığı bu törenler mevlidin ‘‘Hz. Peygamber’in doğumunu anma bayramı’’ olarak anılması bakımından önemlidir.[5] Kökbörü’den önce yapılan mevlid kutlamaları hakkında ise Selami Bakırcı şunları söylemektedir:

> ‘‘Gökbörü’den önceki kutlamalar halk arasında, özellikle tasavvuf çevresinde bir şekilde yapılmaktaydı. Daha sonraları ise toplu olarak kutlanmaya başlanmıştır; Gökbörü ise bu kutlamaları bir resmi kutlama haline getirmiş ve bu arada yapılan masrafların devlet tarafından karşılanmasını sağlamıştır.’’[6]

---

1 Ferit Devellioğlu, ‘‘Mevlid’’, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Yayınları, 2010), 739; Şemseddin Sami, ‘‘Mevlid’’, *Kâmûs-ı Türkî*, haz. Raşit Gündoğdu vd. (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2018), 1108.

2 Devellioğlu, ‘‘Mevlid’’, 739; Şemseddin Sami, ‘‘Mevlid’’, 1108; Fatih Köksal, *Mevlid-nâme* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011), 20.

3 Ahmet Özel, ‘‘Mevlid’’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/475-479.

4 Özel, ‘‘Mevlid’’, 29/475-479.

5 Necla Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü’n-Necât) Süleyman Çelebi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 7.

6 Selami Bakırcı, *Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi* (Akademik Araştırmalar Yayınları, 2002), 21.

Osmanlı Devleti'nde yapılan mevlid kutlamalarının saray protokolünde yer alması ilk olarak Kanûnî Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) başlamıştır. II. Murad döneminde (996/1588) ise artık imparatorluk nezdinde kutlanmaya başlanmıştır.[7] Mevlid, 1910 yılında resmi bayramlardan biri hâline getirilmiştir. Lakin Cumhuriyet ilan edilince resmi bayramlardan çıkarılmıştır.[8]

Hz. Peygamber henüz hayatta iken kendisini öven şiirler kaleme alınmıştır. Nitekim şâirü'n-nebî olarak tanınan Hassân b. Sâbit (öl. 54/674) şiirlerinde Hz. Peygamber'i övmüştür. Abdullah b. Revâha ve özellikle ''Yedi Asılı'' şiirlerden birisini yazmış olan Ka'b b. Züheyr (24/645) en meşhur olan şairlerdendir.[9] Zira Ka'b b. Züheyr'in yazmış olduğu kaside ''Kasîdetü'l-Bürde'' olarak tanınmıştır.[10] Hz. Peygamber hayatta iken kendisini öven şiirler ve medhiyeler mevlidin oluşma sürecini etkilemişse de mevlidlerin asıl kaynağını oluşturan Hz. Peygamber için yazılmış olan eski Sîre' (Sîretu Resûlullah, Siyer) Şemâ'il ve Meğâzî türündeki kitaplardır.[11] Bu kaynaklarla beraber Hz. Peygamber'in mi'râc hadisesini ele alan mi'râcnameler, hicretini ele alan hicretnameler, fiziki ve bedeni özelliklerini anlatan hilyeler, isimlerinden bahseden esmâ-i nebîler, soyundan bahseden Neseb-i şerifler, mucizelerini işleyen mucizetnameler mevlid metinlerine ilhâm olmuşlardır.[12]

Türk edebiyatında mevlid türü eserlerin çoğunlukta olmasının en önemli sebeplerinden biri hiç şüphesiz ki Süleyman Çelebi'nin 1409'da kaleme aldığı Vesîletü'n-necât adlı mevlid metnidir. Bu mevlid eseri Türk halkı tarafından çok sevilmiş ve okunmuştur.[13] Süleyman Çelebi'den önce mevlid metinleri yazıldığı gibi kendisinden sonra da mevlid metinleri yazılmıştır. Fakat bu mevlidlerin hiçbiri Süleyman Çelebi'nin mevlidi gibi bir şöhrete kavuşamamıştır. Bu sahada en bilinen mevlid eseri sehl-i mümteni[14] olarak kabul

---

7 M.Tayyip Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1975), 23.

8 Necla Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 15.

9 Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 19.

10 Kenan Demirayak , ''Kasîdetü'l-Bürde'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/566-568.

11 Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 21.

12 Nihat Öztoprak, ''Türk Edebiyatında Manzum Siyerler'', *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu,* ed. Bilal Kemikli vd. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 54.

13 Hasan Aksoy, ''Mevlid, Türk Edebiyatı'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/482.

14 Söylenmesi kolay gibi görünen fakat bir benzerinin söylenmesinin çok güç olduğu söz ve ifadeler.

edilen Vesîletü'n-necât'tır.[15] Vesîletü'n-necât adlı mevlid metninin her bir bölümüne bahir denilmektedir. Bu mevlid metninin nüshalarında bölüm sayıları değişmekle beraber Necla Pekolcay'ın verdiği bilgilere göre on dört bölümden oluşmaktadır. İstanbul kütüphanelerinde tespit ettiği tüm nüshaları karşılaştıran Pekolcay'a göre bu bölümler şu şekildedir:

1. Fî tevhîdi bâri sübhânehü ve ta'âla 'azze ve celle.
2. Fi'ltimâsi'd-du'â li'n-nâzımetihi ve fî 'özri'l-kitâb.
3. Fî beyânı sebeb-i fıtrati'l-'âlem.
4. Fî beyânı fıtrati'l-'âlem ve rûhi Muhammedin 'aleyhi's-selâm.
5. Fî beyânı hilkati Âdem ve intikâil'n-nûri Muhammed'in 'aleyhi's-selâm.
6. Fî beyânı zuhûri vücûdi'n-Nebiyy sallallâhü 'aleyhi ve sellem.
7. Fî medhi'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm.
8. Fî beyânı mû'cizâtı'n-Nebiyy sallallâhü 'aleyhi ve sellem.
9. Fî mi'râcı Mustafâ 'aleyhi's-selâm.
10. Fî hicreti'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm.
11. Fî ba'zı evsâfi'l-Mustafâ 'aleyhi's-selâm.
12. Fasl. (Muhammed ümmetinin nasıl olması gerektiğinden bahseden fasıl.)
13. Fi'n-nasîha.
14. Fî vefâtı'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm.[16]

Bu mevlid metninin bazı nüshalarının sonunda Hikâye-i Geyik, Hikâye-i Güvercin, Dâstân-ı İbrahim, Dâstân-ı İsmail, Hikâye-i Kesikbaş, Hikâyet-i Ukâşe gibi hikâyeler bulunmaktadır.[17] Mevlid metni 750 beyit iken eklemelerle beraber 900-1000 beyite çıkmaktadır.[18]

[15] Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 25.
[16] Necla Pekolcay, ''Süleyman Çelebî Mevlidi Metni Ve Menşei Meselesi'', *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi* 6/6 (1954), 39-64.
[17] R. Bahar Akarpınar, *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 212.
[18] Nuran Çetinkaya, *Tarihî Süreçte Mevlid* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 26.

Süleyman Çelebi'nin mevlidi Arapça, Çerkesçe, Rumca, Kürtçe, Tatarca, Almanca, İngilizce, Arnavutça, Boşnakça, Sevahili gibi dillere çevirilmiştir. Süleyman Çelebi mevlidinin Rumca tercümeleri ise ciddi bir inceleme gerektiren eserlerdendir. [19]

Mevlid, Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümü olan Rebîülevvel ayının on ikinci gecesi başta olmak üzere mübârek gün ve gecelerde, bir şahsın vefat yıl dönümlerinde, adaklarda, hac dönüşlerinde, doğumlarda,[20] dinî merasimlerde,[21] bir çocuğun sünnet töreninde, evlilik törenlerinde, ev alma, iş yeri açma, askerlik durumlarında, hastalığı atlatma, camilerin açılışlarında[22] gibi sebeplerle okunmaktadır. Mevlidin bu derece okunmasında bestelenmiş olmasının da önemli bir rolü vardır. Sadeddin Nüzhet Ergun mevlidin kendi döneminde bestelenmiş olabileceğini tahmin ettiğini söylemektedir. Ayrıca bizzat Süleyman Çelebi'nin bestelemiş olabileceğini de ifade etmektedir.[23] Mevlidin Sinaneddin Yusuf tarafından bestelendiğine dair bilgiler de mevcuttur.[24] Fakat mevlidin asıl bestekârının Bursalı bir mûsikişinas olan Sekban olduğu düşünülmektedir.[25] Bu beste uzun zaman okunmakla beraber notaya alınmaması, uzun ve sanatlı olması gibi sebeplerden dolayı[26] 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde unutulmaya başlanmıştır.[27]

Tarih boyunca farklı medeniyetlerin hâkimiyetine giren, Hz. Ömer'in hilafeti zamanında (H. 634-644) İyâz b. Ganm komutanlığında H. 639 yılında Müslümanlarca fethedilen Diyarbakır şehrinde;[28] köklü bir tasavvufi geçmiş ve geleneğe bağlı,[29] Türk din mûsikîsinin hem tekke hem de camide kullanılan mevlid formu önemli bir yere sahiptir. Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât adlı mevlidi bu alanda kendisinden sonra kaleme

---

19 Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 27-58.

20 Ahmed Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif* (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995), 59-60.

21 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 24.

22 Fatih Koca, ''Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlîd ve Dobruca Besteli Mevlîdi'', *Diyanet İlmî Dergi* 55 (2019), 164.

23 Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi* (İstanbul: Vadi Yayınları, 2017), 42.

24 Ubeydullah Sezikli, ''Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser'', *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2008), 181.

25 Bedri Mermutlu, ''Besteli Mevlid Meselesi'', *Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid – Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri – Sempozyumu*, ed. Mustafa Kara vd. (Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2007), 416.

26 Sezikli, ''Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser'', 181.

27 Nuri Özcan, ''Mevlid'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/484.

28 Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırda Gömülü Meşhur Adamlar* (Ankara: Neyir Matbaası, 1985), 19-20.

29 Mehmet Sait Mermutlu, ''Diyarbakır'da Hoş Bir Sadâ Tasavvuf Mûsikîsi'', *Diyarbakır Kültür ve Medeniyet Dergisi* 2 (2021), 39-41.

alınan mevlid metinlerinin yazımında ilhâm kaynağı olmuştur.[30] Bu ilhâmdan Diyarbakır'da bulunan ve tasavvufi geleneğe sahip, mûsikîye kabiliyetli şairler de faydalanmıştır. Diyarbakır'da yazılan mevlid metinleri zamanında okunduğu gibi, Diyarbakırlı olmayan şairlerin yazmış olduğu mevlidler de yıllar içerisinde okunmuştur. Bu mevlidler; Osmanlıca, Türkçe, Kürtçe ve Zazaca olmak üzere çeşitli dillerde yazılmıştır. Bazı mevlid metinleri günümüzde artık okunmamakla beraber yörede hâlâ okunan mevlid metinleri de bulunmaktadır.[31] Diyarbakır'da yazılmış olan mevlid metinleri, Diyarbakır'da yazılmadığı hâlde zamanında okunmuş ve hâlâ okunmakta olan mevlidler ile yazarları:[32] Şaban Kâmî Efendi'nin 1280/1863 tarihinde yazdığı Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye, Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Efendi'nin 1861 yılında yazıp Tarz-ı Cedîd ismiyle meşhur olan Mevlid-i Şerîf'i, ilk Kürtçe mevlid olarak 17. veya 18. yüzyılda Molla Hüseyin Bateyî'nin yazdığı Mevlid-i Şerîf/Mewlûda Nebi, 20. yüzyılda Kürtçe yazılmış olan Şeyh Muhmmed Emin el-Haydarî'nin Mevlîd-i Nebî'si, 1899'da Zazaca yazılmış ilk eser olan Ahmed Hasi'nin Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî) ve Süleyman Çelebi'nin 1409'da yazdığı Vesîletü'n-Necât isimli eseridir.

Diyarbakır'da okunan mevlidlerde sosyo-kültürel konum nedeni ve şehrin yüzyıllardır birçok medeniyete ve uygarlığa ev sahipliği yapmasından ötürü kültür-sanat anlamında mozaik (girift) bir yapıya sahiptir. Eser icralarında hem Türk Halk Müziği ezgileri hem de geleneksel Türk Sanat Müziği makamlarının etkisi görülmektedir. Diyarbakır'da mevlid formunun günümüze değin kendi özgün yapısı içinde geleneksel bir seyire kavuşmasında hiç şüphesiz ki mevlidhanların önemli bir yeri vardır. Diyarbakır mevlidinin temsilcisi olan bu mevlidhanlar: Mevlidhan Mustafa Beydür, Mevlidhan Aziz Kubat, Mevlidhan Şaban Peker, Ulu Camii Ser-Müezzini Recep Peker, Hâfız Tarık Çıkıntaş, Hâfız Celal Sevimli ve Celal Güzelses'tir.

Yukarıda aktarılan hususlar çerçevesinde Diyarbakır'daki mevlid kültürü: mevlidhanlık geleneği ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin icra analizi hakkında yapılan bu çalışmada; Diyarbakır'da yazılan/okunan mevlid metinlerinin muhteva ve icra tarzları, mevlid

[30] Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 25.
[31] Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül- 28 Kasım 2021).
[32] Mevlidhan Mustafa, Mevlidhan Aziz Kubat ve Diyarbakırlı şair-yazar Mevlüt Mergen ile yapılan kişisel görüşmeler ve tarafımızca katıldığımız çeşitli mevlid törenleri neticesinde bu "sıralama'' oluşturulmuştur. Kaynaklar için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül – 28 Kasım 2021); Aziz Kubat, Kişisel Görüşme, (19 Aralık 2021); Mevlüt Mergen, Kişisel Görüşme, (19 Kasım 2021).

icralarında yapılan uygulamalar, mevlid icralarında mevlidhanların kullandığı makamlar ve bunlara ek olarak Süleyman Çelebi Mevlidi kaydının ilk beş bahrinin (makamsal) makam dizisinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi *Diyarbakır cami ve tekke mûsikîsinin ortak formu olarak icra edilen mevlid metinleri, bu mevlidlerin icra özellikleri ve icralarda kullanılan makamlar nelerdir?* şeklinde belirlenmiştir.

A. Konunun Amacı ve Önemi

Yaptığımız bu çalışmada; Diyarbakır'da icra edilen mevlidler, mevlidlerin icra ediliş tarzları, mevlid icrasında kullanılan makamlar, makamların yöre mevlidinde algılanış biçimleri, mevlid icrasındaki uygulamalar, mevlidin Diyarbakır kültüründeki yeri, bu kültürü geleneksel seyirde günümüze taşıyan mevlidhanlar ve mevlidi icra yöntemleri incelenmiştir. Diyarbakır'da icra edilen mevlid kültürünün neredeyse yüz yıllık geçmişine şahit olmuş, içerisinde bulunmuş mevlidhanları ve mevlidhanları duyumsal açıdan takip eden icracılar ile yapılan görüşmeler ve ses-kayıt cihazları ile dinlenen mevlid kayıtları neticesinde Diyarbakır'daki mevlid kültürünün ürünlerinin bir araya getirilip kaydedilmesi ve Diyarbakır mevlid kültürüne kaynaklık etmesi amaçlanmıştır.

Özellikle yörede icra edilen Süleyman Çelebi mevlidinin (Vesîletü'n-necât) ilk beş bahri ve bu bahir aralarında okunan, neredeyse unutulmaya yüz tutmuş bazı na'tlar, kasideler ve mevlidin başında okunan Davet Bahri'nin de notaya alınarak icra tarzlarının makamlarıyla ortaya çıkarılması, yörede yapılacak mevlid çalışmalarına kaynak oluşturması ve yörede okunan mevlidlerin tespiti açısından çalışmamızın önemini ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Mevlidhan Mustafa'nın özel arşivinde bulunan Kesikbaş Mevlidi'nin (Vesîletü'n-necât) de ekler kısmına eklenmesi, Süleyman Çelebi mevlidini okuyan ve yeni öğrenecek icracıların istifade edebilmesi açısından önemlidir.

B. Metod ve Kapsamı

Çalışmamız literatürün taranarak var olan durumun tespiti ve mevcut durumun ortaya çıkarılması olduğu için betimsel bir çalışma olup tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmamızda ayrıca metin analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Araştırmamızın kapsamında okunan mevlid metinleri, ilgili literatürdeki yazılı ve görsel materyaller, ses kayıtları, video, yapılan bire bir görüşme kayıtları veri toplama araçlarıdır.

Çalışmamızda ilk olarak kaynak taraması yapılarak yörede okunan mevlid metinleri tespit edilmiştir. Tespit edilen mevlid metinlerinin yörede icra ediliş tarzlarının belirlenmesi için ses-kayıt cihazları, DVD ve video gibi veri toplama araçları kullanılmıştır. Toplanan kayıtlar analiz edilerek yöre mevlidinin icrasında kullanılan makamların tespiti yapılmıştır. Mevlidhanlar ve yöre icracılarıyla bire bir görüşme yapılarak yöre mevlidlerinin icra özellikleri, icradaki uygulamalar ortaya çıkarılmıştır. Mevlidhanlar ve mevlid icracıları ile yapılan görüşmelerde şu sorular sorulmuştur:

1. Kısaca hayatınızdan bahsedebilir misiniz?
2. Diyarbakır'da Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak icra ettiğiniz mevlidlerin icra etme sürecini aktarabilir misiniz?
3. Diyarbakır'da okuduğunuz mevlidleri ve icra özellikleri hakkında bilgi verebilir misiniz?
4. Diyarbakır'da Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak icra ettiğiniz Süleyman Çelebi (Kesikbaş Mevlidi) mevlidinin icrası ve icrada kullanılan makamlar hakkında bilgi verebilir misiniz?
5. Diyarbakır cami mûsikîsi hakkında bilgi verebilir misiniz?
6. Diyarbakır mevlid kültürü hakkında bilgi verebilir misiniz?
7. Mevlidhan Şaban Peker'in hayatına ve mûsikî kabiliyetine dair bilgi verebilir misiniz?
8. Mevlidhan Recep Peker'in hayatına ve mûsikî kabiliyetine dair bilgi verebilir misiniz?
9. İcra ettiğiniz mevlid töreni hakkında bilgi verebilir misiniz?

Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazları ile kaydedilmiştir. İncelenen kayıtlar yazı diline aktarılmıştır. Kayıtlar karşılaştırılıp Diyarbakır'ın yöre mevlidlerinin icra şekilleri ve icrada yapılan uygulamalar ortaya çıkarılmıştır.

C. İncelenen mevlid icralarında;

- Diyarbakır'da okunan mevlid metinlerinden altı tanesi edebî, muhteva ve icra tarzlarıyla incelenmiştir.

- Diyarbakır'da icra edilen mevlidlerin kayıtları dinlenerek her bir bölümde kullanılan makamlar ve üslûpları tespit edilmiştir.
- Dinlenen mevlid kayıtlarının makamları tespit edilirken Türk sanat müziğinin makam ezgileri kullanılmıştır.
- İncelenen mevlid icralarının sonucunda, Diyarbakır'da Türk mûsikîsinin özellikleri yansıtılarak icra edilen mevlidin Süleyman Çelebi'nin mevlid metni olduğu görülmüştür.
- Kürtçe mevlid icralarında; Uşşak, Hüseyni ve Hicaz gibi temel makamların kullanılarak Diyarbakır mûsikî anlayışı ile icra edildiği görülmüştür.
- Yörede Kürtçe, Zazaca, Osmanlıca ve Türkçe mevlidlerin tamamında ''Merhaba Bahri'nin'' ayakta okunmasının geleneksel bir âdet hâline geldiği tespit edilmiştir.
- İncelenen metinlerden Bateyî mevlidinin Dersaadet nüshalarından biri daha tarafımızca ortaya çıkarılmıştır.
- Yörede Türk mûsikîsi özelliklerini gösteren makamlarla icra edilen ve 1970'lere ait olan Süleyman Çelebi mevlidinin bir kaydı tarafımızca ortaya çıkarılarak ilk beş bahri (Davet Bahri, Tevhid Bahri, Nur Bahri, Velâdet Bahri, Merhaba Bahri) ve bu bahirler arasında okunan eserler notaya alınarak (makamsal) makam dizisi analizi yapılmıştır.
- Bateyî mevlidinin de kırk yıl öncesine ait olduğu düşünülen bir kaydı tarafımızca tespit edilip icrada kullanılan makamlar incelenmiştir.
- Mevlid bahirleri arasında yörede okunan bazı kaside, ilahi ve na'tlar da icra edildiği makamlarla sözlerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVLİD KAVRAMI VE İSLAM EDEBİYATINDA MEVLİD

1.1. Tarihsel Süreçte Mevlid Formu

1.1.1. Mevlid Kavramı

Çoğulu ‘‘mevâlid’’ ve ‘‘mevâlîd’’ olan ‘‘mevlid’’ kelimesi esas itibariyle Arapça ‘‘v, l, d’’ köküne dayanmaktadır. Doğma, dünyaya gelme, vilâdet, bir insanın doğduğu yer/zaman gibi anlamlara gelmektedir.[33] Arap âleminde Ahmet Bedevi, Desukî ve Şazili gibi bilinen sufilerin ölüm yıl dönümleri için haftalarca sürebilen ihtifallere de mevlüt, mevlit denilmektedir.[34]

Arapçada doğum/ölüm yıl dönümü veya hastalıktan kurtulma, seyahatten dönüş gibi anlamlarda da kullanılmaktadır.[35] Mevlid kelimesinin en yaygın anlamlarından biri de Hz. Muhammed’in doğum zamanı ve doğumu için kaleme alınan manzum eserler olarak anlam kazanmasıdır. Türkçede kullanılan mevlid, Hz. Muhammed’in doğumuyla beraber zamanla bu doğum için yapılan törenleri ve bilhassa Süleyman Çelebi’nin Vesîletü’n-necât isimli eseri anlamında da anlaşılmaktadır.[36]

Mevlid kelimesi Hz. Muhammed’in doğduğu yer olarak da anlaşılmıştır. Bu anlamı kazanmasında Hârûnü’r-Reşîd’in annesi olan Hayzuran’ın (öl. 789) evi mescit haline çevirmesi, doğduğundaki yerini gümüşle kaplayıp evin olduğu sokağı da ‘‘Sokaku’l Mevlid’’ adını vermesi ve evi bir ziyaret mekânına dönüştürmesi sebep olmuştur. Böylece bu ev ‘‘Mevlid’’ ismiyle kullanılmaya başlanmıştır.[37]

Mevlidin kazandığı anlamlardan biri de ‘‘Hz. Muhammed’in doğumu menkıbesi’’ ve ‘‘Hz. Muhammed’in doğumu bayramı’’ şeklindedir.[38]

---

33 Devellioğlu, ‘‘Mevlid’’, 739; Şemseddin Sami, ‘‘Mevlid’’, 1108,
34 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012), ‘‘Mevlüt/Mevlit’’, 246-247.
35 Ahmet Ateş, *Süleyman Çelebi Vesiletü’n-necat – Mevlid* (Ankara: TDK Yayınları, 1954), 2.
36 Devellioğlu, ‘‘Mevlid’’, 739; Şemseddin Sami, ‘‘Mevlid’’, 1108; Köksal, *Mevlid-nâme,* 20.
37 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü’n-Necât)*, 2.
38 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü’n-Necât),* 2.

Mevlid kelimesi doğmak manasına gelirken yerine kullanılabilen ‘‘mevlûd’’ kelimesi doğan çocuk anlamına gelmektedir. Bu iki kelimenin mânaları farklı olsa da özellikle Hz. Muhammed’in doğum yeri, doğum zamanı olan mevlid yerine mevlûd kelimesinin kullanılmasında bir sakınca olmadığı düşünülmektedir.[39]

1.1.2. Mevlid Geleneğinin Tarihi ve Mevlid Merasimleri

Hz. Muhammed’in doğum günü için genel kabul gören tarih 571 (M.1175) yılının Rebîülevvel ayının 12. günüdür. Hz. Peygamber, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevi ve Abbasi devirlerine baktığımızda mevlid için devlet eliyle yapılan bir kutlamanın olmadığı görülmektedir.[40]

Hz. Peygamber’in doğum yıl dönümü için yapılan kutlamalar Şiî Fâtımî Devleti tarafından Muiz-Lidînillah döneminden itibaren (972-975) devlet eliyle yapılarak resmî kutlamaya dönüşmüştür. Sadece Hz. Muhammed için değil Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve halifenin mevlidleri (mevâlid-i sitte) de yapılmaktaydı. Bu mevlidler; Recep, Şaban ve Ramazan aylarında kandiller ile bayramlarda ise çeşitli kutlamalar hâlinde yapılarak zengin bir şölen geleneği oluşturmuştur.[41]

Mevlidin devlet tarafından yapılarak halkın da katılabildiği törenler halini alması ilk olarak Eyyûbîler döneminde Erbil Atabeyi olan Ebû Saîd Muzafferüddin b. Ali b. Kökböri (öl.630/1233) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kökböri’nin yaptığı bu törenler mevlidin ‘‘Hz. Peygamber’in doğumunu anma bayramı’’ olarak anılması bakımından önemlidir.[42] Kökbörü’den önce yapılan mevlid kutlamaları hakkında ise Selami Bakırcı şunları söylemektedir:

> ‘‘Gökbörü’den önceki kutlamalar halk arasında, özellikle tasavvuf çevresinde bir şekilde yapılmaktaydı. Daha sonraları ise toplu olarak kutlanmaya başlanmıştır; Gökbörü ise bu kutlamaları bir resmi kutlama haline getirmiş ve bu arada yapılan masrafların devlet tarafından karşılanmasını sağlamıştır.’’[43]

---

39 Köksal, *Mevlid-nâme,* 21.
40 Özel, ‘‘Mevlid’’, 29/475-479.
41 Özel, ‘‘Mevlid’’, 29/475-479.
42 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü’n-Necât)*, 7.
43 Bakırcı, *Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi*, 21.

Et-Tenvîr fî mevlidi's-sirâci'l-münîr isimli eserini bu büyük törenlere katılınca yazmış olan İbn Dihye el-Kelbî (604/1207) eserini Kökböri'ye sunmuş ve karşılığında ona bin dinar verilmiştir.[44] Bağdat, Musul, Cezîre, Sencer, Nusaybin, İran gibi beldelerden sûfi, vâiz, fakih ve kurrâ ehlinin katıldığı bu törenler çok gösterişli bir şekilde yapılırdı. Bu törenler senenin birinde Rebîülevvelin sekizinde, diğer sene de on ikisinde gerçekleştirilirdi. Törene katılanlardan özellikle ilim ehline ikramlarda bulunulurdu.[45]

Mısır'daki mevlid kutlamaları büyük törenler biçiminde Memlükler zamanında da yapılmıştır. Memlükler zamanında yapılan büyük törenlerde adından söz ettiren melik, el-Melikü'l-Eşref Kayıtbay (1468-1496) olmuştur. Ayrıca bu dönem sadece Hz. Peygamber için değil belirli ve tanınmış veliler içinde kutlanabilen doğum yıl dönümleri olmuştur. Lakin bu veliler için yapılan mevlid törenleri daha çok ölüm yıl dönümleri için yapılmıştır.[46]

Halkın nezdinde bir bayram havası içinde kutlanan mevlid törenleri Mekke'de de yaygınlaşmış buradan Kuzey Afrika'ya (Mağrib), Sept, Tlemsen, Fas ve İspanya'ya en nihayetinde Hindistan'a da yayılmıştır.[47]

Osmanlı Devletin'de yapılan mevlid kutlamalarının saray protokolünde yer alması ilk olarak Kanûnî Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) başlamıştır. Mevlidin dergâh ve tekkelerde yerini almaya başlaması II. Bayezid döneminden (1481-1512) sonra Kara/Koca Mustafa Paşa Dergâhında okunmasıyla başlamıştır.[48] III. Murad döneminde (996/1588) ise artık imparatorluk nezdinde kutlanmaya başlanmıştır.[49]

Osmanlıdaki mevlid alayları ilk olarak Ayasofya Camii'nde yapılırdı. Sultanahmet Camii'nde yapılmaya başlanması ise 1610 yılından sonradır. Bununla beraber Beyazıt, Nusretiye, Beylerbeyi Camii'nde de kutlamalar yapılmıştır. Çok sayıda katılımın sağlandığı mevlid alayında sadece padişah ve sadrazam değil aynı zamanda şeyhülislâm, kazaskerler, padişahın vezirleri, önde gelen bilgin ve âlimler, şehyler, ağalar ve

---

44 Ahmet Özel, ''Mevlid: Tarihi ve Dini Hükmü'', *Dîvân* 1 (2002), 235-246.
45 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 8-9.
46 Özel, ''Mevlid'', 29/475-479.
47 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 10.
48 Koca, ''Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlîd ve Dobruca Besteli Mevlîdi'', 159.
49 M.Tayyip Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 23.

müdderrisler de bulunurlardı. Böylece geniş ve düzen içinde işleyen dinî törenler hâlini alırdı.[50]

Mehmet Şeker tarafından aktarılan Osmanlı'daki ''mevlid alayı'' şu şekilde gerçekleşirdi:

> ''Mevlid alayı camiye yaklaştığında müezzin mahfilinde Feth sûresi okunmaya başlar, sûre tamamlandığı sırada padişahın mahfil-i hümâyuna geldiğini belli etmek için kafesin küçük penceresi açılır ve cemaat ayağa kalkarak bulunduğu yerde saygıyla eğilirdi. Müezzin mahfilinde 'muarrif' denilen görevlinin Hz. Peygamber'in özelliklerini belirten 'ta'rif'i okunmasının ardından Ayasofya ve Sultan Ahmed camilerinin vâizleriyle o caminin vâizi sırasıyla kürsiye çıkıp kısa birer vaaz verirlerdi; kendilerine kürsüden indikten sonra bazı armağanlarla birlikte birer samur kürk veya ferace hediye edilirdi. Ayrıca her vâizin kürsüye çıkışı sırasında cemaate şerbet ve buhur sunulurdu. Ardından Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'inin okunmasına başlanır ve birinci mevlidhan ilk bahri bitirip kürsüden inince kendisine hil'at giydirilirdi. İkinci mevlidhan, '*Geldi bir ak kuş kanadıyla revan* / *Arkamı sığadı kuvvetle heman*' beytini okurken herkes hürmeten ayağa kalkardı. Bu esnada mahfil-i hümâyun tarafında perde arkasında bekleyen müjdecibaşı Mekke emirinin gönderdiği mektubu sadrazamın önüne koyar, sadrazamın işaretiyle reîsülküttâb onu alarak müjdecibaşıyla birlikte padişahın huzuruna girerdi. Dârüssaâde ağası da mektubu kesesinden çıkarıp kendisine geri verir, o da okurdu. Daha sonra aynı zamanda Harameyn nâzırı olan Dârüssaâde ağasına samur kürk, reîsülküttâp ile müjdecibaşıyla hil'at giydirilirdi. Ardından padişah Medine'den gönderilen hurmanın bir miktarını peşkir ağası eliyle sadrazama yollar, o da birkaçını alıp bir ikisini şeyhülislâma verdikten sonra kalanını vezirlere ve orada bulunan diğer devlet erkânına dağıttırırdı; bu iş tamamlanınca peşkir ağasına bir miktar bahşiş verirdi. İkinci mevlidhan okumasını bitirip kürsüden inince hil'atini ve armağanlarını alır, yerine üçüncü mevlidhan çıkardı. Bu sırada Sultan Ahmed

[50] R. Bahar Akarpınar, *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999), 183-184.

> Camii'nin mütevellisi sadrazamın, Ayasofya Camii'nin mütevellisi şeyhülislâmın, diğer vakıfların mütevellileri de vezirlerle defterdar, nişancı gibi devlet büyüklerinin ve ulemanın önüne şeker tablaları koyar, zamanı gelince de derecelerine göre zağarcıbaşı, saksoncubaşı, muhzır ağa ve diğer ocaklılar bunları kaldırırdı. Üçüncü mevlidhanın ve arkasından mevlid duası yapan duahanın kürsüden inip hil'at ve hediyelerini almalardan sonra tören tamamlanırdı.''[51]

Mekke'deki mevlid kutlamaları Sultan İkinci Mustafa döneminde (1695-1703) yapılmaya başlanmıştır. Akşam namazı eda edildikten sonra Kâbe'den Hz. Muhammed'in doğduğu eve ziyaret yapılarak gerçekleşen bu kutlamalar esnasında meş'ale yakılarak kandiller kullanılır ve her sene ramazan ayının on yedinci gününde yapılırdı. Mevlid Anadoluda nasıl okunuyorsa Mekke'de de o benzerlikte okunurdu.[52]

Mekke'de İkinci Mahmud döneminde yapılan kutlamalar Rebîülevvel ayının on ikisinde daha fazla ilgiyle ve katılımla gerçekleşmeye başladı. Kutlamaların masrafları Mısır hazinesinden ve İkinci Mustafa'nın vakfından alınırdı. Evler kandillerle, kumaşlarla süslenir sonrasında kutlamaya katılan halka şeker ve helva dağıtılırdı.[53]

Mevlid 1910 yılında resmî bayramlardan biri hâline getirilmiştir. Lakin Cumhuriyet ilan edilince resmî bayramlardan çıkarılmıştır.[54]

Tüm İslam coğrafyasında hâlen ilgiyle okunan ve yerine getirilen mevlid kutlamaları evlerde veya yüksek katılımlı toplu törenler şeklinde icrasına devam edilmektedir.

1.2. Edebiyat Alanında Mevlid Formu

1.2.1. Mevlidin Edebî Değeri ve Kaynağı

Hz. Peygamber'e duyulan sevginin bir göstergesi olarak yazılan mevlidler esasında övgü içeren şiirlerdir.[55] Daha çok manzum olarak kaleme alınan mevlid metinleri nazım şekli olarak da mesnevi tarzında yazılmışlardır. İçerik olarak bakıldığında hemen hemen tüm

---

[51] Mehmet Şeker, ''Osmanlılar'da Mevlid Törenleri'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/479.
[52] Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif* , 58.
[53] Ahmed Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif* , 59.
[54] Necla Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 15.
[55] Fatma Gül Temel Ağçoban, *Osmanlıda Mevlid Kültürü*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 38.

mevlid metinleri münâcât bölümüyle başlayıp dua bölümüyle son bulurlar. Hz. Peygamber'in doğumu, peygamberliği, mi'râcı ve vefatı da mevlid metinlerinin çoğunda işlenen bölümlerdendirler.[56]

Hz. Peygamber henüz hayatta iken kendisini öven şiirler kaleme alınmıştır. Nitekim şâirü'n-nebî olarak tanınan Hassân b. Sâbit (öl. 54/674) şiirlerinde Hz. Peygamber'i övmüştür. Abdullah b. Revâha ve özellikle ''Yedi Asılı'' şiirlerden birisini yazmış olan Ka'b b. Züheyr (24/645) en meşhur olan şairlerden olmuştur.[57] Hz. Peygamber'in kendisini affetmesini istemek ve Müslüman olduğunu söylemek maksadıyla Mescid-i Nebevî'de Hz. Peygamber'in huzuruna çıkan Ka'b, Hz. Muhammed'e bir kaside okumuştur. Kaside Hz. Peygamber tarafından çok beğenilerek üzerinde bulunan ''Bürde'' isimli hırkasını Ka'b b. Züheyr'e hediye etmesi ile sonuçlanmıştır. Bu olay neticesinde ise bu kaside ''Kasîdetü'l-Bürde'' olarak tanınmış ve meşhur olmuştur.[58]

Hz. Peygamber hayatta iken kendisini öven şiirler ve medhiyeler mevlidin oluşma sürecini etkilemişse de mevlidlerin asıl kaynağını oluşturan Hz. Peygamber için yazılmış olan eski Sîre'[59] (Sîretu Resûlullah, Siyer) Şemâ'il[60] ve Meğâzî[61] türündeki kitaplardır.[62] Bu eserlerin başını İbn İshak'ın yazmış olduğu es-Sîre'si, İbn Hişam'ın es-Sîretu'n-nebeviyye isimli eseri ile Ebû Îsâ et-Tirmîzî'nin Şemâilu'n-nebî adlı kitabıdır.[63]

Bu kaynaklarla beraber Hz. Peygamber'in mi'râc hadisesini ele alan mi'râcnameler, hicretini ele alan hicretnameler, fiziki ve bedeni özelliklerini anlatan hilyeler, isimlerinden bahseden esmâ-i nebîler, soyundan bahseden neseb-i şerifler, mucizelerini işleyen mucizetnameler mevlid metinlerine ilhâm olmuşlardır.[64] Hz. Peygamber'in vasıflarını övmek amacıyla yazılan şiirler olan na'tlar da mevlid metinlerine kaynaklık etmiştir.[65]

---

56 Akarpınar, *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları*, 170.
57 Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 19.
58 Kenan Demirayak , ''Kasîdetü'l-Bürde'', 24/566-568.
59 Sîre (sîret, siyer): Hz. Peygamber'in hayatından, ahlakından ve suretinden bahseden eserlerin adı.
60 Hz. Peygamber'in ahlakından, huylarından ve tabiatından bahseden eserlere verilen isim.
61 Hz. Peygamber'in katıldığı savaşları anlatan eserlerin adı.
62 Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 21.
63 Köksal, *Mevlid-nâme,* 22.
64 Öztoprak, ''Türk Edebiyatında Manzum Siyerler'', 54.
65 Emine Yeniterzi, ''Bir Edebî Tür Olarak Na'tlar'', *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu,* ed. Bilal Kemikli vd. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 89.

1.2.2. Arap Edebiyatında Mevlid

Mevlid, Arap edebiyatında geniş anlamlarda kullanılmaktadır. Başta Hz. Muhammed'i medheden şiirler kastedilse de Hz. Muhammed'in kutlu doğumunu, yaşamını, kendisinin isimlerini, suretini, ahlakını, savaşlarını, mucizelerini bizlere aktaran siret/siyer türünde verilmiş eserler için de kullanılmıştır. İbn Dihye el-Kelbî'nin H.604 yılında Erbil atabeyi Muzafferuddin Kökbörü tarafından hazırlanan mevlid töreninde okunmak maksadı ile yazdığı et-Tenvîr fî Mevlidi's-sirâci'l-münîr adlı kitabı ilk mevlid eseri diye bilinmekle beraber bu eserden çok önce kaleme alınan eserler de vardır.[66]

Ebu'l-Cevzî (öl. 1200) Mevlidü'n-Nebî (El-Arûs) isimli eseriyle Arap edebiyatında mevlid metni olarak ilk özgün eseri vermiştir. Ebu'l-Kasım-ı Sebtî'nin (öl. 1203) Kitâbü'd Durri'l-Munazzam fî Mevlidi'n-Nebiyyi'l Maazzam adlı eseri, İbn'ül-Arabî'nin (öl. 1240) Kitâbü Mevlid-i Resuli'l-lah adlı eseri, Ebu'l-Hasan Ahmed bin 'Abdi'l-Lâhi'l-Bekrî'nin (öl. 1295) Kitâbü'l-Envârî ve Miftahi'l-esrârî ve'l-efkâr fî zikri nurî seyyidinâ Mustafa adlı eseri, Zemlekanî'nin (öl. 1327) Mevlidü'n-Nebî adlı eseri, Abdü'l Aziz'in (1294-1366) Muhtasarü Sireti'n-Nebî adlı eseri, Şemsü'd-Dîn Muhammed b. Muhammed'in (İbn-ül Cezerî 1350-1459) El mevlidü'l-kebir isimli eseri, İbn Hacer Haytemî'nin (1505-1565) Muhtasar Kısasü'l-Mevlidi'i-Şerif adlı eseri, Berzencî'nin (öl. 1765) Mevlidü'n-Nebî adlı eseri, Ebu'l Abbas b. Abdullâh Lahmî'nin (1174-1203) Mevlid adlı eseri de özgün mevlid metinlerindendirler.[67]

Bir kısmı yalnızca manzum, bir kısmı da yalnızca mensur olarak kaleme alınmış olan Arapça mevlid metinleri benzer şekil ve muhtevalar göstermişlerdir. Metin içinde manzum ve mensur metinler bir arada da yazılmışlardır.[68]

Muhteva bakımından bakıldığında Arapça mevlid metinlerinde; Hz. Muhammed'in yaratılmış olan nurunun başka peygamberlerden kendisine ulaşılmasını, annesinin hamileliğini, yetim kalışını, doğarken meydana gelen mucizevi olayların gelişimini, sütanne olarak Halime'ye bırakılmasını, sütannesinde iken gerçekleşen mucizelerin varlığını, Peygamberliği ve bunun işaretlerini, mucizelerini, isra ve mi'râc hadiselerini,

---

66 Köksal, *Mevlid-nâme,* 22.
67 Akarpınar, *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları*, 177.
68 İsmail Durmuş, ''Arap Edebiyatı''*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/480-482.

tebliğ vazifesini, savaşlarını, aile hayatı ve vafatı gibi benzer konular içerdikleri görülmektedir.[69]

Medine Müfütüsü Ca'fer b. Hasan el-Berzencî'nin yazmış olduğu Mevlidü'n-nebî isimli eseri günümüz Arap dünyasında en çok rağbet edilen ve okunan mevlid metnidir.[70] İran edebiyatına bakıldığında ise mevlid metinlerinin yaygınlık kazanmadığı görülmektedir.[71]

1.2.3. Türk Edebiyatında Mevlid

Hz. Muhammed'e duyulan sevginin bir tezahürü olarak gelişen mevlidin Türk edebiyatında önemli bir yeri vardır. Temel konusu Hz. Peygamber'in doğumu olan bu eserlerde ortak nokta Hz. Peygamber'in nurunun yaratılıp tüm peygamberlerden intikal ederek babasına gelişi, Hz. Âmine'nin hamileliği ve bu esnada meydana gelen olaylar, doğumu ve doğumunda yaşanan mucizelerdir.[72]

Ağırlıklı olarak mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan mevlid metinlerinde en çok kullanılan vezin ''fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün'' kalıbıdır. Mevlid yazarlarının esas gayesi Allah ve Resulünün sevgisini dile getirmek olduğu için söz sanatlarına fazla önem vermemişlerdir. Bu sebeple de mevlid metinleri çoğunlukla sade bir dille yazılmışlardır. Mevlid metinlerinde sade bir dil kullanılmakla beraber ahenkli bir aktarım da söz konusudur. Çünkü rediflerle desteklenmiş kafiyeler, ikilemeler, aliterasyon, asonans gibi söz sanatları kullanılmıştır. Muhtevası çok zengin olan bu eserler dinî kaynakların birçoğunu bünyesinde barındırmışlardır. Kur'ân-ı Kerîm başta olmak üzere hadisler, tassavufi gelenek ve motifler, tarihi olaylar, farklı hikâyeler, ahlaki nasihatler gibi geniş bir içerikle aktarılmışlardır.[73]

Türk edebiyatında mevlid türü eserlerin çoğunlukta olmasının en önemli sebeplerinden biri hiç şüphesiz ki Süleyman Çelebi'nin 1409'da kaleme aldığı Vesîletü'n-necât adlı mevlid metnidir. Bu mevlid eseri Türk halkı tarafından çok sevilmiş ve okunmuştur.[74] Süleyman Çelebi'den önce mevlid metinleri yazıldığı gibi kendisinden sonra da mevlid

---

69 Köksal, *Mevlid-nâme,* 22-23.
70 Durmuş, ''Arap Edebiyatı'', 29/480-482.
71 Durmuş, ''Arap Edebiyatı'', 29/480-482.
72 Köksal, *Mevlid-nâme,* 26.
73 Süleyman Eroğlu, ''Edebi Bir Tür Olarak Mevlidler: Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler'', *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu,* ed. Bilal Kemikli vd. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010), 109-125.
74 Aksoy, ''Mevlid, Türk Edebiyatı'', 29/482.

metinleri yazılmıştır. Fakat bu mevlidlerin hiçbiri Süleyman Çelebi'nin mevlidi gibi bir şöhrete kavuşamamıştır. Bu sahada en bilinen mevlid eseri sehl-i mümteni[75] olarak kabul edilen Vesîletü'n-necât'tır.[76]

Süleyman Çelebi'nin mevlidi aslında Fuzûlî'nin ''Leylâ vü Mecnûn'' adlı eserinin diğer Leylâ vü Mecnûn mesnevilerine nazire olması gibi daha önce benzeri bulunan mevlidlere bir naziredir. Lakin en çok tanınan ve ilk yazılmış mevlid metni olmadığı hâlde en çok şöhret bulmuş nazire bir metindir.[77]

Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu Vesîletü'n-necât adlı mevlidin Türk halkı tarafından çokça sevilip tanınmasında: duyularak yazılmış olması, sade bir dille ifade edilmesi, dinî bir eser olarak manzum yazılması, özel bir ahenkle cami ve evlerde okunması gibi sebepler gösterilmektedir.[78]

Vesîletü'n-necât adlı mevlid metninin her bir bölümüne bahir denilmektedir. Bu mevlid metninin nüshalarında bölüm sayıları değişmekle beraber Necla Pekolcay'ın verdiği bilgilere göre on dört bölümden oluşmaktadır. İstanbul kütüphanelerinde tespit ettiği tüm nüshaları karşılaştıran Pekolcay'a göre bu bölümler şu şekildedir:

1. Fî tevhîdi bâri sübhânehü ve ta'âla 'azze ve celle.
2. Fi'ltimâsi 'd-du'â li'n-nâzımetihi ve fi'özri'l-kitâb.
3. Fî beyânı sebeb-i fıtrati'l-'âlem.
4. Fî beyânı fıtrati'l-'âlem ve rûhi Muhammed'in 'aleyhi's-selâm.
5. Fî beyânı hilkati Âdem ve intikâil'n-nûri Muhammed'in 'aleyhi's-selâm.
6. Fî beyânı zuhûri vücûdi'n-Nebiyy sallallâhü 'aleyhi ve sellem.
7. Fî medhi'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm.
8. Fî beyânı mû'cizâtı'n-Nebiyy sallallâhü 'aleyhi ve sellem.
9. Fî mi'râcı Mustafâ 'aleyhi's-selâm.
10. Fî hicreti'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm.
11. Fî ba'zı evsâfi'l-Mustafâ 'aleyhi's-selâm.
12. Fasl. (Muhammed ümmetinin nasıl olması gerektiğinden bahseden fasıl.)

---

[75] Söylenmesi kolay gibi görünen fakat bir benzerinin söylenmesinin çok güç olduğu söz ve ifadeler.
[76] Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 25.
[77] Mustafa Yıldırım, *Türk Mûsikîsi'nde Mevlid Geleneği ve Kani Karaca'nın Mevlid İcralarının Tahlîli* (Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 40.
[78] Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif,* 25.

13. Fi'n-nasîha.

14. Fî vefâtı'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm.[79]

Bu mevlid metninin bazı nüshalarının sonunda Hikâye-i Geyik, Hikâye-i Güvercin, Dâstân-ı İbrahim, Dâstân-ı İsmail, Hikâye-i Kesikbaş, Hikâye-i Ukâşe gibi hikâyeler bulunmaktadır.[80] Mevlid metni 750 beyit iken eklemelerle beraber 900-1000 beyite çıkmaktadır.[81]

Süleyman Çelebi'nin mevlidi Arapça, Çerkesçe, Rumca, Kürtçe, Tatarca, Almanca, İngilizce, Arnavutça, Boşnakça, Sevahili gibi dillere çevirilmiştir. Süleyman Çelebi mevlidinin Rumca tercümeleri ise ciddi bir inceleme gerektiren eserlerdendir. [82]

Günümüzde en çok kullanılan mevlid metninin nüshası 317 beyitle 1323'te basılmış olan Rıza Efendi'nin nüshasıdır.[83] Süleyman Çelebi'den sonra en çok bilinen ve okunan bir diğer mevlid metni ise Şemseddin Sivâsî'nin mevlididir.[84]

İlk Türkçe mevlid metni hakkında çeşitli görüşler bulunmaktadır. Süleyman Çelebi'nin mevlid metninden iki yıl önce (H.810) Ahmedi'nin İskendernâme adlı eseri içerisinde bulunan mevlid nüshası ilk mevlid metni olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Ahmet Fakih'in (öl. 650/1252) Çarhnâme adlı eserinde, İbnü'l-Cezerî'nin eseri olan el-Mevlidü'l-kebir veya Urfü't-ta'rîf bi'l-mevlidi'ş-şerifte, manzum–mensur olarak Mustafa Darîr'in yazdığı Siretü'n-Nebî'de (790/1388), Âşık Paşa'nın yazdığı Garipnâme adlı eserde mevlid örnekleri mevcuttur.[85]

Türkçe mevlidlerin sayısı iki yüzü aşmaktadır.[86] Aşağıda yüzyıllara göre mevlid müellifleri ve eserleri açıklamaları ile birlikte sıralanmıştır.[87]

---

79 Necla Pekolcay, ''Süleyman Çelebî Mevlidi Metni Ve Menşei Meselesi'', *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi* 6/6 (1954), 39-64.

80 Akarpınar, *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları*, 212.

81 Nuran Çetinkaya, *Tarihî Süreçte Mevlid* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 26.

82 Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 27-58.

83 Necla Pekolcay, ''Süleyman Çelebî Mevlidi Metni Ve Menşei Meselesi'', *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi* 6/6 (1954), 40.

84 Aksoy, ''Mevlid, Türk Edebiyatı'', 29/482-484.

85 Köksal, *Mevlid-nâme,* 31.

86 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 40.

87 Necla Pekolcay'ın tespit ettiği 63, M.Fatih Köksal'ın tespit ettiği 78 mevlid metni ve müelliflerinden istifade edilerek bu sıralama oluşturulmuştur.

15. Yüzyılda Mevlidler

1. Ahmedî (öl. 1412): Mevlid. 1407'de yazılmıştır. Edebiyatımızın ilk mevlid müellifidir.

2. Süleyman Çelebi (öl. 1422): Vesîletü'n-necât. 1409'da yazılmıştır. Necla Pekolcay doktora tezi olarak hazırlamıştır.

3. Ârif: Mevlid. 1437/1438 yılında yazılmıştır. 1992 yılında Bekir Sarıkaya tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

4. Kerîmî: İrşâd. 1458'de yazılmıştır. Hasibe Mazıoğlu tarafından 1974'te bildirilmiştir.

5. Gülşenî-i Saruhanî: Mevlid-i Nebî. Yazıldığı tarih bilinmemekte olup Necla Pekolcay tarafından bir nüshasının varlığı bildirilmiştir.

6. Ahmed: Mevlid. 1469'da yazılmıştır. Necla Pekolcay tarafından bir makale ile tanıtılmıştır.

7. Hafî: Mevlid. 1478'de yazılmıştır. Yüksek lisans tez çalışması şeklinde Seda Yeşildal Samsakçı tarafından hazırlanmıştır.[88]

8. Hocaoğlu: Mevlid. 1478'de yazılmıştır. Nüshaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Milli Kütüphanede mevcuttur.

9. Sinanoğlu: Ümmîdü'l-müznibîn. 1478'de yazılmıştır. Nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde mevcuttur.

10. Cefâyî: Mevlidu'n-nebî. 1484'te yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesinde nüshası bulunan eser Azmi Bilgin'nin bir makalesi ile tanıtılmıştır.

11. Zaîf (Hacı Mustafaoğlu): Mecma'ul-envâr. 1490'da yazılmıştır. Yüksek lisans tez çalışması olarak İlhan Koca tarafından hazırlanmıştır.

12. İpsalalı Ebu'l-hayr: Mevlid. 1491'de yazılmıştır. Ahmet Günşen 2004 yılında yayımlamıştır.

13. Yahyâ b. Bahşî: Mevlid-i Nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eser Ali İhsan Akçay tarafından bir makalede tanıtılarak yayımlanmıştır.

---

[88] Osman Çuhadaroğlu, *Urfa'da Mevlid Geleneği Ve Mevlidhânlar* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 16.

14. Mürîdî (Aydınlı): Mevlid-i Şerîf. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını Bursalı Mehmed Tahir bildirmiştir.

15. Hamdullah Hamdî (öl. 1508): Mevlid-nâme (Ahmediyye). 1494 tarihinde yazılmıştır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bir nüshası mevcuttur.

16. Muhibbî: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin nüshaları Süleymaniye ve Milli Kütüphanede mevcuttur.

17. Keşfî-i Saruhanî (öl. 1520'den önce): Mevlidü'n-nebî. 1494 yılında yazılmıştır. Eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesinde mevcuttur.

18. Mehmed b. Hamza Arab Vâiz: Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını Kâtip Çelebi bildirmiştir. Millet Kütüphanesi ve Milli Kütüphanede eserin nüshası mevcuttur.

19. Sabâyî: Mevlidü'n-nebi. Yazıldığı tarih bilinmeyen eser yüksek lisans tez çalışması olarak Fatih Bay tarafından hazırlanmıştır.

20. Cebrî: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin bir nüshası olduğunu Necla Pekolcay söylemektedir.

21. Mustafaoğlu: Mevlid. 1490-1491 yılında yazılmıştır. İki nüshası olduğu Necla Pekolcay tarafından bildirilmiştir.

16. Yüzyılda Mevlidler

22. Lâmiî Çelebi (öl. 1532): Mevlid-i Nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin nüshaları Marmara Üniversitesinde ve Millet Kütüphanesinde mevcuttur.

23. Emîrî (öl. 1535): Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığından ilk defa söz eden Hasibe Mazıoğlu'dur.

24. Cismî: Mevlûdu'n-nebî. 1511'de yazılmıştır. Nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde mevcuttur.

25. Gulâmî (öl. 1544): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını bildiren Bursalı Mehmet Tahir'dir.

26. Zâtî (öl. 1546). Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin yerini söylemeden bir nüshasından bahseden Necla Pekolcay'dır.

27. Derviş Mehmed Hevâyî: Mevlûdu Hayri'l-Enbiyâ. 1533'te yazılmıştır. Hasibe Mazıoğlu tarafından eser ilk olarak tanıtılmıştır.

28. Hamdî (Hamdullah b. Hayreddin – öl. 1541): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin nüshasının tanıtımını Hasibe Mazıoğlu yapmıştır.

29. Cebrî: Mevlid-i Nebî. Yazıldığı tarih bilinmemektedir. Âşık Çelebi'nin Tezkiresi'nde eser bulunmaktadır.

30. Abdî: Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmemektedir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde nüshası bulunmaktadır.

31. Selâmî Mustafâ (İznikli, öl. 1585): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını bildiren Bursalı Mehmet Tahir'dir. Yasin Güngör yüksek lisans tezi olarak çalışmıştır.

32. Visâlî Ali Çelebi: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını bildiren Hasibe Mazıoğlu olmuştur.

33. Şehîdî-i Edirnevî: Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmemektedir. Necla Pekolcay doktora tezinde tanıtmıştır.

34. Murâdî: Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını bildiren Hasibe Mazıoğlu olmuştur.

35. Behiştî: Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri doktora tezinde Necla Pekolcay tanıtmıştır.

36. Hasan Bahrî (Karesili – öl. 1586): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin iki nüshası Necla Pekolcay tarafından bulunmuştur.

37. Şemseddîn Sivasî (öl. 1597): Mevlidü'n-nebî. 1580 tarihinde yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan eser Hasan Aksoy'un çalıştığı tezlerden biridir.

38. Abdurrahmân: Mevlid. Yazılış tarihi bilinmeyen eser bir siyer-mevlid şeklindedir. Necla Pekolcay tarafından iki yazma nüshası tespit edilmiştir.

39. Halil: Mevlid. 1501-1502 (H. 907) tarihinde yazılan eserin dört nüshasının bulunduğunu bildiren Necla Pekolcay'dır.

40. Şâhidî (Mevlevi Şeyhi): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin bir nüshası olduğunu Necla Pekolcay bildirmektedir.

17. Yüzyılda Mevlidler

41. Kuloğlu: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığını bildiren Bursalı Mehmed Tahir olmuştur.

18. Yüzyılda Mevlidler

42. Keşfî-i Samokovî: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin varlığından bahseden Bursalı Mehmet Tahir'dir.

43. Süleymân Nahîfî (öl.1738): Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmemektedir. Yusuf Karaca eseri yüksek lisans tezi olarak çalışmıştır.

44. Ahmed-i Mürşidî (öl. 1761): Mevlid-i Nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin bir nüshasını Necla Pekolcay yer belirtmeden bildirmiştir.

45. Salâhî Abdullah-ı Uşşâkî (öl. 1782): Manzûme-i Mevlid ve Mirâc-ı Nebî. Yazıldığı tarih bilinmemektedir. Nüshalarından biri Süleymaniye Kütüphanesindedir.

46. Darendeli Bekâî (öl. 1786): Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin nüshasını Necla Pekolcay bildirmektedir.

47. Necîbî (Eşrefzâde Abdulkâdir) (öl. 1788): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri 2005 yılında Mustafa Kara yayımlamıştır.

48. Mehmet Hamdî Hüseynî: Mevlid. 1758 yılında yazılmıştır. Rauf Yelkenci'ye ait olan nüshanın yeri bilinmemektedir. Eseri tespit eden Necla Pekolcay'dır.

49. Edîb (Lalî-zâde) (öl. 1802): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri yayımlayan Vedat Nuri Turhan'dır.

50. Selâmî Şeyhi Mustafa (İzmirli) (öl. 1813): Mevlid-i Şerîf. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri tanıtan Hasibe Mazıoğlu'dur.

51. Âkif (Bursalı) (öl. 1813): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri 1999 yılında yayımlayan Abdülkerim Abdulkadiroğlu'dur.

52. Beyzâde Mustafa: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin bir nüshası olduğunu Necla Pekolcay bildirmiştir.

53. Halil (Siirtli): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin iki nüshasının olduğunu bildiren Necla Pekolcay'dır.

19. Yüzyılda Mevlidler

54. Hasan İlmî (Kozanlı): Mevlidü'n-nebî. 1811 yılında yazılmıştır. Eserin nüshasının Süleymaniye Kütüphanesinde olduğu Hasan Aksoy tarafından bildirilmiştir.

55. Mustafa Râgıb (Kitapçı) (öl. 1857): Mevlid-i Nebevî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin nüshası Hacı Selim Ağa Kütüphanesindedir.

56. Muhibbî (Yusufelili) (öl. 1868): Mevlid-i Nebevî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri yayımlayan Adil Özer'dir.

57. İrşâdî (öl. 1879): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri yayımlayan Namık Açıkgöz'dür.

58. Tâhir Ağa: Mevlid. 1862 yılında yazılıp basıldığını haber veren Hasibe Mazıoğlu'dur.

59. Osman Sirâceddîn (Erzurumlu): Mevlid-i Şerîf. 1887 yılında müellifin kendisi yayımlamıştır.

60. Kâmî Şabân-ı Âmidî (öl. 1884):[89] Mevlid-i Nebî. 1863'te yazılmıştır. Nüshası Süleymaniye Kütüphanesinde mevcuttur.

61. Mehmed Sâlih Nihânî: Mevlid-i Şerîf-i Nebevî. 1891'de müellifin kendisi tarafından basılmıştır.

62. Ahmet İzzet Paşa (öl. 1892): Mevlidü'n-nebevî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eser 2007'de Âdem Ceyhan tarafından yayımlanmıştır.

---

[89] Fatih Köksal, *Mevlid-nâme* adlı eserinde müellifin isminin bazı çalışmalarda Kânî olarak geçtiğini fakat bunun yanlışlıkla yazıldığını belirtmektedir. Necla Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)* adlı çalışmasında müellifin ismini Kânî olarak kullanmaktadır. Müellifin ismi tarafımızca Fatih Köksal'ın yazımı dikkate alınarak Kâmî olarak yazılmıştır.

63. Hasan Nâdir (Mar'aşî Kurrâ-zâde – öl. 1900): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eser Şenol Doğan tarafından yüksek lisans çalışması olarak hazırlanmıştır.

64. Mehmet Fevzî (Edirne Müftüsü) (öl. 1900): İki mevlidi vardır. Kudsiyetü'l-ahbâr fî Mevlidi Ahmedi'l-Muhtâr. İcmâlü'l-kelam fî Mevlidi'n-nebî Aleyhi's-selâm. 1893 tarihinde yazılmıştır. Mustafa Uzun tarafından tanıtılmıştır.

65. Keşfî (Yusufelili) (öl. 1900): Mevlid-i Nebevî. 1898'de yazılan eser Mehmet Gökalp tarafından tanıtılmıştır.

66. İbrâhîm Re'fet Efendi (öl. 1903): Mevlid-i Şerîf. 1861 yılında yazılmıştır. Süleymaniye Kütüphanesinde nüshası mevcuttur.

67. Manastırlı Rif'at (öl. 1907): Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri Necla Pekolcay bildirmiştir.

68. Rüşdî (Erzurumlu Ketenci-zâde Mehmed Rüşdî) (öl.1916): Tuhfe-i Nûr-ı Salat. Yazıldığı tarih 1854-1855 yılları olduğu düşünülen eserin nüshası Millet Kütüphanesinde mevcuttur.

69. İbrâhîm Kadem: Mevlidü'n-nebî. Yazıldığı tarih bilinmeyen eser müellifi tarafından basılmıştır.

20. Yüzyılda Mevlidler

70. Ahmed Fehmi (Erturan) (öl. 1966): Menkabe-i Celîle. 1923'te yazılan eser Âdem Ceyhan'nın bildirisiyle tanıtılmıştır.

71. Şeyh Mehmed Şemseddin el-Mısrî (öl. 1936): Mesar-ı Şemsu'l- Mısrî fi'l-Mevlidi'l-Muhammedî. 1924'te yazılan eserin nüshası İstanbul Ünversitesi Kütüphanesindedir.

72. Çizmeci-zâde Vehbî (öl. 1937): Mevlid. 1936 yılında yazılan eseri tanıtan Mehmet Sarı olmuştur.

73. Tâhir Nâdî (Divrikli) (öl. 1952): Mevlidü'n-nebevî. 1908'de yazılan eseri tanıtan Âlim Yıldız olmuştur.

74. İhramcı-zâde İsmail Hakkı (Toprak) (öl. 1969): Yâre Yâdigâr. Yazıldığı tarih bilinmeyen eserin nüshası Darende'de Hulusi Ateş'in şahsi kütüphanesinde bulunmaktadır.

75. Kâmil Sarıateş: Mevlid. Yazıldığı tarih bilinmeyen eseri 1986'da yayımlayan Mehmet Tekin olmuştur.

Yazıldığı Dönem Tespit Edilemeyen Mevlidler

76. Şâhidî: Mevlid. Eseri 1974 yılında tanıtan Hasibe Mazıoğlu olmuştur.

77. Nâzım: Mevlid. Topkapı Sarayı'nda bulunan nüsha Necla Pekolcay tarafından bildirilmiştir.

78. Kör Haliloğlu: Mevlid. Nüshası Millet Kütüphanesinde bulunan eseri 1989'da bildiren Sırrı Levend'dir.

79. Aklî: Mevlid-i Şerîf. Nüshası bulunmayan eserin varlığını bildiren Necla Pekolcay'dır.

80. Hüseyin Efendi: Mevlid. Türkoloji Seminer Kütüphanesinde bir nüshası bulunan eser Bursalı Tahir tarafından ilk olarak varlığından söz edilmektedir.

81. İbrâhîm Nazîf (Karamanlı): Mevlid. Nüshası bulunamayan eser Bursalı Mehmed Tahir tarafından söz edilmektedir.

82. Mehmed Hasan: Mevlid. Necla Pekolcay eserin yerini bildirmeden varlığından söz etmektedir.

83. Yâsînci-zâde Nûrî: Mevlidü'n-nebî. Bursalı Mehmed Tahir varlığından söz etmektedir.

84. Osman Feyzî Efendi: Mevlidü'n-nebî. Süleymaniye Kütüphanesinde bir nüshası bulunan eser Bursalı Mehmed Tahir tarafından bildirilmektedir.

85. Nesîmî: Mevlid. Necla Pekolcay tarafından üç nüshası olduğu söylenen eser bulunamamıştır.

86. Şâhidü'n-Nayyî: Mevlid. Necla Pekolcay tarafından dokuz nüshası olduğu belirtilmektedir.

87. Mustafa (Bursalı): Mevlid. Necla Pekolcay tarafından iki nüshası olduğu belirtilmektedir.

Bu mevlidler dışında literatürde bulunmadığı halde M. Fatih Köksal'ın çalışmasında 44 mevlid, müellifleri ile beraber gösterilmektedir.[90]

1.3. Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlid

Türk din mûsikîmizde mevlidin önemli bir yeri vardır. Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât adlı eseri toplumumuzda büyük bir ilgi ve alakaya mazhar olmuştur. Bu ilgi neticesinde mevlid müzikal anlamda kendine özgü bir tarzda irticalen veya besteli bir şekilde icra edilmiştir.[91]

Mevlid, Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümü olan Rebîülevvel ayının on ikinci gecesi başta olmak üzere mübârek gün ve gecelerde, bir şahsın vefat yıl dönümlerinde, adaklarda, hac dönüşlerinde, doğumlarda,[92] dinî merasimlerde,[93] bir çocuğun sünnet töreninde, evlilik törenlerinde, ev alma, iş yeri açma, askerlik durumlarında, hastalığı atlatma, camilerin açılışlarında[94] gibi sebeplerle okunmaktadır.

Mevlidin bu derece okunmasında bestelenmiş olmasının da önemli bir rolü vardır. Sadeddin Nüzhet Ergun mevlidin kendi döneminde bestelenmiş olabileceğini tahmin ettiğini söylemektedir. Ayrıca bizzat Süleyman Çelebi'nin bestelemiş olabileceğini de ifade etmektedir.[95] Mevlidin Sinaneddin Yusuf tarafından bestelendiğine dair bilgiler de mevcuttur.[96] Fakat mevlidin asıl bestekârının Bursalı bir mûsikişinas olan Sekban olduğu düşünülmektedir.[97] Bu beste uzun zaman okunmakla beraber notaya alınmaması, uzun ve sanatlı olması gibi sebeplerden dolayı[98] 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde unutulmaya başlanmıştır.[99]

Mevlid farklı zamanlarda da bestelenip okunmuştur. İki mevlid bestelerinden ''Hayhay'lı'' ve ''Sâlât'lı'' okunan mevlid bestesi unutulmayıp okunsa da[100] özellikle

---

90 Köksal, *Mevlid-nâme,* 73-78.
91 Nuri Özcan, ''Mevlid''*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/484-485.
92 Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif,* 59-60.
93 Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, 24.
94 Koca, ''Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlîd ve Dobruca Besteli Mevlîdi'', 164.
95 Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi* (İstanbul: Vadi Yayınları, 2017), 42.
96 Ubeydullah Sezikli, ''Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser'', *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2008), 181.
97 Mermutlu, ''Besteli Mevlid Meselesi'', 416.
98 Sezikli, ''Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser'', 181.
99 Özcan, ''Mevlid''*,* 29/484.
100 Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, 42.

sadece İstanbul'da bulunan Koca Mustafa Paşa Sünbül Efendi Dergâhında okunduğu bilinen ''Hayhay'lı'' mevlid sonda tekrar edilen ''h'' harfinin Türkçedeki karşılığının ''evet'' olması anlam bakımından karışıklığa sebebiyet verdiği için okunması bırakılmıştır.[101]

Mevlidi Kemal Batanay yeniden bestelemiş ve bu beste Kani Karaca tarafından okunmuştur.[102] Ortaya çıkmamış olsa da Sadettin Kaynak tarafından yapılmış bir mevlid bestesinden de söz edilmektedir.[103] Kani Karaca'nın okuduğu mevlidlerden birinin icra özellikleri Mustafa Yıldırım tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.[104]

Besteli mevlide dair nüshalara bakıldığında benzer makamların olduğu görülmektedir. Bu nüshalardan Bursa Orhan Kütüphanesi 985 numarada bulunan 1115/1703 tarihinde yazılmış olan mevlid metni ile İstanbul Hacı Selimağa Kütüphanesi Hüdai kitaplığında bulunan 1242/1827 yılında yazılı bulunan mevlid metninin her satırında hangi makamın okunacağı yazılmıştır. İki nüshada da kullanılan makamlar şunlardır: Dügah, Sabâ, Kûçek, Hüseynî, Muhayyer, Karciğâr, Rast, Nikriz, Nihavend, Pençgah, Nevâ, Çargâh, Uzzâl, Şehnâz, Bûselik, Acem, Eviç, Isfahân, Dilkeş, Segâh, Nevrûz ve Nevrûz-i acem'dir.[105]

Hüsameddin Bursevî'ye ait olan Mühimmâtü'l-Mü'minîn adlı eserin mevlid bölümünün dokuz farklı nüshası üzerinde çalışan Bedri Mermutlu okunan makamların tespitini de yapmıştır. Çalışmanın nüshaları: Milli Kütüphane nüshası, Bursa Orhan kitaplığında kayıtlı nüsha, Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Hacı Mahmud Efendi bölümündeki nüsha, Selimağa Kütüphanesinde Hüdâî bölümüne ait olan nüsha, Michigan Üniversitesinde olan mecmuanın nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar bölümünde bulunan nüsha, İstanbul Millet Kütüphanesinde bulunan nüsha ve İstanbul Atatürk Kitaplığı Cevdet Paşa Kitapları bölümünde olan mecmua nüshasıdır. Bu nüshalar neticesinde mevlidlerde kullanılan makamlar şunlardır: Dügâh, Sabâ, Hüseynî, Nevâ, Hicâz, Kûçek, Bülend, Muhayyer, Necd-i Hüseynî, Rast, Pençgâh, Beyati, Uşşak, Karcığar, Gerdaniye, Mâhur, Nikriz, Nişâbur, Eviç, Çargâh, Uzzâl, Şehnâz, Bûselik,

[101] Özcan, ''Mevlid'', 29/485.
[102] Özcan, ''Mevlid'', 29/485.
[103] Özcan, ''Mevlid'', 29/485.
[104] Yıldırım, *Türk Mûsikîsi'nde Mevlid Geleneği ve Kani Karaca'nın Mevlid İcralarının Tahlîli*, 1-242.
[105] Sezikli, ''Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser'', 184.

Acem, Nihâvend, Zâvil, Isfahân, Segâh, Muhalif Hüseynî, Irak, Dilkeş, Nevrûz ve Nevrûz-u Acem'dir.[106]

Mevlid merasiminin makamsal icrası şu şekilde gerçekleşmektedir:

> ''Bir mevlid merâsiminde şu 4 grup yer almaktadır: 'Âşirhânlar: Kur'an okuyanlar; Tevşîhhânlar: Tevşîh ve ilâhi okuyanlar; Mevlidhânlar: Mevlid bahirlerini okuyanlar; Duâhânlar: Dua edenler.'
>
> Mevlid merâsimi, âşirhânın Ku'an tilâvetiyle başlar ve makam olarak okuyuşunu sabâ ilesinden bir makamla bitirir. Tevşîh grubu da sabâ, çarhâh, dügâh veya şevkutarab makamından bir tevşih okurlar. İlk bahir olan Münâcât veya Tevhîd bahrine özellikle Aziz Mahmut Hüdâyî hazretlerine ait ve çargâh makamında olan:
>
> *'Kudûmün rahmeti zevk u safâdır Ya Resûlallah*
> *Zuhûrun derd-i uşşâka devâdır yâ Resûlallah*
> *Nebî idin dahi Âdem dururken mâ'vü tîn içre*
> *İmâm-ı enbiyâ olsan revâdır yâ Resûlallah*
> *Kemâli zümre-i kümmel senin nûrunla bulmuşdur*
> *Vücûdun mazhar-ı tâmm-ı Hudâ'dır yâ Resûlallah*
> *Seninle erdiler zâta dahi envâ'-ı lezzâta*
> *İşin erbâb-ı hâcâta atâdır yâ Resûlallah*
> ***Hüdâyî**'ye şefâ'at kıl eğer zâhir eğer bâtın*
> *Kapuna intisâb etmiş gedâdır yâ Resûlallah'* tevşihin okunduğu bildirilmektedir. Okunan tevşihin akabinde '*Allah adın zikredelim evvela*' şeklinde başlayan tevhîd bahrine aynı makamla girilir; sabâ ailesinden makamlar (sabâ, sabâ zemzeme, dügâh, çargâh, şevkutarab vb.) arasında gezindikten sonra bilhassa '*Her ki diler bu duada buluna, fatiha ihsan ede ben kuluna*' beytinde hüseynî makamında karar verilir. Burada duahân mevlidin müellifine dua eder ve fatiha çeker.
>
> Akabinde âşirhân Kur'an-ı Kerîm tilâvetine başlar ve hicaz makamıyla karar verir. Tevşîh grubunun hicaz makamında okuduğu tevşîh veya ilâhîden sonra

[106] Bedri Mermutlu, ''Mevlid Musikisinde Makam Seyri Üzerine Nadir Nüshalara Dayalı Karşılaştırmalı Bir Çalışma'', *Journal of Türkish Studie JTS* 42 (2014), 165-193.

mevlidhan '*Hak Teâlâ çün yarattı Âdem'i*' mısrasıyla başlayan Nur bahrine girer. Bu bahirden önce genellikle hicaz makamından '*Çün doğup tuttu cihânı*', '*Yârab garib bîkesem*' veya:

'Tende cânım cânda cânânım Muhammed Mustafâ
Mülk-i dil tahtında sultânım Muhammed Mustafâ
Muntazırdır mâh-cemâlin görmeğe 'âşıkların
Gel tulû' et mâh-ı tâbânım Muhammed Mustafâ
Cilvegerdir dâima nakş-ı cemâlin sînede
Hâne-i Kalbimde mihmânım Muhammed Mustafâ
Ya Resûlallah garîbindir senin ***Abdüssamed***
Kıl şefâ'at ey kerem-kânım Muhammed Mustafâ' tevşihlerini okumak âdet olmuştur. Bu bahir içerisinde segâh, hüzzam, müstear, eviç, ferahnâk, karcığar, tâhir-bûselik vb. makam geçkilerinden sonra rast makamıyla karar verilir.

Bu bahrin bitiminde topluca salavât getirilir ve âşirhân rast makamında Kur'an okumaya başlar. Kur'an tilâvetini müteakip tevşîh grubu yine rast makamından bir tevşîh okur. Bu babdan olmak üzere rast makamından '*Yâ Rasûlallah şefaat eyle Allah aşkına*' veya:

'*Doğmazdı kalbe iman, inmezdi arza Kur'an*
Meçhul olurdu esmâ, levlâke yâ Muhammed

Mâtem tutardı gökler, gülmezdi hiç melekler
Mahzûndur Arş-i alâ, levlâke yâ Muhammed

Feyzinle güldü âlem, gufrâna erdi âdem
Ağlardı belki hâla, levlâke yâ Muhammed

Sayende erdi insan Tevhîde, yoksa putlar
Mâbûd olurdu –hâşâ- levlâke yâ Muhammed

Şefkatli annesinden öksüz kalan yetîme

Benzerdi sanki eşyâ, levlâke yâ Muhammed

Gün görmeden baharlar, sislerle örtülürdü
Zindan olurdu dünyâ, levlâke yâ Muhammed

İnler dururdu sesler, her nağme hıçkırıkdı
Tutmuştu Arşı şekvâ, levlâke yâ Muhammed

Dünyâda tek hakîkat uğrunda can verenler,
Bulmazdı derde kimyâ, levlâke yâ Muhammed

Al kan, figan içinde te'yîd ederdi zulmû
Binlerle kanlı sehpâ, levlâke yâ Muhammed' eseri okunur. Mevlidhân '*Âmine Hâtun Muhammed ânnesi*' beyitiyle başlayan Velâdet bahrini okumaya başlar. Bu bahirde sabâ, uşşak, hicaz, ısfahân, sûzinâk, mâhur, nişaburek, segâh, nihâvend makam geçkileri yapılabilir. '*İçtim ânı oldu cismim nûra gark*' beytini gerdâniye perdesinde mâhur makamıyla başlar ve hüseynî perdesinde nişaburlu kalış gösterir. Müteakip beyitler arasında mevlidhân nişâburlu kalışlar yaptıkça tevşîh grubu salât ü selâm okur; daha sonra segâh makamıyla karar verilir. Duâhan ayakta kısa bir dua yapar.

Âşirhan, segâh makamında başladığı Kur'ân tilavetini hüseynî veya uşşak makamıyla bitirir ve tevşîh grubu aynı makamda bir tevşîh veya ilâhî icrâ eder. Bu bölümde uşşak makamından:

'*Ey Hudâ'dan lutf u ihsân isteyen*
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel
Cennet içre hûr u gılmân isteyen
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Ol Resûl'ün doğduğu şeb bî-gümân
Leyle-i Kadr'e müşâbihdir hemân
Bulmak istersen cehennemden emân
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Zât-ı pâki cân u dilden dinle sen
Mahz-ı Nûr-i Hakk'dır ol zât-ı hasen
Olduğunca dünyâda sağ u esen
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Meclis-i mevlidde ey VÂLÎ müdâm
Ol Resûl'e kıl selât ile selâm
Cennet-i a'lâda ister isen makâm
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel

Fikr edüp dünyâdan elbet göçmeği
Cennete âhir sırâtdan geçmeği
Havz-ı kevserden dilersen içmeği
Mevlid-i pâk-i Resûlullah'a gel' tevşihi okunur. Mevlidhan da yine hüseynî veya uşşak makamıyla '*Yaradılmış cümle oldu şâdümân*' beytiyle başlayan Merhaba bahrine girer. Bu bahir içerisinde uşşak, pençgah makamları gösterilir ve segâhla karar verilir.

Âşirhân da segâh makamıyla başladığı Kur'an tilavetini hüzzam makamıyla sona erdirir; tevşîh grubunun hüzzam makamında okuduğu '*Yâ sâhibe'l-cemâl ve yâ sâhibe'l-beşer*' veya:

'*Merhabâ ey Fahr-i Âlem merhabâ*
Merhabâ ey Şâh-ı A'zam merhabâ
Zât-ı pâkin eylemiş Rabb-ül ulâ
Bâ'is-i icâd-ı eşya mutlakâ

Es salatü vesselam ey Mahrem-i Zat-ı Hûda
Es salatü vesselam ey Ehl-i Beyt-i Mücteba

Hak-i kabrin çeşm-i câna tûtiya
Mesken olsun kul kabul ravzan bana
***Adile** mücrise de affet şeha*

Ey Ebu'l Kasım Muhammed Mustafa' vb. tevşihlerin akabinde mevlidhân aynı makamla '*Söyleşürken Cebrâil ile kelam*' beytiyle başlayan Mirâc bahrine başlar. Sûzidil, kürdîlihicazkar, eviç, sabâ, segâh, hicaz vb. makam geçkileriyle süslenen bahir uşşak makamıyla sona erer.

Aynı makamla okunan Kur'an tilavetini yine uşşak bir tevşîh Ömer Rûşenî'den :

'*Çün doğup tuttu cihan yüzünü hüsnün güneşi*
Kim ola sevmeye bu vechile sen mâhıveşi

Türk ve Kürd ve Acem ve Hind bilir bunu ki, sen
Haşim'sin, Arabî'sin, Medenî'sin, Kureyşî

Sensin ol Pişt-ü penah melek-ü-ins-ü-peri
Enbiyânın güzeli sevgilisi hûb-ü-hoşî

Parmağından akıtıp âb-ı revân bahş-ı revân
Nice yüzbin kişiden ref idiser sen ateşi

Sen emîre kul olan, her ne kadar müdbir ise
Bende-i makbil olur misl-i Bilâl-i Habeşî

Dîk-i hikmetde pişirdi çü seni Sevgili Hak
Cibril olsa, nola matbahının himyekeşî

Üzülür ırkı Ebû Cehl gibi ebter olur
Sen Ebü'l- Kâsım ile her kim iderse güreşi

Veddûhâ virdine vel-leyl okuram sümbülüne
***Rûşenî** virdin okur külle gadât-in ve'aşi*' veya ilâhî izler. Bir başka mevlidhân da bu makamla '*Yâ İlâhî ol Muhammed hakkiçün*' beytiyle başlayan Münâcât bahrine girer. Bu bahrin sonunda '*Ümmetimden razı olsun ol Muîn*' cümlesinin akabinde bütün topluluğun '*Rahmetullâhi aleyhim ecmaîn*' dua

cümlesiyle biter. Âşirhânın okuduğu son Kur'an tilavetinin ardından duâhânın yaptığı uzunca bir duâyla mevlid merâsimi sona erer.''[107]

[107] Fatih Koca – Ahmet Hakkı Turabi, ''Türk Din Mûsikîsi Formları'', *Türk Din Mûsikîsi*, ed. Ahmet Hakkı Turabi (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 97 99; M. Zinnur Kanık, ''Mevlid-i Nebî ve Mûsikîsi'' *Karabatak* 60 (Şubat 2022), 134-137.

İKİNCİ BÖLÜM

DİYARBAKIR'DA MÛSİKÎ VE MEVLİDHANLAR

2.1. Diyarbakır'ın Sosyo-Kültürel Yapısı ve Mûsikîsi

Eski çağlardan beri var olan Diyarbakır şehrinin kuruluş tarihi bilinmemektedir. Yaklaşık olarak beş bin yıllık bir geçmişe sahip olan şehir, Dicle ve Fırat Nehirleri arasında, Mezopotamya denilen bölgede kurulmuştur. Bölgede bulunan ve zamanında aktif volkanik bir dağ özelliği taşıyan Karacadağ şehrin bazalt kayalıklar üzerinde kurulmasına yol açmıştır. İran-Anadolu ve Mezopotamya-Kafkasya yollarının kesiştiği şehir Karadeniz Bölgesi'ni Mezopotamya bölgesine bağlaması sebebiyle önemli bir yere sahiptir.[108]

Şehir stratejik konumu nediyle tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetler: Subarular, Hurriler, Asurlar, Aramiler, Urartular, İskitler, Persler, Makedonyalılar, Selevkoslar, Partlar, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Akhunlar, İslam Halifeleri, Emeviler, Abbasiler, Mervaniler, Selçuklular, Artuklular, Eyyubiler, Moğollar, Türkmenler, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlılardır.[109]

Tarih boyunca farklı medeniyetlerin hakimiyetine giren Diyarbakır şehri Hz. Ömer'in hilafeti zamanında (H. 634-644) İyâz b. Ganm komutanlığında H. 639 yılında Müslümanlarca fethedilmiştir. Bu kuşatma esnasında 27 sahabe şehit olmuştur. Şehit olan sahabeler İçkale Camii'nde bulunan türbeye gömülmüşlerdir.[110]

Diyarbakır Yavuz Sultan Selim'in hükümdarlık yaptığı dönemde Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Şehre atanan ilk Osmanlı valisi Bıyıklı Mehmet Paşa olmuştur. Şehir Osmanlıların hakimiyetine girdikten sonra harap olan kısımların imarının yapılması ile

[108] Vedat Güldüğan, *Diyarbakır Tarihi* (Ankara: Kripto Kitalar, 2011), 14.
[109] Zeynel Abidin Çiçek, *Diyarbakır'ın Fethi, Tarihi ve Kültürü* (Diyarbakır: Diyarbakır Sur, 2007), 9.
[110] Beysanoğlu, *Diyarbakırda Gömülü Meşhur Adamlar*, 19-20.

büyük bir gelişme göstermiştir. Bıyıklı Mehmet Paşa'nın yaptırdığı bir cami ve hamamla başlayan imar Osmalının hüküm sürdüğü yıllar boyunca devam etmiştir.[111]

Şehir 349 yılında Bizans imparatoru Cosnstance'nin döneminde surlarla çevrilmiştir. Surların oluşturduğu kale yukarıdan bakıldığı zaman kalkan balığı görünümündedir. Dış kale ve iç kale olarak iki kısma ayrılan kale 82 burçtur.[112] Şehirdeki ilk yerleşim yerinin içkalede bulunan sarp kayalığın olduğu düşünülmektedir.[113]

Şekil 1: Kalkan balığı görünümünde Diyarbakır surları.[114]

Şehre tarih boyunca farklı isimler verilmiştir. Bu isimlerden ilkini MÖ 1310-1281 yıllarından kalma Asur Hükümdarı olan Adad-Niharî'nin bir kılıç kabzasında Amedi veya Amidi şeklindeki yazıdan almıştır. Daha sonra şehre Amida, Amid, Amide, Kara-Amid, Kara Hamid, Amid-i Sevdâ, Diyar-ı Mudar, Diyar-ı Bekr, Diyar-ı Rabia gibi isimler verilmişse de 20. yüzyıldan itibaren Diyarbakır denilmiştir.[115]

---

[111] Şevket Beysanoğlu, *Anıtları ve Kitâbeleri İle Diyarbakır Tarihi* (Ankara: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, 1996), 2/ 520.
[112] Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırım (*Ankara: D.M.S. Doruk Matbaası, 1982), 1/ 154.
[113] Şevket Beysanoğlu, *Anıtları ve Kitâbeleri İle Diyarbakır Tarihi* (Ankara: Neyir Matbaası Yayınları, 1987), 1/ 2.
[114] Beysanoğlu, *Diyarbakır Tarihi*, 1/2.
[115] Güldüğan, *Diyarbakır Tarihi*, 18.

Farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan Diyarbakır şehrinde mûsikî de bu medeniyetlerin tutumuna göre şekillenmiştir. Özellikle ilmî ve edebî sahadaki gelişmelerin ilerlemesi, şehrin mûsikî kültürünün gelişmesini, kendine has özellikler barındırmasını sağlamıştır. Bu açıdan baktığımızda Diyarbakır'da mûsikî folklorunun gelişip günümüze kadar gelmesinde şehirde hüküm süren medeniyetlerden biri olan Akkoyunlu Dönemi'ne bakılması gerekmektedir. Nitekim Akkoyunlu hükümdarlarından Uzun Hasan Dönemi'nin (1478-1490) bu gelişmede etkisi olmuştur. Uzun Hasan'ın mûsikîye önem vermesi, 98 kişiden oluşan ''Ehl-i tarab'' diye isimlendirilen saz heyetini seferler zamanında kendisinin yanında bulundurması mûsikînin gelişmesini ve günümüze taşınmasını sağlamıştır.[116]

Osmanlı Dönemi, Diyarbakır mûsikîsinin gelişme gösterdiği dönemlerden bir diğeri olmuştur. Osmanlı padişahlarından IV. Murat şehre her gelişinde Diyarbakır mûsikişinaslarının düzenlediği mûsikî icralarını dinlemiş ve bu icralardan çok etkilenmiştir.[117]

Diyarbakır'da mûsikî faaliyetleri Celal Güzelses ile beraber belli bir düzende sürdürülmüştür. Celal Güzelses'in 1930'larda Diyarbakır hanende okuyucularından oluşturduğu ilk topluluğu mûsikî sahasında yapılan ilk faaliyetlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Güzelses, 1942'de de Diyarbakır Halkevi Mûsikî Cemiyeti'ni kurmuştur.[118]

[116] Vedat Güldüğan, *Diyarbakır Kültürü* (Ankara: Kripto Kitaplar, 2011), 13.
[117] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 13.
[118] Şevket Beysanoğlu vd. *Diyarbakır Musikî Folkloru* (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, 1996), 13.

Şekil 2: Diyarbakır Halk Mûsikîsi Cemiyeti'nde çalışma yapan Celal Güzelses'in talebeleri: 1. Hüsnü İpekçi (siyah ceketli), 2…, 3. Marangoz Şaban, 4.İzzet Dinçer (Kör İzzo), 5-Tarık Çıkıntaş (Siyah Gözlüklü), 6…, 7- Garabet (Bube) Menekşe (gözlüklü), 8- Necati Mungan, 9- Cümbüşçü Ağop[119]

Diyarbakır mûsikîsinin çeşitli kaynakları olmakla beraber Vedat Güldoğan konu hakkında şunları söylemektedir:

> ''Diyarbakır musikisinin temeli saray musikisidir ve icralar klasik sazlar eşliğinde gerçekleşmiştir. Diyarbakır musikisinin özünü şarkı, türkü, uzun hava, gazel, hoyrat ve oyun havaları oluşturmakta ise de Türk musikisinin bütün özelliklerini bünyesinde toplamıştır. Temelinde saray musikisi olduğundan yöre türkülerinde o klasik havayı hissetmek mümkündür.''[120]

Diyarbakır mûsikîsinin özü çeşitli mûsikî gelenekleri etrafında şekillenmiştir. Bu minvalden bakıldığında Diyarbakır mûsikîsi beş ana başlık şeklinde kategorize edilmektedir.[121] Bunlar:

1. Saz Şairliği ve Âşık (Ozan) Geleneği
2. Tekke (Tasavvuf) Mûsikîsi
3. Klasik Türk Mûsikîsi
4. Halk Mûsikîsi

[119] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 128.
[120] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 14.
[121] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 14.

5. Dengbej Geleneği

Diyarbakır'da çeşitli sebeplerden dolayı mûsikî icraları yapılmaktaydı. Özellikle yaz aylarında sıcağın etkisiyle Dicle Nehri kenarında oluşturulan hülle denilen gölgeliklerde eğlenceye yönelik meşkler yapılırdı.[122] Kış aylarında ise evlerde düzenlenen ''Velme (veya Velime) Geceleri'' Diyarbakır müziğinin icra edildiği ortamlardandır. M. Zeki Giray'ın yüksek lisans tezinde Ocak ile yaptığı görüşmede Velme Geceleri'ne dair şu bilgileri aktarmaktadır:

> ''Şehrin ileri gelenlerinin, iş adamlarının, alim, şair, düşünür ve müzisyenlerinin katıldığı, ekseriyetle 15-20 günde bir yapılan toplantılardır. Bu toplantılarda Diyarbakır'ın kültürel ve tarihi konularından bahsedilir, şehrin güncel sorunları tartışılır, ilmi ve edebi tartışmalar yapılır, şiirler ve gazeller okunur, klasik fasılla başlayıp Diyarbakır musikisi ile devam edip son bulan musiki eğlenceleri yapılırdı.''[123]

Diyarbakır mûsikîsinin icrası belli bir düzen ve seyir ile yapılmakta idi. İcraya öncelikle sanat mûsikîsi eserlerinin okunması ile başlanılır sonrasında Diyarbakır yöresine ait eserlerle icraya devam edilirdi.[124] İcrada ilk olarak bir peşrev ile başlanmakta idi. Beste-semai şeklindeki ağır şarkılarla süren icra, şarkılar- curcunalar, semai ve saz eserleriyle beraber bitirilmekteydi.[125]

Diyarbakır mûsikîsinde çoğunlukla icra edilen makamlar: İbrahimi (Uşşak-Hüseyni, Beyati, Muhayyer), Şirvani (Hicaz Ailesi, Arazbar), Beşiri (Mahur, Rast), Nevrûz (Karcığar), Muhallif (Hüzzam, Segah), Minare Uşşağı (Uşşak), Cembelli (Hüseyni), Kelenderi (Saba), Kesik Hoyrat (Nikriz) şeklindedir.[126]

---

[122] Beysanoğlu vd. *Diyarbakır Musikî Folkloru*, 13.
[123] Mehmet Zeki Giray, *Diyarbakır Musiki Folkloru* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 33.
[124] Vedat Güldüğan, *Diyarbakır Müziği ve Folkloru* (Ankara: Kripto Kitalar, 2011), 1.
[125] Suphi Martağan, *Diyarbakır Türküleri Şevket Beysanoğluna 70. Yaş Armağanı* (Ankara: San Matbaa, 1991), 361.
[126] Hayri Yoldaş, *Taşplaklarda ''Şark Bülbülü'' Celâl Güzelses* (Diyarbakır: Form Matbaacılık, 2008), 10.

Diyarbakır mûsikîsinde kullanılan güfteler Diyarbakırlı şairlerin divan ve halk edebiyatına ait şiirlerinden oluşmaktadır. Diyarbakır mûsikîsinde Türk mûsikîsinin tüm usullerini kullanılmakla beraber çoğunlukla 4/4, 10/8, 2/4'lük usuller kullanılmıştır.[127]

Diyarbakır mûsikîsinde çeşitli çalgılar bulunmaktadır. Bu çalgılardan davul ve zurna halk oyunlarında; ud, kanun, keman, cümbüş, kaval, çağırtma, tef, darbuka gibi çalgılar ise halk mûsikîsinde kullanılmıştır. Ney, kudüm, daire, zil, nakkare, sini, tambur ve rebab gibi aletler de tekke mûsikîsinde kullanılmıştır.[128]

Diyarbakır mûsikîsinde icracıların önemli bir yeri vardır. Bu icracılardan çoğu vefat etmişse de Diyarbakır mûsikîsinin günümüze değin sürmesinde ve aktarımında etkili olmuşlardır. Bu icracılar şu şekilde sıralanabilmektedir: Ayşe Hanım (Çalgıcı Ayşe), Zarife Hanım (Diyarbakırlı Zarife), Ahmet (Ahmike) Yüksekses, Celal Güzelses, Ulu Camii Ser-Müezzini Recep Peker, Sadık Özbek, Berber Sait (Şenses), Hasta Sait, Mehmet Ali Erdem, Tarık Çıkıntaş (Mevlidhan), Yusuf Tapan, Selehattin Erkan, Kenan Temiz, Ayşe Şan, Eşref Atay, Hüsnü İpekçi, Ramazan Şenses, Cemil Değer, Celal Aycan, Recep Kaymak, Bedri Ayseli, Mustafa Canan, Celal Sevimli (Mevlidhan), Emin Turgay, Azize Gürses, Emin Taşkın, Kadir İpek ve Coşkun Sabah.[129]

2.2. Diyarbakır'da Dinî Mûsikî Formları

Diyarbakır'da dinî mûsikî tasavvuf (tekke) mûsikîsi olarak adlandırılmaktadır. Özünde dini barındıran tasavvuf mûsikîsi, Diyarbakır'da Müslüman olmayanların mensubu oldukları kiliselerde, sinagoglarda dinî törenlerini müzikle beraber icra etmeleriyle gerçekleşmektedir. Müslümanlar ise dinî zikirlerini genelde katıldığı tarikatların kaideleriyle ve ''Arbane/Erbane'' denilen def türü bir çalgıyla icra etmektedirler. Bununla beraber Müslüman kesim özellikle mevlid törenlerinde, minarede okunan ezanlarıyla, na't-ı şerîfler, methiyeler ve mersiyelerle dinî mûsikîyi aktif bir biçimde icra etmektedirler.[130]

---

[127] Vedat Güldoğan, ''Dünden Bugüne Diyarbakır Musiki Folkloru'', *1.Bütün Yönleriyle Diyarbakır Sempozyumu*, (Ankara: Neyir Matbaa, 2001), 381.
[128] Beysanoğlu vd. *Diyarbakır Musikî Folkloru*, 14.
[129] Beysanoğlu vd. *Diyarbakır Musikî Folkloru*, 14.
[130] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 17.

Diyarbakır Hz. Ömer'in halifelik yaptığı dönem olan H. 639 yılında İslam hakimiyetine girmiştir.[131] Bu açıdan baktığımızda Diyarbakır'da dinî mûsikînin yüzyıllardır icra olunduğu anlaşılacaktır. Zira İslam medeniyetinin hakimiyetine giren Diyarbakır şehrinin hem ilmî hem de fikri hayatında büyük canlanmalar yaşanmıştır. Özellikle şehirde medreselerin (Mesudiye-Zinciriye) yapılması ile İslamî ilimlerin okutulması sağlanmış, önemli ve tanınan isimler bu sayede yetişmiştir.[132]

İcra olunduğu mekâna bağlı olarak cami ve tekke mûsikîsi diye adlandırılıp ikiye ayrılan Türk din mûsikîsi[133] Diyarbakır'da camilerde icra olunan formlar ile tekkelerde icra edilen formların bir çoğunu kullanmaktadır. Aynı zamanda bu formları kendilerine özgü yapılarıyla icra etmektedirler.

2.2.1. Cami Mûsikîsi

Türk din mûsikîsinin mekân olarak camide; ibadetlerin öncesinde, ibadet esnasında ve ibadet sonrasında gerçekleştirdiği, sadece sese dayalı olan mûsikîsine cami mûsikîsi denilmektedir.[134]

Cami mûsikîsinde imam ve müezzinin icraları irticali olarak gerçekleşmektedir. Çalgıların kullanılmadığı icralarda: ezan, kamet, tesbihat, mahfel sürmesi, temcîd, münâcât, salâ (salât), tardiye, tekbir, mevlid, mi'râciye, Muhammediye, tevşîh, cami na'tı ve ramazan ilahileri gibi formlar kullanılmaktadır. Güftelerde kullanılan dile baktığımızda genellikle Arapçanın kullanıldığı görülmektedir.[135]

Diyarbakır'da cami mûsikîsi, Anadolu'nun ilk İslam mabedi olarak kabul edilen Ulu Camii'nin varlığı ile önemli bir gelişme göstermiştir. Yapılış tarihi tam olarak bilinmeyen camide ''imam, müezzin, hatip, vaiz, cüzhan, aşirhan, duagiyan'' diye isimlendirilen görevliler bulunmakta idi. Aynı zamanda (Sinanoğlu, Nebi ve Şeyh Matar camileri dışında) Diyarbakır'da bulunan diğer tüm camilerde de bu görevliler yer almakta

[131] Beysanoğlu, *Diyarbakırda Gömülü Meşhur Adamlar*, 19-20.
[132] İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995), 6.
[133] Ahmet Şahin Ak*, Türk Din Mûsikîsi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2016), 70.
[134] Nuri Özcan, ''Cami Mûsikisi'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/102.
[135] Özcan, ''Cami Mûsikisi'', 7/102.

idi.[136] Diyarbakır'da cami mûsikîsinin formları Türkçe icra edildiği gibi Kürtçe de icra edilmektedir.[137]

Diyarbakır'da bulunan tüm minarelerde cuma akşamları sabah ezanına bir saat kalacak şekilde na't-ı şerîfler, koro beyitler, salât ve selamlar icra edilirdi. Uşşak makamı ile başlayan na't-ı şerîfler Nevruz makamıyla devam eder en sonda da Saba makamıyla sona ererdi. Bu icralar 1965 yılına kadar devam etmiştir.[138]

Cami mûsikîsi formlarının bir çoğunu kullanan Diyarbakır şehrinde bu formların bir kısmı kendine özgü tarzlarda icra olunmuş, aynı zamanda Diyarbakır mûsikîsinin zenginliği adedince çeşitli formlarda üretimler yapılmıştır. Diyarbakır'a özgü özellikler barındıran formlardan bazıları ise şunlardır:

2.2.1.1. Ezan

Sözlük anlamı ''bildirmek, çağırmak, duyurmak, ilan etmek'' olan ezan, Müminlere farz namazlarının vakitlerini bildirmek üzere okunmaktadır.[139] Diyarbakır'da Müminlere farz namazlarının vaktinin geldiğini bildiren ezan her vakitte ayrı makamda icra edilirdi. Bu makamlar namaz vaktine göre şu şekilde idi:[140]

1. Sabah ezanı: Saba makamında
2. Öğle ezanı: Hüseyni makamında
3. İkindi ezanı: Acem-Aşiran makamında
4. Akşam ezanı: Segah makamında
5. Yatsı ezanı: Cuma geceleri Hicaz makamında, diğer gecelerde ise Beyati makamında icra edilirdi.

2.2.1.2. Salâ (Salât)

Türk din mûsikîsinin formlarından olan salâ (salât)[141] Arapça anlamıyla ''dua'' ve ''namaz'' demektir. Hz. Muhammed'e selam ve dua etmek, Allah'tan rahmet dilemek,

---

136 Mevlüt Mergen, *Bibi'nin Diyarbekir Feryadı* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi, 2011), 65-66.
137 Mermutlu, ''Diyarbakır'da Hoş Bir Sadâ Tasavvuf Mûsikîsi'', 39-41.
138 Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 17-18.
139 Abdurrahman Çetin, ''Ezan'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/36-38.
140 Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 18; Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).
141 Bu bölüm başlığındaki bilgiler Mevlidhan Mustafa Beydür ile yapılan kişisel görüşmeler neticesinde yazılmıştır. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).

ondan şefaat istemek, ailesine ve yakınlarına dua etmek gibi içeriklerden oluşan güftelerin besteli veya irticalen okunmasıdır.[142] Hatip Zâkirî Hasan Efendi'nin ''Dilkeşhâverân Sabah Salâsı'' bu alanda en bilinen salâ örneğidir. Cenaze salâsı olarak okunmaktadır. Cenaze salâsı dışında ''Cumâ'' ve ''Bayram Salâtı'' da vardır.[143]

Diyarbakır cami mûsikîsinde salânın önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber'e selam ve dua içeren salâlar Diyarbakır'da ayrı bir ilgi ve kendine has özellikleri ile icra edilmiştir. Diyarbakır salâlarının çoğu Hüseyni makamında okunmaktadır. Her cuma gecesi yatsı namazından önce ''Salâtu Selâm'' okunur, Hz. Peygamber'e şu cümlelerle salavat getirilirdi:

''Esselatu ve sellam aleyke ya Resûlallah
Esselatu vesselam aleyke ya Habîballah
Esellatu vesselam aleyke ya hayre Halkillah.''

Bu selâtu selamdan sonra yaklaşık on dakika kadar süren ve Hüseyni makamında şu Na't-ı Şerîf okunurdu:

''Sezâdır zâtına ancak risâlet ya Resûlallah
Beşirsin şânına layık beşâret ya Resûlallah
Seni âlemlere rahmet içun gönderdi ol Bârî
Bize bir merhamet kılmak merhamet ya Resûlallah
Yüzün görmeksizin iman getirdik biz bilâ şübhe
Cenâbından umarız şefâ'at ya Resûlallah
Sirâc-ı nûr-i enversin yüzün nur ile ey Sultân
Sırâtdan bizleri geçir selâmet ya Resûlallah
Senin katında kasırdır lisanı cümle insanın
Seni metheyleyen bilmez nihayet ya Resûlallah.''

Bu Na't-ı Şerîf'ten sonra cumanın yatsı ezanı Hicaz makamında okunarak salâtu selâm biterdi.

Diyarbakır cenaze salâsında vefat edenin kadın veya erkek oluşuna göre salânın son cümlesi değişmektedir. Bunun yapılmasındaki maksat ölenin kadın veya erkek olduğunun anlaşılması içindir. Vefat eden eğer kadınsa Cenaze Salâsı şu şekilde okunmaktadır:

---

[142] Nuri Özcan, ''Salâ'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/15-16.
[143] Ak*, Türk Din Mûsikîsi*, 78-84.

‘‘Esselatu vesselamu aleyk

Aleyke ya seyyidena ya emine vahyillah

Ya emine vahyillah’’ şeklinde üçer defa okunduktan sonra:

‘Kullu nefsin zaiketül mevt

Sümme ileyna türceun

Baki Allah.’’ denilerek ölen kişinin ismi söylenmektedir. Eğer vefat eden erkek ise Cenaze Salâsı şu şekilde okunmaktadır:

‘‘Esselatu vesselamu aleyk

Aleyka ya seyyidena ya hatemel enbiya

Ya hatemel enbiya.’’ şeklinde üç defa okunduktan sonra:

‘‘Kullu nefsin zaiketüm-mevt

Sümme ileyna türceun

Baki Allah.’’ denilerek vefat eden kişinin ismi söylenmektedir.

Diyarbakır’da bayram sabahları da minare kasideleri okunurdu. O kasideler arasında salavâtlar da icra edilirdi.[144]

2.2.1.3. Tesbih (Enderun Tesbihatı)

Diyarbakır’da vakit namazlarından sonra yapılan tesbihat[145] belli makamlarda okunurdu. Sabah namazından sonra yapılan tesbihat Saba makamında, öğle namazı kılındıktan sonra yapılan tesbihat Hüseyni makamında, ikindi namazından sonra yapılan tesbihat Rast makamında, akşam namazından sonra yapılan tesbihat Segah makamında, yatsı namazından sonra yapılan tesbihat cuma geceleri Hicaz makamında, diğer günler ise Beyati makamında icra edilmekteydi.

Yüzyıllardır Diyarbakır Ulu Camii’nde sadece Ramazan ayının teravih namazlarında icra olunan ve ‘‘Enderun Tesbihatı’’ diye adlandırılan tesbihatlar yapılırdı. *‘‘Sübhanallahi velhamdülillahi ve la ilahe illallahu vellahu ekber. Vela havle ve la kuvvete illa billahil aliyyil azîm. Allahümme salli alâ Muhammed.’’* şeklindeki tesbihat teravih namazının ilk on beş rekâtında Acem-Aşiran makamında, son on beş rekâtında ise Beyati makamında

[144] Mevlidhan Mustafa ile yapılan kişisel görüşmeler neticesinde. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).

[145] Bu bölüm başlığındaki bilgiler Mevlidhan Mustafa Beydür ile yapılan kişisel görüşmelerden elde edilen bilgiler neticesinde oluşturulmuştur. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül – 28 Kasım 2021).

icra edilirdi. Her iki rekâtte bir imam selam verirdikten sonra bu tesbihat üç defa söylenirdi. Son rekâttan sonra müezzin iki defa aynı tesbihatı okur ve üçüncü okuyuştan sonra *''Sübahnallah velhamdü lillahi ve la ilahe illallahu vallahu ekber. Vela havle vela kuvvete illa billahil aliyyil azîm.''* diyerek tesbihatı bitirirdi. Diyarbakır'da yüzyıllarca yapılan bu tesbihat günümüzde artık yapılmamaktadır.

2.2.1.4. Minare Kasideleri

Diyarbakır'da bayram sabahları dört-beş müezzin düet yaparak minarelerden çeşitli kasideler okurlardı.[146] Kasidelerin arasında salavâtlar ve tekbirler getirilirdi. Cemaatten müezzinlere süt, çörek, peynir ve tatlıdan oluşan bir tepsi hazırlanıp kendilerine verilirdi. Diyarbakır'da uzun seneler okunan bu kasideler son on yılda icra edilmemektedir. Bu kasidelerden Mevlidhan Mustafa'nın yaklaşık olarak otuz yıl önce kaydettiğini ifade ettiği bir kayıtta, makamı Minare Uşşakı olan ve Hüseyni makamıyla başlayıp sonlara doğru Nevruza dönerek icra olunan şu eseri örnek olarak gösterebiliriz:

''Allahumme ya müfettihal ebvab
Allahumme ya müfettihal ebvab
İftehlenel hayrel bab
Allahümme ya muhavillel havli vel ahval
Havil halena ve halel Müslimine ila ahsenil hâl
Allahümme ya kadiyel hâcât
Ya kaşifel müşkülat
Ya mucibeddavat
Ya dafiel beliyyat
Ya alimel sırri vel hafiyyat
Allahümme ya Rahman
Allahumme ya Ğufran
Allahümme ya Azimüşşan
Bi rahmetike ya erhamerrahimin.''[147]

---

[146] Mevlidhan Mustafa Beydür ile yapılan kişisel görüşme neticesinde bu bilgiler elde edilmiştir. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (28 Kasım 2021).

[147] ''Ey kapıları açan Allah'ım! / Ey kapıları açan Allah'ım! / Bize hayır kapılarını aç. / Ey kuvvetleri ve hâlleri değiştiren Allah'ım! / Bize hâllerin en iyisini ve en güzelini ihsan eyle. / Ey ihtiyaçları gideren! / Ey zorlukları bertaraf eden! / Ey dualara icabet eden! / Ey belaları defeden! / Ey gizli ve saklı olanları

2.2.2. Tekke Mûsikîsi

Tekke ya da tasavvuf mûsikîsi, sufilerin (dervişlerin) tasavvufi düşünce çerçevesinde geliştirdikleri düşüncelerini yaşattıkları mekân olan tekkelerde, bağlı oldukları tarikat adındaki gruplaşmalardan birine mensup olarak kendine özgü ayinler gerçekleştirirken icra ettikleri mûsikîdir.[148] Sufiler zikrin kendi ritmi ile icra ettikleri mûsikîde enstrümanlara da yer vermektedirler. Bu icralarda tek enstrüman kullanılabildiği gibi birden fazla enstrüman da kullanılabilmektedir.[149] Tekkelerin bağlı olduğu tarikatların esasları neticesinde bazı tarikatlar enstrümana yer vermezken, sadece bendir gibi ritim enstrümanlarını kullanan tarikatlar da bulunmaktadır. Bazı tarikatlar ise kudüm, ney, rebab, klasik kemençe, tambur ve kanun gibi enstrümanları birlikte kullanabilmektedir.[150]

Cami mûsikîsi ile ortak formların kullanılabildiği tekke mûsikîsinde genellikle şu formlar kullanılmaktadır: mevlevi âyini, ilâhi, mersiye, durak, şuğul, nefes, mevlid, mi'râciyye, na't, kaside, tevşih ve mersiyedir.[151] Mevlevi âyinleri Türk mûsikîsinde önemli bir yere sahiptir. Nitekim sanat yönünden en kıymetli eserler mevlevi âyinlerinde bestelenmiştir.[152]

Diyarbakır'da dinî mûsikî tasavvuf (tekke) mûsikîsi olarak görülmektedir. Bunun sebebi olarak köklü bir tasavvuf geçmişi bulunan Diyarbakır şehrindeki tarikat şeyhlerinin hem cami hem de tekke mûsikîsiyle iç içe bulunarak icralarını yapmaları gösterilmektedir.

Diyarbakır'da tasavvuf mûsikîsi: Kâdirî, Rıfâî, Gülşenî, Nakşibendî, Bektaşî ve Mevlevî tarikatlarının mensupları tarafından dergahlarda icra olunmaktadır.[153] Osmanlının hüküm sürdüğü dönemlerde Diyarbakır'da İbrahim Bey Tekkesi (Mevlevi Tekkesi), Gülşeni Tekkesi, Nakşibendi Tekkesi, Hasan Padişah (Balıklı) Tekkesi, Babü'ddin Zaviyesi, Örfizade Tekkesi (Yunus Baba Tekkesi), Mazenderani Tekkesi (Rufaî Tekkesi), Mercimek Tekkesi, Dilaver Paşa Tekkesi, Sa'deddin Cibâvi Tekkesi, Ercişli Şeyh Şükrü

bilen! / Ey esirgeyen Allah'ım! / Ey bağışlayan Allah'ım! / Ey şânı yüce olan! / Senin rahmetinle ey merhametlilerin en merhametlisi!''

148 Ahmet Çakır, ''Tekke Mûsikîsi'', ed. Ahmet Hakkı Turabi (Ankara: Grafiker Yayınları, 2018), 106.

149 Nuri Özcan, ''Tekke Mûsikisi'', *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/384-385.

150 Çakır, ''Tekke Mûsikîsi'', 106.

151 Özcan, ''Tekke Mûsikisi'',40/384.

152 Ak*, Türk Din Mûsikîsi,* 114.

153 Mermutlu, ''Tasavvuf Mûsikîsi'', 39-41.

Efendi Tekkesi, İpariye Tekkesi, Şeyh Rûmî Tekkesi, Halveti Tekkesi, Safa Tekkesi gibi tekke ve zaviyeler faaliyet göstermekteydi.[154]

Diyarbakır tekkelerinde icra edilen eserlerin bestelerinde Türkçe, Kürtçe, Arapça ve Farsça gibi diller kullanılmıştır.[155] Eserlerin güfte ve besteleri genellikle Diyarbakırlı mûsikî erbabınca yapılmıştır. Diyarbakırlı Sami, Alaeddin, Ahmet Paşa, Ahu Baba, İsmail Çelebi, Şehzade Ahmet Çelebi, Za'fi-i Gülşenî, Nigahî Baba, Şeyh Mustafa Safi, Zülfikar (Dercî) gibi Diyarbakırlı şairlerin güfteleri bestelenmiştir. Dervişler çoğunlukla bağlı oldukları tarikatın kaidelerine göre zikirlerini veya ayinlerini *arbane/erbane* denilen def türündeki ritim tutan enstrümanla icra etmişlerdir. Tarikat ehlinin seslerinin güzel olması, mahalli eserlerin öne çıkması, Diyarbakır'a özgü olan makamların iyi bilinmesi gibi sebeplerden ötürü divan, gazel, hoyrat, deyiş ve koşma türündeki eserler arbane/erbane, kudüm ve zil gibi enstrümanlarla icra edilmiştir.[156]

Diyarbakır'daki tekkerin mûsikî icraları hakkında Vedat Güldoğan şunları söylemektedir:

> ''Tekkelerde bilhassa Kadirî ve Rufai tarikatı mensupları arasında tasavvuf musikisi yaygınlık kazanmıştır. Nakşibendi tarikatının zikirlerinde pek musiki icra edilmemesine rağmen Diyarbakır'da bu tarikatın Şeyh Aziz Mahmut Urmevî kolunun zikirleri musiki eşliğinde yapılmıştır. Gülşenî tekkesi ise birçok önemli müzisyenlerin yetişmesine katkı sağlamıştır. (…) 19. yüzyıl ortalarına kadar Diyarbakır'da sürekli olarak dini ayinlerin musikiyle icra eden Mevleviler tekkelerinde Kadiri, Rufaî, Gülşenî tarikatı mensuplarından ayrı olarak ney, nakkare, sine, tambur ve rebab kullanmışlardır.''[157]

Diyarbakır tekkelerinde icra edilen zikirler farklılıklar göstermekle beraber benzer özelliklerde barındırmaktadırlar. Diyarbakır Kadiri tekkelerinde gerçekleşen zikir ayinlerine aşağıdaki zikir ayini örnek gösterilmektedir.

---

[154] Mehmet Bülbül, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tekke ve Zaviyeler: Diyarbakır Hasan Padişah (Balıklı) Tekkesi Örneği* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüskek Lisans Tezi, 2020), 52.
[155] Mermutlu, ''Tasavvuf Mûsikîsi'', 39-41.
[156] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 17-22.
[157] Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 22.

2.2.2.1. Zikir

Ulu Camii müezzini ve aynı zamanda mevlidhan olan Şaban Peker, Diyarbakır'daki Kadiri tarikatının temsilcisi idi. Oğlu Halil İbrahim Peker ile yaptığımız görüşmede Kadiri tarikatında uygulanan zikir ayinlerini baştan sona şu şekilde aktarmıştır:

> ''Her hafta perşembe günleri toplanırız. Yatsı namazından sonra en başta bir sohbet yapılır. Sohbetin ardından ışıklar kapanır ve *teffekkür-i mevt* yapılır. Ölüm düşünülür. Hacı Baba'nın komutuyla *'Ya vahidu hayyu kadim esağfirûllah el azim'* esması çekilmeye başlanır. Bu esma belli bir sayıda çekilir. Sonrasında bir Fâtiha-i Şerîf, üç İhlâs ve bir İnşirâh Sûresi okunur. Ardından salavâtı şerîfe okunur. Sonrasında '*La ilahe illallahul ganiyül hamid, la ilahe illallah rabbul arşül mecîd, la ilahe illallahül vitürül ehâd, la ilahe illallahül aliyyül azîm, la ilahe illallahül halimül kerîm, la ilahe illallah rabbü samavati ve'l ard, la ilahe illallah rabbu külli şeyyin ve haliku hu*' zikri okunur. Sekiz defa tekrarlanır. Her tekrardan sonra dua edilir. Bu zikir bittikten sonra yine salavâtı şerîf -salavâtı okuması için zikirden evvel iki kişi belirlenir- okunur. Ondan sonra kelime-i tevhid olan '*La ilahe illallah*' zikri çekilir. İlki yüksek perdeden söylenir. Sesli olarak başlanan bu zikir, Hacı Baba'nın komutuyla seri bir şekilde yapıldıktan sonra hafiye (gizliye) döner.
>
> Sonra rabıta-i şerîf yapılır. Burada kişi mürşidini düşünür. Bu esnada Hacı Baba veya başka biri kaside okur. Genellikle Fuzili'nin '*Beni candan usandırdın cefadan yar usanmaz mı / Felekler yandı ahımdan muradım şemi yanmaz mı*' ve Kuddisi Baba'nın '*Ey rahmeti bol padişah cürmüm ile geldim sana*' ilahileri okunur. Bunun akabinde ikinci kelime-i tevhid başlar. Bunun bitmesi ile zikir de biter. Işıklar açılır ve meşk başlar. Arbaneler çıkarılarak ilahiler okunur.''[158]

[158] Halil İbrahim Peker, Kişisel Görüşme, (16 Kasım2021).

2.3. Diyarbakır'daki Mevlidhanlar

Diyarbakır'da mevlid formunun günümüze değin kendi özgün yapısı içinde geleneksel bir seyre kavuşmasında hiç şüphesiz ki mevlidhanların önemli bir yeri vardır. Bu bölümde çeşitli kaynaklardan derlenen mevlidhanlar tanıtılacaktır. Diyarbakır mevlidinin temsilcisi olan bu mevlidhanlar son temsilciden geriye doğru aktarılacaktır. Bu mevlidhanların yanında Diyarbakır'ın geleneksel mevlid yapısında yetişen icracılar da bulunmaktadır. Bunlar: Sülayman Recep Mergen, Abdurrahman Birbir, Bayram Doğan, Hafız İsa Deniz, Hafız Fahri Ziyahan gibi isimlerdir. Tanıtılan mevlidhanlardan istifade ederek bugün mevlid icrasında bulunan bu icracılar ekseriyetle Süleyman Çelebi'nin ''Vesîletü'n-necât'' isimli mevlidini okumaktadırlar. Hafız İsa Deniz Kürtçe mevlidleri de okumakta, bununla beraber İbrahim Halil Sever, Grup Tillo gibi icracılar sadece Kürtçe veya Zazaca mevlidleri icra etmektedirler.

2.3.1. Mevlidhan Mustafa Beydür

1946 yılında Diyarbakır Palo Camii Mahallesi Azizoğlu Sokağı'nda bulunan bir evde dünyaya gelmiş olan Mevlidhan Mustafa'nın[159] asıl ismi Abdullah Beydür'dür. Halk arasında kendisinin makam ve mûsikî hocası olan Berber Mustafa'dan dolayı Mevlidhan Mustafa diye tanınmıştır. İlkokulu aynı mahallede bitirmiş, Ortaokulu ise İmam Hatip ile Ali Emiri arasında geçirmiştir. İmam Hatip'i sonradan bitirerek 52 yaşında iki yıllık ev ekonomisi diye bir bölüm okuyup mezun olmuştur. Mevlidhanlık dışında 35 sene boyunca memuriyetlik yapmıştır. PTT Başmüdürlüğünde 23 sene kadar şube müdürlüğü görevinde bulunmuş ve 14 yıl savunma müdürlüğü yaparak emekli olmuştur.

60 sene boyunca Diyarbakır'da mevlidhanlık yapan Beydür, mevlid okumaya çok küçük yaşlarda başlamıştır. Diyarbakır Palo Camii minaresinin içinde beyaz bir taşa çivi ile başladığı tarihi 1959 olarak kazımıştır. Minarede Palo Camii müezzini Berber Mustafa'dan beş yıl eğitim alarak mevlid okumayı, Diyarbakır'a özgü makamları, tasavvuf mûsikîsine dair bilgileri öğrenmiştir. Mevlidhan ve makamşinas olan hocası Berber Mustafa'nın kendisine öğrettiği tüm bilgilere kısa sürede vakıf olmuştur. On beş

[159] Bu bölüm Mevlidhan Mustafa Beydür ile yapılan kişisel görüşme ve Diyarbakır Ansiklopedisinden faydalanılarak yazılmıştır. Kaynaklar için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021); M. Sait Mermutlu, ''Mevlüthan Mustafa'', *Diyarbakır Ansiklopedisi,* ed. İhsan Işık (Ankara: Elvan Yayınları, 2013), 3/373.

yaşlarında çok genç olmasına karşın sesinin çok müsait olması ve Diyarbakır'ın mûsikî makam ve usullerini çok iyi bilmesinden dolayı 1960'larda gruplarla beraber Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak mevlid okumaya başlamıştır. 60 yıllık mevlidhanlık geçmişinde günde beş-altı mevlid, haftada bazen on beş, yirmi mevlid okuduğu olmuştur.

Celal Güzelses'in kurmuş olduğu mûsikî cemiyetine Hüsnü İpekçi, Recep Kaymak ve Tayir Mucide gibi isimlerle beraber bir süre katılmış ve devam etmiştir. Mûsikîye dair bilgilerini tasavvuf mûsikîsi ile yetkinleştiren Mevlidhan Mustafa, zikir meclislerinde ve eskiden Diyarbakır'da minarelerde her cuma akşamı bazen solo bazen koro şeklinde okunan na't-ı şerîflerle geliştirmiştir. Mevlidhan Mustafa, Diyarbakır'ın bütün tasavvuf mûsikîsine hakim olan Ulu Camii ser müezzinlerinden Recep Peker, Diyarbakır'da Kadiri tarikatı şeyhi olan Ulu Camii müezzini Şaban Peker ve Rıfai tarikatı şeyhi Necati Yandı ile beraber tasavvuf mûsikîsi icralarında bulunmuştur.

Mevlidhan Mustafa televizyonlarda da mevlid icra etmiştir. TRT 1'de yaptığı icraların yanında yerel TV'lerden biri olan GAP TV'de haftada bir gün yayınlanan programlarda mevlid icrasında bulunmuştur. En son 2007'de İstanbul Karaköy'de Ulusal TV'de yayınlanan ''Gemi'' adlı programda mevlid icra etmiştir. Usta olarak mevlid icrasında bulunan Beydür, Diyarbakır, Mardin, Urfa ve İstanbul gibi şehirlerde de özel icralar yapmıştır. İstanbul'da Göztepe Camii'nde Özgür Varoşçu'nun vasiyet üzerine kendisinin mevlidini okumuştur.

Diyarbakır'da okunmuş olan mevlidlerin hepsine vakıf, Diyarbakır mevlidinin ve mevlidhanlık geleneğinin son temsilci olarak görülen Mevlidhan Mustafa, Re'fet mevlidi yerine 1960'lı yıllardan sonra hem kısa hem de anlaşılır olması gibi sebeplerden dolayı Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât isimli mevlidini okumaya başlamıştır. Re'fet mevlidi ve diğer mevlidleri irticalen okuyan Mevlidhan Mustafa, Diyarbakır'a özgü tarzlarda da icralarda bulunmuştur. Kürtçe mevlidleri de okuyan Beydür, Bateyî, Haydarî ve Zazaca olan Ahmedi Hasi'nin mevlidlerini de okumuştur.

Mustafa Beydür Ulu Camii'nde Hâfız İsa Deniz, Süleyman Recep Mergen gibi isimlere bir süre eğitim vermiştir. 2012'lere kadar mevlidhanlığı bırakmayan Beydür, yaşının ilerlemesinden dolayı fazla icralarda bulunmasa da hâlen mevlid törenlerine katılmakta ve icralarda bulunmaktadır.

2.3.2. Mevlidhan Aziz Kubat

Aziz Kubat[160] 1941 Diyarbakır doğumludur. Ailesi Türkmenistan'da bulunan Kubatlı şehrinden gelmektedir.[161] Aziz Kubat'ın ailesi hakkında Sait Mermutlu şunları söylemektedir:

> ''Büyük dedesi Osmanlı valiliği, dedesi de yine Osmanlı döneminde kaymakamlık yapmıştır. Babası Kemal Kubat ise Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren 1960 ihtilaline kadar sekiz defa Belediye başkanvekilliği yapmış, vefatına kadar daimi encümen azalığını da ifa etmiştir.''[162]

İlkokul, ortaokul ve liseyi Diyarbakır'da okuyan Aziz kubat, Erkek Sanat Enstitüsünden mezun olmuştur. O zamanlarda liseyi sanat okulunda bitiren öğrenciler yedek subay öğretmeni olabildikleri için Aziz Kubat bir süre subaylık, iki senesini de öğretmenlikle geçirerek askerliğini bitirmiştir. Askerliğini bitirdikten sonra öğretmenlikte kalma hakkı tanındığı ve kendisi de öğretmenliği sevdiği için öğretmen olarak çalışma hayatına devam etmiştir. İlkokulda sınıf öğretmenliği yanında İmam Hatip Oratokulunda din dersi öğretmenliği yapmıştır. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptıktan sonra son olarak görev yaptığı Diyarbakır İnönü Ortaokulunda 2000 yılında emekli olmuştur. Öğretmenlikteki başarılarından dolayı 1989'da Diyarbakır'da il temsilcisi, Ankara'da da Türkiye birincisi seçilmiştir.

Diyarbakır cami mûsikîsine küçük yaşlarda duyduğu ilgi ve merakı sonucu Ulu Camii'ye çokça gitmeye başlayan Aziz Kubat genç yaşından itibaren mevlid okumaya başlamıştır. Özellikle Diyarbakır Ulu Camii'nde gerçekleşen minare kasideleri, Hz. Peygamber'e methiyeler, na't-ı şerîfler ve ezan gibi formların makamları ile icrası içinde bulunarak kendisini bu konuda geliştirmiştir. Mevlidhan ve mûsikişinas olan Berber Mustafa'dan istifade etmiştir. Diyarbakır'ın öz makamlarını ise Ulu Camii'ndeki müezzinlerden öğrenmiştir. Bu müezzinlerin beş vakit namazın ezanlarını farklı makamlarla icra etmesi

---

[160] Bu bölüm Mevlidhan Aziz Kubat ile yapılan kişisel görüşme ve Diyarbakır Ansiklopedisindeki ilgili maddeden derlenerek yazılmıştır. Kaynaklar için bk. Aziz Kubat, Kişisel Görüşme, (19 Aralık 2021); M. Sait Mermutlu, ''Kubat, Aziz'', *Diyarbakır Ansiklopedisi*, ed. İhsan Işık (Ankara: Elvan Yayınları, 2013), 4/228-229.

[161] Mermutlu, ''Kubat, Aziz'', 4/228-229.

[162] Mermutlu, ''Kubat, Aziz'', 4/228-229.

kendisini makamlar konusunda gelişimini sağlayan en önemli unsurlardan biri olmuştur. Böylece Aziz Kubat'ın mevlid icrasında onu geliştirenler Diyarbakır Ulu Camii'nin mevlidhan ve mûsikişinasları olan eski müezzinleri olmuştur. Diyarbakır'a özgü makam bilgisiyle mevlid okumaya yirmili yaşlarında başlamış olan Aziz Kubat, Diyarbakır'da altmış yıl boyunca mevlidhanlık yapmıştır.

Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât isimli mevlidini ezberleyip irticalen okuyan Aziz Kubat, cami mûsikîsinde öğrendiği makamların yanında Diyarbakır'a özgü olan makamları da öğrenmiştir. Eksik olarak gördüğü veya bilmediği makamları kendi çabası ile öğrenmiştir. Bu gayreti sebebiyle bütün makamlara vakıf olmuş, aynı zamanda İstanbul ve Ankara'da mevlid okuyanların makamlarını da kendi kişisel çabaları ile öğrenmiştir. İstanbul'da kaldığı zamanlar oradaki mevlidhanlarla görüşüp makamlara dair bilgilerinden istifade etmiştir.

Nakşi ve Kadiri tarikatlarının mensubu olan Mevlidhan Aziz Kubat, zikir meclislerinde ilahiler, kasideler icra ederek tasavvuf mûsikîsine dair bilgilerini geliştirmiştir. Şaban Peker, Mevlidhan Mustafa gibi isimlerle aynı meclislerde bulunmuştur. Aziz Kubat, Ulu Camii'ye gittiği zamanlarda orada bulunan müezzinler vakit ezanlarını kendisine okutturdukları için çoğu zaman müezzinlik görevi de yapmıştır. Sadece Ulu Camii'nde değil Diyarbakır'daki bütün camilerin hemen hemen hepsinde müezzinlik yapma fırsatı bulmuştur. Hâlâ namaz kılmak için gittiği camilerde bazen müezzinlik bazen de imamlık yapmaktadır.

Ulu Camii'nde ekseriyetle mübârek gecelerde birkaç mevlidhanla beraber mevlid okuyan Aziz Kubat, Mevlidhan Mustafa ve Şaban Peker ile beraber icralarda bulunmuştur. Evlerde gerçekleştirdiği icralarda haftada en az iki, bazen de üç mevlid okuduğu olmuştur. Mübârek gecelerde Ulu Camii'ndeki mevlid merasimlerinde beş-altı kişi ile beraber mevlid icrasında bulunan Aziz Kubat, evlerdeki mevlid merasimlerinde ise genelde tek olarak icralarda bulunmuştur.

Diyarbakır'da sadece Süleyman Çelebi'nin mevlidini okuyan Aziz Kubat, yaşının ilerlemesinden dolayı dört-beş yıldan beridir mevlid icrasında bulunmamaktadır. Özel olarak mevlid öğretmemesine karşın kendisinden istifade eden icracılar bulunmaktadır. Fakat kendisinin tecvitli bir şekilde Kur'ân-ı Kerîm öğrettiği çok sayıda öğrencisi vardır.

2.3.3. Mevlidhan Şaban Peker

Şaban Peker[163] 1947 yılında Diyarbakır Sur'da doğumuştur. Kütüğü Süleyman Nazif'tir. Hem anne hem de baba tarafından Diyarbakır'ın yerlisidir. Ailesi yaklaşık iki yüz yıla yakın bir süre boyunca Diyarbakır'da yaşamışlardır. İsmet Paşa İlkolunda okuyan Şaban Peker, Erkek Sanat Enstitüsü ile liseyi (meslek lisesi) bitirmiştir. Elazığ'da Mühendislik Akademisini kazanmış İnşaat Mühendisliği Bölümünden 1977 yılında mezun olmuştur. Diyarbakır'da inşaat işiyle uğraşan Peker, akabinde inşaat malzemesi ofisi kurmuştur. 1989'da kuyumculuğa başlamış fakat Sur olayları ile beraber kuyumculuğu bırakmıştır. 2020'de yakalandığı Kovid-19 virüsü nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

Şaban Peker'in mûsikî ile tanışıklığı babasının Ulu Camii ser müezzini olması hasebiyle küçük yaşlarda başlamıştır. Henüz 12-13 yaşlarında iken babasının yanında Ulu Camii'nde eğitilmiştir. Diyarbakır'ın tüm mahalli makamlarını, ses terbiyesini ve mûsikîye dair tüm bilgisini babası Recep Peker'den almıştır. Babasının Kadiri tarikatına mensup olması kendisini hem cami hem de tekke mûsikîsi formlarının öğrenmesini sağlamıştır. Ramazan aylarının tümünde fahri müezzinlik yapmıştır. Makam bilgisi bulunan Peker, Eşref Atay dönemlerinde sadece bir yıl konservatuvar gitmiştir. Diyarbakır'da sabah namazlarında çıplak sesle kasideler okuyarak Ulu Camii'nde mevlid icrasında öne çıkmaya başlamıştır. Kendisiyle aynı dönemde bulunan ve çok yakın iki dost olan Mevlidhan Mustafa ile beraber hem mevlid törenlerinde hem de zikir meclislerinde çok defalar mevlid icrasında bulunmuştur. Ulu Camii'ndeki icralarda kendisi ile beraber zaman zaman mevlidhan Aziz Kubat'ta yer almıştır.

Şaban Peker, gençlik yıllarında Diyarbakır'da aktif olarak faaliyet gösteren Rıfai tarikatının mensubu iken sonradan Kadiri tarikatına geçmiştir. 22-23 yaşlarında Rıfai tarikatının şeyhi olan Zeynel Abidin Burak kendisine halifelik vermek istemiştir. Şeyhin halifelik teklifi karşısında utanan Şaban Peker bir müddet şeyhin huzuruna çıkamamıştır. Bu esnada babası Recep Peker, Kadiri tarikatının mensubu olduğu için Şaban Peker de Kadiri tarikatının zikir meclislerine belli aralıklarla katılmakta idi. Kadiri zikir meclisinde bulunduğu bir gün Rıfai şeyhinin kendisine yaptığı teklife ne cevap vereceğini

[163] Bu bölüm; Şaban Peker'in oğlu Halil İbrahim Peker'le yapılan kişisel görüşme ve Diyarbakır Ansiklopedisindeki ilgili maddeden derlenerek yazılmıştır. Kaynaklar için bk. Halil İbrahim Peker, Kişisel Görüşme, (16 Kasım 2021); M. Sait Mermutlu, ''Peker, Şaban'', *Diyarbakır Ansiklopedisi,* ed. İhsan Işık (Ankara: Elvan Yayınları, 2013), 4/45.

düşünürken zikiri yapan Halit Efendi'nin kendisine ''sen buranın evladısın'' demesi üzerine Kadiri tarikatına geçmiştir. Böylece babası ile aynı tarikata mensup olmuştur. Halit Efendi'nin vefatından sonra Kadiri tarikatının çavuşluğunu Hacı Ahmet Geray almıştır. Ondan sonra da çavuşluğu Şaban Peker devralmış ve yaklaşık 25-30 sene boyunca Kadiri tarikatının ser zakirbaşlığını yapmıştır. Özellikle arbane/erbane çalmada çok iyi olan Şaban Peker, davudî bir sese sahip, tok ve yüksek perdeden icralar yapabilen değerli bir ses idi.

2.3.4. Recep Peker (Ulu Camii Ser Müezzini)

Recep Peker[164]1903 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Henüz çocuk yaşta Diyarbakır'ın mahalli müziği ile ilgilidir. İlk müezzinliğini İskenderpaşa Camii'nde yapmıştır. Celal Güzelses'ten sonra Ulu Camii'nin baş müezzini olmuştur. Sesinin güzelliğinden dolayı o zamanki Ulu Camii müezzinleri kendisine gelip onu müezzinlik kadrosuna almak istediklerini söylemişlerdir. Recep Peker üstadların yanında nasıl okuyacağına dair bir tereddüt yaşamıştır. Fakat Ulu Camii müezzinleri Recep Peker'i yaklaşık olarak altı veya yedi ay gibi bir süreyle Hevsel bahçelerinin açık alanlarında çıplak sesle ses terbiyesi vermişlerdir. Bu müezzinlerden biri ''Kubbe Patlatan'' lakabıyla tanınan Hâfız Şükrü Efendi'dir. Bir süre müezzinlerden talim yaptıktan sonra Ulu Camii'nde müezzinliğe başlamıştır. Ulu Camii'nde Celal Güzelses ile beraber çokça mevlid icra etmiştir. Yumuşak bir gırtlağa sahip olan Recep Peker, mevlid ve diğer cami mûsikîsi formlarını icra etmede daha pest vurgular yapabilmiştir. Özellikle Diyarbakır'a ait olan minare uşşakını çok güzel okumasıyla tanınmıştır. Gençlik yıllarında Rıfai tarikatının mensubu iken gördüğü bir rüya sonucunda Kadiri tarikatının o zamanki şeyhi olan Şeyh Muhammed Münir Efendi'nin tarikatına geçmiştir. Ulu Camii ser müezzini Recep Peker, mevlid başta olmak üzere Diyarbakır cami ve tekke mûsikîsine dair tüm makam bilgisini oğlu Şaban Peker'e öğretmiş ve onu eğitmiştir. 1985'te Diyarbakır'da vefat etmiştir.

2.3.5. Hâfız Tarık Çıkıntaş

Diyarbakır'ın zengin ve köklü bir ailesinde 1924 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Mustafa Çıkıntaş'tır. Henüz iki yaşında görme yetisini menenjit hastalığı yüzünden

[164] Bu bilgiler torunu Halil İbrahim Peker ile yapılan kişisel görüşme ile derlenmiştir. Kaynak içib bk. Halil İbrahim Peker, Kişisel Görüşme, (16 Kasım 2021).

kaybetmiştir. Müziğe duyduğu ilgi çocuk yaşta başlamış dedesinde bulunan piyanoyu beş yaşında olmasına rağmen ayakta çalmıştır.[165] Kur'ân-ı Kerîm ve mevlid tilavetini cami hocası olan Hâfız Akkuş'tan öğrenmiştir. Ders aldığı dönemlerde kendisi gibi âmâ olan Hâfız Celal Sevimli'de ders almaya başlamıştır. Ve kısa bir zamanda her ikisi de hâfız olmuşlardır.[166] Vedat Güldoğan, Tarık Çıkıntaş'ın müziğe olan ilgisini şu cümlelerle aktarmıştır:

> ''Tarık Çıkıntaş'ın Hafız-ı Kur'an ve iyi bir mevlithan olmasının yanı sıra mûsikîye büyük bir tutkusu bulunmakta olup babasının bütün ısrarlarına rağmen mûsikîye olan tutkusunu bırakmamış ve devam ettirmiştir.''[167]

Keman dersi de alan Tarık Çıkıntaş, kemanı iyi çalmaya başladığı hâlde bırakmıştır. Sonraları cümbüş çalmaya başlamıştır. Kulağı çok hassas olan Tarık Çıkıntaş duyduğu bir eseri hemen çalıp icra edebilmiştir. Kendisi aynı zamanda Celal Güzelses'in talebesi olmuştur.[168] Diyarbakır makamlarını ve usullerini ise Sultanahmet Camii'nde müezzinlik yapan ve Sivrisinek lakaplı Hâfız Melek Efendi'den öğrenmiştir.[169] Diyarbakırlı araştırmacı-yazar Mevlüt Mergen, Tarık Çıkıntaş hakkında şunları söylemiştir:

> ''Tarık Çıkıntaş, çok iyi bir hafız-ı Kur'an idi. Celal Sevimli gibi talebe okutmadı. Ancak müzikten iyi anlardı. Hem çalar hem de söylerdi. Kullandığı enstrüman 'cümbüş'tü. 'Diyarbakır Peşrevini' hala onun gibi çalabilen bir kişi çıkmadı.''[170]

Ramazan ayında camide okuduğu cüzleri evlerde de okumuştur. Cüz okumayı 1940 ve 1950 yılları arasında yapmıştır. Kendisi esprili kişiliği ile tanınmıştır. Özellikle Diyarbakır mahalli makam ve usulleri konusunda usta olan Çıkıntaş, gerçekleştirdiği icralarda hiç hata yapmamıştır. Celal Güzelses'in 1949'da kurduğu Diyarbakır Halk Musikisi Cemiyetinin en iyi temsilcilerinden biri olmuştur. Sadece Diyarbakır da değil

---

165 Vedat Güldoğan, ''Çıkıntaş, Tarık'', *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar,* ed. İhsan Işık (Ankara: Elvan Yayınları, 2014), 128-129.
166 İbrahim Evirgen, *Diyarbekir'de İz Bırakanlar* (Ankara: Yeni Yurt Matbaası, 2018), 73-74.
167 Vedat Güldoğan, ''Çıkıntaş, Tarık'', 128-129.
168 Vedat Güldoğan, ''Çıkıntaş, Tarık'', 128-129.
169 Güldoğan, *Diyarbakır Kültürü*, 248.
170 Mergen, *Bibi'nin Diyarbekir Feryadı*, 78.

çevre illerde de yapılan konserlerde bulunmuş ve fasıllar yapmıştır. Kendisinin yaptığı fasıllardan sonra hocası Celal Güzelses sahne almıştır.[171]

Diyarbakır'ın önemli mevlidhan ve müzik icracısı olan Tarık Çıkıntaş'ın TRT repertuarında çeşitli şarkıları ve türküleri bulunmaktadır. Henüz 55 yaşında iken 1979 yılında vefat etmiştir.[172]

Diyarbakır mûsikîsinin ve geleneksel mevlidinin değerli bir taşıyıcısı olan Tarık Çıkıntaş'ın 1970-1977 yılları arasında olduğunu düşündüğümüz ve dostu mevlidhan Hâfız Celal Sevimli ile beraber icra ettiği bir mevlid kaydı tarafımızca uzun araştırmalar neticesinde ulaşılmıştır. Son bölümde bu icranın (makamsal) makam dizisi analizi yapılmıştır.

2.3.6. Hâfız Celal Sevimli

Diyarbakır'ın meşhur mevlidhan ve hâfızı olan Celal Sevimli, 1929 yılında doğmuştur. Âmâ olan hâfız, Diyarbakır'da çok güzel icra ettiği mevlidleri ile tanınmıştır. Birçok hâfız yetiştirmiştir. Ulu Camii'nde yaptığı müezzinliğin yanında Lala Bey Camii'nde Kur'ân öğreticiliği yaparak görevini tamamlamış ve emekliye ayrılmıştır.[173]

Kur'ân-ı Kerîm'e hizmet ederek sürdürdüğü görevini Lala Bey Camii'nde ve Hacı Arif Yenice Mescidi'nde sürdürmüştür. Bu öğreticiliği ile kendisi gibi âmâ olan 18 hâfız yetiştirmiştir. Yetiştirdiği talebelerin çoğu Diyarbakır'ın cami ve mescitlerinde önemli hizmetlerde bulunmuş şahıslardır. Hâfız İsa Deniz, Hâfız Fahreddin Ziyahan, Hâfız Fikret, Hâfız Hasan ve son talebe olarak yetiştirdiği 2009'da katıldığı Türkiye hâfızlık yarışmasında ikincilik derecesi almış olan Hâfız Süleyman Recep Mergen'dir.[174] Celal Sevimli'nin yakın bir dostu olan şair ve yazar Mevlüt Mergen vefatının yıl dönümü sebebiyle Yeni Yurt gazetesinde yazdığı yazıda merhum Sevimli hakkkında şunları söylemiştir:

> ''Henüz çocuk yaşta başlayan Tarık – Celal arkadaşlığı yıllarca sürmüş ve gün gelmiş onları 'ikiz kardeş' gibi algıyanlar olmuş, böylesine samimi bir

[171] Vedat Güldoğan, ''Sevimli, Celal'', *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar,* ed. İhsan Işık (Ankara: Elvan Yayınları, 2014), 416-417.
[172] Vedat Güldoğan, ''Sevimli, Celal'', 416-417.
[173] Vedat Güldoğan, ''Sevimli, Celal'', 416-417.
[174] Mergen, *Bibi'nin Diyarbekir Feryadı*, 76-78.

> dostluk gelişmiş aralarında. Diyarbekir'e dolayısıyla Ulu Camii'ye aşıktı diyebiliriz, Ulu Camii'nin gelenek ve görenekleri sürdürülsün isterdi, bu gelenek ve göreneklerden olan cuma günleri namazdan önce, kürsüde vaizin konuşmasının hemen akabinde Hafız Tarık'la birlikte ses sese verir, tek ses olurlar ve güzel sedalarıyla koca caminin içini Hazret-i Peygambere (s.a.v) salavat-ı şerif ile doldururlardı… Göz kapaklarının kapanmış olması onu 'görme engelli' diye belki tanıtabilirdi, fakat yüce yaratıcının açtığı gönül gözünün kapağı yoktu ve o gözle görebiliyordu.''[175]

Hayatı boyunca Kur'ân-ı Kerîm'e hizmet etmiş olan Celal Sevimli'nin TRT repertuarında derlemeleri ve çeşitli özel kayıtları vardır.[176] Bu kayıtlardan 1970'li yıllara ait olduğunu tespit edebildiğimiz bir mevlid kaydı da tarafımızca bulunmuştur. Yakın arkadaşı Tarık Çıkıntaş ile beraber seslendirdiği bu mevlid kaydının icrası son bölümde detaylı olarak (makamsal) makam dizisi analizi yapılmıştır.

Diyarbakır'ın Halk Mûsikîsi Cemiyetinin önemli üyelerinden olan Celal Sevimli, 5 Ekim 1988 yılında hepatit (sarılık) hastalığından dolayı vefat etmiştir.[177]

2.3.7. Celal Güzelses

1899 yılında Diyarbakır'da doğmuş olan Celal Güzelses'in ismi Mehmet Celalettin'dir. Annesi Latife Hanım babası ise henüz altı yaşında iken kaybettiği Derviş Halil Efendi'dir.[178] 1917 yılında Askeri Rüştiye'yi bitirerek Diyarbakır'ın Lice ilçesinde akerliğini yapmıştır. Memurluk hayatına 1924 yılında Diyarbakır Valiliği Evrak kalemindeki göreviyle başlamıştır. Tevzi memuru olarak başladığı bu görevine bir yıl sonra katipliğe terfi ederek devam ettirmiştir. Özel İdare Müdürlüğü evrak kayıt memurluğuna 1929'da başlayan Güzelses, 1950 senesinde emekli olmuştur.[179]

Henüz küçük yaşta aldığı Kur'ân-ı Kerîm dersleri ile hâfız olan Celal Güzelses Diyarbakır'da Rıfai tarikatının şeyhi olan Şeyh Zeki Efendi'ye intisap etmesiyle mûsikîye

---

[175] Mevlüt Mergen, ''23 Yıl ve Celal Sevimli'', Yeni Yurt (5 Ekim 2011).
[176] İhsan Işık, ''Güzelses, Celal'', *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar,* ed. İhsan Işık (Ankara: Elvan Yayınları, 2014), 222-225.
[177] İhsan Işık, ''Güzelses, Celal'', 222-225.
[178] İhsan Işık, ''Güzelses, Celal'', 222-225.
[179] Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları* (Ankara: San Matbaası, 1997), 2/301-304.

dair bilgisini geliştirme imkanı bulmuştur.[180] Nitekim tekkkede arbane/erbane çalmış, tasavvuf mûsikîsinin içinde yetişerek usul ve makam bilgisini geliştirmiştir. Usul derslerini Sadettin Kaynak'a hocalık yapmış olan Hâfız Melek Efendi'den alımıştır. Çok sayıda eser öğrenerek kendisinden istifade ettiği bir diğer isim ise Ahmet (Ahmike) Yüksekses'tir. Bununla beraber Süryani Nursiye Bacı'dan da dersler alarak çok sayıda mûsikî alana hakim olmuştur. Bu sayede aynı eseri farklı makamlarla okuyabilme özelliği kazanmıştır.[181] Mûsikî sahasında gelişimini ilerleten Celal Güzelses Rıfai tekkesinde başsazende ve hanende olmuş, enstrüman olarak cümbüş çalmaya başlamış ve özellikle Diyarbakırlı divan şairlerine ait eserleri besteleyerek icra etmiştir.[182]

Diyarbakır'daki Sem'an (Gazi) Köşkünde tesadüfi olarak ilk kez 1917 senesinde Atatürk ile tanışmıştır. Daha sonra İstanbul'da Dolmabahçe'de Atatürk'ün huzurunda yaptığı fasılla beraber kendisine ''Şark Bülbülü'' ünvanı verilmiştir.[183] Sesinin güzelliğinden ötürü 1934'te kabul edilen Soyadı Kanunu ile ''Güzelses'' soyadı Celal Bey için uygun bulunmuştur.[184]

Hayatı mûsikî ile iç içe geçmiş olan Güzelses, 1943 senesinde Diyarbakır mûsikîsinde çok önemli bir yeri olan Diyarbakır Halk Mûsikîsi Cemiyetini oluşturmuştur. Birkaç arkadaşı ile başladığı bu cemiyette konserler, dersler vermiştir. Kıymetli isimlerin yetişmesinde önemli bir yer edinmiş ve mevlidhanlardan Tarık Çıkıntaş ve Celal Sevimli gibi değerli isimler bu cemiyetin üyelerinden biri olmuştur. Lakin 1950 yılında ödeneklerinin yatmaması sebebiyle cemiyeti bırakmıştır.[185]

İlk müezzinlik görevini 1913-1921 tarihleri arasında yapmış olan Celal Güzelses, 1956 yılından vefat edene dek Ulu Camii Baş Müezzinliği görevini sürdürmüştür. Sesinin güzelliği ile tanınan Celal Bey, müezzinlik yaptığı senelerde cemaatin sayısının fazlalığı göze çarpmıştır. Diyarbakır'ın kendine özgü cami mûsikîsi formlarının icracısı olan Güzelses'in bu alandaki eserleri kayıt altına alınamamıştır.[186] Güzelses'in Kur'ân-ı Kerîm icrası, ezanları ve salâtları kayıt altına alınamamasına rağmen tamamı olmasa da

[180] Evirgen, *Diyarbekir'de İz Bırakanlar*, 120.
[181] Şehmus Diken, *Şehr Amed* (İstanbul: Ege Basım, 2014), 25-26.
[182] İhsan Işık, ''Güzelses, Celal'', 222-225.
[183] Mehmet Ali Abakay, *Diyarbakır Folklorundan Kesitler Celâl Güzelses Diyarbakır Halk Musikisi Üzerine İnceleme* (Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 1995), 104.
[184] Diken, *Şehr Amed,* 123.
[185] Diken, *Şehr Amed,* 123.
[186] Abakay, *Celâl Güzelses,* 104.

Süleyman Çelebi'nin mevlidinin Tevhid Bahri'nin bir kısmı kayıt altına alınmış olup günümüze kadar gelebilmiştir.[187] Mevlüt Mergen, Celal Güzelses'in Ulu Camii'nde müezzinlik yaptığı yıllar için şu ifadeleri kullanmıştır:

> ''Merhum Güzelses'i gördüğüm zaman 14-15 yaşlarında idim. O da Ulu Camii'de 'ser müezzin' idi.. Cuma günleri hutbe ezanını okuduğu için tam bir yıl üst üste Ulu Cami'ide kıldım Cuma namazlarını ve hep onu dinledim… Ramazanlarda müezzin mahfelinde diğer müezzinlerle birlikte okurdu. Oruç günlerinin ilk ve cuma akşamları 'merhaba' faslı, son iki cuma akşamı ise 'elveda' faslı vardı. Fasılda fasıldı hani. Yarım saate yakın bir zaman alırdı. Solo ve koro şeklinde idi okuyuşlar. Güzelses solo okur, diğer müezzinler korodan eşlik ederlerdi. Bir ilahi ziyafeti sunulurdu cemaate.''[188]

Celal Güzelses eserlerinin tümünü Türkçe olarak seslendirmiştir. Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidini okuyan Güzelses, Mevlidhan Mustafa ile yaptığımız görüşmede mevlidin Merhaba Bahri'ni Sünbüle -Sultani Nevruz veya Iraki makamı da denilir- makamında okuduğunu belirtmiştir. Bu anlamda Diyarbakır'da Merhaba Bahri'ni yüksek perdeler isteyen bir makam olan Sünbüle makamında okuyanlar sadece Celal Güzelses ve Mevlidhan Mustafa olmuştur.[189]

Diyarbakır cami ve tekke mûsikîsinin en önemli temsilcisi sayılan Güzelses Diyarbakır halk mûsikîsini de derinden etkilemiş bir isimdir. Dürüstlüğü, çalışkanlığı ve fedakâr kişiliği ile bilinmiştir.[190] Güzelses 66 plak doldurarak Diyarbakır mûsikîsinin günümüze taşınmasını sağlayan en önemli isimlerdendir.[191] Kendisine ait toplam 92 eser bulunmaktadır. Bu eserler: 55 Türkü, 11 Maya, 8 Muhayyer Uzun Hava, 4 Gazel, 4 Divan, 3 Arazbar, 3 Ağıt, 3 Kesik Nikriz ve bir Koşma şeklindedir.[192]

---

[187] Evirgen, *Diyarbekir'de İz Bırakanlar*, 120.
[188] Mergen, *Bibi'nin Diyarbekir Feryadı*, 75.
[189] Mevlidhan Mustafa, Kişisel Görüşme, (21 Kasım 2021).
[190] Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 2/301.
[191] İhsan Işık, ''Güzelses, Celal'', 223.
[192] Yoldaş, *Taşplaklarda ''Şark Bülbülü'' Celâl Güzelses,* 5.

Diyarbakır mûsikîsinin çok değerli bir şahsı olan Güzelses, 1 Şubat 1959 senesinde menenjit hastalığından ötürü vefat etmiş ve mensubu olduğu tarikatın şeyhi olan Şeyh Zeki Efendi'nin kabrinin alt tarafına defnedilmiştir.[193]

[193] Abakay, *Celâl Güzelses,* 103.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVLİD FORMUNUN DİYARBAKIR'DAKİ UYGULAMALARI VE MEVLİDLER

Köklü bir tasavvufi geçmiş ve geleneğe bağlı olan Diyarbakır şehrinde[194] Türk din mûsikîsinin hem tekke hem de camide kullanılan mevlid formu önemli bir yere sahiptir. Süleyman Çelebi'nin 1409'da kaleme aldığı Vesîletü'n-necât adlı mevlidi bu alanda kendisinden sonra kaleme alınan mevlid metinlerinin yazımında ilhâm kaynağı olmuştur.[195] Bu ilhâmdan Diyarbakır'da bulunun ve tasavvufi geleneğe sahip, mûsikîye kabiliyetli şairler de faydalanmıştır. Diyarbakır'da yazılan mevlid metinleri zamanında okunduğu gibi, Diyarbakırlı olmayan şairlerin yazmış olduğu mevlidler de yıllar içerisinde okunmuştur. Bu mevlidler; Osmanlıca, Türkçe, Kürtçe ve Zazaca olmak üzere çeşitli dillerde yazılmıştır. Bazı mevlid metinleri günümüzde artık okunmamakla beraber yörede hâlâ okunan mevlid metinleri de bulunmaktadır.[196] Bu bölümümüzde Diyarbakır'da yazılan, zamanında okunan ve hâlâ okunmakta olan mevlid metinleri yazarları ile beraber tanıtılmıştır. Diyarbakır'da yazılmış olan mevlid metinleri, Diyarbakır'da yazılmadığı hâlde zamanında okunmuş ve hâlâ okunmakta olan mevlidler ile yazarları şu şekilde sıralanabilmektedir:[197]

1. Şaban Kâmî Efendi ve Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye (1280/1863)
2. Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Efendi ve Mevlid-i Şerîf (Tarz-ı Cedîd, 1861)
3. Molla Hüseyin Bateyî ve Mevlid-i Şerîf /Mewlûda Nebi (17. ve 18. yy)
4. Şeyh Muhmmed Emin el-Haydarî ve Mevlîd-i Nebî (20.yy)
5. Ahmed Hasi ve Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî, 1899)
6. Süleyman Çelebi ve Vesîletü'n-Necât (1409)

[194] Mermutlu, ''Tasavvuf Mûsikîsi'', 39-41.
[195] Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 25.
[196] Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).
[197] Mevlidhan Mustafa, Mevlidhan Aziz Kubat ve Diyarbakırlı şair-yazar Mevlüt Mergen ile yapılan kişisel görüşmeler ve tarafımızca katıldığımız çeşitli mevlid törenleri neticesinde bu "sıralama'' oluşturulmuştur. Kaynaklar için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül – 28 Kasım 2021); Aziz Kubat, Kişisel Görüşme, (19 Aralık 2021); Mevlüt Mergen, Kişisel Görüşme, (19 Kasım 2021).

3.1. Şaban Kâmî Efendi ve Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye

Asıl ismi Mehmet Şaban olan Kâmî'nin[198] doğum tarihi 1220/1805'tir. Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Ahmet adında bir şahıs olup annesi, kadîm bir sülale olan Gönelizâde Abdurrahman Efendi'nin kızıdır.[199] Hareketli bir hayat sürdüren Kâmî, öğrenimini kendi çağında bulunan tanınmış şahıslardan almıştır. İlim öğrenimini bitirmesinin akabinde Ulu Camii'nin hemen yanında bulunan Abdurrahman Paşa Kütüphanesinde öğretmenlik yapmaya başlamıştır. 1254/1838'de Mısır'a gitmiş ve belli bir süre orada kalmıştır. Kâmî, Mısır'da Mehmed Ali Paşa ile İbrahim Paşa'dan destek görerek maaş almaya başlamıştır. Mısır'da ayrıca Rıfai tarikatının şeyhi olan İbrahim-ül Bacuri'nin müridi olmuştur. Kâmî, Mısır'dan sonra Mekke'ye giderek hac vazifesini yerine getirmiştir. Hac vazifesini tamamlayınca İstanbul'a gitmiş ardından tekrar Diyarbakır'a dönmüş ve Diyarbakır'da bulunduğu esnada büyük bir ev yaptırmıştır. Nitekim tekke haline getirdiği bu evin bir bölümünde tarikatını yaymıştır. 1266/1850 tarihinde Irak'a giderek Kadiri tarikatının şeyhi olan Abdurrahman-i Talabanî'den Kadiriliği kabul etmiştir. Osmanlı-Rus savaşına 1270/1854'te katılan Kâmî, savaştan sonra tekrar Diyarbakır'a dönmüş ve son olarak beş yıl gibi bir süre zarfında İstanbul'da kalmıştır. İstanbul'dan sonra hayatının sonuna dek Diyarbakır'da yaşamış olan Kâmî Efendi, 1301/1884'te Diyarbakır'da ömrünü tamamlamıştır.[200]

Ailesi tarafından iyi bir eğitim aldırılan Kâmî, insanlar arasında ''Hâfız Mehmed Şaban'' olarak bilinmiştir. Henüz küçük yaşlardayken Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemiştir. Arapça ve Farsça dillerine olan yetkinliği yanında mûsikî ve hat sanatıyla da ilgilenmiştir.[201] Kâmî'nin öğrencisi ve aynı zamanda akrabası olan Ali Emiri Efendi hocasının kullandığı mahlasın ''Refik'' veya ''Refiki'' olduğunu şu sözlerle bildirmiştir:

> ''Şehrimiz mecmûalarında gazelliyât ve ba-husûs tecnîs, ma'nî, mâye gibi milli lisan ile yazılmış birçok âsâr-ı fâzılâneleri 'Refik ve Refiki' imzasıyla ziver-i sütûrdur. Tercüme-i hâl-i üstâdâneleri Kâmî mahlasında görülecektir.''[202]

[198] Mustafa Uğurlu Aslan, *Diyârbekirli Kâmî ve Dîvânı* (İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2018), 13.
[199] Aslan, *Diyârbekirli Kâmî ve Dîvânı,* 15.
[200] Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları* (Ankara: San Matbaası, 1996), 1/358.
[201] Aslan, *Diyârbekirli Kâmî ve Dîvânı,* 19.
[202] Ali Emîrî, *Tezkire-i Şuara-yı Âmid* (Dersaadet, Matba-yı Âmidi, 1328), 409.

Diyarbakır'ın önemli âlim ve şairlerinden olan Kâmî'nin yetiştirdiği pek çok öğrenci olmuştur. Ali Emîrî, Rûşeni, Vâsıf, Fâzıl, Feyzî, Mâhir, Na'im, Râif, Hayâlî ve Ahmed Efendi bunlardan bazılarıdır.[203] Kâmî Efendi'nin eserleri: Dîvân, Redd-i Protestan, Risâle-i Âsâkir-i Mansûriyye, Risâle-i Halli'l-Müşkilât, Usûl-i Tehânî Bi-tevfik-i Rabbânî, Risâle-i Tehniyye, Risâle-i Tıbbiyye, Medhiye-i Hasan u Hüseyn/Hadîka-i Ma'neviyye, Kaside-i Kamisiyye, Mevlid-i Nebî, Hutût-ı Mütenevvi'a ve Şemâ'il-i Şerîfe'dir.[204]

3.1.1. Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye

Kâmî'nin yazmış olduğu mevlid metni üç ayrı nüsha şeklindedir. Bu nüshalardan biri matbu diğer ikisi de yazmadır. Ankara Millî Kütüphanesinde bulunan Yz. A 5748 numaralı nüsha yazma nüshalardandır. Diğer yazma nüsha ise Diyarbakır İhtisas Kütüphanesinde bulunan 4378 numaralı nüshadır. Eserin tek matbu nüshası taş baskı şeklinde İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Kadı-zâde Burhanneddin 146/A numaralı bölümdedir. İstinsah tarihleri farklı olan eserler hakkında çalışma yapan Ekrem Bektaş üç nüsha ile ilgili yaptığı değerlendirmede şairin ayrı bir mi'râciyesi olmadığını ve iki mevlid metninin aslında tek mevlid olduğunu şu ifadelerle belirtmektedir:

> ''Kâmî Mevlid'inin matbu ile iki yazma nüshaları arasında yaptığımız karşılaştırmaya göre, şairin bir tek mevlidinin olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz… Elimizdeki iki yazma mevlid metni ile Mi'raciye olarak gösterilen matbu metni ve aynı cilt içinde 'İrfâniyye' olarak gösterilen mevlid metnini bir tek mevlid olarak değerlendirdik ve tenkitli metni buna göre kurmaya çalıştık.''[205]

Diyarbakır'da bulunan nüshanın beyit sayısı 408, Ankara'da bulunan nüshanın beyit sayısı 320 ve son olarak mi'râciye bölümü de dâhil olacak şekilde İstanbul'da bulunan

---

[203] Ahmet Tanyıldız, ''Akrabalık Yönüyle Diyarbakırlı Dîvân Şairleri'', *VIII. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu Ali Emiri Hatırasına (*Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları, 2014), 508.

[204] Aslan, *Diyârbekirli Kâmî ve Dîvânı,* 55-60; M. Sait Mermutlu, ''Muhammed Şaban Kâmî-i Âmidî'nin Eserleri'', *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 6 (2011), 75-89; Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 1/358; M. Şefik Korkusuz, *Tezkire-i Meşayih-i Amid* (İstanbul: Kent Yayınları, 2004), 1-2/136.

[205] Ekrem Bektaş, ''Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid'i'', *Journal of Turkish Studies* 6/1 (2011), 786.

matbu nüshanın beyit sayısı 500 iken Ekrem Bektaş çalışmasında hepsini 663 beyit olarak değerlendirmiş ve tek bir mevlid metni olarak göstermiştir.[206]

Çalışmamızda ele alacağımız nüsha Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan Kadı-zâde Burhanneddin 146/A numaralı bölümdeki nüshadır. M. Sait Mermutlu Süleymaniye Kütüphanesinde bulunan nüshanın aynı zamanda Tahirağa Bölümünde 522/3 numaralı ve H.1279 tarihli bir nüshası olduğunu bildirmektedir. Bu iki nüshada 15 sayfadır.[207] Manzum olan eser aruzun ‘‘Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün’’ kalıbıyla yazılmıştır.[208] Beyitlerin sonunda müellif yarım kafiyeler kullanmıştır. Osmanlıca yazılan eserde Arapça ve Farsça kelimler de bulunmaktadır. Türkçe olarak anlaşılması güçtür.

Bu mevlid ‘‘*Risâle-i Mevlid-i Şerif İrfâniyye min Te’lifi Kâmî Amidî*’’ başlığıyla başlamaktadır. Böylece Kâmî Efendi’nin mevlidinin matbu olan bu nüshası Mevlid-i Şerif-i İrfaniyye olarak isimlendirilmiştir. Her bölümün başlığı bulunmaktadır. Eserin bölümleri:

1. Eserin esas manzum kısmı 190 beyittir. Fakat Kâmî esere ‘‘*Nazm-ı latif der-beyân-ı fezâil-i mevlûd-i şerif*’’ diyerek sekiz beyitlik bir murabba ile başlamaktadır. Bununla beraber eserde 17 beyit olan ‘Münâcât’ kısmı ile 15 beyit olan ‘‘Na’t-ı Şerîf’’ bulunmaktadır.[209] Ekrem Bektaş yaptığı çalışmada eserin bu nüshasının iki ayrı mevlid metni gibi ciltlenmiş olduğunu bildirmektedir.[210]

Eserin bu nüshasını ele almamızın sebebi Diyarbakır’da okunan geleneksel zemindeki mevlidlerin -Süleyman Çelebi’nin mevlidi, geçmişte okunan Kâmî ve Re’fet mevlidlerinin hepsinde- başında mevlid okumanın önemi ve kullar için faziletinden bahsettiği sekiz beyitlik murabbanın[211] olmasıdır.[212] Bu murabba incelediğimiz kayıtlarda sözleri farklılıklar içerse de bu risalede ele alındığı şekliyle beyitlerin sonunda tekrar eden

---

[206] Bektaş, ‘‘Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid’i’’, 786.
[207] Mehmet Sait Mermutlu, *Diyarbekirli Muhammed Şaban Kâmî Hayatı, Eserleri ve Divânı’nın Tahlili* (Ankara: Gece Akademi Yayınları, 2018), 77.
[208] Bektaş, ‘‘Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid’i’’, 786.
[209] Mermutlu, *Diyarbekirli Muhammed Şaban Kâmî Hayatı, Eserleri ve Divânı’nın Tahlili*, 76.
[210] Bektaş, ‘‘Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid’i’’, 785-786.
[211] Ekrem Bektaş, çalışmasında bu murabbanın İbn Hacer el-Heysemî’nin (öl. 1565) Arapça mevlidinden alındığını belirtmektedir. Detaylı bilgi için bk. Bektaş, ‘‘Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid’i’’, 786.
[212] Mevlidhan Mustafa, Mevlüt Mergen ile yapılan kişisel görüşmeler ve Mevlidhan Tarık Çıkıntaş – Celal Sevimli’nin ses kayıtları neticesinde. Kaynaklar için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül – 28 Kasım 2021); Mevlüt Mergen, Kişisel Görüşme, (19 Kasım 2021).

‘‘Meclis-i pak-i Resulillah’a gel’’ beyiti ile aynıdır. Kâmî’nin eserindeki murabba şu şekildedir:

‘‘Hazreti Haktan inâyet isteyen
Meclis-i pak-i Resulillah’a gel

Hem Habibinden şefaât isteyen
Mevlid-i pâk-i Resulillah’a gel

Bil ğanimet işbu mâh-ı rahmeti
Sa’y kıl elden kaçırma fursatı

Bulmak istersen rızâ’i Hazreti
Mevlid-i pâk-i Resulillah’a gel

Dinle Fikret cânu dilden aşikan
Şemine pervâne-âsa yane yan

Dü cihanda bulasın emn-ü emân
Mevlid-i pâk-i Resulillah’a gel

Bezam-i mevlide edibane buyur
Hâb-i gafletten uyan kalma uyur

Kâmiya eyle selât-ı bâ-huzur
Mevlid-i pâk-i Resulillah’a gel.’’

Eser: [213]

‘‘Hamd-i bi-ihsa-i gül-berg-i rıza
Medh-i manend-i kemâl-i aşina’’ beyitiyle başlamakta şu beyitlerle:

[213] Latinize çevirisi için bk. Bektaş, ‘‘Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid’i’’, 791.

''Oldu Mevlidü'n-Nebi bunda tamam
Kâmî tarihin oku misk ü hitam'' tamamlanmaktadır. Eserde her bölüm:
''Dü cihanda her kim isterse necât
Okusun Sultân-ı Kevneyne sâlât'' beyitiyle son bulmaktadır.

2. Kâmî, esere mevlidin faziletinden ve öneminden bahsettiği 8 beyitlik murabbanın ardından ''*İrfâniyye Mevlid-i Şerif*'' başlığı ile 17 beyitle edebî bir dille Allah'ın her şeyden evvel Peygamberlerin Şahı olan Hz. Peygamber'in nurunu yarattığını, arîfane bir şekilde Allah'ın nimetlerine şükretmek ve Onu zikretmek gerektiğini, kalpten Allah'ı zikretmekle her türlü amacının gerçekleşeceğinden bahsetmektedir.

3. ''İrfâniyye Mevlid-i Şerif'' başlığından sonra Kâmî, 15 beyitlik bir na't-ı şerîfle Hz. Peygamber'i yine edebî bir üslûp ile övmektedir.

4. ''*Beyân-ı İbtidâ-i Nûr-i Ahmedî*'' diye başlayan 48 beyitlik bölümde yine Hz. Peygamber'in nurundan bahseder. Nitekim bu nurun Hz. Âdem'e geçtiğini; daha sonra Hz. Nuh'a, Hz. Süleyman'a, Hz. Yusuf'un güzelliğine, Hz. İbrahim'e, Hz. İsmail'e ve Hz. İshak'a geçtiğini ifade eder. Ayrıca bu nur Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib'e geçmiştir. Abdülmuttalib'in on erkek çocuğu olursa birini Allah'a kurban edeceğine dair söz vermesini ve on erkek çocuğu olunca bunun rüyada kendisine hatırlatılması üzerine on çocuğu arasından kura çekmesini aktarır. Kura Abdullah'a çıkınca Abdülmuttalib oğlu Abdullah yerine on deve kurban edeceğini söyler. Fakat kura her seferinde yine Abdulllah'a çıkar. Her kurada deve sayısını on artırır. Deve sayısı ancak yüz olduktan sonra Abdullah'ın kurban edilmekten kurtarılmış olduğundan bahsetmektedir.

5. ''*Keyfiyet-i Hz. Abdullah*'' başlığı ile başlayan 21 beyitlik bu bölümde Kâmî; İncil, Tevrat ve Zebur'dan Hz. Peygamber'in geleceğini anlayan müşriklerin, babası Abdullah'ı öldürmeye kastettiklerini ve bunda başarılı olamadıklarını aktardıktan sonra âli bir soydan gelen Vehb'in mübârek kızı olan Hz. Âmine'nin Abdullah ile evlendirilme hadiselerini, yedi gün süren hazırlıklarla nikâh kıydıklarını aktarır.

6. ''*Beyan-ı â-van-i Haml-i Hz. Âmine*'' bölümü 48 beyit olup Hz. Âmine'nin hamile oluşuyla gerçekleşen mucizelerden bahseder. Hz. Âmine hamile olduğunda her ay bir peygamber kendisini ziyaret ederek Âlemlerin Peygamberine hamile kaldığını müjdeler.

İlk ay Hz. Âdem'in, sonraki aylarda sırası ile Hz. Şit, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın kendisini ziyaret ettiğini aktarmaktadır.

7. ''*Teşrifi Hz. Fahri Risalet*'' bölümü 16 beyittir. Bu bölümde Rebîülevvel ayının 12. gecesinde Hz. Peygamber'in doğumundan ve doğumuyla beraber gerçekleşen mucizelerden bahseder. O gece semâyı meleklerin kapladığı, Hz. Âmine'nin anlatımıyla ''Duvarın yarılıp içinden Hz. Meryem, Hz. Sara, Hz. Havva ve Hz. Asiye'nin geldiği'' ve orada hurilerin de bulunduğu aktarılmaktadır.

8. Kâmî, Hz. Peygamber'in mucizevi doğumundan sonra 16 beyitlik bir Na't-ı Şerîfle devam eder. Nitekim bu na't-ı şerîfte 7 beyitlik ''Merhaba'' kısmı vardır. Hz. Peygamber'in dünyaya teşrifini edebî bir dille aktaran Kâmî, son beyitlere doğru bu eserini cihanda yadigâr bıraktığını söylemekte ve mevlidin artık tamam olduğunu belirterek mevlidini bitirmektedir.

9. Mevlidin bitiminde ''*Metlubu Dua-i*'' başlığıyla 15 beyitlik bir dua bulunur. Kâmî, yine edebî bir üslûpla Allah'a övgüyle dua eder.

Ele aldığımız bu mevlid metni Diyarbakır'da okunmamaktadır. Geçmiş zamanlarda okunmuş olduğunu belirten mevlidhanlar özellikle dilinin ağır oluşu nedeniyle günümüzde kendilerinin okumadıklarını ve ne yazık ki şehirde de okunmadığını ifade etmişlerdir.[214]

3.2. Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Efendi ve Mevlid-i Şerîf (Tarz-ı Cedîd, 1861)

Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Efendi'nin hayatına dair en kapsamlı bilgileri Ali Emiri'den öğrenmekteyiz. Emiri'nin verdiği bilgilere göre Tarz-ı Cedîd olarak ünlenen mevlidin müellifi olan İbrahim Re'fet Efendi 1250/1834 tarihinde Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Abdullah Tayyar'dır. Bu sebeple Tayyarzade İbrahim Re'fet olarak da tanınmaktadır. İyi bir eğitim görmüş olan Re'fet Efendi'ye Hâfız-zâde Abdurrahman, Sa'îd Paşa, Hâfız Şaban Efendi, Hâfız Muhammed Hasîb Efendi gibi isimler hocalık yapmıştır. Urfa'ya 1270/1954 tarihinde giderek orada Fakih-zâde Müftî Abdurrahman Efendi'den, Antep'te Hasırcı-zâde Hâfız Muhammed Ağa'dan ders almıştır. 1273'te Halep'te bulunan Sâlih Efendi'den hadis, fıkıh ve ma'âni derslerini almıştır. Bu

[214] Mevlidhan Mustafa ile yapılan kişisel görüşme neticesinde. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).

derslerden sonra Halep Valisi Seydi Ali Paşa-zâde Muhammed Hamdî'ye bağlanarak beraber Dersaâdet'e gitmişlerdir.[215] Şevket Beysanoğlu, Re'fet Efendi'nin tahsili hakkında şunları söylemektedir:

> ''Paşanın Üsküdar'daki konağında hocalık ettiği sırada Atik Valide Sultan medresesinde, müderris Ankaralı Kara Hüseyin Hâmid Efendi'den ayrıca okuyarak 1864 yılında tahsilini tamamladı. 1283/1866'da Bab-âli Buharî hocalığına tayin kılındı. Üsküdarda Atik Ali Paşa Camii'nde talebeden bazılarına Mesnevî, Gülistan ve Hafız dîvanı okuttu.''[216]

Re'fet Efendi'nin mevlidini yazdığı tarih Sultan Abdülaziz'in tahta yeni çıktığı tarihtir. Bu tarihte Re'fet Efendi mevlidini Sultan Abdülaziz'e sunmuştur. Sultan tarafından kendisine yirmi bin kuruş hediye verilmiştir. Diyarbakır'ın değerli şahsiyetlerinden biri olan Re'fet Efendi, 1321/1903 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.[217]

Re'fet Efendi'nin Tarz-ı Cedîd olarak isimlendirilen mevlidinden başka eserleri bilinmemekle beraber çok sayıda manzumesi vardır. Bu manzumeler genellikle sene, vefat, memuriyet, velâdet, cülus gibi konulara dairdir. [218]

3.2.1. Mevlid-i Şerîf (Tarz-ı Cedîd, 1861)

İbrahim Re'fet Efendi'nin kaleme aldığı mevlid metninin şu ana kadar sekiz nüshası tespit edilmiştir. Bu nüshaların beş tanesi yazma, diğer üç nüshası matbudur. Mevlidin üç matbu nüshası olduğunu söyleyen kaynakta sadece iki matbu hali zikredilmiş olup üçüncüsü hakkında bir bilgi verilmemiştir.[219] Bu nüshalardan yazma olanlar:[220]

1. Ankara Millî Kütühanesinde bulunan, kayıt numarası Yz. A. 5748 olan 236 beyitlik yazma nüshadır. 1882 tarihinde yazılmış olan bu nüshanın yazarı Abdülkadir Vefâî'dir.

---

[215] Emîrî, *Tezkire-i Şuara-yı Âmid*, 354-356; İdris Kadıoğlu, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid* (Ankara: Sonçağ Yayıncılık, 2014), 419-421.

[216] Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 2/44.

[217] Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 2/44.

[218] Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, 2/44; Ramazan Ekinci, ''Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi'', *Mevlid Külliyâtı*, ed.Bilal Kemikli (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 3/162-163

[219] Ekinci, ''Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Ve Mevlidi'', 3/162-163.

[220] Ekinci, ''Diyarbakırlı İbrahim Re'fet Ve Mevlidi'', 3/162-163; Hacer Bozyiğit, *Mevlid Geleneği Zemininde Diyarbakırlı Tayyar-Zâde İbrahim Re'fet Mevlid'i İle Süleyman Çelebi Mevlid'inin Şekil Ve Muhteva Mukayesesi* (Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 11-16.

2. İstanbul Sülaymaniye Kütüphanesinde 4432/2 numarasıyla Yazma Bağışlar Bölümünde bulunan bir diğer yazma nüshanın yazılış tarihi ve kim tarafından yazıldığı tespit edilememiştir. Beyit sayısı 153'tür ve eksiktir.

3. İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesinde 6735 numarasıyla Yazmalar Bölümünde bulunan bu nüsha, 1896 tarihinde Mahmud Sefâüddin tarafından yazılmıştır. 153 beyit olan bu nüsha da eksiktir.

4. Bu nüsha, Ankara Millî Kütüphanede Yz. A. 8626 numarası ile ''Râfet'' ismiyle bulunan yazma bir nüshadır.

5. Rifat Kütük'ün şahsi kütüphanesinde bulunan bu yazma nüsha sadece üç yaprak olup on beş satırdır.

Matbu Nüshalar:

6. Beyazıt Devlet Kütüphanesi 5307 numara ile Basmalar Bölümünde bulunan matbu nüsha 1888 tarihinde Hulûsi Efendi Matbaası ile basılmıştır. 235 beyittir.

7. İstanbul'da tarihi bilinmeyen bu matbu nüsha Diyarbekirî Tayyar-zâde İbrahim Re'fet ismiyle ''Menbkıbe-i Mevlid-i Hayru'l-Enâm Tarz-ı Cedîd İsmiyle Oldı Benâm'' başlığındaki nüshadır. Çalışmaların çoğunda bu nüsha kullanılmıştır. Çünkü diğer nüshalar içinde imla hatası en az olan nüshadır. 235 beyit olan bu nüshada bölümler ve beyitler karmaşadan uzak bir diziliştedir. Çalışmamızda muhtevasını incelediğimiz nüsha bu nüshadır.

Mesnevi nazım şeklinde yazılan eserde aruzun ''Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün'' kalıbı kullanılmıştır. 13 yaprak olan eserde 12 başlık mevcuttur. Sayfa satırları ise dokuz veya on satır arasındadır. Osmanlıca yazılan mevlid metninde Arapça ve Farsça tamlamalara sıkça yer verilmiştir. Türkçe kelimelere özellikle olay anlatımlarında yer veren müellifin sadeliğe de başvurduğu görülmüştür. Günümüz Türkçesi ile okunduğunda tam olarak anlaşılmayabilmektedir. [221] Re'fet Efendi, mevlidi için bir isim zikretmediği hâlde matbu nüshaların ilk bölümünün ''*Menkıbe-i Mevlid-i Fahrü'l-enâm Tarz-ı Cedîd İsmiyle Oldu be-nâm*'' ifadesi ile başlamasından dolayı ''Tarz-ı Cedîd'' olarak bilinmektedir. Eserin

[221] Köksal, *Mevlid-nâme,* 526-531; Bozyiğit, *Mevlid Geleneği Zemininde Diyarbakırlı Tayyar-Zâde İbrahim Re'fet Mevlid'i İle Süleyman Çelebi Mevlid'inin Şekil ve Muhteva Mukayesesi,* 16-36.

bestesi olup olmadığı bilinmemektedir. Lakin nüshaların çoğunlukta olması sebebiyle eserin zamanında çok sevilip okunduğu anlaşılmaktadır.[222]

İstanbul'da bulunan matbu nüshanın başlığı:*''Aleyhi Fi'l-bukreti ve'l-aşiyyi Mevlidi'n-Nebiyyi'l-Kureyşî Salavâtu'llah''*tır. Re'fet Efendi bu başlıktan sonra besmele ile mevlidine başlamaktadır. Mevlidin ilk beyiti:[223]

''Ey Hudavend-i Azim ü padişah
Rahmetindir cümle mahlûka penah'' şeklindedir. Mevlidin son beyiti:
''Hatm kıl iman ile vakt-i ecel
İstecib ya Rabb du'ana bi'l-'acel'' dir. Eserin on yerinde kullanılan ve tekrar eden:
''İster isen bulasın fevz ü necât
Rûh-ı fahru'l-mürselîne vir salât'' beyitidir. Mevlidin bölümleri ve muhtavası ise şöyle sıralanabilir:

1. ''*Aleyhi fi'l-bereketi ve'l-'aşî Mevlüdü'n-nebî'l-Kureyşî Salavâtu'llâh*'' başlığıyla başlayan birinci bölüm 15 beyittir. Bu bölümde müellif Allah'a dua ederek başlamaktadır. Şiirsel ifadelerle Allah'ın ol emri ile âlemlerin yaratılmasını, yaratılan her şeyin Allah'ın zatının birliğine şahid olduğunu, lütfundan kullarına da kurtuluş vermesini, her şeyin tek Rabbinin Allah olduğunu, kimisinin fakir ve perişan olduğu hâlde kalbinde Allah'ı daima zikrettiğini, kimisinin nimet içinde olmasına rağmen kalp gözünün körleştiğini, hakikati göremediğini, bunun ise çok hikmetler içerdiğini ve hiç kimsenin Allah'ın hikmetinden sual edemeyeceğinden bahsetmektedir.

2. ''*Bâ'is-i Nazm*'' başlığıyla başlayan bu bölüm 7 beyittir. Yazar bu bölümde öncelikle gece gündüz kalbinde Hz. Peygamber'in mevlidini yazma hayali olduğunu, bu sebeple mevlidi yazdığını ve belki bu sayede yaralı gönlüne şifa olunacağını belirtmiştir. Hz. Peygamber'in Hakkın, insanların ve canların sevgilisi olduğunu söylemektedir.[224] Şair böylece bu 7 beyitlik bölümde mevlidini yazma sebebini açıklamaktadır. Bu mevlid vesilesi ile kendisinin hayırla yâd edileceğine dair muradını da belirterek diğer bölüme

[222] Ekinci, ''Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi'', 3/160.
[223] Eserin latinize çevirisi ve transkripsiyonlu metni için bk. Ekinci, ''Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi'', 3/163-180; Köksal, *Mevlid-nâme*, 532-554; Bozyiğit, *Mevlid Geleneği Zemininde Diyarbakırlı Tayyar-Zâde İbrahim Re'fet Mevlid'i İle Süleyman Çelebi Mevlid'inin Şekil ve Muhteva Mukayesesi,* 211-235.
[224] Köksal, *Mevlid-nâme*, 527.

''İster isen bulasın fevz ü necât / Rûh-ı fahrü'l-mürselîne vir salât'' beyitiyle geçmektedir.

3. ''*Medh-i Seyyidü'l-mürselîn Salla'llâhu 'Aleyh ve 'Alâ Âlihi et-Tayyibîn et-Tahirîn*'' başlığı ile 11 beyit olan bu bölüme başlamaktadır. Bu bölümde, Hz. Peygamber'i öven yazar, din ehlinin Hz. Peygamber'in temiz methini işitmesi gerektiğini çünkü o nurun Allah tarafından kusursuz bir beşer biçiminde yaratıldığını, iki âlemde de server olan o nurun Allah'ın sevgilisi olan Hz. Peygamber olduğunu belirtmektedir. Mennan ve Deyyan olan Allah, o Peygamber'in göğsünü genişletmiş ve onun şânını yüceltmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de onu övmüşken kendisinin Onu nasıl öveceğini dile getirerek tekrar beyiti ile kurtuluş ve selamet isteyenlerin Hz. Peygamber'e salât getirmeleri gerektiğini söylemiş ve bir sonraki bölüme geçmiştir.

4. ''*Hulk u Sîret-i Cenâb-ı Ahmedî 'Aleyhi Salâtu Rabbi's-Samedî*'' başlığı ile başlayan bu bölüm 17 beyittir. Bu bölümde yazar, Hz. Peygamber'in ahlakına ve doğasına dair bazı bilgileri sade bir dille ifade etmektedir. Zira Peygamber'in ''Nâsih'' olduğunu belirtmekte ve sözlerinin her türlü derde şifa olduğunu, batıla asla razı olmadığını, hayırlı işlere asla hayır demediğini, rahat döşekte yatmadığını, Allah'a hürmetini, aç olduğu hâlde kendisini tok gösterdiğini, büyüklere hürmet ederken küçüklere de şefkat gösterdiğini, kalbinin dünyevi isteklerden temiz olduğunu, Hak yolunda canla savaştığını, yetimlerin yanında olduğunu, geceleri az uyuyup ibadetle meşgul olduğunu ve ümmetini kendisine bağışlaması hususunda Allah'a dua ettiğini, dolayısıyla bu değerli Peygamber'e layık olacak ümmetinden biri olmak için Ona salavât getirilmesi gerektiğini belirtmektedir.

5. ''*Mebde-i Hilkat-i Nûr-ı Fahr-i Kâ'inât 'Aleyhi Efdalü's-salavât*'' bölümü 37 beyittir. Bu bölümde, şairane bir üslûpla Hz. Peygamber'in nurunun her şeyden evvel yaratıldığından bahsetmektedir. Bu nur 12 hicap olup her biri Allah'ı tesbih etmektedir. Sonrasında 12 hicaptan dört büyük deniz yaratılmıştır. Allah, o nuru rahmet denizine daldırarak çok sayıda peygamberi ve aynı zamanda eşsiz bir cevheri meydana getirmiştir. Yaratılan o cevherden iki yarık oluşarak, levhi mahfuzun bulunduğu kısımdan kürsi, kalem ve arşı yarattığını ifade etmektedir. Daha sonra kaleme kendi adının yanına Hz. Peygamber'in adını yazmasını istemesini, kalemin bu emir karşısında şaşırıp secde ederek bu kadar değerli kişinin kim olduğunu sormasını, Allah'ın o ismin sahibinin

kendisinin habibi olduğunu bildirmesini ve o nurdan tüm kâinatı yarattığından bahsetmektedir.

6. ‘‘*Hilkat-i Âdem ‘Aleyhi’s-selam ve İntikâl-i Nûr-ı Muhammed’Aleyhi’s-salâtü ve’s-selam*’’ bölümü 15 beyittir. Bu bölümde Hz. Peygamber’in nurunun intikalinden bahsetmiştir. Allah, yer ve göğü yarattıktan sonra Hz. Âdem’i yaratmıştır. Hz. Peygamber’in nuru ilk olarak Hz. Âdem’de zuhur etmiştir. Ardından bu nur Hz. Havva’ya, ondan Hz. Şit’e geçmiştir. Bu nur kime geçmiş ise ona yücelik vermiştir. Nihayet bu nur Hz. Peygamber’in babası Abdullah’a geçmiş ve tüm kâinat o nurun sahibinin ne zaman doğacağını beklemeye başlamıştır.

7. ‘‘*Der Müddet-i Zuhûr-i Hâmile Şoden-i Hazret-i Âmine Bâ-Cenâb-ı Ahmedi’l-Muhtâr ‘Aleyhi Salavâtu Rabbi’l-Gaffâr*’’ başlığıyla başlayan bu bölüm 16 beyittir. Bu bölümde Re’fet Efendi, Hz. Âmine’nin mübârek biri olduğundan bahsettikten sonra hamileliği sürecinde kendisini ziyarete gelen peygamberleri sıralamıştır. Hz. Âmine hamileliğinin ilk altı ayında hiçbir keder görmemiş ve altıncı aydan sonra mahlûkların efendisinin kendisinden doğacağına dair haber veren bir ses işitmiştir. Recep ayında Hz. Âdem, Şa’ban ayında Hz. Şit, Ramazan ayında Hz. İdris, Şevval ayında Hz. Nuh, Zilkade ayında Hz. İbrahim, Zilhicce ayında Hz. İsmail, Muharrem ayında Hz. Musa, Sefer ayında Hz. İsa ve Rebîülevvel ayında Hz. Hud’un ziyarette bulunarak kendisini tebrik etmelerinden bahsetmiştir.

8. ‘‘*Vilâdet-i Seyyidü’l-berâyâ ‘Aleyhi Efdalü’s-salavât ve Ekmelü’t-tehâyâ*’’ bölümü 25 beyittir. Bu bölümde Rebîülevvel ayının 12. gecesinde Hz. Peygamber’in doğmasını ve bu esnada gerçekleşen mucizelerden bahsetmektedir. Nitekim o gece cennet baştan başa süslenmiş, cehennem kapıları kapanmıştır. Bütün Şeytanlar göklerden kovulmuş, putlar baş aşağı olmuştur. Hz. Âmine’ye bir melek gelerek mübârek bir çocuğun doğacağını müjdeleyerek kaybolmasını, ardından Hz. Havva, Hz. Meryem ve Hz. Asiye’nin yanına gelerek doğumunda yardımcı olduğundan bahsetmektedir. Sonrasında 4 beyitlik ‘‘Merhaba’’ ile Hz. Peygamber’in doğumuna sevinçle karşılık verilmektedir.

9. ‘‘*Hazret-i Âmine Velâdeti Hengâmında Hazret-i Fahr-i Risâletden Dinleyüp ve Müşâhede Buyurdukları Hâlât*’’ bölümü 14 beyittir. Bu bölümde Hz. Âmine’nin yüce bir soydan geldiğini belirterek başlamış olan yazar, Hz. Peygamber’in doğduktan hemen sonra Allah’a secde ederek günahkâr ümmetini kendisine bağışlaması için dua ettiğini

anlatmaktadır. Doğduğu anda ümmetini düşünen Hz. Peygamber'in çok yüce olduğunu, doğumuyla bütün putların baş aşağı düşüp aciz kaldığını, Save şehrinden denizin kaybolduğunu, haçların kırılmış olduğunu, Ateşperestlerin ateşinin sönmesi gibi mucizelerin gerçekleştiğini ifade etmiştir.

10. ''*Nübüvvet-i Hazret-i Ahmed 'Aleyhi Salavâtü Rabbi'l-ehad*'' bölümü 10 beyittir. Hz. Peygamber'in 40 yaşına gelince eşyanın ilahi kudret ile yaratıldığını anlayarak Hira Mağarasına gitmeye başladığını, gönlüne orada Allah sevgisinin düştüğünü ve Cebrail'in Alak Sûresi ile Allah'ın nişanını bildirdiğinden bahsetmektedir. Nitekim kendisine vahiy geldikten sonra Hz. Peygamber'in gece gündüz müşrikleri dine davet ettiğini belirtmiştir.

11. ''*Mi'râc-ı Şâh-ı Enbiyâ 'Aleyhi Salavâtu'llâhi Mâ-tekerre's-subh ve'l-'işâ*'' bölümü ile mi'râc hadisesini aktarmaktadır. 31 beyit olan bu bölümde, Cebrail'in Hz. Peygamber'e gelerek Allah'ın onu arşına davet ettiğini, cennet ile cehennemin sırlarına vakıf olmasını istediğini ve bu sebeple Hz. Peygamber'in mi'râc yolculuğuna çıktığını aktarmaktadır. Öncelikle zemzem kuyusundan abdest alan Hz. Peygamber'in iki rekât namaz kılmasını ve ardından Burak denilen bineğe binerek mi'râca çıkışını, her katta peygamerlerin kendisini tebrik ettiğini, semâya bir merdivenle çıkıp cennet ve cehennemin sırlarını açık olarak görmesinden bahsetmektedir. Cebrail ile beraber Sidre'ye ulaşmış olan Hz. Peygamber'in yanında 600 kanadını açan Cebrail'in kendisine daha fazla eşlik edemeyeceğini, Allah'ın huzuruna sadece kendisinin çıkacağının bildirilmesi anlatılmıştır.

12. ''*Müşâhede-i Seyyidü'l-ümmem be-Cenâb-ı Rabbi'l-erham bilâ-keyfin ve lâ-kem*'' ile başlayan bölüm Re'fet Efendi mevlidinin son bölümü olup yine mi'râc hadisesi ile devam etmektedir. 36 beyit olan bu bölümde Hz. Peygamber'in Sidre'de Refref adındaki bineğe binmesini, refrefin bir noktada durarak Hz. Peygamber'in tek başına arşın üzerine yükselmesinden bahsetmektedir. Nitekim Allah, Hz. Peygamber'in kendisine yaklaşmasını istemiştir. Orada Hz. Peygamber'e ümmetini Allah'a davet etmesini ve ümmetinin mi'râcının da namaz olduğunu doksan bin kelam vahyederek açıklamıştır. Sonrasında tekrar geldiği yere dönen Hz. Peygamber'in kutlu mi'râcını herkes duymuştur. Son beyitlerde Allah'a yalvarış ve dua ile *''Hatm kıl îmân ile vakt-i ecel / 'İstecib yâ Rab du'ânâ bi'l-'acel''* beyiti ile mevlid tamamlanmıştır.

Tarafımızca yapılan araştırmalar neticesinde Re'fet mevlidinin Diyarbakır'da en çok okunan mevlid metinlerinden biri olduğunu söylenebilmektedir. Mevlidhan Mustafa ile yaptığımız görüşmede kendisi mevlid okumaya başladığı ilk zamanlar olan 1954-1955 yıllarında Diyarbakır'da okunan mevlidin Re'fet Efendi'nin mevlidi olduğunu, kendisi henüz küçük yaşlarda olduğu için makamlara çok vakıf olmadığından Kürdi ve Hüseyni gibi makamlarla irticalen okumuş olduğunu belirtmiştir. Diyarbakır'da herkesin Re'fet Efendi'nin mevlidini okuduğunu ve hiç kimsenin Süleyman Çelebi'nin mevlidini okumadığını bildirmiştir. Bu durumun ise 1960'lı yıllara kadar devam ettiğini o yıllardan sonra kendisi ile beraber diğer mevlidhanlarında Süleyman Çelebi'nin mevlidine geçtiğini söylemektedir. Re'fet Efendi mevlidinden Süleyman Çelebi mevlidine geçme sebeplerini ise şu şekilde ifade etmiştir:

> ''1961-1962'den sonra biz Süleyman Çelebi'nin mevlidini okumaya başladık. Ankara ve İstanbul'dan buraya mevlidhanlar bir iki zenginin mevlidine geldi. Ve Süleyman Çelebi mevlidini okudular. Baktık ki Süleyman Çelebi mevlidi hoşumuza gidiyor daha kısa, sarih bir Türkçe olduğu için Süleyman Çelebi mevlidi ile devam ettik. Re'fet Efendi mevlidi Osmanlıca olduğu için eski adamlar olmadan kimse pek anlamıyordu. Sonrasında okunmadı zaten. Tamamen silindi.''[225]

3.3. Molla Hüseyin Bateyî ve Mevlid-i Şerîf /Mewlûda Nebi

Bateyî'nin hayatına dair çeşitli görüşler bulunmaktadır.[226] Kaynaklar arasında herhangi bir görüş birliği olmamakla birlikte kendisinin hayatına dair en kapsamlı araştırma M. Xalid Sadinî tarafından yapılmıştır. Molla Hüseyin Bateyî'nin adı için bazı kaynaklarda Ahmed, Muhammed, Hüseyin Ertuşi gibi isimler kullanılsa da bunların kesinliğine dair bir delil yoktur. Nitekim Sadinî onun ismini deliller sunarak Hüseyin Bateyî olduğunu ifade etmektedir. Kendisi o zamanlar Hakkari'ye bağlı olan Bate köyündendir. 1991'de Şırnak'a bağlanmış olan bu köy kadîm bir geçmişe sahiptir. Bateyî, şiirlerini kaleme aldığı eserinde kendisinin Mustafa'nın oğlu olduğunu belirtmektedir. Babası o dönemlerde halk arasında Sofu olarak tanınmaktadır. Bateyî'nin hangi tarihte doğduğuna

[225] Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).

[226] Bu bölüm, M. Xalid Sadini'nin 'Mela Huseynê Bateyî' ve ' Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/ Mewlûda Nebi' isimli eserlerinden istifade edilerek yazılmıştır. Eserin künyesi kaynakçada verilmiştir.

ilişkin iki farklı görüş bulunmaktadır. İlk görüşün sahibi olan araştırmacılar Bateyî'nin M. 1414'te doğup 1495'te vefat ettiğini belirtirken diğer görüşü savunan araştırmacılara göre Bateyî, 17. ve 18. yüzyıllar arasında 1670-1750 tarihleri arasında yaşamıştır. Bu görüşün kesinliği daha açıktır.

Dindar bir ailede yetişmiş olan Bateyî, âlim ve bilgili bir şahıs olarak tanınmaktadır. İlk eğitimini abisi Molla Ahmed'in yanında almış ve on beş yaşından sonra Hakkari'de bulunan Zeynel Bey Medresesinde eğitim hayatına devam etmiştir. Buralarda sarf, nahiv, tefsir, fıkıh, hadis, kelam, belagat ve edebiyat alanlarında çok iyi bir eğitim almıştır. Kendisinin kaleme aldığı eserlerden dolayı Arapça, Farsça ve Türkçe dillerine hâkim olduğu da anlaşılmaktadır. Bateyî, tahsilini tamamladıktan sonra öğretmenlikte yapmış ve yüzlerce talebe yetiştirmiştir. 'Hemahil' denilen çeşitli dualar ihtiva eden eserleri ile beraber Divan, Mevlid-i Nebî ve Zembilfiroş (Zembil Satıcısı) gibi eserleri de bulunmaktadır. Yazarın kendi eserlerinde kullandığı mahlasları genelde Bateyî'dir. Bazı şiirlerinde ''Melayê Bateyî'' ifadesine de yer vermiştir. Yazar farklı dillere hakimiyeti yanında güzel ve anlaşılır bir dil kullanmaktadır eserlerinde. Zira kaleme aldığı Mevlid-i Nebî'si Kürt halkı tarafından ezbere bilinen bir eserdir. Hâlen törenlerde okunması bunun açık bir göstergesidir.

3.3.1. Mevlid-i Şerîf /Mewlûda Nebi

Molla Hüseyin Bateyî'nin Mevlid-i Şerîfî'nin pek çok nüshası bulunmaktadır. Ziver İlhan çalışmasında 23 nüsha tespit etmiştir. Bu nüshalardan yedisi yazma nüsha, on altısı ise matbu nüsha şeklindedir.[227] Bu nüshalardan el yazması şeklinde olanlar:

1. Muhammed Muksî Nüshası: En eski mevlid nüshası olup St. Petersburg Kütüphanesinde A. Jaba Koleksiyonu içindedir. 1206/1792 tarihinden yazılmış olan eserin müstensihi Muhammed Muksî'dir.

2. Milli Kütüphane Nüshası: Ankara'da İl Milli Kütüphanesinde olan eser 06 Hk 4390 numaralı kolaksiyonda bulunmaktadır. 1240/1824 tarihinde yazılmıştır.

[227] Ziver İlhan, *Mewlûda Mele Huseynê Bateyî (Metn û Lêkolîn)*, (Mêrdîn: Zanîngeha Mardîn Artuklûyê, Estîtuya Zimanên Zındî yên li Tirkiyeyê, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 31-51.

3. Dhok Nüshası: Dhok'taki İsmail Taha Şahin Kütüphanesindedir. 1271/1854 tarihinde Ahmed b. Hasan tarafından yazılmıştır. ‘‘Merhaba’’ ve ‘‘Esselatu aleyk’’ bölümleri yoktur.

4. Mahmud Efendi Nüshası: St. Petersburg Kütüphanesinde A. Jaba Koleksiyonun içinde bulunan bu nüshanın müstensihi Mahmud Efendi'dir. İstinsah tarihi 1274/1858'dir.

5. Diyarbakır Nüshası: Diyarbakır Ziya Gökalp İhstisas Kütühanesi 21 Hk 1916 numara ile kayıtlı bulunan bu nüsha şimdi Konya Kütüphanesinde bulunmaktadır. 1299/1880 tarihinde yazılmıştır.

6. Ortahisar Nüshası: Üzerinde Hüseyin Galip Kütüphanesi Ortahisar mührü bulunan bu nüshanın 1910 tarihinde yazıldığı düşünülmektedir. Müstensihi bilinmemektedir.

7. Batê Köyü Nüshası: Molla Nurî'nin elinde bulunan bu nüshanın yazılış tarihi bilinmemektedir. Bazı sayfaları eksik olan bu nüshada ‘‘Esselatu aleyk’’ ve ‘‘Merhaba’’ bölümleri de yoktur.

Matbu Nüshalar:

8. Hazik Nüshası: Hazik tarafından 1313/1895 tarihinde yazılmış olan bu nüsha resmî ruhsatla İstanbul'da basılmıştır.

9. Berlin Nüshası: 1903 yılında ‘‘Kurdische Texte’’ kitabı içinde Berlin'de basılmıştır. Bu nüshayı derleyen A. Vol Le Coq'tur. Molla Muhammed'in el yazması nüshasından basılmıştır.

10. Mısır Nüshası: İstanbul Ali Emiri Kütüphanesi Aemnz 1369 numarayla kayıtlıdır. Aynı nüsha Erzurum Üniversitesi Kütüphanesinde 9258/SÖ kayıt numarasıyla bulunmaktadır. Kürdîzade Ahmed Ramîz tarafından 1324/1907 tarihinde Mısır'da basılmıştır.

11. Dersaadet Nüshası: 1909 yılında İstanbul'da basılmış olan bu nüsha Şefik Arvasi tarafından Ahmet Kamil matbaasında basılmıştır. Erzurum İl Kütüphanesinde 24521/SÖ numara ile bulunmaktadır.

12. Hulusi Nüshası: 1925 yılında İstanbul'da Hulusi matbaasında basılmış olan bu nüsha Erzurum İl Kütüphanesi 9251/SÖ numarayla kayıtlıdır.

13. Osman Bey Nüshası: 1932 yılında Osman Bey Matbaasında basılmış olan bu nüsha daha sonra 1974 yılında tekrar basılmıştır. Erzurum Kütüphanesi 24523/SÖ numarayla kayıtlıdır.

14. Muhammed Şakir Nüshası: 1372/1953 yılında Muhammed Şakir tarafından yazılıp Osman Bey matbaasında basılmıştır. Eser Konya El Yazması Kütüphanesinde BB0000023686 numarayla kayıtlıdır.

15. Şeyh Müşerref Nüshası: 1957 yılında Tahsin Doskî tarafından basılmıştır. Baskı Şeyh Müşerref'in el yazmasından basılmıştır. Baskı tarihi yoktur.

16. Amidli Zeynelabidin Nüshası: Bu nüsha ‘‘Şerhanî lî'l-Manzumeteyn’’ isimli eserin içerisinde bir kitap şeklinde bulunmaktadır. 1391/1971 de İstanbul'da basılmıştır. Amidli Zenelabidin bu eseri şerh şeklinde hazırlamıştır.

17. Amedli Sadık Behadîn Nüshası: Sadık Behadîn'nin hazırladığı bu nüsha Bağdat'taki Wela matbaasında 1982 yılında basılmıştır.

18. Zenelabidîn Zinar Nüshası: İlk olarak 1987'de Stockholme'de basılan bu nüsha sonrasında 1992 yılında Fırat matbaasında basılmıştır.

19. Abdulbasit Muhammed Abdulsamed Nüshası: A. Muhammed Abdulsamed tarafından hazırlanan bu nüsha 2003 yılında Nubihar yayınları aracılığıyla İstanbul'da basılmıştır.

20. Tahsin İbrahim Doskî ve Muhsîn İbrahim Doski Nüshası: ‘‘Melayâ Bateyî Jiyan û Berhem’’ (Molla Bateyî'nin Hayatı ve Eserleri) isimli kitapta yer alan bu nüsha Spîrêz matbaası tarafından 2005 yılında basılmıştır.

21. Molla Musa Celalî Bayezîdî Nüshası: 2010 yılında İstanbul'da basılan bu eser iki kitap şeklindedir.

22. M. Xalid Sadinî Nüshası: Sadinî tarafından hazırlanan ‘‘Mela Huseynê Bateyî Jiyan Berhem û Helbestên Wî’’ isimli kitap içinde olan bu nüsha Nubihar yayınları tarafından İstanbul'da 2011'de basılmıştır.

23. Hüseyin Şemreğî Nüshası: H. Şemreğî'nin hazırladığı ‘‘Mewlûd’’ isimli kitapta 2011 yılında Nubihar yayınları tarafından İstanbul'da basılmıştır.

Tarafımızca yapılan araştırma ile Bateyî mevlidinin Dersaadet baskılarından biri daha tespit edilmiştir. Ahmet Kamil matbaasında basılmış olan bu nüsha, İstanbul İSAM Kütüphanesinde 158691/NUH. Koleksiyon numarası ile kayıtlı olan nüshadır. Bu nüsha ‘‘*Mevlidi Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem*’’ başlığı yazılmakta ve mevlidin kapağında isim olarak ‘‘*Şafii Fakihi Hasan Ertuşi*’’ yazılmış, dış kapaktan hemen sonraki giriş kapağında ise ‘‘*Numune-i Edebiyat-ı Farisi*’’ olduğu belirtildiği için kütüphane kaydında da Farsça olarak geçmektedir. Fakat tarafımızca yapılan incelemede dilinin Farsça değil Kürtçe olduğu anlaşılmıştır. Basım tarihi olarak 323 tarihi yazmaktadır. Eserde hattat ismi olarak ise mevlidin sonundaki Arapça duadan sonra Arap harfleriyle M. F. B. yazılmıştır. Mevlidin beyit sayısı tekrar beyitleri hariç 564 beyittir. Tekrar beyiti ise 18 kez tekrarlanmıştır. 19 bölüm, 48 sayfadır. Bölüm başlıkları olmayan nüsha, Arap harfleriyle yazılmış olup harekelidir. Bateyî mevlidinin muhtevasından bahsederken tarafımızca bulunan bu matbu nüsha esas alınmıştır.

Molla Hüseyin Bateyî’nin Mevlid-i Şerîf/Mewlûda Nebi isimli mevlidi, Kürtçe’nin Kürmanci lehçesi ile yazılmış ilk Kürtçe mevlid metnidir. Bu açıdan bakıldığında kendisinden sonra kaleme alınmış Kürtçe mevlid metinlerin tümüne ilhâm kaynağı olmuştur. Bateyî’den sonra yirmiye yakın Kürtçe mevlid yazılmışsa da Bateyî’nin mevlidi kadar tanınmamıştır. Bateyî’nin mevlidi, kaleme alındığı dönemden bugüne en çok ilgi gören ve bilinen Kürtçe mevlid metnidir.[228] Bateyî mevlidinin etkisinde kalan metinler[229] ‘‘Bateyî Ekolü’’ olarak isimlendirilmiştir.[230] Bu etkinin en çok görüldüğü ortak nokta ise hepsinin mevlidine besmele ve hamdeleyle başlamaları olarak gösterilmektedir.[231]

Mewlûda Nebi, klasik tarzda yazılmış mevlid metinleriyle benzer edebî özellikler göstermektedir. Mesnevi nazım biçimiyle yazılmış eserde aruzun ‘‘Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün

[228] Hayreddin Kızıl, ‘‘Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevlitlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi’’, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 7 (2012), 119-120; M. Xalid Sadini, *Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/Mewlûda Nebi*, (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2015), 12.

[229] Bateyî etkisinde kalınarak yazılmış mevlid metinleri için bk. Kızıl, ‘‘Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevlitlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi’’, 120; Mehmet Yanmış, ‘‘ Diyarbakır’da Mevlid Geleneği ve Bazı İller İle Karşılaştırmalı Bir Analiz’’, T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 21/1 (2012), 121.

[230] Hayreddin Kızıl - Cemal Şınğar - Ramazan Çetin, ‘‘Ceribandınek Lı Ser Senıfandına Mewlûdên Kurdıya Kurmancî Lı Gorî Mıjarên Wan’’, *International Journal of Kurdish Studies* 1/1 (2015), 55.

[231] Mustafa Öztürk, ‘‘Süleyman Çelebi ve Mela Huseynê Bateyî’nin Mevlidlerine Karşılaştırmalı Bir Bakış’’ *Turkish Studies* 13/5 (2018), 396.

fâ‘ilün’’ vezni kullanılmıştır. Eserde: teşbih, teşbih-i beliğ, istiare, tenasüp, telmih, tekrir, intak, tezat, istifham, iştikak, nida, iktibas, mübalağa gibi söz sanatları kullanılmıştır.[232] Zengin, tam ve yarım kafiyelerin kullanıldığı eserde rediflere de çokça yer verilmiştir. [233] Metinde kullanılan dil, edebî ve yer yer ağır tamlamalar içeren kendine has özellikler barındıran bir Kürtçe ile yazılmıştır. Günümüz Kürtçesi ile rahat anlaşılamayabilmektedir. Eserin içinde Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeler de bulunmaktadır. Arapçanın etkisinin fazla olduğu eserde Arapça ve Farsça tamlamalara da yer verilmiştir.[234] Bateyî'nin yazdığı mevlid metninde; fıkıh, siyer, hadis, tefsir, akaid kitapları, Süleyman Çelebi mevlidi gibi kaynaklardan faydalandığı görülmektedir.[235]

Eserin beyit sayısı nüshalarına göre değişmektedir. 550-600 arası değişen beyitler, incelediğimiz nüshada 582 beyit ve 19 bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları bulunmayan eser dua bölümüyle beraber toplam 48 sayfadır. Bateyî yazdığı mevlid metninde mevlidinin isminin Mevlid-i Nebi olduğunu şu beyitlerle belirtmiştir:[236]

‘‘Herkesê guhdarê mevlûda nebî
Dirhemek bit serfê mevlûda nebî’’

İstanbul'da bulunan bu matbu nüshanın başlığı *‘‘Mevlidin-nebi aleyhi selatu vesselam’’*dır. Bateyî, bu başlıktan sonra besmele ile mevlidine başlamaktadır. Mevlidin ilk beyiti:

‘‘Hemdê bêhed bo Xwedayê ‘alemîn
Ew Xwedayê daye me dînê mubîn’’[237]dir. Mevlid şu beyitlerle son bulmaktadır:

‘‘Bo cemî‘ê mu’mînînê salihe
Bo feqîrê Bateyî el-fatihe.’’[238]

Eserde 18 kez tekrar eden tekrar beyiti ise:

---

[232] İlhan, *Mewlûda Mele Huseynê Bateyî (Metn û Lêkolîn)*, 17/26; Sadini, *Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/Mewlûda Nebi*, 12; Hasan Karaca – Nurettin Akyut, ‘‘Mele Hüseynê Bateyî'nin Mewlid-i Nebî Adlı Eseri İle Mele Süleyman Kurşun'un Mewlida Pêxember Adlı Eserinin Karşılaştırılması’’, Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi 1/2 (2015),123-141.

[233] Sadini, *Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/MewlûdaNebi*, 12.

[234] Sadini, *Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/Mewlûda Nebi*, 12; Karaca – Akyut, ‘‘Mele Hüseynê Bateyî'nin Mewlid-i Nebî Adlı Eseri İle Mele Süleyman Kurşun'un Mewlida Pêxember Adlı Eserinin Karşılaştırılması’’, 7.

[235] Sadini, *Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/MewlûdaNebi*, 13.

[236] Karaca – Akyut, ‘‘Mele Hüseynê Bateyî'nin Mewlid-i Nebî Adlı Eseri İle Mele Süleyman Kurşun'un Mewlida Pêxember Adlı Eserinin Karşılaştırılması’’, 127.

[237] ‘‘Âlemlerin Rabbine sonsuz hamd olsun / O ki bize din-i Mübini vermiştir.’’

[238] ‘‘Cümle salih Müminlere / Ve bu fâkir Bateyî'ye el-fâtiha.’’

‘‘Ger divêtin hûn ji narî bin necat

Bi eşq û şewqek hûn bibêjin es-selat’’[239] beyitidir. Mevlidin bölümleri ve muhtavası ise şöyle sıralanabilir:

1. Besmeleden sonra başlayan ilk bölüm 11 beyittir. Bu bölümde Bateyî, Allah’ın verdiği sayısız güzellik ve nimetlerden dolayı kendisine hamd ederek başlamaktadır. Bu güzelliklerden en büyüğünün ise Hz. Muhammed’i göndermesi ve beraberinde Kur’ân-ı Kerîm’i miras bırakmasıdır. Dolayısıyla Allah’a çok şükretmek gerektiğini belirtmekte, biz Mü’min kullarını affetmesini dilemektedir. Sonrasında ‘‘*Ger divêtin hûn ji narî bin necat / Bi eşq û şewqek hûn bibêjin es-selat*’’ (Gönülden dilersen ateşten kurtulmayı / o hâlde aşk ve şevk ile salavât deyin) tekrar beyiti ile diğer bölüme geçmektedir.

2. 13 beyitten oluşan bu bölüm Hz. Peygamber’i şiirsel ifadelerle öven bir na’ttir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

3. Mevlid-i Nebi’nin faziletlerinin aktarıldığı bu bölüm 21 beyittir. Mevlidi dinleyen kimselerin Kevser suyundan içeceği, mevlid için harcanan bir dirhemin büyük hayırlara vesile olduğu, mevlide getirilen her yiyeceğin mübârek olduğunu, mevlidde bulunan şerbeti içenin tüm hastalıklardan şifa bulacağından bahsetmektedir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmektedir.

4. Hz. Peygamber’in nurunun yaratılmasının anlatıldığı bu bölüm 33 beyittir. Allah, henüz hiçbir şeyi yaratmadan kendi nurundan Hz. Muhammed’in nurunu yaratmış, yüzyıllar içinde Allah’ı tesbih eden bu nur 12 hicap olmuş, bu on iki hicap kendi dillerince Allah’ı tesbih etmeye devam etmiştir. Sonra Allah, dört büyük denizi yaratmış ve 124 bin peygamberi halketmiştir. Çeşitli yaratılış aşamalarından sonra kalemi yaratmış ve kaleme kendisinin tek olduğunu, Hz. Muhammed’in de kendisinin elçisi olduğunu yazmasını istemiştir. Kalemin Muhammed’in kim olduğunu sorması üzerine her şeyi Hz. Muhammed için yarattığını bildirmiştir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

5. Hz. Âdem’in yaratılışının aktarıldığı bu bölüm 39 beyittir. Allah kendi kudret eliyle Hz. Âdem’i yaratmış ve ruhundan üflemiştir. Melekler Hz. Âdem’e secde etmiş, Hz. Âdem cennete yerleştirilmiştir. Allah bir ağaç haricinde Âdem’i cennette serbest bırakmıştır. Cennete yerleşen Hz. Âdem’in sırtında Hz. Peygamber’in nuru zuhur etmiştir. Melekler Hz. Âdem’in sırtında zuhur eden nuru izlediği için Hz. Âdem bu nurun yüzünde olmasını istemiş ve Hz. Muhammed’in nuru alnında belirmiştir. Daha sonra Hz.

[239] Gönülden dilersen ateşten kurtulmayı / O hâlde aşk ve şevk ile salavât deyin.

Âdem itaatsizlik ettiği için cennetten çıkarılıp Serendib'e düşmüştür. Yüzyıllarca gözyaşı döküp Allah'tan af dilemiştir. Ancak gökyüzünde Hz. Muhammed'in adını görünce Allah'tan Muhammed hâtırı için kendisini affetmesini istemiş ve bunun için Allah kendisini affetmiştir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

6. Hz. Muhammed'in nurunun intikalinin aktarıldığı bu bölüm 11 beyittir. Bu nur Hz. Muhammed'in soyundan: Adnan, Ma'd, Nizar, Mudr, İlyas, Müdrike, Huzeyme, Kenan, Nadr ebu Kureyş, Malik, Fahr, Galib, Lu'ey, Ka'b, Murre, Kilab, Kusay, Abdulmenaf, Hâşim ve Abdülmuttalib'e geçmiştir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

7. Hz. Muhammed'in nurunun Abdulllah'a aktarıldığının anlatıldığı bu bölüm 35 beyittir. Abdullah'ın alnına geçmiş olan bu nur, Abdullah'a güzellik vermiştir. Abdullah doğduğunda Hz. Yahya'nın kanlı gömleği tekrar kanamaya başlamış ve Yahudiler son peygamberin babasının doğduğunu anlayarak Abdullah'ı öldürmek için birleşmişlerdir. Abdullah'ın beraberinde olan bu nur ile Abdullah'ın acayip hâller yaşadığından bahsedilmiş ve tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

8. Vehb'in Abdullah ile tanışmasının anlatıldığı bu bölüm 20 beyittir. Yahudilerin Abdullah'ı öldürmek üzere plan yapmasını ve bunda başarılı olamadıklarını, bu esnada Vehb'in Abdullah ile tanışması aktarılmaktadır. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

9. Hz. Muhammed'in nurunun Hz. Âmine'ye intikalinin anlatıldığı bu bölüm 50 beyittir. Hz. Âmine'nin Abdullah ile evlenmesini, sonrasında Hz. Muhammed'e hamile kalıp putların her birinin baş aşağı düşüp yıkıldığını, İblis'in tahtının ters döndüğünü, Hz. Muhammed'in gelişinden dolayı ah ve vah ettikleri anlatılmaktadır. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

10. Hz. Âmine'nin hamileliği döneminde yaşadığı olayların anlatıldığı bu bölüm 25 beyittir. Hz. Âmine, hamileliğinin ilk altı ayında hiçbir keder görmemiştir. Kendisine gaipten sesler gelmiş, son peygambere hamile olduğu söylenmiştir. Rüya âleminde de sırasıyla her ay kendisini: Hz. Âdem, Hz. Şit, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. Musa ve Hz. İsa ziyaret ederek hamileliği için kendisini tebrik etmiştir. Hz. Âmine'nin hamileliğinden altı ay sonra Abdullah'ın vefat ettiğini ve Hz. Âmine'nin çokça üzüldüğü aktarılmış ve tekrar beyiti ile sonraki bölüme geçilmiştir.

11. Hz. Muhammed'in doğumunun aktarıldığı bu bölüm 25 beyittir. Hz. Âmine'nin Rebîülevvel ayının on ikinci gecesinde yaptığı doğumda; Hz. Havva, Hz. Sara, Hz. Asiye

ve Hz. Meryem'in yanına gelerek kendisine yardım ettiği aktarılmıştır. Çeşitli nurları açık bir şekilde gören Hz. Âmine'ye bir kuşun gelerek kanadını üstüne gerdiği ifade edilmiştir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

12. Bu bölüm ''Merhaba'' bölümüdür. 15 beyit ile Hz. Peygamber'in doğuşu için sevinç dile getirilmiştir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

13. On sekiz beyit olan bu bölümde Hz. Muhammed'in doğumunda yaşanan mücizelerden bahsedilmektedir. Hz. Muhammed'i yedi kez yıkayıp örttüklerinden, o esnada putların baş aşağı düştüğünden, Save gölünün kurumasından, Fars'ın ateşinin söndüğünden bahsedilmektedir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

14. Abdülmuttalib'in Kâbe'de olduğu anla ilgili olan bu bölüm 21 beyittir. Abdülmuttalib Hz. Muhammed'in doğduğu esnada Kâbe'nin temizlendiğini, putların baş aşağı düştüğünü, hoş ve güzel nidaların geldiğini, Safa ve Merve tepelerinin secde ettiğini gördüğü aktarılmaktadır. Hz. Muhammed'in gün be gün büyüyerek sütanneye verilme yaşının geldiği belirtilip tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

15. Halime'nin gelip Hz. Muhammed'i götürmesinin aktarıldığı bu bölüm 59 beyittir. Sadiyan Kabilesinden olan Halime ve birkaç sütannenin Mekke'ye gelerek süt vermek üzere çocuk aradıklarını, Hz. Muhammed'in yetim olmasından dolayı hiçbir sütannenin onu kabul etmediğini, Halime'nin ise Hz. Muhammed'i almak isteyip beraber geri döndükleri aktarılmıştır. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

16. Sadiyan kervanının Mekke'den dönmesinin aktarıldığı bu bölüm 25 beyittir. Hz. Muhammed'i aldıktan sonra Halime'nin cılız merkebinin mucizevi bir şekilde güçlenip kervanı geride bırakmasını, bu esnada yolda rahiplerden bir grubun Hz. Muhammed'in son peygamber olduğunu anlayarak kendisini öldürmek istemesini fakat gökten inen yakıcı ateş ile bunda başarılı olamadıkları aktarılmıştır. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

17. Hz. Muhammed'in Sadiyan kabilesinde yaşadıklarının aktarıldığı bu bölüm 69 beyittir. Sadiyan kabilesinde büyüyen Hz. Muhammed'in çocuk çağlarında kendisinden beklenmedik olgun ve mucizevi davranışlarından bahsetmektedir. Nitekim bu olaylardan biri ''şakkı-sadr'' olayıdır. Hz. Muhammed, kendisine bazı yabancıların gelip göğsünü yardıklarını ve kalbindeki siyah bir noktayı alarak tekrar yerine yerleştirdiğinden bahsetmektedir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

18. Halime'nin Hz. Muhammed'i geri götürmesinin anlatıldığı bu bölüm 49 beyittir. Halime'nin Mekke'ye giderek Hz. Muhammed'i annesine teslim etmesi aktarılmıştır. Tekrar beyitiyle son bölüme geçilmiştir.

19. Münâcât olan bu bölüm 25 beyittir. Mevlidin son bölümü olan bu bölümde şiirsel ifadelerle Hz. Muhammed'e övgü ve Müminler için dua yer almaktadır.

Mevlidin sonunda iki sayfalık bir Arapça dua da yer almaktadır.

3.3.2. Bateyî Mevlid İcrası

Diyarbakır'da en çok okunan[240] Kürtçe mevlid hiç şüphesiz ki Bateyî mevlididir.[241] Geçmişten günümüze değin çeşitli etkilerle icra tarzlarında değişimlere uğrasa da yörede etkisini sürdüren ve halk arasında en çok bilinen Kürtçe mevliddir. Diyarbakır'da özellikle medrese çıkışlı âlimler, seydâlar ve imamlar Kur'ân-ı Kerîm'i geçtikten sonra ilk olarak Bateyî mevlidini okumaktalar. Dilinin edebî oluşu sebebiyle âlimler arasında okunmak için daha çok tercih edilmektedir. Kürtçe mevlidlerin tamamında Süleyman Çelebi mevlidinde olduğu gibi Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtan bir icra söz konusu değildir. Dolayısıyla Bateyî mevlidi icrasında da bu kıstas yaşanmaktadır. Mevlid okumak Diyarbakır'ın örf ve âdetinde geçmişten beri var olan bir uygulamadır. Klasik olarak herkesin bir okuyuş tarzı bulunmakta ve herkes mevlidin normal okuyuş tarzını kendine has makamlarla sürdürmektedir. Geçmişten beri bu şekilde icra edilirken günümüzde daha ahenkli ve hoş olsun diye bazı icracılar taklit edilerek veya kendilerini geliştirmeye çalışarak başka makamlarda da icralar yapılmaktadır. Her imam veya okuyucu kendi icra tarzınca okumaktadır. Kulaktan duyumla irticalen okunan bu mevlid icralarında Diyarbakır yöresini duyuran makamlar hissedilmektedir. Bateyî mevlidinin geleneksel icrasında herhangi bir enstrüman kullanılmamasına rağmen günümüz icrasında bazı icracılar *arbane/erbane* kullanmaktadır. Fakat bu uygulama sonradan ortaya çıkmıştır.[242] Bateyî mevlidi okunarak yapılan mevlid törenleri şu şekilde gerçekleşmektedir:

---

[240] Bu bölüm başlığı yörede Bateyî mevlidi icrasında bulunan Azyeddin Aslan, İbrahim Halil Sever ile yapılan kişisel görüşmeler ve tarafımızca gözlemlenen mevlid törenleri neticesinde oluşturulmuştur. Kaynak için bk. Azyeddin Aslan, Kişisel Görüşme, (12 Şubat 2022); İbrahim Halil Sever, Kişisel Görüşme, (11 Şubat 2022).

[241] Tarafımızca yapılan araştırmalara ve mevlid icrasında bulunan imamlar ile yapılan görüşmeler neticesinde.

[242] Günümüzde Grup Tillo adındaki grup, yörede Arbane/Erbane kullanarak mevlid icrasında bulunmaktadır.

1. *Mevlide Çağırma*: Mevlid töreni öncelikle mevlid okutmak isteyen ailenin veya kişinin mevlid icracısını/okucusunu araması ile başlamaktadır. Mevlidin hangi sebeple okutulmak istendiği aktarıldıktan sonra mevlid için uygun tarih belirlenmektedir. Törenin gerçekleşeceği tarihte cemaat ve mevlid icracısı tören mekânında bulunarak mevlid icrasına başlamaktadır.[243]

2. *Törene Hazırlık*: Mevlidin üçüncü bölümünde geçen ‘‘*Her kesê hazir biket ew yek te’am / Ba buxûr û şerbet û qudrê temam*’’ yani ‘‘*Kim mevlid için bir yemek hazırlarsa / Buhur ve şerbet ile de tamamlarsa*’’ beyitinden dolayı mevlid okunmadan önce evdeki erzaklardan bir tepsi üzerine biraz doldurularak ve üzeri genellikle yazma gibi bir bez örtüyle kapatılarak icracının önüne bırakılmaktadır. Bazen lokum ve bisküvi gibi erzaklarda bırakılırken özellikle şerbet yapılması ve buhur kokulu bir çubuk yakılması âdet olmuştur. Mevlidin yanına konulan yiyecek ve içeceklerin mübârek olduğu düşüncesiyle yapılan bu uygulama mevlid bitiminden sonra törene katılanlara dağıtılmaktadır. İcracının önüne bırakılan tepside bulunan erzaktan da şerbetten de teberrük olsun diye birer adet cemaate tattırılmaktadır. Eğer mevlid töreni yemekli ise mevlidin sonunda yemek yenilmektedir. Düğünlerde yapılan mevlid törenleri ise yemekli olduğu için şerbet, buhur ve erzak bırakma gibi uygulamalar yapılmamaktadır. Bu uygulamalar genellikle evlerde icra edilen mevlid törenlerinde yapılmaktadır. Camide icra edilen mevlid törenlerinden sonra ise günümüzde daha çok Diyarbakır çöreği ve şeker dağıtılmaktadır.

3. *Mevlide Başlangıç*: Mevlide başlamadan önce Kur’ân-ı Kerîm’den bir aşr-ı şerîf okunur. Diyarbakır’da bu aşr-ı şerîf genellikle Ahzâp Sûresi 56. âyettir. Bu âyetin okunma sebebi olarak mevlidin Hz. Peygamber’e atfen yazılması ve ‘‘*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber’e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.*’’[244] âyetini okumak daha mânâlı olduğu düşünüldüğü için tercih edilmektedir. Hatta günümüzde basılan Bateyî mevlidlerinde mevlide başlamadan bu âyet yazılmaktadır.[245]

---

[243] Mevlid töreni için değişik mekânlar tercih edilmektedir. Evlerde gerçekleştiği gibi özel olarak yas evlerinde, camide de gerçekleşebilmektedir.

[244] *Kur’an-ı Kerim Meâli*, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), el-Ahzâb 33/56.

[245] Ahzâp Sûresi 56. âyet ile başlayan Bateyî mevlid baskısı için bk. Hasan Ertuşi, Mevlid-i Nebî, haz. Feyzullah Aydın (İstanbul: Aydın Basım Yayın Dağıtım), 2.

4. *Mevlid ve Okunan Bölümler*: Ahzâp Sûresi 56. âyet okunduktan sonra besmele çekilir ve birinci bölüm okunmaya başlanır. Her bölümden sonra, yeni bölüme geçmeden önce üç defa salavât çekilir. Eskiden beri çekilen salavât ‘‘*Esselatu vesselamu aleyke ya Resûlallah, esselatu vesselamu aleyke ya Habîballah, esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirine veya Nebîallah*’’ şeklindeki salavâttır.[246] Merhaba bölümüne kadar tüm bahirler okunmaktadır.

5. *Merhaba Bölümü*: Merhaba bölümünde ayağa kalkılır ve Merhaba bölümünün tamamı ayakta okunur.[247] Sadece ‘‘Merhaba Bahri’’ ayakta okunmaktadır. Bu bölüm, Hz. Muhammed’in dünyaya gelişinden bahsettiği için o esnada sanki Hz. Peygamber’in dünyaya gelmiş olduğunu ve ona duyulan hürmetin göstergesi olarak ayakta onun doğuşu karşılanıyor eller bağlı bir şekilde. Merhaba Bahri’nden sonrası uzun olduğu için okunmamaktadır.

6. *Ahmeda Bölümü ve Dua*: Merhaba Bahri’nden sonra mevlidin son iki sahifesinde bulunan ‘‘Ahmeda’’ bölümü okunmaktadır. Ahmeda bölümünün bitişiğindeki Arapça dua eğer cemaatte seydâlar varsa okunmakta eğer yoksa Fâtiha okunup mevlid bitirilmektedir.

7. *Bölümler Arasında Okunan Kasideler*: Diyarbakır’da okunan Bateyî mevlidinin klasik ve eski âdetlerinde bahirler arasında kaside okuma geleneği yoktur. Lakin bu durum 2000’li yıllara kadar devam etmiştir. Nitekim bu yıllardan sonra özellikle Hz. Muhammed’i medheden kasideler okunmaktadır. Bu kasideler belirli bir bahir arasında okunmamakta icracının ihtiyaç hissettiği herhangi bir arada okunabilmektedir. Bazı icracılar ihtiyaç hissetmezse herhangi bir kaside veya ilahi okumayabilmektedir. Özel cemaatlerde gerçekleşen törenlerde ise sadece isteğe bağlı, belediyenin düzenlediği törenlerde ise aralarda mutlaka kasideler okunmaktadır. Düğün mevlidinde kasideyle beraber ilahilerde okunabilmektedir. Hangi kasidenin okunacağı icracı tarafından belirlense de tarafımızca dinlenilen kayıtlarda hüseyni makam dizisi kullanılarak ‘‘Kanê Muhammed Mustafa’’ diye bilinen şu kaside ekseriyetle okunmaktadır:

‘‘Kanê gelo behra wefa

[246] Son zamanlarda salavât: ‘‘Selatullah selamullah aleyke ya Resûlallah, selatullah selamullah aleyke ya Habîballah, selatullah selamullah aleyke ya Nebîallah’’şeklinde üçer kez tekrar edilmektedir.
[247] Diyarbakır’daki tüm mevlid icralarında Merhaba Bahri ayakta okunmaktadır.

Kanê Muhammed Mustafa
Kanê Şefîk û wefa
Kanê Muhammed Mustafa
Kanê şefik û wefa
Kanê şefîqel muznîb
Kanê gelo şahê regîb
Kan kame da şûa elîf
Seknandin û begdava şerîf
Kanê Muhammed Mustafa
Seknandinî rawza şerîf
Kanê şefiêl muznîb
Kanê gelo şahê kîram
Kan sahîbê beytûl heram
Ey Cebrail lêkır selam
Kanê Muhammed Mustafa
Ey Cebrail lêkir selam
Kanê Muhammed Mustafa
Kanê gelo şahê êreb
Kan hakimî bejn û neseb
Mucîzeyê wi pir bû ecep
Kanê Muhammed Mustafa
Mucîzeyê wi pir bû ecep
Kanê şefîul muznîb
Kanê gelo şahê ezîm
Kan nashirê xaç û senem
Kêf û hezel bû ey âlem
Kanê Muhammed Mustafa
Kêf û hezel bû ey âlem
Kanê şafiel muznîb
Kanê gelo xelqê berê
Kan hakimê ser defterê
Kanê hebîbê welî

Kanê Muhammed Mustafa

Kanê hebîbê welî

Kanê şefiûl muznîb

Kanê gelo tace seran

Ser deftera peyvâ bela

Sekna dinê wan mexberan

Kanê Muhammed Mustafa

Sekna dinê wan maxberan

Kanê şefîûl muznîb.''[248]

Bazı icralarda yaygın olarak okunmadığı hâlde Hüseyni makam dizisinin etkilerinin görüldüğü şu kasideye de yer vermektedirler:

''Muhammed şahide âlem

Şefîê ruhê camizanê

Çira hadê dihê Âdem

Xwedanê wahyû Furqanê

Çira hadê dihê Âdem

Xwedanê wahyû Furqanê

Xwedanê wehy û tenzîlê bê iqrê û vê tehavi lê

Qalem dane sa Încîlê

Vema tevra di hiclanê

Qalem dane sa Încîlê

Vema tevra di hiclanê

Çi Încîl û tewrat e ve mensûx ve mulvat in

Bı vi awayî musemmat in

[248] Vefa denizi nerede?/Nerede Muhammed Mustafa?/Nerede aydınlatan ve vefâlı olan?/Nerede Muhammed Mustafa?/Nerede aydınlatan ve vefâlı olan?/ Şefaât gösteren nerede?/Yol göstericilerin şâhı?/Nerede elif gibi dik duran nur?/Ravza-i Şerif'te duran./ Nerede Muhammed Mustafa?/Ravza-i Şerif'te duran/Şefaât gösteren nerede?/Cömertliğin şâhı nerede?/Nerede Beytül-Haram'ın sahibi?/Ey Cebrail'in selam verdiği!/Nerede Muhammed Mustafa?/Ey Cebrail'in selam verdiği!/Nerede Muhammed Mustafa?/Nerede acaba Arapların şâhı?/Nerede boy ve soyun hâkimi?/Mucizeleri çok acayipti/Nerede Muhammed Mustafa?/Mucizeleri çok acayip olan/Nerede şefaât gösteren?/Nerede acaba âzimlerin şâhı?/Haç ve putların tanıdığı/Âlem onunla şâd oldu/Nerede Muhammed Mustafa?/Âlem onunla şâd oldu/Nerede şefaât gösteren?/Nerede eski insanlar?/Nerede bilgin kişiler?/Nerede velilerin sevgilisi?/Nerede Muhammed Mustafa?/Nerede velilerin sevgilisi?/Nerede şefaât gösteren?/Nerede başların tacı?/Defterlerin üzerinde bela sözcüğü/Dünyada herkesin yattığı mezarlar/Nerede Muhammed Mustafa?/Dünyada herkesin yattığı mezar/Nerede şefaât gösteren?/

Hukum çû ka jı rehmanê

Bı vi awayî musemmat in

Hukum çû ka jı rehmanê

Bı hukmê seyîdê mursel

Nebîyê axirû ewwel

Bi tab kirin hemû mucmel

Bi ayet û bi quranê

Betal kirdin hemû mucmel

Bi ayet û bi quranê

Bi ayatê ve tevhîdê jı teşrîfê ve tûm ji dê

Şeva û rabûn tevhîde

Senem li wir bû di putxanê

Şeva hûn rabin tevhîde

Senem li wir bû di putxanê

Di putxana senem aciz di tevlîda gula kırmız

Li qesrayê giha hışk bû

Çı zelzel ketiye eywanê

Li qesrayê giha hışk bû

Çı zelzel ketiye eywanê

Çi mizgîn hate dinyayê

Ji kevan ev diranayên

Ji baxê istifanê

Kureşî asli însan e

Ji baxê tifil naye

Kureşî asli însan e.''[249]

[249] Muhammed bu âlemin şahididir / Bütün toplulukların ruhlarına şefaâttir / Âdem'in başlattığı çırağın / Vahiy ve Furkân'ın sahibidir / Vahiy ve tebliğin sahibi / İncil'i bu şekilde yazdı / Bu şekilde gelin köşkünde kaldı / İncil, Tevrat, Mensuh ve bütün bilgilerin hepsi bu şekilde müsemmattır / Rahman'dan gitti hüküm / Bu da oldu Seyidil-Mürselin hükmü / Başlangıcın ve sonun Peygamberi / Aydınlattı bütün her şeyi / Âyet ve Kur'ân ile/ Bütün hükümleri iptal ettirdi / Âyet ve Allah'ın birliği ile / Teşrif ve tüm benliği ile / Tevhide vardıkları gece / Puthanedeki bütün putlar iptal oldu / Puthanedeki bütün putlar âcizdi / Birliğin kırmızı gülü / Kisra'da ot kurudu / Salona nasıl bir deprem girdi? / Nasıl bir müjde geldi dünyaya? / Kureyş insanların aslıdır.

8. *İcrada Kullanılan Makamlar*: Bateyî mevlidi icra edilirken yöre mevlidlerinde en çok kullanılan Uşşak makamının etkisinde kaldığı görülmektedir.[250] Tarafımızca yapılan çalışmada Diyarbakır'da Bateyî mevlidinin icra edildiği eski bir kayıt bulunmuştur. Kayıt Diyarbabakır'ın Hazro ilçesinde imam olan Mela Muhammed'e aittir. CD'ye kaydedilmiş olan tarih 1995 olarak yazılmıştır. Lakin kaydı bulduğumuz arşivde 1978'lere ait olabileceği de söylenmiştir. Bu kaydı makamsal olarak incelediğimizde Uşşak makamı dizisinin etkileri görülmektedir. Özellikle Uşşak makam dizisinin üçüncü sesi olan Çargah perdesi anlık olarak değişip bu değişimlerde hafif dik bir biçimde icra edilmiştir. Altıncı bölümde yine Uşşak makam dizisinin yapısı ve etkileri görülmekle beraber dördüncü derecedeki Nevâ perdesinde asma kalışlar yapılmıştır. Serbest formda icra yapılmıştır. Kayıtta daha sarih bir Kürtçe kullanıldığı da görülmüştür. Bununla beraber Diyarbakır'da *arbane/erbane* ile Bateyî mevlidini icra eden Grup Tillo'nun kayıtlarında 7/8, salavâtlarda 4/4 zamanlı usuller kullandığı görülmektedir. Uşşak makam dizisinin etkilerinin görüldüğü kayıtta Merhaba Bahri'nde Hicaz makam etkileri de görülmektedir.

3.4. Şeyh Muhmmed Emin el-Haydarî ve Mevlîd-i Nebî

Haydarî, 1927 tarihinde Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı olan Kalecik Köyünde doğmuştur. Babası tanınmış ve âlim bir şahıs olan Ahmet el- Haydarî, annesi Sadıka Hanım'dır. Babası Nusaybi'nin çeşitli köylerinde imamlık vazifesi yapmış ve çeşitli eserler kaleme almıştır. Haydarî, ilk eğitimini çocuk yaşlardan itibaren babasından almıştır. Yedi yaşında hâfız olan Haydarî, henüz on yaşında babasını kaybetmesi üzerine eğitimini tamamlamak üzere Suriye'ye gitmiştir. Sureye'de uzun yıllar kalan Haydarî çeşitli âlimlerden istifade etmiş; Sarf, Nahiv, Fıkıh, Hadis, Tecvid, Akâid, Kelam ve Mantık gibi dinî dersleri öğrenmiş bunun yanında Astronomi, Coğrafya, Sosyoloji ve Tarih gibi pozitif derslerle de ilgilenmiştir. Molla Abdürrezzak Helelî'den 1947 yılında icazet alarak ders aldığı medresede bir süre hoca olarak görev yapmıştır. Medresede hocalık yaptıktan üç yıl sonra ilk imamlık vazifesini Nusaybin Kalecik'te yapmaya başlamıştır. Daha sonra Mardin'in çeşitli bölgelerinde müderrislik ve imamlık yaparak birçok öğrenci yetiştirmiştir. İslam dini hakkında vaazlar vermiş hatta bunun için İzmir, Adana ve Mersin gibi illere de gitmiştir. Nakşibendi tarikatına mensup olan Haydarî,

[250] Mehmet Tıraşçı, ''Güneydoğu ve Doğu Anadolu Çevresinde Arapça, Kürtçe, Zazaca Mevlidler ve Müzikal Olarak İcra Ediliş Tarzları'', C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 17/2 (2013), 24.

1967 yılında Şeyh Alâeddin el-Haznevî'den icazet almıştır. Diyarbakır'ın Silvan ilçesine yerleşip bir süre kaldıktan sonra 1979'da üç yıllığına Mardin Kızıltepe'ye yerleşmiştir. Daha sonra tekrar Silvan'a yerleşmiştir. Silvan'a yerleştiği bu dönemlerde Diyarbakır'da bir ilim merkezi açmak gayesiyle Güzel Camii ve Mederesesini inşa etmiştir. Hem müderrislik hem de imamlık yapan Haydarî'nin eserleri: Eqida İmane (İman Esasları), Mewlûda Nebi (Kürtçe Mevlid), Mevlidü'n-Nebi (Arapça Mevlid), Werdü'l-Etfal (Çocukların Gülü-Fıkıh Eseri), Diwan e Hayderî (Divan-ı Haydarî)'dir. Hayatı boyunca İslam'ı anlatma ve aktarmaya çalışan Haydarî, 2003 yılında (76 yaşında iken) Diyarbakır'da ömrünü tamamlayarak bulunduğu köye gömülmüştür.[251]

3.4.1. Haydarî, Mevlîd-i Nebî / Mewlûda Nebi

Haydarî'nin mevlidinin ulaşabildiğimiz tek baskısı Ayfa basım tarafından basılmış olan baskıdır. Bu basımda baskı tarihi ve yeri belirtilmemiştir. Bu basım göz önüne alınarak Haydarî'nin mevlidi tarafımızca incelenmiştir. Baskı, Arap harfleriyle harekeli olup Kürtçenin Kürmanci lehçesiyle yazılmış olan bir mevliddir. Mevlidin içerisinde Arapça ifadeler sık sık kullanılmıştır. Yazar olarak Şafi Fıkıh Âlimi Muhammed Emin Haydarî ismi kullanılmıştır. 32 sayfa olan bu baskı 9 bölüm ve tekrar beyitlerle beraber 320 beyittir. Eser besmeleden hemen sonra Diyarbakır'da mevlide başlanmadan önce okunması gelenekselleşmiş olan Ahzâp Sûresi 56. âyet ile devam etmektedir. Âyetten sonra mevlid başlamakta, bölüm başlıkları bulunmamaktadır. Bölümlerin bitiminden sonra da üç sayfalık Arapça bir dua yer almakta ve en son Fâtiha yazılarak mevlid bitirilmektedir. Hiç şüphesiz ki Bateyî ekolünün içerisinde sayılan bu mevlid, Bateyî mevlidine her yönden çok benzemektedir. Haydarî mevlidini Bateyî mevlidinden ayıran en önemli fark ise serih ve anlaşılır bir Kürtçe ile yazılmış olmasıdır. Zira ifadeler daha anlaşılırdır. Yöre halkı tarafından Bateyî mevlidinden sonra en çok icra edilen mevlid metni olmasının sebebi olarakta anlaşılır olması gösterilmektedir.

Baskının başlığı ''*Mewludun-Nebi Aleyhi Selâtu ves-selâm*''dır. Haydarî, besmele ve Ahzâp Sûresi 56. âyetten sonra mevlidine başlamaktadır. Mevlidin ilk beyiti:

''*Em bidin hemdê Xwedê ey Müslüman*

[251] Tıraşçı, ''Güneydoğu ve Doğu Anadolu Çevresinde Arapça, Kürtçe, Zazaca Mevlidler ve Müzikal Olarak İcra Ediliş Tarzları'', 7/8.

Daye me Pexamberê axir zeman''[252] şeklindedir. Mevlidin son beyiti:

''*Hûn bixwînin Fatîha ser wan temam*

Ser Muhamed esselatû vesselam''[253] şeklindedir. Eserde tekrar eden:

''*Hûn ji 'işqa dil bibêjin berdewam*

Ser Muhammed esselatu we's-selam''[254] beyitidir. Mevlidin bölümleri ve muhtavası ise şöyle sıralanabilir:

1. Besmele ve Ahzâp Sûresi 56. âyetten sonra başlayan ilk bölüm tekrar beyiti ile beraber 15 beyittir. Bu bölümde Allah'a niçin hamd edilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Çünkü Allah âhir zaman Peygamberini bize göndermiş, Kur'ân-ı Kerîm ile bizleri müşerref kılmıştır. Hatâ ve günâhlardan Allah'ın rahmetine sığınarak af diledikten sonra tekrar beyiti ile ''*Hûn ji 'işqa dil bibêjin berdewam / Ser Muhammed esselatu we's-selam*'' tekrar beyiti ile diğer bölüme geçmektedir.

2. Mevlid okumanın ve okutmanın faziletlerinin aktarıldığı bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 32 beyittir. Kim Hz. Muhammed'in mevlidini okutursa iki safta cennete girecek ve Kevser havuzunun suyundan içecektir. Kabirde sualini güzelce verebilecek, düşmanlardan, hırsızlık gibi tehlikelerden korunacaktır. Mevlidin okunduğu mecliste melekler bir yıl boyunca kalır ve herkese rahmet dilerler. Mevlidin büyük bir kıymetinin olduğu aktarılarak tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

3. Hz. Muhammed'in nurunun yaratılmasının aktarıldığı bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 35 beyittir. Allah, henüz hiçbir şeyi yaratmamışken Hz. Muhammed'in nurunu kendisinden yaratmıştır. O nur çeşitli aşamalardan sonra kudret denizinde yer bulmuş daha sonra da 124 bin nebi o nurdan olmuştur. Allah, kalemi yarattıktan sonra Allah'tan başka ilah olmadığını ve Muhammed'in O'nun resulü olduğunu yazmasını istemiştir. Kalem, Muhammed'in kim olduğunu sorması üzerine Allah'ın her şeyi Muhammed için yarattığını söylemesini aktararak tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçmektedir.

4. Hz. Âdem'in yaratılışından bahseden bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 41 beyittir. Allah, Hz. Muhammed'in nuruyla toprağa nazar etmiş ve Hz. Âdem yaratılmıştır. Daha sonra tüm meleklere Âdem'e secde etmesi için emir verilmesi bir hadisle aktarılmıştır. Allah, Hz. Âdem ve Hz. Havva'yı cennette gösterdiği bir buğday ağacı haricinde serbest

[252] ''Allah'a hamd edelim ey Müslüman! / Bize ahîr zaman Peygamberini verdi.''

[253] ''Bu tamamlanmış olan üzerine siz Fâtiha okuyun / Muhammed üzerine selât ve selâm olsun.''

[254] ''Kalpten aşk ile devamlı söyleyin /Muhammed üzerine selât ve selâm olsun.''

bırakmıştır. Bu esnada Hz. Muhammed'in nuru Hz. Âdem'e geçmiştir. Daha sonra cennette itaatsizlik yapan Hz. Âdem kovulmuş ve yıllarca Allah'tan af dilemiştir. Ta ki gökyüzünde Allah'ın isminin yanında Muhammed ismi görünceye dek. Nihayet Muhammed hatırına af dileyen Âdem'i Allah affetmiştir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

5. Hz. Muhammed'in nurunun intikalinden bahsedilen bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 84 beyittir ve mevlidin en uzun bölümüdür. Hz. Muhammed'in nuru Hz. Âdem'den itibaren sırasıyla Hz. Muhammed'in temiz soyu aracılığıyla intikal etmiştir. Nihayet bu nur babası Abdullah'a geçmiştir. Bu nur Abdullah'a güzellik katmıştır. Abdullah'da beliren bu nuru fark eden Yahudi ve tarihçiler, Hz. Yahya'nın gömleği üzerinde bulunan kanın tekrar tazelenmesi ile Abdullah'ın son peygamberin babası olduğunu anlayarak kendisine tuzak kurup öldürmeye çalışmışlardır. Lakin Allah'ın yardımı ile bunda başarılı olamamışlardır. Bu olay esnasında da Âmine'nin babası Vehb, Abdullah ile tanışıp kendisinin Âmine ile evlenmesini uygun bulmuştur. Daha sonra Abdülmuttalib ve Vehb; Abdullah ile Âmine'yi büyük bir nikâhla evlendirmişlerdir. Evlendikleri gece âlemi bir aşk sarmış ve cehennem kapıları kapanmıştır. Bu olaylar aktarıldıktan sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

6. Hz. Âmine'nin hamileliği ve Abdullah'ın vefatının aktarıldığı bu bölüm 18 beyittir. Hz. Âmine henüz altı aylık hamile iken Abdullah ticaret için çıktığı Şam yolundan Medine'ye dönerken henüz yirmi beş yaşında vefat etmiştir. Bu olay üzerine Hz. Muhammed henüz doğmadan yetim kalmıştır. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

7. Hz. Âmine'nin hamileliğinde yaşadığı alâmetler ve Hz. Muhammed'in mucizevi bir şekilde doğduğunun aktarıldığı bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 52 beyittir. Bu bölümde Hz. Âmine'nin hamileliği ile Hz. Muhammed'in nurunun kendisine intikal ettiğini ve hamileliği boyunca yaşadığı alâmetler aktarılmaktadır. Nitekim Hz. Âmine hamileliğinde hemcinsleri gibi bir zorluk yaşamamış, rüyalarında birçok kerâmet görmüştür. Rüyasında hamileliğinin her ayında sırasıyla peygamberler kendisine gelip onu tebrik ettikleri anlatılır. Hamileliğinin birinci ayında Hz. Âdem, ikinci ayında Hz. Şit, üçüncü ayında Hz. İdris, dördüncü ayında Hz. Nuh, beşinci ayda Hz. Hud, altıncı ayda Hz. İbrahim, yedinci ayda Hz. İsmail, sekizinci ayda Hz. Musa ve dokuzuncu ayda Hz. İsa gelmiştir. Rebîülevvel ayının on ikinci gecesi evde tek başına olan Âmine için doğum zamanı

gelmiştir. Yanında kimse olmadığı için endişelenen Âmine; duvarın yarılıp içinden Hz. Havva, Hz. Sara, Hz. Asiye ve Hz. Meryem'in yanına geldiğini görmüştür. Doğumunda yardımcı olan bu kadınların yanında çokça melekler de bulunmuş, âlemi baştan başa nur kaplamıştır. Doğumun yaşandığı esnada ise beyaz bir kuş yanına gelerek kanatlarını üzerine sermiştir. Hz. Muhammed sünnetli ve temiz bir şekilde doğmuştur. Tekrar beyiti ile sonraki bölüme geçilmiştir.

8. Tekrar beyiti ile beraber toplamda 13 beyit olan bu bölüm Hz. Muhammed'in dünyaya teşriflerinin sevinç ve hürmetle karşılandığını ifade eden ''Merhaba'' bölümüdür. Yazar diğer mevlidlerdeki merhaba bölümünden farklı olarak ''Merhaba'' ifadesini ilk beyitte kullandıktan sonra ''Merhaba'' ifadesi gerine ''Hat'' yani ''geldi'' ifadesini kullanmıştır. Örnek olarak ilk beyitte ''*Hat Muhamed merhaba sed merhaba / Hat Muhamed bû şefî' müznîba*''[255] ifadelerinde olduğu gibi.

9. Merhaba bölümünden sonra gelen bu bölüm, mevlidin son bölümüdür. 31 beyit olan bu bölüm, Hz. Muhammed'e bir na't ile başlamakta sonrasında Allah'a münâcât ve dua ifadeleri ile son bulmaktadır.

Son bölümden sonra üç sayfalık Arapça bir dua bulunmaktadır.

Haydarî mevlidinin icrası Diyarbakır'da icra olunan Bateyî mevlidiyle aynı özellikler barındırmaktadır. İcrada Haydarî mevlidinin tamamı okunmaktadır. Özellikle Kürtçesi yöre Kürtçesine yakın olduğu için halk tarafından daha iyi anlaşılması gibi sebeplerle okutulmaktadır. Makam olarak yine yöre mevlidlerinde en çok kullanılan Uşşak makam dizilerinin etkisi görülmektedir. Serbest usullerle ve irticalen okunan bu mevlidin bazı kayıtlarında Hüseyni ve Hicaz makamının etkileri de görülmüştür.

3.5. Ahmed Hasi ve Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî, 1899)

Melaye Hasi veya Hoca-i Hasi olarak tanınan yazarın asıl ismi Ahmed'dir. H. 1283 tarihinde Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı olan Has Köyünde doğmuştur. Babası âlim zatlardan biri olup ismi Hasan, annesi Medine Hanım'dır. İlim öğrenimini Hezan'da Molla Mustafa Hatip'ten alarak başlayan Hasi, sonrasında Diyarbakır merkezinde önemli medreselerden biri olan Mesudiye medresesinde öğrenimini devam ettirerek müftü olan İbrahim Efendi'den ders alır. İcazetini aynı medresede 1 Rebîülevvel 1320 tarihinde alarak çeşitli yerlerde görev alarak sürdürmüştür. Çeşitli yerlerde müderrislik yaptıktan

[255] Geldi Muhammed merhaba yüz kere merhaba / Geldi Muhammed, oldu günahkârların şefâatçisi.

sonra 1331 tarihinde Lice'nin Hezan bölgesinde müderrisliğe devam eder. Bu görevini belli bir süre devam eden Ahmed Hasi daha sonra Lice müftülüğü vazifesini alır. Lakin iki yıl sürdürdüğü bu görevi hilafetin kaldırılmasından sonra istifa ederek bırakır. Nakşibendi tarikatına mensup olan Ahmed Hasi, Şeyh Abdulkadr-i Hezan'dan nakşilik hilafeti görevini ikmal eder. Halife olmasına rağmen müridler edinmeyen Hasi, ilimle ilgilenmeye devam eder. Kürtçe, Arapça, Zazaca, Türkçe ve Farsça ile beraber beş dil bilmektedir. Aynı dönemde bulundukları Ziya Gökalp ile tartışmalarda bulunan Seydâ Ahmed Hasi keskin zekâsı ile dikkatleri çekmiştir. Döneminin tanınan ve bilinen ilim insanlarından olan Hasi, Zazaca yazdığı mevlidi ile kendisine duyulan hürmet ve saygının çoğalmasını sağlamıştır. Zira kendi dönemine dek Zazaca yazılan bir mevlid bulunmamakta ve Zazaca mevlidi yazan ilk yazar kendisi olmaktadır. Zazaca mevlid yazma sebebi ise bazı Kürt hocaların Zazacada kültürel bir birikimin olmamasına dair kendisiyle şakalaşmasıdır. Zira bu sebeple mevlidini yazan Hasi, bir haftada ustaca kaleme aldığı mevlidi tamamlamıştır. Kendisiyle şakalaşan Kürt hocalar bu Zazaca mevlid karşısında şaşırarak Ahmed Hasi'yi tebrik etmişlerdir. Hasi'nin yazmış olduğu Zazaca mevlid 1899 yılında 400 adet basılmıştır. Kendi zamanında sürekli karşıt görüşte bulunduğu İttihat ve Terakkiciler sebebiyle 2 yıldan fazla sürgünde kalmıştır. Takva ve ilmiyle tanınan Seydâ Ahmed Hasi, 1951 tarihinde Diyarbakır'da vefat etmiştir. Mezarı Diyarbakır'ın Lice ilçesinde bulunan Hezan'dadır.[256] Ahmed Hasi'nin olan eserleri şunlardır:[257]

1. Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî / Kureyşli Nebi'nin Mevlidi)
2. Şîîra Kürmanckî (Kürtçe Şiir)
3. Mulemma
4. Xezela Tirkî
5. Manzumetun fî Esmaîllahî'l-Husna
6. Reddîyetun ala Îsmaîl el-Îs'îrdî (Arapça ve manzum bir eserdir.)
7. Buşra'l-Îbad fî Îlmî'l-Î'tîqad (Manzum olup Eş'ari mezhebi üzerine yazılmıştır.)

[256] Korkusuz, *Tezkire-i Meşayih-i Amid*, 61-67.
[257] Roşan Lezgîn, *Mewlidê Kirdî* (İstanbul: Nûbihar, 2013), 8.

8. Kitab-ut Tesdîd bî Şerhî Muxteserî-t Tewhîd (Buşra'l-Îbad fî Îlmî'l-Îtîqad risalesine şerhtir.)

3.5.1. Hasî, Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî, 1899)

Ahmed Hasi'nin Mewlidê Kirdî (Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî) isimli mevlidinin çeşitli nüshaları bulunmaktadır. Bu nüshalar:[258]

1. Orjinal Nüsha: Matbu olan bu nüsha, Ahmed Hasi tarafından 1899 yılında Diyarbakır'da Litoğrafta matbaasında 400 adet basılmış olan nüshadır. Bu nüshanın başında ''Diyarbekır vilayet-i celilesi'ne tab' Lice kazası'ne mulhak Hezan kariyeli mekrumatlu Ehmedul Xasî Efendi'nin Zaza lisaniyle teellif eylediği iş bu Mewlid-i Şerif Maarîf nezaret-i celilesinde 25 Mart 315 tarihli tahrirat-ı âliyesiyle verilen ruhsat üzerine defâ-ı evvelada dört yüz nüshadan ibaret vilayet-i mezkurede Litoğrafya Matbaasında tabı' ve neşredildi. Bundan başka etdirilurse mes'ûl tutulacakdır.'' ifadesi yer almaktadır. Bu nüsha 29 sayfa olup 366 beyittir. [259]

2. Diyarbakır Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan Nüsha: El yazması olan bu nüshanın müstensihi ve istinsah edildiği tarih yazılmamaktadır. Bu nüsha 33 sayfa olup 365 beyittir.

3. Zeynelabîdîn Amedî Nüshası: Bu nüsha Zeynelabîdîn Amedî tarafından 1986 yılında istinsah edilmiştir. 29 sayfa ve 366 beyittir.

Hasi mevlidinin bu nüshalarının haricinde çeşitli araştırmacılar tarafından transkrip edilmiştir:[260]

4. İlk olarak Mehemed Malmisinaj tarafından 1985 yılında transkrip edilmiş ve ''Mewlidê Nebî'' ismiyle Hêvî dergisinde basılmıştır.

5. Mihanî tarafından 1994 yılında latin alfabesiyle transkrip edilmiştir. ''Mewlûdê Nebî'' adıyla basılmış olan bu eser Ahmed Hasi'nin bazı şiirlerini de barındırmaktadır.

---

[258] Mehmet Yergin, *Mewlidê Mela Ehmedê Xasî: '' Mewlidu'n-Nebiyyi'L-Qureyşiyyi'' (Metn-Wekenitiş)* (Mardîn: Unîversîteyê Artuklû yê, Enstîtuyê Ziwananê Ganîyan yê ke Tirkiya da Ciwiyenê, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 119/122.

[259] İbrahim Dağılma, *Mewlidê Xasî û Hetê Me'na ra Wekenitişê Mewlidî* (Bîngol, Universîteya Bingolî, Enstîtuya Ziwananê Gonîyan, Yüksek Lisan Tezi, 2017), 28.

[260] Dağılma, *Mewlidê Xasî û Hetê Me'na ra Wekenitişê Mewlidî*, 28.

6. Mela Mehemedê Kavarî tarafından 2005 yılında korsan olarak basılmıştır.

7. Merdimîni tarafından 2008 yılında el yazması şeklinde basılmış olan bu baskı Arap ve latin alfabeyle transkrip edilmiştir.

8. Roşan Lezgin tarafından 2008'de ''Mewlidê Kirdî'' ismiyle transkrip edilmiş olan bu baskı internette ve Newepeli'de on altı parça olarak yayımlanmıştır. Daha sonra Nûbîhar yayınları tarafından basılmış olan bu eseri Roşan Lezgin CD'ye okumuştur.

9. Osman Özer 2016 yılında mevlid üzerine transkrip dizini yapmıştır.

Tezimizde kullandığımız nüsha, Diyarbakır Kent Müzesinde özel arşivde bulunan nüshadır. Nüshanın arşiv numarası tarafımıza belirtilmemiştir.[261] Arşivde 1894 tarihiyle kaydedilmiş olmasına rağmen 1898/1899 tarihli nüshadır. Kapağı olmayan nüshanın müstensihi belirtilmemiştir. İstinsah tarihi metnin en son sayfasında H. 1316 olarak yazılmıştır. Metnin dili Zazaca olup yazarı olarak Ahmed Hasi'nin ismi en sonda belirtilmektedir. Tekrar beyitleriyle beraber toplamda 366 beyit olan mevlid metni, 14 bölümden oluşmakta ve 33 sayfadan ibarettir. Bölüm başlıkları bulunan eserde başlıklar da Zazacadır.[262] Arap alfabesiyle ve harekeli olarak yazılan mevlid metninin bitiminden sonra ''Mevlidin-Nebi'' duası başlığıyla 11 beyitlik bir dua yer almaktadır. Duadan sonra mevlid metninin yazarı ve yazım tarihiyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Ahmed Hasi'nin mevlidinin muhtevasından bahsederken tarafımızca alınan bu nüsha esas alınmıştır.

Ahmed Hasi'nin Mewlidê Kirdî/Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî isimli mevlidi Zazaca dilinde yazılmış ilk mevlid metnidir. Molla Hüseyin Bateyî nasıl ilk Kürtçe mevlid metni olup kendisinden sonra yazılmış Kürtçe mevlid metinlerine ilhâm kaynağı olmuşsa Hasi'nin de Zazaca mevlidler için böyle bir sonuç çıkardığı söylenebilmektedir. Üstelik bu mevlid Süleyman Çelebi mevlidi gibi edebî bir eser olma özelliği taşımaktadır. Ahmed Hasi'nin yazmış olduğu mevlid, Zaza Edebiyatının ilk örneği olması açısından da önemli bir değer taşımaktadır. Hasi'nin mevlidinden sonra Zazaca mevlidler yazılmışsa da Hasi'nin mevlidi gibi edebî özellikler taşımamaktadırlar. Mewlidê Kirdî, Bateyî ve Süleyman Çelebi mevlidleri gibi klasik tarzda kaleme alınmış olan mevlid metinlerine benzemektedir. Manzum olarak kaleme alınan eser mesnevi nazım biçimiyle aruzun

[261] Diyarbakır Kent Müzesinde Zeynep Yaş'ın oluşturduğu özel arşivde bulunmaktadır.
[262] Bu açıdan Bateyî ve Süleyman Çelebi mevlidlerinden ayrılmaktadır.

‘‘Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün’’ vezni kullanılarak oluşturulmuş bir metindir. 11’li hece ölçüsüyle yazılmış olan mevlidde edebî sanatlar çokça kullanılmıştır. Kafiye, redif, tekrir, cinas, nida, istifham, mecaz, teşbih, istiare, teşhis, iktibas, tezat, tenasüp gibi edebî sanatlar ustaca kullanılmıştır. Ahmed Hasi medrese kültüründe yetiştiği için metinde Arapça kelimeler çoktur. Bununla beraber Farsça kelimeleri de barındırmaktadır. Lakin genel olarak Arapça ve Farsçanın çok ağır olmayan basit kelimelerini tercih etmiştir. Hasi, mevlidini berrak bir dille yazmıştır. Dikkatli dinlenildiğinde Zazaca dilinde güzel anlaşılabilir bir metindir. Hasi, mevlidinde özellikle tasavvufi kaynaklardan, Süleyman Çelebi’nin mevlidi, Bateyî’nin mevlidi ve İslamî ilimleri içeren kaynaklardan faydalandığı eserin içeriğinden anlaşılmaktadır. Zira dinî kaidelere ve tasavvufi düşüncelere dair numune kaynaklardan biri olarak görülmektedir.[263]

İncelediğimiz nüshada besmele ile başlayan mevlid metninin ilk beyiti:[264]

‘‘Ez bi bîsmîllahî îbtidâ kena,
Raziqê ‘aman û xasan piya kena.’’[265] beyitidir. Eser tekrar beyiti olan bu beyitle son bulmaktadır:

‘‘Wezenê ger ma xelasiyya temam
Vatişê ma es-selatû wes-selam.’’[266]

Ahmed Hasi’nin Zazaca kaleme aldığı mevlidin ismi ‘‘Mewlidu’n-Nebiyyi’l-Qureyşiyyî (selawâtullahî ‘aleyhî fî-l-bukreti we’l-‘aşiyyî)’’dir.[267] Mevlidin başlıkları da Zazaca olup bölümleri ve muhtavası ise şöyle sıralanabilir:

1. Besmeleden sonra başlayan ilk bölüm tekrar beyitiyle beraber 21 beyitten oluşmaktadır. Allah’a hamd içeren bu bölümde, Allah’ın verdiği sayısız nimetler için hamd ve şükür dile getirilmektedir. Zira her şey Allah’ın adıyla başlamakta bütün övgü ve şükürler O’na olmaktadır. Allah her şeyin rızkını veren ve hiçbir şeye muhtaç olmayan, rahmeti sonsuz olandır. Allah’ın nimetleri o kadar çoktur ki kelimelerle anlatılamazdır. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

---

[263] Dağılma, *Mewlidê Xasî û Hetê Me’na ra Wekenitişê Mewlidî*, 27/30; Yergin, *Mewlidê Mela Ehmedê Xasî: ‘‘ Mewlidu’n-Nebiyyi’L-Qureyşiyyi’’ (Metn-Wekenitiş),* 66/94; Mehmet Yergin, ‘‘Mewlidê Mela Ehmedê Xasî de Tesîrê Mewlidê Mela Huseynê Bateyî’’, *International Journal of Kurdish Studies* 1/1 (2015), 102/106.

[264] Latinize metin için bk. Mihanî, *Mewlûdê Nebî Mela Ehmedê Xasî* (İstanbul: Fırat Yayınları, 1994).

[265] Havas ve avamın Râzık’ının ismiyle ben Bismillah ila başlıyorum.

[266] Biz tam bir kurtuluş istiyorsak söyleyeceğimiz selat ve selamdır.

[267] Kureyşli Peygamberin (sabah ve akşam ona salat olsun) Mevlidi

2. *‘‘Enû Mebhesi Tertîbi Mewlûdî û Fezley Wendişî. / Bu Mevlidin Tertibi ve Okunmasının Fazileti Bahsidir*.’’ başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyitleriyle beraber 45 beyittir. Tekrar beyiti bu bölümde iki kez tekrarlanmıştır. Bu bölümde mevlid okutmak isteyenlerin mevlidin düzenini bilmeleri gerektiğinden ve mevlid okumanın hangi faziletleri içerdiği anlatılmaktadır. Mevlid için şerbet hazırlanmalı ve buhur yakılmalıdır. Ev erzakından -ekmek, tuz, yağ gibi- birer parça hazırlanmalı ve insanlar törene çağırılmalıdır. Yapılacak mevlid töreninin özellikle gece yapılması daha hayırlıdır. Okunan bu mevlidle herkes Ahmed’in ismini anmış olacaktır. Mevlid sayesinde her türlü illet kaybolmakta, mevlid okutan Firdevs cennetinden bir bardak Kevser suyu içebilecek, kabirdeki suali rahat geçecektir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

3. *‘‘Enû Mebhesi Çinîbiyâyişi Eşyân û Sirri Humâ Yû / Bu Eşyanın Yokluğu ve Allah’ın Sırlarının Bahsidir.’’* başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 16 beyittir. Bu bölümde henüz hiçbir nesnenin (gece, gündüz, zaman, yer, gökyüzü, insan, cin) var olmadığından bahsetmektedir. Allah, sual olunamayan hikmetinin gereği olarak bu yokluktan kudretiyle varlıkları yaratmıştır. Hakkın sırları bilinemediği gibi dünyanın yaratılış sırrını da anlatacak kelime yoktur. Sadece âşıkların kalbi bunun manasını görebilir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

4. *‘‘Enû Mebhesi Xelqi Peyğemberi Mâ û Xelqi Eşyânû / Bu Peygamberimizin Yaratılışı ve Eşyanın Yaratılışı Bahsidir.’’* Başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyiti ile beraber 29 beyittir. Bu bölümde Hz. Muhammed’in nurunu yaratan Allah’ın kâinatı yaratma aşamaları aktarılmaktadır. Allah, Hz. Muhammed’in nurundan ‘‘Merhamet, Kerâmet, Minnet, Menzilet, Nübüvvet, Taat, Saadet, Rif’et, Hidâyet, Tazim, Şefâat ve Kudret’’ olmak üzere on hicap yaratmıştır. Aynı zamanda bu nurdan irfan denizini ve irfan denizinden de 124 bin peygamberi halketmiştir. Bu konular aktarıldıktan sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

5. *‘‘Enû Mebhesi Emri Humâ Yû Qey Qeleme / Bu Allah’ın Kaleme Emretmesinin Bahsidir.’’* başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyiti ile beraber toplam 17 beyittir. Bu bölümde kalemi yaratan Allah’ın kaleme; Allah’ın bir olduğunu ve Muhammed’in O’nun elçisi olduğunu yazmasını emretmesi ve bu emir karşısında kalemin secde ederek kıyamete dek olacak olan her şeyi yazdığı aktarılmaktadır. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

6. *''Enû Mebhesi Xelqi Âdemiyû Nûri Peyğemberiyû Kewtî Pâştey Yî / Bu Âdem'in Yaratılması ve Peygamberlik Mührünün Onun Sırtına Düşmesinin Bahsidir.''* başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber toplam 39 beyittir. Bu bölümde öncelikle Hz. Âdem'in nasıl yaratıldığı anlatılmaktadır. Allah, Hz. Âdem'i topraktan yarattıktan sonra tüm melekler ona secde etmiştir. Hz. Muhammed'in nuru Hz. Âdem'in sırtında zuhur etmiştir. Hz. Âdem'in sırtındaki bu nur parmaklarına geçince her birinde dört halifenin nurunun da göründüğü aktarılarak tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

7. ''Enû Mebhesi Eştişi Âdemi Yû Cennet râ Ûmardişi Kalikâni Peyğamberi Mâ /Bu Âdem'in Cennetten Atılma ve Peygamberimizin Dedelerinin Sayılması Bahsidir.'' başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber tolam 22 beyittir. Hz. Âdem'in itaatsizliği sonucunda cennetten kovuluşunun anlatıldığı bu bölümde Hz. Muhammed'in nurunun babadan oğla geçerek Hz. Muhammed'in soyundaki kişilere intikali ve en sonda Hz. Muhammed'in dedesi Abdülmuttalib'e gelişi aktarılmaktadır. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

8. ''Enû Mebhesî 'Ebdullahî Yû Cuhûdi Şâmiyânû û Wâştişi Âmina Ci Ri / Bu Abdullah'la Şamlı Yahudilerin ve Âmine'nin Ona İstenmesi Bahsidir.'' başlığı ile başlayan bu bölüm tekrar beyiti ile beraber toplam 28 beyittir. Bu bölümde Hz. Muhammed'in nurunun babası Abdullah'a intikal etmesi aktarılmaktadır. Zira bu nur Abdullah'da belirince Kâfirler de bunu anlayıp kendisini öldürmek istemişlerdir. Fakat öldürme girişimleri Allah'ın yardımı ile sonuçsuz kalmıştır. Aynı zamanda Âmine'nin babası Vehb ava çıktığı bir gün Abdullah'la tanışmış ve onu kızı Âmine ile evlendirmek istediğini belirtmiştir. Vehb'in bu arzusu Abdülmuttalib tarafından da onaylanınca Âmine Abdullah'a istenmiştir. Ve Recep ayının cuma gecesinden birinde Âmine ile Abdullah evlenmiştir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

9. *''Enû Mebhesi İntiqâli Nûri Peygamberi Yû û Hewnâni Âmînâ Wu / Bu Peygamberin Nurunun İntikali ve Âmine'nin Rüyaları Bahsidir.''* başlığıyla başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber toplam 27 beyittir. Bu bölümde Hz. Muhammed'in nurunun Âmine'ye intikal edilmesi aktarılmıştır. Âmine hamile kalınca nur alnında belirmiştir. Bu nur Âmine'ye geçince kendisi izzet ve ikramlar bulmuştur. Henüz altı aylık hamile iken Abdullah ticaret için çıktığı yolun dönüşünde Medine'de henüz yirmi beş yaşında iken vefat etmiştir. Bu olay Hz. Muhammed'in henüz doğmadan yetim kalmasına sebep olmuştur. Aktarılan bu olaylardan sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

10. *‘‘Enû Mebhesê Welednâyişî Peyğemberi Mâ wu Sellâllahu ‘Aleyhi we ‘Âlâ Âlihi we Selem O. / Bu Peygamberimiz Aleyhi Salat ve Selamın Doğumunun Bahsidir.’’* başlığıyla başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber toplam 18 beyittir. Hz. Muhammed’in kutlu doğumunun aktarıldığı bu bölümde Âmine’nin doğum esnasında yaşadığı mucizelerde aktarılmaktadır. Rebîülevvel ayının 12. gecesi tek başına doğum yapan Âmine’ye Hz. Meryem, Hz. Sara, Hz. Asiye ve Hz. Havva yardım etmiş ve doğum esnasında Âmine hiçbir eziyet görmemiştir. Bu bölümdeki son sekiz beyit ise Hz. Muhammed’in dünyaya teşriflerinin mutlulukla karşılandığı ‘‘Merhaba’’ beyitleridir. Tekrar beyitiyle bir sonraki bölüme geçilmiştir.

11. *‘‘Enû Mebhesi Henî ‘Ecâyîbânu Âmey Wucûd Şewî Mewlûdî / Bu Mevlid Gecesi Gerçekleşen Birkaç Acaib (Olayın) Bahsidir.’’* başlığıyla başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber toplam 17 beyittir. Bu bölümde Hz. Muhammed’in doğduğu gece yaşanan mucizeler anlatılmaktadır. Zira o gece arş ve semâ secde etmiş, Kisra sarayının birçok sütunu devrilip ihtişamını kaybetmiş ve Save gölü kurumuştur. Aktarılan bu olaylardan sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

12. *‘‘Enû Mebhesê Helîmây Se’diyanu Raziyellahu Te’alâ ‘Anhâ / Bu Allah’u Teâla Kendisinden Razı Olsun Sa’dlı Halime’nin Bahsidir.’’* başlığıyla başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber toplam 24 beyittir. Bu bölümde Hz. Muhammed’in sütanneye verilme olayı aktarılmıştır. Hz. Muhammed’in sütannesi Mekke’ye gelen Sad kabilesinden olan Halime olmuştur. Halime, Hz. Muhammed’i alarak kabileye geri dönmüştür. Bir süre sonra Halime Hz. Muhammed’i annesine teslim etmek için Mekke’ye geri getirmiştir. Hz. Muhammed henüz altı yaşında iken annesi Âmine’yi, sekiz yaşına geldiğinde ise dedesi Abdülmuttalib’i kaybetmiştir. Aktarılan bu olaylardan sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmiştir.

13. *‘‘Enû Mebhesi Nuzûli Wehyû û Mi‘râci Yû / Bu Vahyin Nüzulû ve Mi’râc Bahsidir.’’* başlığıyla başlayan bu bölüm tekrar beyitiyle beraber toplam 51 beyit olup mevlidin en uzun bölümüdür. Bu bölümde Hz. Muhammed’in kırk yaşında Hira’da aldığı ilk vahyin gelişi ve ilk vahiyden on iki yıl geçtikten sonra Cebrail’in kendisini gelip mi’râca çıkarmasından bahsetmektedir. Mi’râcda Hz. Muhammed’e eşlik eden Cebrail, Sidre’ye kadar gelebilmiştir. Allah’ın huzuruna tek başına çıkan Hz. Muhammed mi’râcda çeşitli hadiseler yaşamış, cennet ve cehennem ona aşikâr gösterilmiştir. Mi’râc hadisesinden bir

yıl sonra Medine'ye hicret eden Hz. Muhammed'in on sene Medine'de yaşayıp yaşının altmış üç olduğu söylenerek tekrar beyitiyle mevlid metni bitmiştir.

14. *''Hazâ Du'âu Mewlidi'n-Nebiyyî Sellellâhu 'Aleyhi We'elâ Âlihi we Sehbihî we Sellem / Bu Mevlidi Nebi'nin -Allah'ın Selamı Onun, Ailesinin ve Sahabelerinin Üzerine Olsun- Duasıdır.''* başlığıyla başlayan bu bölüm 11 beyittir. Bu bölümde mevlidin duası yapılmaktadır.

Dua bölümünden sonra *''Haza'n-Nezmu't-Târîxi Li-Muellifi'l-Mewlidi / Bu Mevlidin Müellifinin (Yazar) Tarih (Belirtme) Nazmıdır.''* başlığıyla Ahmed Hasi'nin yedi beyitlik bir şiiri yer almaktadır. Bu şiirde Arapça ve ebced hesabıyla mevlidin yazılış tarihi hesaplanmıştır. Bu şiirden sonra*''Haza't-Teqrizu Li-l'ellâmeti's-Si'ridiyyu'l-'Umeriyyi Fethullehi Hesbî / Bu Siirtli Âlim 'Umeriyyi Fethullehi Hesbî'nin Takrizidir (Övgü).''* başlığıyla Fethullehi Hesbî'nin yedi beyitlik Takriz'i yer almakta ve son dizede mevlidin yazılma tarihinin 1316 olduğu belirtilmektedir.[268]

3.5.2. Hasî Mevlidinin İcrası

Ahmed Hasi'nin Zazaca yazmış olduğu mevlidinin icrası[269] Diyarbakır'da icra olunan Bateyî ve Haydarî mevlidleriyle aynı özellikler barındırmaktadır.[270] Diyarbakır'daki Zaza halkı Bateyî mevlidini de okuttukları için yörede Süleyman Çelebi, Bateyî ve Haydarî mevlidlerine nispetle daha az okunmaktadır. Hasi'nin mevlidi uzun olduğu için icrada tamamı okunmamaktadır. Genellikle ''Merhaba Bahri''ne kadar okunmaktadır. Lakin bazen Merhaba Bahri'ne kadar olan bahirlerin bir kısmının sadece ilk beyitleri okunduğu da belirtilmiştir. Merhaba Bahri yine Diyarbakır'da okunan diğer mevlidler gibi ayakta okunmakta ve mevlidin sonundaki dua bölümüne geçilerek mevlid icrası bitmektedir. Zazaca mevlide başlarken –Bateyî ve Haydarî mevlidlerinden farklı olarak- Kur'ân-ı Kerîm tilavetinden okunacak âyet, icracı tarafından belirlenmekte olup değişmektedir.[271] Bahir geçişlerinde yöre mevlidlerindeki gibi şu salâtlar okunmaktadır:

---

[268] İbrahim Dağılma, ''Ahmedê Xasî'nin Hayatı ve Mewlid Adlı Eserinde Tema'', *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi* 1/1 (2015), 144/145.

[269] Zazaca mevlid icracısı, Behrampaşa Camii İmam-Hatip'i Abdülmenaf Döner ile yapılan kişisel görüşme neticesinde bu bölüm oluşturulmuştur. Kaynak için bk. Abdülmenaf Döner, Kişisel Görüşme, (29 Nisan 2022).

[270] Yöre mevlidlerinde yapılan hazırlık aşamaları Zazaca mevlid törenlerinde de aynıdır.

[271] Bateyî ve Haydarî mevlidlerindeki gibi Ahzâp Sûresi 56. âyet ile başlanma geleneği yoktur.

1. *‘‘Selatullah selamullah aleyke ya Resûlallah / Selatullah selamullah aleyke ya Habîballah / Selatullah selamullah aleyke ya Nebîallah.’’*
2. *‘‘Esselatu vesselamu aleyke ya Resûlallah / Esselatu vesselamu aleyke ya Habîballah / Esselatu vesselamu aleyke ya Nebîallah.’’*

3. ‘‘*Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedini’n-nebiyyi’l-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim*.’’ (Salât-ı ümmiyye üç defa tekrar edilir.)

Makam olarak yine yöre mevlidlerinde en çok kullanılan Uşşak makam dizilerinin etkisi görülmektedir. Serbest usullerle ve irticalen okunmaktadır. Bazı icralarda Hicaz makamı etkileri ve 7/8’lik usuller kullanılmaktadır.

Mevlid aralarında geleneksel olmayan, tamamen isteğe –icracının ve cemaatte bulunanların isteğine- bağlı olarak bazen kaside ve ilahiler de okunabilmektedir. Okunacak kasidenin veya ilahinin hangi bahirden sonra okunacağı yine isteğe bağlıdır. Genellikle okunan ‘‘Conê ma Cigerê ma’’ isimli şu eserdir:

‘‘Ya Muhammed tû Habîbe Zülcelâli
Çı rındi çı şirini o çı delâli
Hasret tura feryad figun ket bülbüli
Conêma cigerêma ya Resûlallah
Önderema rehberema Resûlallah
Seyyidema serverema Resûlallah
Habîbema tebîbeme Resûlallah
Conêma cigerêma ya Resûlallah

Ya Muhammed dayi bayem tori fedâ
Evlado iyâleme tori fedayi
Malema o conêma tori fedayi
Önderema rehberema Resûlallah
Seyyidema serverema Resûlallah
Habîbema tebîbeme Resûlallah
Conêma cigerêma ya Resûlallah

Ey Bilal'û Ey Habbab mijdon şımari
Şımar peyxemberi bû dostu hevali
Şımar helale cennete Zülcelâli
Conêma cigerêma ya Resûlallah
Önderema rehberema Resûlallah
Seyyidema serverema Resûlallah
Habîbema tebîbeme Resûlallah
Conêma cigerêma ya Resûlallah.''[272]

3.6. Süleyman Çelebi ve Vesîletü'n-Necât

Türk İslam Edebiyatında yazılan mevlid metinlerinin ve Türk Din Mûsikîsinde icra edilen mevlid formunun oluşumunda ve toplum tarafından yaygınlık kazanmasında hiç şüphesiz ki Süleyman Çelebi'nin 1409'da yazmış olduğu ''Vesîlet'ün-necât'' isimli mevlid metninin etkisi büyüktür.

Mevlid geleneğinde önemli bir etki yaratmış olan şairin hayatı hakkında yeterli bilgiler bulunmamaktadır. Süleyman Çelebi Bursa'da doğmuştur. Doğum tarihi olarak genel

---

[272] *Ey Muhammed sen celâl sahibi Allah'ın Habîbisin*
Ne güzel ne şirin ne kadar değerlisin
Hasretinden bülbüller feryat figân etmektedir
Canımız ciğerimiz Resûlallah.

Önderimiz rehberimiz Resûlallah
Seyyidimiz serverimiz Resûlallah
Habîbimiz ve tabîbimiz Resûlallah
Canımız ve ciğerimizsin ya Resûlallah

Ya Muhammed annemiz babamız sana fedâ olsun
Evladu iyalımız tümü sana fedâ olsun
Malımız ve canımız sana fedâ olsun
Canımız ve ciğerimizsin ya Resûlallah

Ey Bilal! Ey Habbab! Müjdeler olsun size
Sizler Peygambere dost ve arkadaş oldunuz
Celâl sahibi Allah'ın cenneti sizlere helaldir
Canımız ve ciğerimizsin ya Resûlallah

Önderimiz rehberimiz Resûlallah
Seyyidimiz serverimiz Resûlallah
Habîbimiz ve tabîbimiz Resûlallah
Canımız ve ciğerimizsin ya Resûlallah

kabul edilen görüş 752/1351 tarihidir. Şairin babasının Ahmet Paşa, dedesinin ise Orhan Gazi ile beraber savaşıp Arabî'nin Fusûsü'l-hikem adlı eserine şerh yapmış olan Şeyh Mahmud isimli zât olduğu yönündedir. Şeyh Mahmud için Orhan Gazi tarafından İznik'te yapılmış bir medrese bulunmakta ve bu hususdan dolayı şairin ilmî yönü geniş olan bir aileye mensup olduğu ortaya çıkmaktadır. Zaten şairin Çelebi olarak tanınması da bu görüşü kuvvetlendirmektedir.[273] Şairin eğitim hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamakla beraber yazmış olduğu eserden yola çıkarak kuvvetli bir dinî ve ilmî bilgiye sahip ârif bir şahıs olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Süleyman Çelebi imamlık görevini Sultan Bayezid'in Dîvân-ı Hümâyûn'unda yapmıştır. Daha sonra 802/1400 tarihinde yapımı tamamlanan Bursa Ulu Camii'ne Emîr Buhârî'nin tavsiyesiyle imam olarak vazifeye getirilmiş ve ömrünün sonuna dek bu görevine devam etmiştir.[274]

Sülayman Çelebi, 812/1409 yılında Vesîlet'ün-necât isimini verdiği mevlid metnini tamamlamıştır. Şairin mevlidi dışında bir eseri olup olmadığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Şair, eserini Ulu Camii imamlığı görevinde bulunduğu bir sırada yazmıştır. Eserini yazma sebebi olarak genel kabul gören olay vaizlerden birinin Kur'ân-ı Kerîm'de Bakara Sûresinin 285. âyetini açıklarken tüm peygamberlerin aynı olduğunu, Hz. Muhammed'in Hz.İsa veya diğer peygamberlerden herhangi bir üstünlüğünün olmadığını belirtmesidir. Cemaatten vaize karşı çıkanlar olmuşsa da bunu duyan Süleyman Çelebi ''*Ölmeyip Îsâ göğe bulduğu yol / Ümmettinden olmak için idi o*'' beyitini ifade etmesi insanlar tarafından hoş karşılanınca mevlid yazmaya başlamıştır.[275]

Süleyman Çelebi, bildiğimiz tek eseri olan mevlidini yazdıktan birkaç sene sonra yaygın kabul edilen 825/1422 tarihinde vefat etmiştir. Kabri, Bursa'da Çekirge yolunda bulunan Yoğurtlu Baba Zâviyesi önündeki sırttadır.[276]

3.6.1. Vesîletü'n-Necât

Sehl-i mümteni olarak kabul edilen Vesîletü'n-necât hiç şüphesiz ki Türkiye'de en çok okunan mevlid metnidir. Bu mevlid metni o kadar sevilmiştir ki el yazması nüshalarının çokluğu hem Türkiye hem de dünya kütüphanelerinde emsali görülmeyecek denli çoktur.

---

[273] Necla Pekolcay, ''Mevlid''*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29/485.

[274] Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât) Süleyman Çelebi*, 37; Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, 11-24.

[275] Pekolcay, ''Mevlid'', 29/486.

[276] Pekolcay, ''Mevlid'', 29/486.

Eserin nüshaları ve eserin metni için çalışmaları bulunan Necla Pekolcay, Kâzım Baykal, Ahmet Ateş, Tahir Alangu, Ahmet Aymutlu ve Faruk Kadri Timurtaş bu sahada önemli çalışmalar ortaya koysa da nüshaların çokluğu sebebi ile ortak bir metin ortaya çıkamamış hatta nüshalar arasında ciddi farkların oluşu bu metnin ortaya çıkmasını zorlaştırmıştır. Otuza yakın Arap harfleriyle basımı yapılmış olan metnin yazma nüshası yüzlerce sayıdadır.[277] Eserin kendi dilindeki nüsha fazlalığı yanında bir de farklı dillere de tercüme edilmesi Vesîletü'n-necât'ın ne denli sevilen bir metin olduğunu yine göstermektedir. Süleyman Çelebi'nin mevlidi; Arapça, Çerkesçe, Rumca, Kürtçe, Tatarca, Almanca, İngilizce, Arnavutça, Boşnakça, Sevahili gibi dillere çevirilmiştir.[278] Günümüzde en çok kullanılan mevlid metninin nüshası 317 beyitle 1323'te basılmış olan Rıza Efendi'nin nüshasıdır.[279] Mevlid metni 750 beyit iken eklemelerle beraber 900-1000 beyite çıkmaktadır.[280]

Diyarbakır'da okunan mevlid metni ise ''Kesikbaş Mevlidi'' diye basılan mevlid metnidir. Süleyman Çelebi mevlidinin kısa hali gibi basılan bu mevlid metninin nüshası Mevlidhan Mustafa'nın özel arşivinde bulunmaktadır. Geleneksel icralarda bu mevlid nüshası kullanılmıştır. Günümüzdeki icracılar Kesikbaş Mevlidi'nde değişimler yapmış olmalarına rağmen geleneksel okuyuş sürdürülmektedir. Zira Diyarbakır'da en çok okunan ve Türk mûsikîsinin özelliklerinin ustaca yansıtılarak icrası yapılan mevlid metnidir. Bu mevlid Arap harfleriyle harekeli olarak yazılmış olup tespit edebildiğimiz kadarıyla toplamda 50 sayfa civarındadır. Mevlidin bölüm başlıkları bulunmayıp bölümler arası geçişler çoğunlukla tekrar beyiti ile sağlanmıştır. Yalnızca ''Mi'râcü'n-Nebî âleyhis-selâm'' ve ''Vefâtün-nebî âleyhis-selâm'' başlıkları eserin fihristinde yazılmaktadır. Çeşitli hikâye, kaside, ilahi ve na'tler içeren bu mevlidde; Tevhid, Nur, Velâdet, Merhaba, Mi'râc ve Dua bahirleri bulunmaktadır. Bu bahirlerden önce, bahirler arasında ve bahirlerin kenarında kasideler, na'tlar bulunmaktadır. Bu kasideler Türkçe olduğu gibi özellikle bir kısmı sadece Arapça'dır. H.1311 (M. 1893/1894) senesinde ''Matbaa-i Osmaniye''de basılmıştır. Mevlidin muhtevasından bahsederken Kesikbaş Mevlidi'nin metni göz önüne alınmıştır.

[277] Köksal, *Mevlid-nâme,* 35-59.
[278] Okiç, ''Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri'', 27-58.
[279] Pekolcay, ''Süleyman Çelebî Mevlidi Metni ve Menşei Meselesi'', 40.
[280] Çetinkaya, *Tarihî Süreçte Mevlid*, 26.

Eserde kullanılan dil sade bir Türkçe olmasına karşın ifade gücü ile duyanlara tesir edecek bir ahenkle yazılmıştır. Mesnevi tarzında yazılan eserde genel olarak remel bahrinin ‘‘Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün’’ kalıbı kullanılmıştır.[281] Eserde ahenk unsurları tekrar beyitlerle sağlansa da kafiyelerin çoğu kullanılmış olup özellikle cinaslı kafiyelere sıkça yer verilmiştir. Bununla beraber istiare, tarsi, iştikak, akis gibi söz sanatlarına da yer verilmiştir. Ayrıca ses ve söz tekrarlarından çokça faydalanılmıştır. Tekrarlarla oluşan ahenk unsurlarına şu beyitler -235-236-237. beyitler- örnek olarak verilebilir:[282]

*‘‘**Budur ol** sultân ki ‘âlemde müdâm*
Günde biş kez urulısar nevbeti

***Budur ol** kim geliser Hakdan buna*
Tâc-ı izzet birle levlâk hil’ati

***Budur ol** kim buna kim olsa karîb*
Bî-gümân ol Hakk’a bulur kurbeti’’

Eser çeşitli kaynaklardan istifade edilerek yazılmıştır. Tasavvufi düşüncelerin ustaca kullanılması, dinî motiflerin varlığı, âyet ve hadislerin kullanımı şairin başka kaynaklardan yararlandığını göstermesi açısından önemlidir. Nitekim Ebü’l-Hasan el-Bekrî’nin yazmış olduğu Arapça siyer kitabı, Erzurumlu Mustafa Darîr’nin siyer kitabı, Âşık Paşa’nın Garipnâmesi gibi eserler Süleyman Çelebi’nin yararlandığı kaynaklara örnek gösterilmektedir.[283]

Eser çeşitli nüshalarda ‘‘Mevlid’’ veya ‘‘Mevlüd’’ gibi isimlerle kaydedilmiştir.[284] Lakin Süleyman Çelebi bizzat kendisi eserinin ismini ‘‘Hâtimetü’l-kitâb’’ kısmında şu beyitlerle *Vesîletü’n-necât* olduğunu söylemiştir:[285]

‘‘İşbu kân-ı şehd ki şîrindür didi
Bil Vesîletü’n-necât oldı adı’’

---

[281] Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü’n-Necât) Süleyman Çelebi*, 39.
[282] Süleyman Eroğlu, ‘‘Vesîletü’n-Necât’ta Ahenk Unsurları’’, *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri*, ed. Mustafa Kara – Bilal Kemikli (Bursa: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2007), 219-234.
[283] Pekolcay, ‘‘Mevlid’’, 29/486.
[284] Pekolcay, *Mevlid (Vesîletü’n-Necât) Süleyman Çelebi*, 39.
[285] Aymutlu, *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*, 26.

Mevlidhan Mustafa'nın özel arşivinde bulunan bu mevlidin nüshasının başlığı *''Mevlidin-nebi sallallahu aleyhi ve selam''*dır. Bu başlıktan sonra mevlid başlanmaktadır. Mevlidin ilk beyiti:

''Allah adın zikr edelim evvelâ
Vâcip oldur cümle işde her kula.'' beyitidir. Şu beyitlerle son bulmaktadır:

''Yâ ilâhî kılma bizi dâllîn
Bu duâya cümleniz deyin âmîn.''

Eserdeki tekrar beyiti ise:

''Ger dilesiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile îdin es-Selât.'' beyitidir.

Eserde mevlide başlamadan önce iki sayfalık ''Hikâye-i Mevlid'' başlığıyla bir bölüm bulunmakta daha sonra ''Kasîde-i Mevlidi Şerîf'' başlığı taşıyan 10 beyitlik şu murabba bulunmaktadır:

''Ey Hüdâdan lütfu ihsân isteyen
Mevlidi pâki Resûlillâhe gel
Cennet içre hûr-i ğilmân isteyen
Mevlidi pâki Resûlillâhe gel

Ol resûlin doğduğu şeb-i gümân
Leyle-i kadre müşâbihdir hemân
Bulmak istersen cehennemden emân
Mevlidi pâki Resûlillâhe gel

Zât-ı pâkî cân-û dilden dinle sen
Mahz-ı nuri hakdır ol zât-ı hasen
Oldu ni'ce dünyâda sâğ-u esen
Mevlidi pâki Resûlillâhe gel

Meclis-i mevlidde ey Vâlî mudâm
Ol resûle kıl selât ile selâm
Cennet-i â'lâda istersen makâm
Mevlidi pâki Resûlillâhe gel

Fikredib dünyâdan elbet göçmegi
Cennete ağir sırâttan geçmeği
Havz-ı Kevserden dilersen içmeği
Mevlidi pâki Resûlillâhe gel''

Murabbanın hemen sağ kenarında ''*Bu Eşrefoğlu Rumi'nin günahı çokdur gayet. Şefâat kıl ya Muhammed! Nuri şemsi kamer mâh'ı eyden.*'' ifadesi yer almaktadır. Murabba mevlid törenlerinde bu nüshada yazıldığından farklı sözlerle icra edilmektedir. Murabbadan sonra ''*Şol Cennetin Irmakları*'' şiiri yer almaktadır. Daha sonra ''Kasîde-i Tevhîdi Şerîf'' başlığıyla 19 beyitlik bir kaside yer almaktadır. ''*La ilâhe illallah*'' zikri üzerine yazılmış bu kasidenin kime ait olduğu yazılmamakta ve sol kenarında mevlid okumanın öneminden bahsedilmektedir. Kasidenin devamındaki diğer sayfanın sağ kenarında ''*Sezâdır zâtına ancak risâlet ya Resûlallâh / Beşirsin şânına lâyık beşâret ya Resûlallâh*'' beyiti ile başlayan bir Na't-ı Şerîf yer almaktadır.[286] Tevhid kasidesinden sonra ''İbrâhim Hakkı Hazretleri'' başlığıyla İbrahim Hakkı'nın altı beyitlik şu eseri yer almaktadır:

''Habîbi Hakdan öğren kimyâ hoş
Ne kim ederse verir rızâ hoş

Gelince kalbine hüznü elem ğam
Çek ânî sen sana bil âşinâ hoş

Misafirdir ğam it î'zzet anâ kim
Gider senden Hüdâ'ya her belâ hoş

Nuzûl eyler hevâtır kalbe Hak'dan
Kabûl it cümle yedi merhebâ hoş

Seni ğam görmesün illâki handân

[286] Bu Na't-ı Şerîf, Diyarbakır'da her cuma gecesi yatsı namazından önce okunan ''selâtu selam''dan sonra Hüseyni makamında icra edilen ve mevlidhanların arzusu ile mevlid aralarında da okunabilen bir na'ttır. ''Diyarbakır Cami Mûsikîsi Formları Salâ (Salât)'' başlığı altında bu na't yazılmış ve dördüncü bölümde de notaya alınmıştır.

Sakın red itme derdi bil devâ hoş

Cefâdan kaçma nâmerd olma ***Hakkî***
Cefâdan merd-i hak bulmuş safâ hoş''

Bu fasıllardan sonra bölüm başlıkları bulunmayan mevlidin bölümleri başlamaktadır. Mevlidin muhtavası ise şöyle sıralanmaktadır:

1.*''Mevlidin-nebi sallallahu aleyhi ve selam''* başlığından sonra başlayan bu bölüm Tevhid Bahri'dir. Tekrar beyiti ile beraber 14 beyit olan bu bölümde Allah'ın adını zikretmenin kullar üzerindeki önemli etkilerinden bahsetmektedir. Zira Allah adını zikredenin tüm işleri kolaylaşır ve tüm günahları affedilmektedir. Daha sonra Allah'ın bir olduğunu ve âlemlerin Allah'ın ol emriyle oluştuğunu belirtikten sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçmektedir.

2. Hz. Muhammed'in nurunun intikalinden önce ayrı bir bölüm olarak yazılan bu bölüm Vasiyet kısmıdır. 4 beyit olan bu kısımda Süleyman Çelebi kendisine dua edilmesini, Fâtiha okunmasını talep etmekte ve bunu yapanlar için kendisi de dua etmektedir. Bu fasıldan sonra ''Li'llahi'l-Fâtiha me's-salavât'' ifadesi yer almakta ve bir sonraki bölüme başlanmaktadır.

3. Tekrar beyiti ile beraber 10 beyit olan bu bölüm, Hz. Muhammed'in nurunun intikalinin anlatıldığı Nur Bahri'dir. Bu nur, Hz. Âdem'in alnında yıllarca kalmış daha sonra Hz. Havva'nın alnına geçmiştir. Bu nur; Hz. Şit, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'e intikal etmiştir ki ta Hz. Muhammed doğuncaya dek. Bu nurun intikali aktarıldıktan sonra tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir. Bir sonraki bölümden önce ''Kasidetüş-şerif'' başlığı ile altı beyitlik Arapça bir kaside yer almaktadır.

4. Tekrar beyiti ile beraber toplamda 25 beyit olan bu bölüm Velâdet Bahri'dir. Bu bahirde Hz. Muhammed'e hamile kalan Âmine'nin doğum esnasında yaşadığı alâmetler aktarılmaktadır. Zira Âmine, Rebîülevvel ayının on ikinci gecesi doğum yaptığı esnada evinin göğe dek nurla kaplandığını, meleklerin Kâbe gibi evini tavaf ettiğini, elinde üç âlem taşıyan üç melek gördüğünü, gökten saf saf meleklerin indiğini ve böylelikle doğumunda kendisine yardımcı oldukları aktarılmaktadır. Özellikle doğum esnasında çok susadığı bir anda kendisine tatlı bir şerbetin verildiğini ve beyaz bir kuşun kanatlarını

üzerine gererek doğumun yaşandığı bildirilmektedir. Tekrar beyiti ile bir sonraki bölüme geçilmektedir.

5. 14 beyit olan bu bölüm, Merhaba Bahri'dir. Bu bahirde Hz. Muhammed'in dünyaya teşrifleri derin hürmet ve sevgiyle karşılanmaktadır. Tekrar beyitinden sonra iki beyit daha yer almakta ve diğer bahire geçilmektedir. Bu nüshadaki Merhaba Bahri şu şekildedir:

''Yaradılmış cümle oldu şâduman
Gam gidüp âlem yeniden buldu cân

Cümle zerrât-ı cihân edüp sedâ
Çağrışuben dediler kim merhabâ

Merhabâ ey âlî sultan merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfân merhabâ

Merhabâ ey kurretü'l-aynı Halîl
Merhabâ ey hâs-ı mahbûb-ı Celîl

Merhabâ ey cümlenin matlûbî sen
Merhabâ ey Hâlıkın mahbûbî sen

Merhabâ ey cân-ı cânân merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ

Merhabâ ey âsî ümmet melceî
Merhabâ ey çâresizler eşfa'ı

Merhabâ ey rahmeten li'l-âlemîn
Merhabâ sensin şefîu'l-müznibîn

Ey cemâli gün yüzü bedr-i münîr

Ey kamû düşmüşlere sen dest-gîr

Dest-gîrisin kamû üftâdenin
Hem penâhı bende-i âzâdenin

Ey gönüller derdinin dermânı sen
Ey yaradılmışların sultânı sen

Ger dilersiz bulasız oddan necât
Aşk ile derd ile îdin es-*Selât*

Çünkü ol mahbûb-i Rahmân-i Rahîm
Kîldî dünyâyî cemâlinden na'îm

Birbirîne müjdeleyû her melek
Raksâ gîrdî şevk-i şâdından felek.''

6. Mi'râc Bahri olan bu bölüm 33 beyittir. Hz. Muhammed'in Cebrail ile konuşmasından sonra *Refref* adlı bineğin gelip onu Sidre'ye götürmesi aktarılmaktadır. Hz. Muhammed Sidre'de Allah'a yaklaşmakta ve Allah kendisine muradını sormaktadır. Hz. Muhammed, muradının yalnızca ümmetinin hâlinin ne olacağına dair olduğunu söyleyince; Allah ümmetini kendisine bağışladığını, cenneti kendileri için hazırladığını iletmiştir. Hz. Muhammed'in mi'râcının Allah katında olmasından bahsedildikten sonra Allah, ümmetin mi'râcını da namaz ibadeti ile gerçekleşeceğini müjdelemekte ve ümmetini çağırması için onu geri göndermektedir. Mi'râc hadisesini ümmetine anlatan Hz. Muhammed'i sahâbeler tebrik etmektedirler. Böylece mi'râc bahri aktarıldıktan sonra son bölüme tekrar beyiti olmadan geçilmektedir.

7. Dua Bahri olan bu bölüm 6 beyittir. Allah'a Hz. Peygamber'in hatırı için günahların bağışlanması dilenmekte ve kendisine layık kullara yakın kılması istenmektedir.

Dua bölümünden sonra yedi sayfalık ''*Vefatı Nebi Aleyhi Selâm*'' bölümü de bulunmasına rağmen elimize bu kısmı ulaşamadığından muhtevasından bahsedilememiştir. Nitekim Vefat-ı Nebi'den sonra üç sayfa ''*Vefât-ı Fâtımatüz-zehrâ*

Radiyallahû ânhâ'', beş sayfa ''*Hikâye-i Geyik*'', iki sayfa ''*Hikâye-i Güvercin*'', üç sayfa ''*Hikâye-i İbrâhîm âleyhi selâm*'', beş sayfa ''*Hikâye-i Kesikbâş*'', üç sayfa ''*Hikâye-i İslâm Yahûdî*'', bir sayfa ''*Hikâye-i Deve*'' başlıkları ile bölümler bulunmaktadır. Deve hikâyesinden sonra da ''*Na't-ı Şerîf Kenârında*'', ''*İlâhî Kenârında*'' ve ''*Duâi Mevlidi Şerîf*'' gibi kısımlar yer almaktadır.

3.6.2. Vesîletü'n-Necât'ın İcrası

Diyarbakır'da Rebîülevvel ayı geldiğinde mevlid ayının geldiği söylenmekte ve her evde mevlid okutulmaya çalışılmaktadır. Diyarbakır'ın kültüründe mevlidin önemli bir yeri vardır ve çok sevilmektedir.[287] Diyarbakır'da yaygın olan mevlid okuma-okutma geleneğinde Re'fet Efendi mevlidi okutulmakta iken 1960'lı yıllardan sonra radyolarda Süleyman Çelebi mevlidi okunmaya başladıktan sonra Diyarbakır'da Çelebi'nin mevlid metni okunmaya başlanmıştır. Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerden Diyarbakır'a zengin kesimlerin mevlidini okumak için gelen mevlidhanların da Süleyman Çelebi'nin mevlidini okumaları, Diyarbakır mevlidhanlarının Süleyman Çelebi mevlidini okumaya istekli hâle getirmiştir. Nitekim mevlidhanlarla yaptığımız görüşmelerde özellikle Süleyman Çelebi mevlidinin sarih bir Türkçe ile yazılmış olması, daha iyi anlaşılması ve kısa oluşu gibi sebeplerle tercih ettiklerini ve böylece irticalen okuduklarını ifade etmişlerdir.[288] 1960'lı yıllardan önce Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidi okunmamaktaydı. Diyarbakır'da okunan Süleyman Çelebi mevlidi ise ''Kesikbaş Mevlidi'' diye bilinen mevlid metnidir.[289] Bu mevlid yörede Türk mûsikîsi özelliklerinin ustaca yansıtılarak icrası yapılan mevlid metnidir.

Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidinin icrasının yapısı, mevlide hazırlık aşamaları ve mevlidhanların daveti diğer mevlidlerle (Bateyî, Haydarî ve Ahmed Hasi mevlidlerinde olduğu gibi) aynı özellikler barındırmaktadır.[290] Diyarbakır'da icra edilen

---

[287] Mevlüt Mergen ile yapılan kişisel görüşme neticesinde. Kaynak için bk. Mevlüt Mergen, Kişisel Görüşme, (19 Kasım 2021).

[288] Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül-28 Kasım 2021); Aziz Kubat, Kişisel Görüşme, (19 Aralık 2021).

[289] Kesikbaş Mevlidi denilmesinin sebebi mevlid metninin sonunda yer alan hikâyelerden biri olan Kesikbaş hikâyesinin olmasıdır.

[290] Mevlide hazırlık aşamasında yine; buhur yakılması, şerbet hazırlanması, evdeki zahirattan (pirinç, un, tuz, şeker vb.) azar azar bir tepsiye konularak mevlidhanın önüne bırakılması yer almaktadır. Bunlara ek olarak evlerde okunan mevlidlerde lokum ve bisküvi de yer almaktadır. Tören bitiminde yine teberrük amaçlı bu lokum, bisküvi ve şerbet dağıtılmaktadır. Erzaklar daha sonrasında evde pişen yemeğe katılmaktadır. Günümüzde camide icra edilen törenlerde Diyarbakır çöreği, şeker dağıtılmaktadır. Düğün mevlidlerinde genelde yemekli olduğu için böyle bir uygulama yapılmamaktadır.

Süleyman Çelebi mevlidi geleneksel icrada[291] bölüm bölüm şu şekilde icra edilmekte idi:[292]

1. Başlangıç: Mevlidhan en başta Kur'ân-ı Kerîm tilaveti ile başlamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'den okunacak âyet veya âyetlerin hangisi olacağına dair bir netlik yoktur. Mevlidhan hangi âyeti okumak isterse onu okumaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'den kısa âyet/âyetler okunur. Kur'ân-ı Kerîm okunurken hangi makamda icra edileceği yine mevlidhanın insiyatifi iledir. Kur'ân-ı Kerîm tilavetinden sonra Hz. Muhammed'e salavât getirilir. Sonrasında Hüzzam makamında icra edilen şu tevşih toplu olarak okunur:

''Ey habîbin aşikî divanesi
Mevlidi paki Resûlillahe gel

Afitab-i hüsnünün pervanesi
Mevlidi paki Resûlillahe gel

Geç sivadan sırr-ı zate mahrem ol
Dem be dem ezkâr ile dil hurrem ol

Arazu mendi habib-i ezğem ol
Meclisi paki Resûlillahe gel.''

2. Tevhid Bahri: Hüzzam başlayıp Hüzzam biten kasideden sonra ''*Allah adın zikr edelim evvelâ / Vâcip oldur cümle işde her kula*'' beyiti ile başlayan Tevhid Bahri'ne Hüzzam makamıyla giriş yapılır. Hüzzam okunan bu bahirde, Saba makamının geçkileri de yapılmaktadır. Bu bahirin bitimindeki tekrar beyitinden sonra genellikle Segah makamında şu şekilde salavât getirilmektedir:

''Esselatü vesselam aleyke ya Resûlallah

[291] Geleneksel icrada, Diyarbakır mevlidhan geleneğinin son temsilcisi olarak kabul edilen ve neredeyse Diyarbakır'da okunan mevlidin yüz yıllık geçmişine şahit olan Mevlidhan Mustafa ile yapılan kişisel görüşmeler neticesinde bu bilgiler kaydedilmiştir. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül-28 Kasım 2021).

[292] Diyarbakır'da zengin kesimlerin veya camide özel gün ve gecelerde yapılan mevlid törenlerinin haricindeki törenlerde, mevlidlerin okunması tek mevlidhan tarafından yapılmaktadır. Büyük mevlid törenlerinde veya zengin kesimin yaptığı törenlerde beş altı mevlidhan çağırılıp icra yapılmaktadır.

Esselatü vesselam aleyke ya Habîballah
Esselatu vesselam aleyke ya Seyyidel evveline vel ahirine ya Resûlallah''

3. Nur Bahri:[293] ''*Hak teâlâ çün yaratdı Âdem'i / Kıldı Âdem'le müzeyyen âlemi''* beyiti ile başlayan bu bahir Hicaz makamında okunmaktadır. Bu bahir okunduktan sonra ek olarak yine Hicaz makamında şu ilahi okunabilmektedir:

''İlham ile dün gece ben gördüm Muhammed'i
Ayiney-i kalbimle seyretttim Efendimi
Emamesi başında yeşil hulle eyninde
Dört yâr ile yanında seyrettim Muhammed'i
Katreydim umman oldum derdime derman buldum
Dün gece kadre erdim seyrettim Muhammed'i
***Yunus** murada erdi zevk ile safâ sürdü*
Âşık maşukun buldu seyrettim Muhammed'i''

4. Velâdet Bahri: ''*Âmine hâtun Muhammed ânesi / Ol sadefden doğdu ol dür dânesi*'' ile başlayan bu bahir için çeşitli makamlarda icralar yapılmaktadır. Genellikle Rast başlanılmakla beraber Uşşak, Karcığar ya da Nevruz da okunmaktadır. Rast makamıyla başlansa bile bazı mevlidhanlar son beyitlere doğru Nevruz makamına dönebilmektedirler.[294] Bu bahirde sona doğru okunan ''*Geldi bir akkuş kanadıyla revân / Arkamı sığadı kuvvetle hemân*'' beyiti okunduğu esnada ayağa kalkılır ve herkes sağ eliyle sağındakini, sol eliyle de solundakinin sırtını bir iki kere sıvazlar. Tekrar beyiti ile salavât getirilir ve bir sonraki bölüme herkes ayakta iken geçilir.[295]

5. Merhaba Bahri: ''*Yaradılmış cümle oldu şâduman / Gam gidüp âlem yeniden buldu cân*'' beyiti ile başlayan bu bahir genellikle yüksek perdeler isteyen makamlarda icra

[293] Bu bölüm geleneksel icrada okunmaktadır. Lakin mevlidhanların verdiği bilgiler neticesinde son yirmi-otuz yıldır okunmadığı söylenmektedir.
[294] Mevlidhan Mustafa icrasında sonlara doğru nevruz makamına döndüğünü belirtmiştir. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül-28 Kasım 2021).
[295] Diyarbakır'da hangi mevlid okunursa okunsun Merhaba Bahrine geçilirken ayağa kalkılır, Merhaba Bahrinin tamamı ayakta ve eller bağlanarak icra edilir. Cemaatte bulunan herkes bu geleneksel uygulamaya uymaktadır. Evlerde veya diğer yerlerde ayağa kalkarken kıbleye dönme diye bir âdet yoktur. Yalnızca camideki icralarda cemaat kıbleye dönebilmektedir.

edilmektedir. Nevruz[296] makamıyla icra edildiği gibi bazı mevlidhanlar[297] Sünbüle[298] (Sultani Nevruz veya Iraki makamı da denilen) makamında da bu bahri icra etmektedirler. Merhaba Bahri okunup herkes oturduktan sonra Uşşak[299] makamında şu tevşih muhakkak surette okunur:

''Âlemleri nûr eyledi didâr-ı Muhammed
Bülbülleri zâr eyledi ruhsâr-ı Muhammed

Asdâf-ı ezelden yine bir Dürr-i yetimi
Âşıklara arz eyledi bâzâr-ı Muhammed

Her bir gülünün râyihâsı âlemi tutdu
Feryâde gelindi dil-i gülzâr-ı Muhammed

Üftâdelere dest-res oldu kereminden
Her-bân budur ehl-i dile kân-ı Muhammed

Âcizlere her demde şefâatle sendedir
Kudretle yapıldı bel-i divân-ı Muhammed

Gam çekme bugün cümle-i güyân-ı Hûdadan
***Hakkı** olabildinse eğer yâr-i Muhammed''*

6. Mi'râc Bahri:[300] ''*Söyleşürken Cebrâîl ile kelâm / Geldi Refref önüne verdi selâm*'' beyiti ile başlayan bu bahir Hüzzam makamında okunmakta ve tekrar beyiti olmadan son bölüme geçilmektedir.

[296] Berber Mustafa -Mevlidhan Mustafa'nın hocası- bu makamı Nevruz okumuştur. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül 2021).
[297] Mevlidhan Mustafa ve Celal Güzelsel gibi mevlidhanlar.
[298] Mevlidhan Mustafa'nın verdiği bilgilere göre bu makamı Diyarbakır'da Ali Pınarlı ismindeki şahıs bulmuş ve ismini vermiştir. Yüksek perdeler isteyen bir makamdır. Neva perdesinin üzerinde seyretmektedir. Kaynak için bk. Mevlidhan Mustafa Beydür, Kişisel Görüşme, (15 Eylül-28 Kasım 2021).
[299] Diyarbakır'da Uşşak makamında icra edilen bu ilahi başka yörelerde Hüseyni makamında icra edilmektedir.
[300] Geleneksel icrada mi'râc bahri okunmakta iken günümüz icrasında Mirac Kandili gibi günler haricinde pek okunmamaktadır.

7. Münâcât Bahri: ‘‘*Yâ İlâhî ol Muhammed hakkıçün / Ol şefâat kânı Ahmed hakkıçün*’’ beyiti ile başlayan bu bahir Saba makamında okunmaktadır.[301] Münâcât Bahri’nin bitiminde Kur’ân-ı Kerîm’den âyet/âyetler okunup dua edildikten sonra mevlid töreni sona ermektedir.

3.6.3. Merhaba Bahri için Okunan Özel Bir İcra

Mevlidhan Mustafa Beydür, katıldığı mevlid törenlerinde Merhaba Bahri’ni Sünbüle makamında; Süleyman Çelebi, Bateyî, Haydarî ve Ahmed Hasi mevlidlerindeki Merhaba bahirlerini birleştirerek kendi sıralamasıyla şu şekilde icra etmektedir:

‘‘*Cümle zerrati cihan da efnida* *(Bateyî - Kürtçe)*
Kırne gazi pık ve gotın merhaba

Hat Muhammed merhaba sed merhaba *(Haydarî - Kürtçe)*
Hat Muhammed bo şefi-ı müzniba

Hat Muhammed ser ser-u çavara hat
Hat Muhammed roja imanı helat

Gayrı insanı çıka eşyayı fa *(Ahmed Hasi - Zazaca)*
Merhaba ey seyyidel kevneynı fa

Merhaba ey âli Sultan merhaba *(Süleyman Çelebi mevlidinden)*
Merhaba ey kani irfan merhaba

Merhaba ey nuri hurşidi Huda *(Kürtçe)*
Merhaba ey tü jıhak nabi cüda

Merhaba matlubi âlem her tu yi

[301] Bu bahirden sonra Vefat-ı Nebi bölümü bulunmakta ise de Diyarbakır’da pek okunmayan bir bahirdir. Acıklı ve hüzünlü bir bahir olması hasebiyle mevlidi organize eden kişinin talebi olmadıkça –ve kış gecelerinde evlerde yapılan mevlidlerde özellikle kadınların talebi olmadıkça- okunması tercih edilmemektedir.

Merhaba evladi Haşim her tu yi

Merhaba hate şivanı ümmetı
Merhaba hat bo me nura devletı

Merhaba ey Bedr-i âlem ya Münîr
Merhaba halkı keti ra destegir

Vazenı germa helasiya temam *(Ahmed Hasi - Zazaca)*
Vatişi ma esselatu vesselam.''

3.7. Diyarbakır'da Mevlid Algısı ve Okunma Amaçları

> ''Diyarbakırlılar Rebîülevvel ayı geldiğinde mevlid ayı geldi derler. Her evde mevlid okunur. Mahalle hocaları vardır. Mahalle hocasına giden çocuk Kur'ân-ı Kerîm'i yüzünden okumayı öğrendiği gibi hemen mevlide geçer. Mevlidi okuturlar, mevlid okuduktan sonra ilmihale geçer. Mevlid, Diyarbakır'da çok sevilir ve okunur… Diyarbakır'da bizler Müslim, Gayri-Müslim beraber yaşardık. Gayri-Müslim olan bir komşumuz vardı. Mevlid ayı geldiği zaman ismi Bayzar olan o hanım evinde mevlid okuturdu. Rahmetli annem Müslüman olmadığı hâlde kendisine, neden mevlid okutturduğunu sorduğunda komşularından ayrı düşmek istemediği için okuttuğunu söylemişti. Her evde mevlid okunurdu. Mevlid okunmayan ev de yoktur. Mesela adam ev alır mevlid okutur, hacca gider gelir mevlid okutur, düğünlerde illa mevlid okunur.''[302]

Mevlüt Mergen'nin ifadeleri Diyarbakır'da mevlide atfedilen değer ve mevlidin algısını anlamak açısından önemlidir. Diyarbakır'da mevlid okuma/okutmak yörenin örf ve âdetlerinden biridir. Hem kadın hem de erkekler arasında yaygın olarak okunan/okutulan

[302] Mevlüt Mergen, Kişisel Görüşme, (19 Kasım 2021).

mevlid, yörede hemen hemen her vesile ile ve her amaç için okutulmaktadır. Diyarbakır'da mevlidin okunma amaçları ve okunma vesileleri şu şekilde sıralanabilir:[303]

1. Diyarbakır'da en yaygın mevlid okunma amacı düğün için yapılan okumadır. Günümüzde düğünlerin salonda yapılması bu amacı değiştirmemiştir. Sadece mevlidin daha kısa tutulması dikkat çekmektedir. Düğün mevlidleri yemeklidir.

2. Asker dönüşü için yapılan mevlid törenleri yörede yaygın olan bir diğer mevlid okunma vesilesidir.

3. Taziyede bulunmak, özellikle vefat edenin kırkıncı ve seney-i devriyesi için mevlid okutulmaktadır. Vefat için okutulan mevlidler genellikle yemeklidir.

4. Özel gün ve geceler için. Özellikle Ramazan ayında iftardan önce mevlid okuma âdeti vardır. Kandillerde daha fazla okutulmaktadır.

5. Ev alırken.

6. Hacca giderken ve hacdan dönerken.

7. Doğumlarda. Özellikle ailede uzun zamandan sonra çocuk olmuşsa veya babasız büyüyüp 15 yaşına gelen erkek çocuklar için okutulmaktadır.

8. Allah'a şükür amacıyla.

9. Adak için. İsteklerinin kabulü için de mevlid okuma/okutma yapılmaktadır. Bu tür mevlidler özellikle kadınlar arasında yaygındır.

10. Şehitler için mevlid okutulmaktadır.

11. Bazen mevlid okuma dinî bir vecibe olarak görüldüğü için de okutulmaktadır.

[303] Bu sıralama mevlid icracıları ve mevlidhanlar ile yapılan kişisel görüşmeler neticesinde oluşturulmuştur. Ayrıca bk. Yanmış, ''Diyarbakır'da Mevlid Geleneği ve Bazı İller ile Karşılaştırmalı Bir Analiz'', 123-125.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİYARBAKIR'DA 1970-1979 TARİHLERİNE AİT BİR MEVLİD KAYDININ (MAKAMSAL) MAKAM DİZİSİ ANALİZİ

Mevlidhanlar: Hâfız Tarık Çıkıntaş - Hâfız Celal Sevimli

Mevlid Eseri: Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât isimli mevlidi

Okunan mevlid 1970 ile 1979 tarihleri arasında okunduğu düşünülen[304] en eski mevlid kaydıdır. Zira bu kayıttan önce var olan herhangi bir kayda tarafımızca ulaşılamamıştır. Bu kayıtta icra edilen mevlid metni Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât isimli eseridir. Diyarbakır'da 1960'lı yıllardan sonra Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak icra edilen bu mevlidin en eski icra örneği muhtemelen bu kayıttır. Kayıttaki icra Berat Kandili sebebiyle baştan sona okunan ''Kesikbaş Mevlidi'' (Vesîletü'n-necât) diye bilinen mevlid metnidir. Okunan mevlid ''Davet Bahri, Tevhid Bahri, Vasiyet Kısmı, Nur Bahri, Velâdet Bahri, Merhaba Bahri, Mi'râc Bahri, Duâ ve İlticâ Bahri'' olmak üzere sekiz bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden; Davet Bahri, Tevhid Bahri, Vasiyet Kısmı, Nur Bahri, Velâdet Bahri, Merhaba Bahri ve bahirler arasında okunan eserlerin (makamsal) makam dizisi analizleri, süsleme teknikleri incelenmiştir. Mi'râc Bahri, Duâ ve İlticâ Bahri ise yöre de mübârek gün ve geceler haricinde okunmaması sebebiyle yanlızca makamsal analizi üzerinde durulmuştur. Diyarbakır'da okunan mevlidlerde sosyo-kültürel konum nedeni ve şehrin yüzyıllardır birçok medeniyete ve uygarlığa ev sahipliği yapmasından ötürü kültür-sanat anlamında mozaik (girift) bir yapıya sahiptir. Bu nedenle incelediğimiz eserde de hem Türk Halk Müziği ezgileri hem de Geleneksel Türk Sanat Müziği makamlarının etkisi görülmektedir.

Mevlid icrası Kur'ân-ı Kerîm tilaveti ile başlamaktadır. Hâfız (Tarık - Celâl) ''Euzu Besmele'' çekerek Kur'ân-ı Kerîm'den Bakara Sûresi 197-202. âyetleri Hüzzam

[304] Hâfız Tarık Çıkıntaş 1979 tarihinde vefat ettiği için bu tarihten önceki bir tarihte bu mevlidi icra ettiği düşünülmektedir.

makamında okumaktadır. Okunan âyetlerden sonra ‘‘*Amentu billâh. Sadakallâhu'l-mevlâ amen azîm*.’’ ifadesiyle Davet Bahri'ne başlamaktadır.

4.1. Bölüm Davet Bahri

Davet Bahri ile başlayan bu icra Diyarbakır'daki tüm icralarda okunan bir bahirdir. Bu kayıtta da Hüzzam makamında ve serbest bir formda okunmaktadır.[305] Hâfız Tarık ve Hâfız Celal'den hangisinin okuduğunu tespit edemediğimiz Davet Bahri'ne geçmeden hemen önce notası aşağıda verilen ve *‘‘Mefhar-il Mevcudât, Seyyidina Hazret-i Fahr-i Âlem / Muhammed Mustafâ râ Selavât.’’*[306] sözlerini içeren yine Hüzzam makamında şu beyit icra edilmektedir:

Şekil 3: Davet Bahri Hüzzam Salavât

[305] Diyarbakır'da icra edilen bu mevlid metni tüm icralarda mevlidhanların belirttiği üzere, Davet Bahri'nin Hüzzam makamında okunan bu tevşih ile başlamaktadır.

[306] *‘‘Mevcudadın medar-ı iftiharı, seyyidimiz, Âlemlerin Efendisi Muhammed Mustafa'nın üzerine salât u selâm olsun.’’*

1. Satır: Yukarıda notası verilen Davet Bahri Salavâtının ilk satırında icracı Hüzzam makamının karar sesi olan Segah perdesini Rast-Segah atlamasıyla göstermektedir. Devamında çarpma[307] süsleme[308] tekniği kullanılarak Kürdi perdesi gösterilip Çargah perdesinden Rast perdesine geçilmekte ve Rast hissiyatı oluşturulmaktadır.

2. Satır: Bu satırda tril[309] süsleme tekiniğini kullanan icracı; Dügah, Çargah ve Segah perdelerinde çarpma süsleme tekniğini kullanarak Neva perdesine kadar gelip Neva perdesini güçlendirmeye başlamıştır.

3. Satır: Bu satırda Neva perdesi güçlendirilmeye devam edilerek Dik Hisar perdesi Acem perdesi ile gösterilmektedir. Kürdi sesine dek çarpma süsleme tekniği kullanılmıştır.

4. Satır: Neva perdesinden Kürdi perdesine dek inen icracı Segah perdesi ile Kürdi perdesi arasında çarpma süsleme tekniği kullanmaktadır. Kürdi perdesi yerine Dügah perdesi kullanılıp akabinde Rast beşlisi gösterilmekte ve tril süsleme tekniği kullanılarak icranın hareketlendirildiği görülmektedir.

5. Satır: Üç defa glissando[310] süsleme tekniğinin kullanıldığı bu satırda glissando süsleme tekniğinin inici ve çıkıcı yapıda oldukları görülmektedir. Gerdaniye perdesinden Evç perdesine glissando süsleme tekniği kullanarak inen icracı Nevada Hicaz dörtlüsünü göstermektedir. İcracı Segah perdesinde yedenli karar (Kürdi perdesi) vererek icrayı bitirmektedir.

Davet Bahri Salavâtında; 25 adet çarpma, 2 adet tril, inici ve çıkıcı yapıda 3 adet glissando süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya ahenk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

Davet Bahri Salavâtından sonra Davet Bahri olarak okunan aşağıdaki tevşih Hüzzam makamında icra edilmekle beraber icrada Segah makamının da etkileri görülmüştür. Bu bahiri Hâfız Tarık Çıkıntaş ve Hâfız Celal Sevimli beraber icra etmiştir. Bu teşvih topluca

---

[307] Değerini asıl notadan önce veya sonra alarak mızrap ya da parmak darbesi ile yapılan çok kısa değerlikli notalardır. Kaynak için bk. Gülçin Yahya Kaçar, *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler* (Maya Akademi Yayınları, 2012), 126.

[308] Eserin usulünü bozmadan yapılan, küçük nota yazılımları ile gösterilen ve değerini kendisinden önceki veya sonraki notadan alan çok kısa değerlikli notalardır. Kaynak için bk. Yahya Kaçar, *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler,* 126.

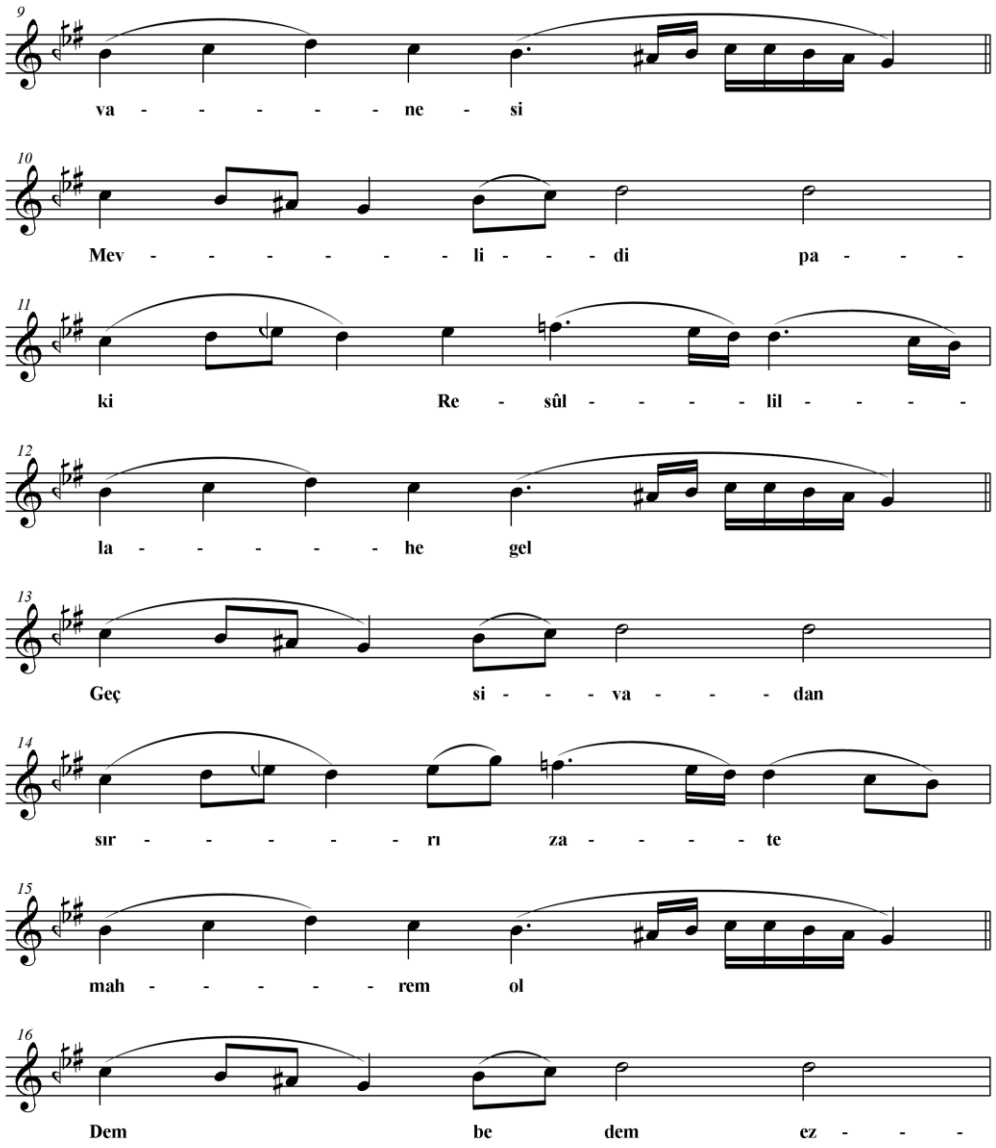
[309] Titreme mânâsına gelmektedir. Müzik yazısında üzerinde konulduğu notayı bir yarım sesi, bazen de artık iki aralığında bir üst sesi asıl sesle nöbetleşe olarak tekrarlatan işarettir. Kaynak için bk. Yahya Kaçar, *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler,* 129.

[310] İki ses arasının diyatonik (dizisel bir yapı içerisinde) ya da kromatik (yarım seslerden oluşan ses dizisi) seslerle, süratli bir hareket ile doldurulması ile meydana gelen süslemedir. Kaynak için bk. Nail Yavuzoğlu, *Uygulamalı Müzik Teorisi 1* (İstanbul: İnkılâb Kitabevi, 2010), 202.

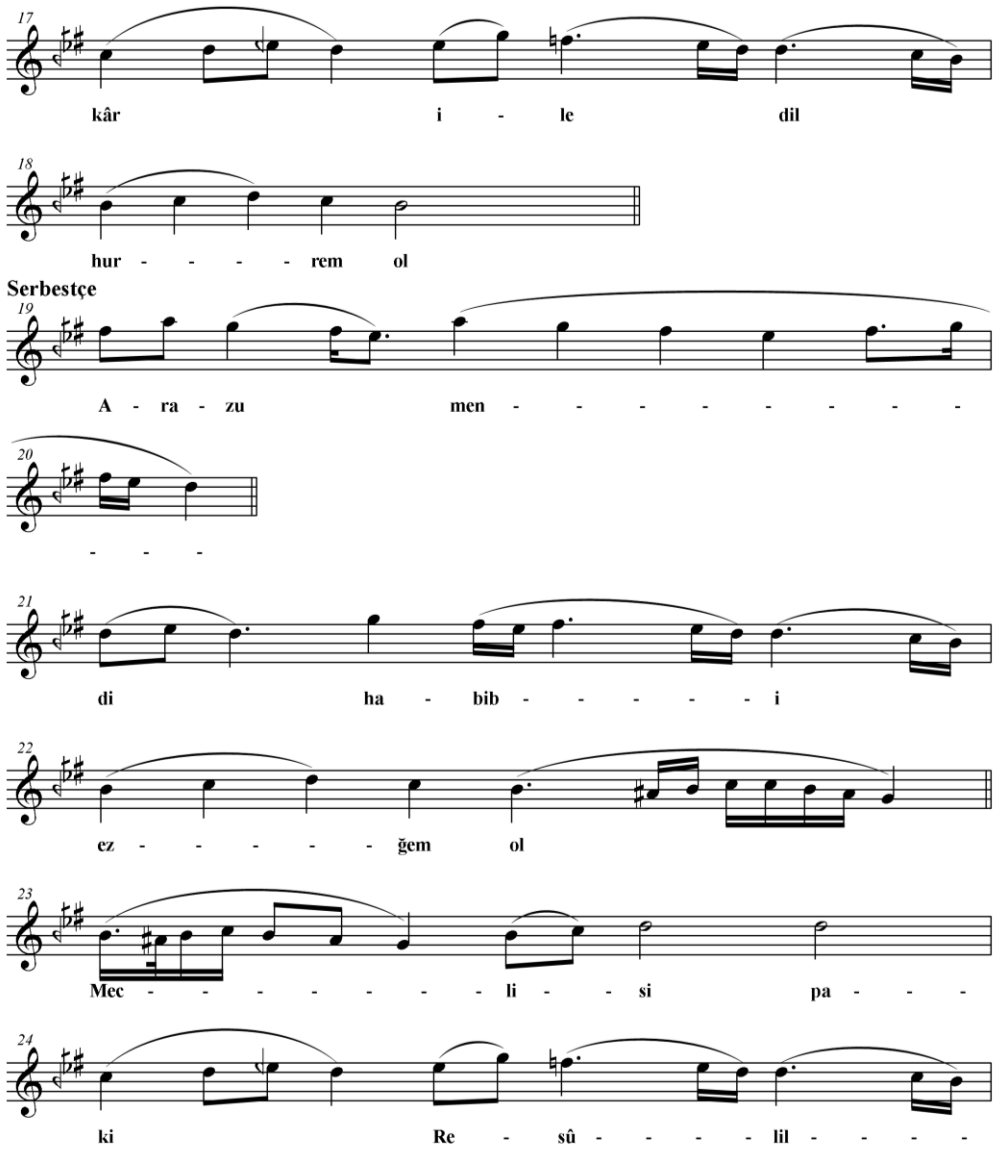
okunduğu için süsleme tekniklerinin tespiti yapılamamıştır. Bu bahrin notası şu şekildedir:

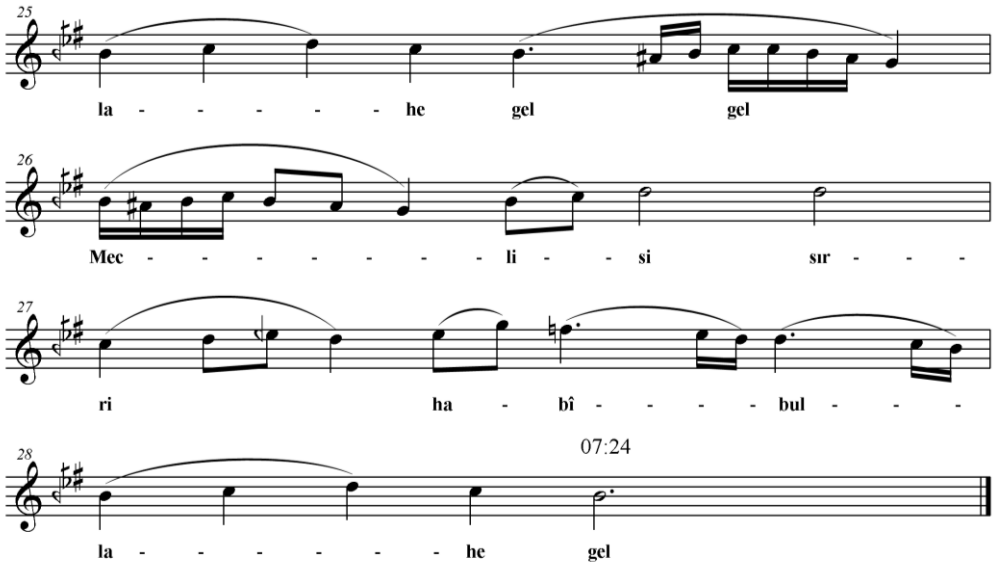
Şekil 4: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 1

Şekil 5: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 2

Şekil 6: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 3

Şekil 7: Davet Bahri Hüzzam Tevşih – Sayfa 4

1. Satır: Davet Bahri olarak okunan bu Hüzzam Tevşih'in 1. satırında icracı karar sesi olan Segah perdesi civarında yeden kullanarak (Kürdi perdesi) seyre başlamıştır. Rast perdesine geçen icracı devamında makamın güçlü sesi olan Neva perdesine gelmiştir.

2. Satır: Dik Hisar perdesi kullanılarak Evç perdesinin Acem perdesine dönüştüğü bu satırda Gerdaniye perdesinden Neva perdesine Uşşak dörtülüsü kullanılarak gelmiştir.

3. Satır: Karar sesi olan Segah perdesi civarında yedenli dolaşılıp (Kürdi perdesi) Rast perdesine geçilmiştir.

4. Satır: Karar sesi olan Segah perdesi civarında dolaştıktan sonra Neva perdesi güçlendirilmiştir.

5. Satır: 2. satırda olduğu gibi Dik Hisar perdesi kullanılarak Evç perdesi Acem perdesine dönüştürülüp devamında Neva perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

6. Satır: Segah perdesinde yarım kalış yapılmış olup Rast perdesine yeden sesi kullanılarak (Kürdi perdesi) düşülmüştür.

7. Satır: Rast perdesine düşülerek Neva perdesi güçlendirilmiştir.

8. Satır: Acem perdesinde yarım kalış yapan icracı Nevada Uşşak dörtlüsünü göstermiştir.

9. Satır: 8. satırın devamı olarak Segah perdesinde Segah gösterilerek Rast perdesine geçilmiştir.

10. Satır: Bu satırda öncelikle Kürdi perdesi sonrasında Rast perdesi kullanılmıştır. Devamında Neva perdesi güçlendirilmiştir.

11. Satır: Acem perdesi kullanılarak Neva perdesinde yarım kalış yapılmıştır.

12. Satır: 11. satırın devamı olarak Segah perdesinde Segahlı kalış yapılmıştır. Sonrasında Rast perdesine yeden sesi (Kürdi perdesi) kullanılarak düşülmüştür.

13. Satır: Yeden sesi olan Kürdi perdesi kullanılarak Rast perdesinde durulmuş ve sonrasında Neva perdesi güçlendirilmiştir.

14. Satır: Dik Hisar perdesi ve devamında Acem perdesi kullanılarak Nevada Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

15. Satır: 14. satırın devamı olarak yine 12. satırda olduğu üzere Segah perdesinde Segah olarak durulmuş ve Rast perdesine düşülmüştür.

16. Satır: Rast perdesine düşüldükten sonra Neva perdesi güçlendirilmiştir.

17. Satır: Acem perdesinde yarım karar yaptıktan sonra Neva perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

18. Satır: Segah perdesi civarında gezinilmiştir.

19. Satır: İcracılar Hüzzam makam seslerinde serbestçe gezinerek Muhayyer perdesine kadar gelmiştir.

20. Satır: 19. satırın devamı olarak Nevada Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

21. Satır: Evç perdesi kullanılarak Nevada Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

22. Satır: Segah perdesinde duran icracılar 21. satırın devamı olarak burada Hüzzam beşlisini göstermişlerdir. Sonrasında Rast perdesine düşmüşlerdir.

23. Satır: Rast perdesine düşüp yine Neva perdesi güçlendirilmiştir.

24. Satır: Nevada Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

25. Satır: Segah perdesi civarında gezinilerek Rast perdesine düşülmüştür.

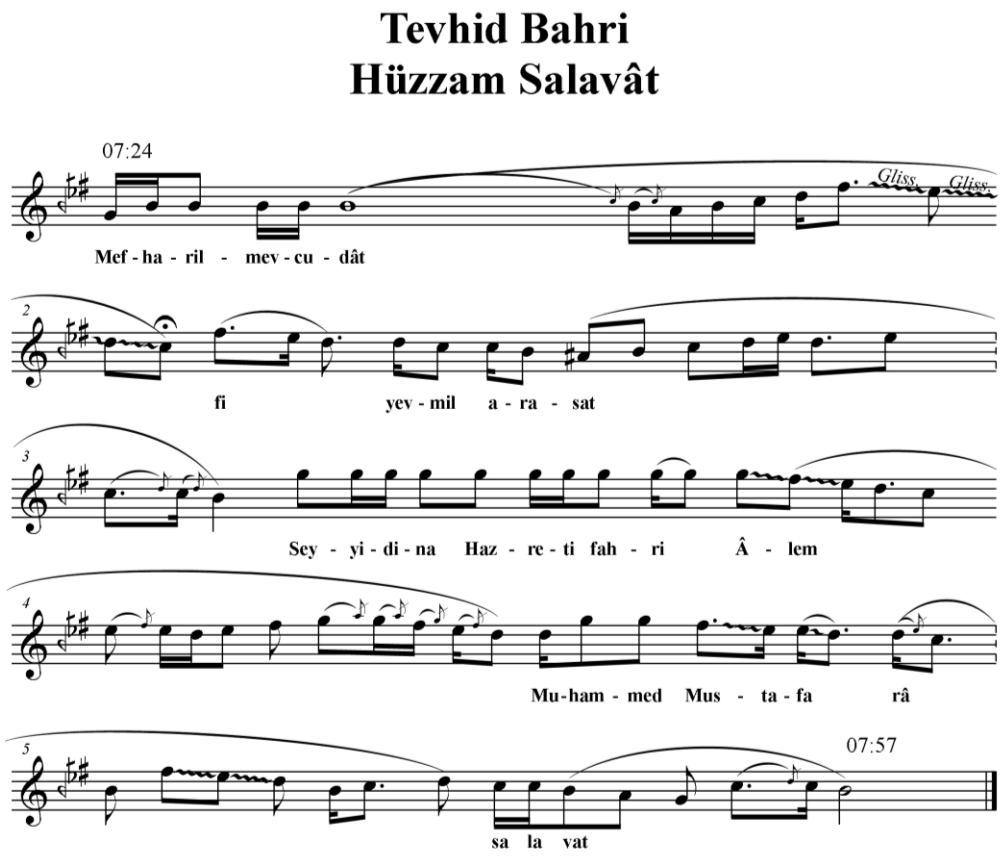
26. Satır: 23. satırda olduğu gibi Rast perdesine düşerek sonrasında Neva perdesi güçlendirilmiştir.

27. Satır: Evç perdesi yine Acem perdesine dönüştükten sonra Nevada Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

28. Satır: Makamın karar sesi olan Segah perdesinde karar veren icracılar böylelikle Davet Bahri'ni bitirmişlerdir.

4.2. Bölüm Tevhid Bahri

Allah'a övgü, hamd ve zikir içeren Tevhid Bahri Hüzzam makamında icra edilen ve notası aşağıda verilen şu beyit ile başlamaktadır:

Şekil 8: Tevhid Bahri Hüzzam Salavât

1. Satır: Hâfız Tarık ve Hâfız Celal'den hangisinin okuduğunu tespit edemediğimiz Tevhid Bahri Hüzzam Salavâtın 1. satırında icracı karar sesi olan Segah perdesi civarında seyre başlayarak Evç perdesine kadar gelmiştir. Segah perdesinde gezinirken çarpma süsleme tekniğini iki defa kullanmıştır. Evç perdesinden Hisar perdesine kadar iki defa inici yapıda olan glissando süsleme tekniğini kullanmıştır.

2. Satır: Neva perdesinden Çargah perdesine kadar glissando süsleme tekniği kullanan icracı, Çargah perdesinde de puandorg[311] ifade unsuru kullanmıştır. Böylece 1. satırın devamı olarak Nevada Hicaz hissiyatı oluşturulmuştur. İcracı satırın devamında makamın

[311] Üzerine konulan notanın icracı tarafından istenildiği kadar uzatılacağı anlamına gelmektedir.

karar sesi olan Segah perdesi civarında yeden sesi olan Kürdi perdesini kullanarak serbestçe gezinmiştir.

3. Satır: Çargah perdelerinde iki adet çarpma kullanılmıştır. 2. satırın devamı olarak Segah perdesinde Hüzzam beşlisi yapılmıştır. Ardından Gerdaniye perdesi sıkça kullanılarak Gerdaniye perdesinden Hisar perdesine inici yapıda iki adet glissando süsleme tekniği kullanılmıştır.

4. Satır: Hisar perdesinde çarpma süsleme tekniği kullanılmıştır. Ardından Gerdaniye perdesine gelen icracı Neva perdesine kadar çarpma kullanarak inmiştir. Neva perdesine kadar inen icracı burada Hicaz hissiyatı vermiştir. Devamında Evç perdesinden Neva perdesine kadar inici yapıdaki glissando süsleme tekniğini kullanmıştır. Neva perdesinden Çargah perdesine geçerken de bir çarpma kullanmıştır.

5. Satır: Evç perdesinden Neva perdesine dek inici yapıdaki glissando süsleme tekniği iki defa kullanılmıştır. Devamında Rast perdesi gösterildikten sonra Çargah perdesinde çarpma süsleme tekniği kullanılarak Segah perdesinde karar verilmiştir.

Tevhid Bahri Salavâtında; 11 adet çarpma, inici yapıda 9 adet glissando süsleme teknikleri ve puandorg ifade unsurunun bir adet kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

Tevhid Bahri Salavâtından sonra Hüzzam makamıyla başlanan Tevhid Bahri'nin tamamı Hüzzam makamında ve serbest bir formda icra edilmektedir. Makamın hem tiz hem de pes taraflarından genişleyen kısımları icrada kullanılmaktadır. Bir sonraki bölüme geçmeden icra edilen salavât yine Hüzzam makamında okunmaktadır. Beyitler arasında ''*Allahümme salli alâ Muhammed*'' ve ''*Şefâat ya Resûlallah (sallallahu teala aleyhi ve sellem)*'' ifadeleri de ara ara söylenmektedir. Tevhid Bahri'nin notası şu şekildedir:

TEVHİD BAHRİ
Hüzzam

Şekil 9: Tevhid Bahri – Sayfa 1

Şekil 10: Tevhid Bahri – Sayfa 2

Şekil 11: Tevhid Bahri – Sayfa 3

Şekil 12: Tevhid Bahri – Sayfa 4

1. Satır: Tevhid Bahri'nin 1. satırında icracı Evç perdesiyle seyre başlamıştır. Evç perdesinden Neva perdesine kadar çarpma süsleme tekniği kullanarak gelmiştir. Neva perdesini güçlendirerek burada bir Hicaz hissiyatı vermiştir. Devamında Çargah

perdesinde Nikriz hissiyatı vermiş ve Çargah perdesinde vibrato[312] süsleme tekniğini kullanmıştır. Akabinde Neva perdesinden Evç perdesine kadar çarpma süsleme tekniği uygulamış, Gerdaniye perdesinde vibrato kullanmıştır. Sonrasında Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü yapmış ve Hisar perdesi ile Neva perdesi arasında çarpma süsleme tekniği uygulayarak icrayı zenginleştirdiği görülmüştür.

2. Satır: Muhayyer perdesiyle başlanılan bu satırda Neva perdesi ve Muhayyer perdesi arasında portamento[313] süsleme tekniği kullanılmıştır. Muhayyer perdesinden Hisar perdesine dek glissando süsleme tekniği kullanılmıştır. Akabinde Neva perdesinde Hicaz beşlisi yapılmış ve Neva perdesi kullanıldıktan sonra Evç perdesinde vibrato süsleme tekniği kullanılmıştır. Devamında da Nevada Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. İcracının bu bahirde uyguladığı süsleme teknikleriyle icrayı hareketlendirip renklendirdiği görülmüştür.

3. Satır: Gerdaniye perdesi ile Sünbüle perdeleri arasında; Sünbüle perdesi ile Muhayyer perdeleri arasında çarpma süsleme tekniği kullanılmıştır. Gerdaniye perdesinden Hisar perdesine dek glissando süsleme tekniği uygulanmıştır. Devamında Hisar perdesinden Neva perdesine geçişte yine çarpma kullanılmış, Neva perdesi ile Gerdaniye perdeleri arasında portamento süsleme tekniği kullanılarak ezgisel akışın devam ettirildiği görülmüştür. Akabinde Hisar perdesi ile Evç perdesi arasında çarpma süsleme tekniği uygulayan icracı Neva perdesinde portamento süsleme tekniğini kullanmıştır. Neva perdesinde Hicaz dörtlüsünü göstermiş ve Segah perdesine Hüzzamlı düşmüştür. Ardından Neva ve Çargah perdelerinde vibrato kullanıp Rast perdesinde Rast beşlisi yapmıştır.

4. Satır: Evç perdesinden Hisar perdesine çarpma süsleme tekniği kullanarak gelmiş olan icracı, Neva perdesi ile Segah perdesi arasında portamento kullanmıştır. Devamında Neva perdesini güçlendirmiş ve Segah perdesinde Hüzzam beşlisi göstermiştir. Akabinde Segah perdesi ile Kürdi perdesi arasında vibrato kullanmıştır. Satır sonuna doğru Evç perdesinden Sünbüle perdesine kadar vibrato kullanarak satırı bitirmiştir.

---

[312] Sesin dalgalı olarak uzaması demektir.

[313] Türk müziğinde icraya hareket ve etkililik katmak ve makamın karakteristik bölgelerindeki perdeleri belirtmek amacıyla bir notayı diğerine bağlayan kaydırma hareketine denir. Kaynak için bk. Ayhan Gunca, *Kemençe, Ney ve Tanbur İçin Orkestral Yazım Tekniği*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, 2007, 64.

5. Satır: Sünbüle ve Tiz Neva perdeleri arasında portamento yapmış olan icracı, Tiz Neva perdesi ile Muhayyer perdesi arasında da glissando süsleme tekniğini uygulamıştır. Devamında Hisar perdesi ile Neva perdesi arasında çarma süsleme tekniği kullanarak Nevada Hicaz hissiyatı vermiştir. Akabinde yeden sesi olan Kürdi perdesi kullanarak karar sesi civarında gezinen icracı, Çargah perdesinde tril süsleme tekniğini uygulamıştır. Satırın sonunda Segah perdesinde Hüzzam göstermiştir.

6. Satır: Gerdaniye perdesi vurgulanarak Evç ve Hisar perdelerinde mordan[314] süsleme tekniği kullanılmıştır. Satırın sonunda Neva perdesinde Hicaz beşlisi gösterilmiştir.

7. Satır: Tiz Çargah perdesiyle başlanılan bu satırda Evç perdesinde mordan süsleme tekniği, Evç perdelerinde vibrato kullanılmış ve Nevada Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

8. Satır: Muhayyer, Gerdaniye, Evç perdelerinde glissando kullanılmış ve Tiz Çargah'a kadar genişletilmiştir. Çargah perdesinde vibrato yapılmıştır. Devamında Neva perdesinde Hicaz gösterilerek Hisar perdesinde vibrato yapılmıştır. Akabinde Çargah ve Evç perdeleri arasında portamento kullanılarak Evç perdesine kadar vibrato yapılmış ve Nevada Hicaz beşlisi gösterilmiştir.

9. Satır: Segah perdesinde Hüzzam beşlisi gösterilip Çargah perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Devamındaki Rast ve Segah perdelerinin atlamaları portamento şeklinde yapılmış ve Segah sesinde Hüzzamlı kalış yapılmıştır. Akabinde Kürdi perdesinden Evç perdesine kadar sekileme yapılmış ve Gerdaniye ile Neva perdeleri arasında çarpma süsleme tekniği uygulanmıştır.

10. Satır: Neva perdesi güçlendirilerek Çargah ve Segah perdelerinde glissando kullanılmıştır. Devamında Kürdi perdelerinde vibrato kullanılarak burada Hüzzam hissiyatı verilmiştir. Akabinde Hüzzam makamının genişleyen kısımlarına gelinmiştir.

11. Satır: Hüzzam makamının genişleyen kısımlarında karışık gezinen icracı, Gerdaniye ve Muhayyer perdelerinde çarpma süsleme tekniğini kullanmıştır. Gerdaniye ve Evç perdelerinde vibrato kullanmış ve Evç perdesinde Segah hissiyatı vermiştir. Devamında Sünbüle perdesinde vibrato kullanmış ve Çargah, Sünbüle, Muhayyer perdelerinde çarpma süsleme tekniğini uygulamıştır. Akabinde Gerdaniye perdesinde Rast hissiyatı vermiştir. Ardından Muhayyer perdesinden Evç perdesine geçerken portamento yapmıştır.

---

[314] Asıl notanın önüne ya da arkasına konan çift çarpma notalarıdır. Kaynak için bk. Yahya Kaçar, *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler,* 127.

12. Satır: Evç ve Gerdaniye perdesine kadar vibrato kullanılmış, tiz bölgede karışık gezinilip Hisar ve Neva perdeleri arasında çarpma süsleme tekniği uygulanmıştır. Ardından Neva perdesine düşülerek burada Hicaz beşlisi yapılmıştır. Devamında Karcığar hissiyatı tam olarak verilmese de burada bir Karcığar hissiyatı hissetmenin mümkün olduğu görülmektedir. Daha sonra Muhayyer ve Evç perdelerinde portamento yapılmıştır.

13. Satır: Neva perdesi civarında karışık gezinilip Çargah, Evç, Hisar ve Neva perdeleri arasında çarpma kullanılmıştır. Devamında Neva perdesinde vibrato kullanılmış ve tam olmasa da Nevada Hicaz hissiyatı verilmiştir. Sonrasında Neva perdesinde vibrato kullanılırken Rast perdesi ile birlikte portamento kullanılmış ve Rast perdesinden Gerdaniye perdesine kadar sıralı bir şekilde tiz bölgeye gelinmiştir. Devamında Nevada Hicaz dörtlüsü yapılmıştır.

14. Satır: Tiz bölgede karışık gezinilip Tiz Çargah perdesine kadar gelinmiş ve Muhayyer, Tiz Çargah perdeleri arasında glissando kullanılmıştır. Akabinde Neva perdesi ile Tiz Çargah perdeleri arasında portamento kullanılmıştır. Devamında Sünbüle perdesi kullanılıp Gerdaniye perdesine kadar gelinerek Buselik hissiyatı verilmiştir. Daha sonra Sünbüle perdesinden Neva perdesine kadar vibrato kullanılmış ve burada Nevada Hicaz beşlisi yapılmıştır. Sonrasında da Evç ve Hisar perdeleri arasında vibrato kullanılmıştır.

15. Satır: Tiz bölgede karışık gezinerek Evç perdesinde glissando kullanıp Çargah perdesinde vibrato kullanan icracı, burada bir Nikriz hissiyatı vermiştir. Devamında Evç, Hisar, Gerdaniye ve Neva perdelerinde vibrato kullanmıştır.

16. Satır: Segah perdesi vurgulanarak başlanan bu satırda; Çargah, Segah, Kürdi, Rast perdelerinde çarpma kullanılıp Rast perdesine düşülmüştür. Devamında Segah perdesinden Hisar perdesine kadar çarpma süsleme tekniği kullanılmıştır. Sonrasında Gerdaniye-Neva perdeleri arasında glissando kullanılmış ve Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü yapılmıştır. Sonrasında Neva perdesi civarında gezinen icracı, bir sonraki Neva perdesine kadar bağlı bir şekilde vibrato kullanmıştır. Daha sonra Neva, Çargah, Segah perdeleri arasında çarpma kullanmıştır. Akabinde Dügah perdesine kadar düşüp burada bir Uşşak havası vermiştir. Sonrasında Dügah, Segah, Çargah perdeleri arasında çarpma yapmış ve Segah sesinde Hüzzam göstermiştir.

17. Satır: Gerdaniye perdesi vurgulanarak başlanan satırda Evç ve Hisar perdeleri arasında çarpma kullanılmıştır. Devamında Sünbüle perdesi kullanılıp burada vibrato yapılmıştır. Akabinde Muhayyer perdesinde durulmuştur.

18. Satır: Tiz bölgede karışık gezinilip Gerdaniye ve Evç perdelerinde çarpma ile vibrato kullanılmıştır. Devamında Evç perdesinden satır sonundaki Neva perdesine kadar vibrato yapılmış ve Nevada Hicaz beşlisi gösterilmiştir.

19. Satır: İcracı bu satırda Neva perdesinde portamento kullanmıştır. Daha sonra tiz bölgelerde karışık gezinmiştir. Devamında Evç ve Hisar perdelerinde glissando süsleme tekniği uygulayıp sonraki Neva perdesinde vibrato yapmış ve burada Hicaz beşlisi kullanmıştır. Akabinde Evç perdelerinde vibrato yaparak yine Neva perdesinde vibrato kullanmıştır. Çargah perdesinde Nikriz beşlisi ile satırı bitirmiştir.

20. Satır: Gerdaniye perdesinden Neva perdesine kadar glissando kullanılmış, Tiz Çargah perdesinde portamento kullanılarak Muhayyer perdesinden Gerdaniye perdesine kadar vibrato yapılmıştır. Devamında Evç perdesine düşülüp burada vibrato yapılarak Evç perdesinde Segah beşlisi kullanılmıştır. Akabinde Hisar perdeleri ve Neva perdeleri arasında çarpma süsleme tekniği kullanılmıştır.

21. Satır: Evç, Hisar, Neva ve Çargah perdelerinde mordan kullanılıp çargah perdesinde Nikriz beşlisi gösterilmiştir. Devamında Hisar perdesi ile Neva perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Hisar ve Neva perdelerinde mordan kullanılmıştır. Çargah perdelerinde tril, glissando kullanılmış ve çargah perdesinde Nikriz hissiyatı verilmiştir. Devamında Segahta Hüzzam beşlisi gösterilmiştir. Ve Segah perdesinde vibrato kullanılmıştır. Çargah ve Segah perdelerinde çarpma kullanılıp devamında Dügah perdesinde de çarpma ve vibrato kullanılıp Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

22. Satır: Karar sesi olan Segah perdesi civarında karışık gezinilip Gerdaniye perdesinden Neva perdesine kadar glissando kullanılmıştır. Devamında Segah sesinde Hüzzam beşlisi gösterilmiştir. Sonrasında Çargah perdesinden başlayıp satır sonundaki Segah perdesine kadar çarpma süsleme tekniği kullanılarak Segah perdesinde vibrato yapılmıştır. Akabinde Segah perdesinde Hüzzam beşlisi gösterilmiştir.

23. Satır: Tiz Çargah perdesi vurgulanıp, Tiz Çargah, Tiz Segah, Tiz Kürdi perdelerinde çarpma tekniği kullanılmıştır. Gerdaniye perdesine Rast dörtlüsü ile düşülmüştür. Hisar perdesinde tril ve glissando kullanılarak satır sonunda tiz bölge vurgulanmaya devam edilmiştir.

24. Satır: Tiz gölgede karışık gezinilip; Tiz Çargah, Tiz Segah ve Tiz Kürdi perdelerinde çarpma kullanılmıştır. Sonrasında Muhayyer perdesinde Uşşak hissiyatı verilmiş ve vibrato kullanılmıştır. Gerdaniye perdesinde Rast hissiyatı verilmiştir. Devamında Gerdaniye, Muhayyer, Evç perdeleri arasında çarpma süsleme tekniği kullanılıp Gerdaniye perdesinde vibrato kullanılmıştır.

25. Satır: Tiz bölgede gezinmeye devam eden icracı; Tiz Segah, Gerdaniye ve Tiz Çargah perdeleri arasında vibrato kullanmıştır. Devamında Sünbüle perdesine geçiş yapmıştır. Sünbüle perdesinden Evç perdesine kadar glissando kullanan icracı Evç perdesinde vibrato yapıp Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü göstermiştir.

26. Satır: İcracının bu satırda Evç perdesi civarında karışık gezinerek burada bir Segah havası oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Evç, Gerdaniye ve Hisar perdelerinde vibrato kullanılmış ve Neva perdesinde Hicaz beşlisi ile satır sonlandırılmıştır.

27. Satır: İcracı Neva perdesinde vibrato ve puandorg kullanmıştır. Devamında Gerdaniye perdesinde vibrato kullanıp Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü yapmıştır. Sonrasında Neva perdesinde tekrar vibrato kullanmıştır. Sonrasında Tiz Çargah bölgesinde Sünbüle perdesi ile birlikte karışık gezinip Evç ve Hisar perdesinde vibrato kullanmıştır.

28. Satır: 27. satırın devamı olarak Nevada Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Akabinde Neva ve Muhayyer perdeleri arasında portamento kullanılıp Muhayyer ve Gerdaniye perdeleri arasında vibrato kullanılmıştır. Sonrasında Hisar ve Neva perdeleri arasında vibrato kullanılıp Neva perdesinde hicaz beşlisi gösterilmiştir. Muhayyer perdesinden Neva perdesine kadar glissando kullanılmıştır.

29. Satır: Karar sesi olan Segah perdesi civaranda yedenli –Kürdi perdesi- dolaşılmıştır. Devamında Tiz Segah perdesi vurgulanıp burada vibrato kullanılmış ve Sünbüle perdesi ile Muhayyer perdesi arasında da vibrato kullanılıp Muhayyer perdesinden Hisar perdesine kadar sıralı bir şekilde düşüş gerçekleştirilmiştir.

30. Satır: Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü yapan icracı, Rast perdesine Rast dörtlüsü ile düşüp satırı Segah perdesinde vibrato ile sonlandırmıştır. Satırın sonunda Segah perdesinde puandorg yapmıştır.

31. Satır: Neva perdesinde Hicaz beşlisi gösterilmiştir. Devamında Evç perdeleri arasında vibrato gösteren icracı, Segah perdesinde de Hüzzam beşlisi yapmıştır.

32. Satır: Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

33. Satır: Neva perdesi civarında karışık gezinildikten sonra Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

34. Satır: Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

35. Satır: Segah perdesinde Hüzzam dörtlüsü gösterilmiş ve satır sonunda Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

36. Satır: Hüzzam makamının karar perdesi olan Segah perdesinde karar verilmiştir. Tevhid Bahrinde; 87 adet çarpma, 12 adet mordan, 3 adet tril, 15 adet glissando, 77 adet vibrato, 17 adet portamento süsleme teknikleri ve 3 adet puandorg, hızlıca ve ağırlaşarak ifade unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

4.3. Bölüm Vasiyet Kısmı

Mevlid müellifi Süleyman Çelebi'nin kendisi için Fâtiha istediği bu bölüm serbest formda icra edilmektedir. Hüzzam makamında okunan bu bölümde Muhayyer makamına geçki etkileri göstermektedir. Vasiyet Kısmı'nın notası şu şekildedir:

Şekil 13: Vasiyet Kısmı

1. Satır: Tiz Segah bölgesinde seyre başlayan icracı, Tiz Segah perdesinde vibrato kullanıp tekrar Tiz Segah perdesinde mordan kullanmıştır. Tiz Segah perdesinden Gerdaniye perdesine kadar vibrato kullanan icracı, Gerdaniye perdesine gelmiştir. Akabinde Muhayyer perdesinde vibrato kullanıp Hisar perdesinde tril süsleme tekniğini kullanmış ve Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü yapmıştır.

2. Satır: Tiz bölgede Tiz Çargah perdesine kadar gelen icracı, Tiz Çargahta vibrato kullanıp Gerdaniye perdesine kadar düşmüştür. Tiz Neva perdesinden Muhayyer perdesine kadar düşüp Tiz Segah perdesinde vibrato kullanan icracı, Muhayyer perdesinde bir Uşşak havası oluşturmuştur. Devamında Gerdaniye ve Evç perdelerinde tril kullanmıştır. Akabinde Muhayyer ve Gerdaniye perdelerinde vibrato kullanıp Evç

perdesinde Segah havası vermiştir. Devamında Evç perdesinde vibrato kullanıp satırı Hisar perdesi ile bitirmiştir.

3. Satır: Nevada Hicaz beşlisi gösteren icracı sonrasında Hüseyni ve Acem perdelerini kullanmıştır. Ardından Segah perdelerinde tril kullanmıştır. Devamında Dügah perdelerinde vibrato kullanmış ve Dügahta Uşşak dörtlüsünü göstermiştir. Akabinde Acem, Hüseyni ve Dügah perdelerinde çarpma süsleme tekniğini kullanmıştır. Daha sonra Acem ve Hüseyni perdelerinde tril kullanmış ve Acem perdesinde ayrıca vibrato kullanmıştır.

4. Satır: Hüseyni ve Acem perdelerini kullanan icracı, bu satırda Neva perdesinde Buselik beşlisini göstermiştir. Ayrıca Hüseyni ve Çargah perdelerinde vibrato kullanıp Çargah ve Neva perdesinde çarpma kullanmıştır. Devamında Çargah ve Segah perdelerinde vibrato kullanıp Dügah perdesinde Hüzzam beşlisini göstermiştir. Evç perdesinde çarpma kullanıp Evç perdesinden Çargah perdesine kadar glissando süsleme tekniğini kullanmıştır. Ardından Çargah perdelerinde vibrato kullandıktan sonra Dügah perdesinde Uşşak hissiyatı vermiştir.

5. Satır: Neva ve Çargah perdelerinde vibrato kullanılıp Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü yapılmıştır. Ardından Gerdaniye perdelerinde çarpma kullanılıp Muhayyer ve Tiz Çargah perdelerinde portamento yapılmıştır. Çargah perdesinden Neva perdesine kadar Buselik dörtlüsü ile düşen icracı, bu aralıkta glissando kullanmıştır. Segah perdesinde Hüzzam beşlisini gösterip satırı bitirmiştir.

6. Satır: Acem ve Hüseyni perdelerinde tril kullanılıp Neva ve Çargah perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Ardından; Segah, Dügah ve Çargah perdelerinde çarpma kullanan icracı, Dügah perdesinde Uşşak ile karar vermiştir.

Vasiyet Kısmında; 10 adet çarpma, 1 adet mordan, 5 adet tril, 2 adet glissando, 26 adet vibrato ve 1 adet portamento süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya ahenk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

İcra, Muhayyer makamında Kur'ân-ı Kerîm tilaveti ile devam etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm tilaveti yine ‘‘Besmele’’ ile başlamaktadır. Âl-i İmrân Sûresi 142-148. âyetler Muhayyer makamında okunarak başlanmakta Karcığar makamında geçkiler yapılarak tekrar Muhayyer makamıyla icra edilen tilavet, ‘‘*Sadakallahul-mevlâ. Amen azîm.*’’ ifadesiyle sonlanmaktadır.

4.4. Bölüm Nur Bahri

Hz. Muhammed'in nurunun intikalinin aktarıldığı bu bölüm Muhayyer makamında icra edilen ''*Mefhar-il Mevcudât, Seyyidina Hazret-i Fahr-i Âlem / Muhammed Mustafâ râ Selavât.*'' beyitinin icrasıyla Nur Bahri'ne başlanmaktadır:

Şekil 14: Nur Bahri – Sayfa 1

Şekil 15: Nur Bahri – Sayfa 2

Şekil 16: Nur Bahri – Sayfa 3

1. Satır: Çargah perdesinde çarpma süsleme tekniği uygulanarak Dügah perdesinde vibrato kullanılmış ve Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir. Devamında Segah ve Dügah perdelerinde vibrato kullanılmış tekrar Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir. Sonrasında tiz bölgede karışık gezinilip Evç ve Muhayyer perdelerinde portamento yapılmıştır.

2. Satır: Hüseyni ve Çargah perdelerinde vibrato kullanılıp Neva perdesinde tril kullanılmıştır. Akabinde Çargah perdesinde çarpma kullanılmıştır. Ölçü sonuna kadar icracı Dügah perdesi civarında karışık gezinip Dühagta Hüseyni beşlisi yapmıştır.

3. Satır: Hüseyni makamının güçlü perdesi olan Hüseyni perdesini güçlendirilip Dügah perdesine kadar Hüseyni beşlisi yapılarak düşülmüştür. Ve bu ölçüde Çargah, Neva perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Gerdaniye perdesinden Rast perdesine kadar çarpma süsleme tekniği kullanılmıştır.

4. Satır: 3. satırdaki Dügah perdesine bağlı olarak 4. satırdaki Gerdaniye perdesine bağlı bir şekilde portamento kullanılmıştır. Hüseyni perdesinde portamento, Hüseyni ve Gerdaniye perdeleri arasında çarpma kullanılmıştır. Burada bir Uşşak hissiyatı verilmiştir. Tiz bölgede Muhayyer ve Tiz Çargah perdelerinde portamento kullanılmıştır. Gerdaniye ve Muhayyer perdesinde vibrato kullanılmış ve Gerdaniye perdesinde çarpma kullanılmıştır. Ölçü sonunda Uşşak dörtlüsü ile durulmuştur.

5. Satır: Hüseyni perdesi güçlendirilmiştir. Hüseyni ve Gerdaniye perdeleri arasında çarpma kullanılmıştır. Muhayyer ve Gerdaniye perdeleri arasında da aynı şekilde çarpma kullanılmıştır. Dörtlük es işaretine kadar Hüseynide Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir. Ölçü sonunda Dügah perdesinde durulmuştur.

6. Satır: Neva ve Muhayyer perdeleri arasında portamento kullanılmış ve sekizlik es işaretinden sonra Muhayyer ve Acem perdesine kadar glissando kullanılıp Çargah perdesine kadar Çargah beşlisi ile düşülmüştür.

7. Satır: Acem perdesi kullanılmış ve Acem, Hüseyni perdelerinde glissando kullanılıp Hüseyni ve Neva perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Devamında Çargah ve Neva perdelerinde vibrato kullanan icracı, Neva perdesinde tam olmasa da Acem perdesine usta dokunuşuyla Nevada Buselik hissiyatı vermiştir. Dügah perdesine ise Uşşak hissiyatı vererek düşmüştür.

8. Satır: Acem ve Hüseyni perdeleri arasında çarpma kullanılıp; Hüseyni ve Acem, Hüseyni ve Muhayyer perdeleri arasında vibrato kullanılmıştır. Devamında Acem ve Hüseyni perdesinde tril kullanılıp Neva ve Hüseyni perdelerinde tekrar vibrato kullanılmıştır. Buraya kadar Acem perdesini kullanıp Çargah perdesine kadar düşen icracı, Çargah beşlisini göstermiştir diyebilmekteyiz. Devamında Çargah, Neva ve Dügah perdelerinde vibrato kullanıp Dügah ve Neva perdesi arasında portamento kullanmış ve Dügah perdesinde bir Hüseyni beşlisi göstermiştir.

9. Satır: Karar sesi olan Dügah perdesi civarında karışık gezinen icracı, Muhayyer perdesine kadar sıralı bir şekilde gelmiştir. Devamında Hüseyni perdesinde vibrato kullanıp Çargah perdeleri arasında çarpma yapmış ve Neva perdesinden Segah perdesine kadar glissando kullanmıştır. Sonrasında Segah, Dügah ve Rast perdelerinde çarpma yapmıştır. Satır sonuna doğru Segah perdesinde vibrato kullanan icracı, Dügah perdesinde Hüseyni beşlisi ile durmuştur.

10. Satır: Tiz Çargah perdesini vurgulayıp Tiz Çargah, Tiz Segah perdelerinde vibrato yapılmış ve Tiz Çargah, Tiz Segah ile Muhayyer perdelerinde çarpma kullanılmıştır. Tiz Segah ve Muhayyer perdesi arasında vibrato kullanılmıştır. Gerdaniye perdeleri arasında da vibrato yapılmıştır.

11. Satır: Gerdaniye perdelerinde vibrato, Gerdaniye ve Evç perdelerinde çarpma kullanılmıştır. Aynı şekilde Tiz Çargah ve Tiz Segah perdeleri arasında vibrato kullanılmıştır. Devamında Tiz Çargah, Tiz Segah ve Muhayyer perdeleri arasında çarpma kullanılıp, Muhayyer perdeleri arasında da vibrato kullanılmıştır. Burada Uşşak dörtlüsü gösterilip Gerdaniye perdesine Rast beşlisi ile düşülmüştür. Muhayyer ve Gerdaniye perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Akabinde Gerdaniye ve Muhayyer perdeleri arasında çarpma yapılmıştır. Muhayyer perdesinden Neva perdesine kadar glissando kullanılıp Neva perdesinde Buselik dörtlüsü gösterilmiştir. En sonda da Neva perdesinde vibrato kullanılmıştır.

12. Satır: Acem ve Muhayyer perdeleri arasında portamento kullanılmış devamında Hicaz makamı seslerine (Nim Hicaz ve Dik Kürdi perdeleri) vurgu yapılmıştır. Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınıp Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Sonrasında Acem perdesinden Hüseyni perdesine kadar vibrato kullanılıp tiz bölgede karışık gezinilmiştir.

13. Satır: Muhayyer perdesinden Hüseyni perdesine kadar glissando kullanılıp burada Neva perdesinde yeden kullanılarak –Nim Hicaz- Buselik havası verilmiştir. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Akabinde Nim Hicaz ve Hüseyni perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Sonrasında Acem perdelerinde tril kullanılmıştır. Nim Hicaz perdesinden Segah perdesine çarpma yapılarak Hüseyni perdesine geçilmiştir. Acem ve Nim Hicaz perdelerinde vibrato kullanılmış, Segah perdelerinde de vibrato kullanılmış ve Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

14. Satır: Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilip Dik Kürdi, Neva, Nim Hicaz perdelerinde glissando yapılmıştır. Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Sonrasında Dik Kürdi perdesinde tril yapılmıştır. Dügah, Muhayyer ve Dik Sünbüle perdelerinde vibrato kullanılmıştır.

15. Satır: Hüseyni perdesinde vibrato kullanılmıştır. Hemen ardından Neva ve Acem perdelerinde portamento kullanılmıştır. Kürdi seslerinde karışık gezinilip Neva perdesinde Hüseyni perdesi kullanılarak çarpma yapılmıştır. Çargah ve Segah perdelerinde vibrato yapılmış ve tiz bölgeye doğru geçilmiştir.

16. Satır: Gerdaniye perdesinde vibrato kullanılmıştır. Devamında Acem ve Hüseyni perdelerinde tril yapılmıştır. Devamında Gerdaniye perdesinde Rast seslerinde karışık gezinilip Neva perdesinde Buselik beşlisi gösterilmiştir. Muhayyer, Gerdaniye ve Evç perdelerinde glissando kullanılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Nim Hicaz perdesinde vibrato yapılmıştır.

17. Satır: Pest bölgeden tiz bölgeye kadar gelinip Nim Hicaz perdesine çeşnisiz düşülmüştür. Rast, Dügah, Dik Kürdi, Nim Hicaz, Neva, Evç ve Gerdaniye perdelerinde vibrato yapılmıştır. Hüseyni, Neva ve Nim Hicaz perdelerinde glissando kullanılmıştır. Neva perdesinde Hüseyni perdesi kullanılarak çarpma yapılmış, Dik Kürdi perdesinde Neva perdesi kullanılarak çarpma yapılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde vibrato kullanılmıştır. Akabinde Dik Kürdi ve Dügah perdelerinde Nim Hicaz perdesi

kullanılarak çarpma yapılmıştır. Satır sonunda Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Ve Dügah perdesinde vibrato kullanılmıştır.

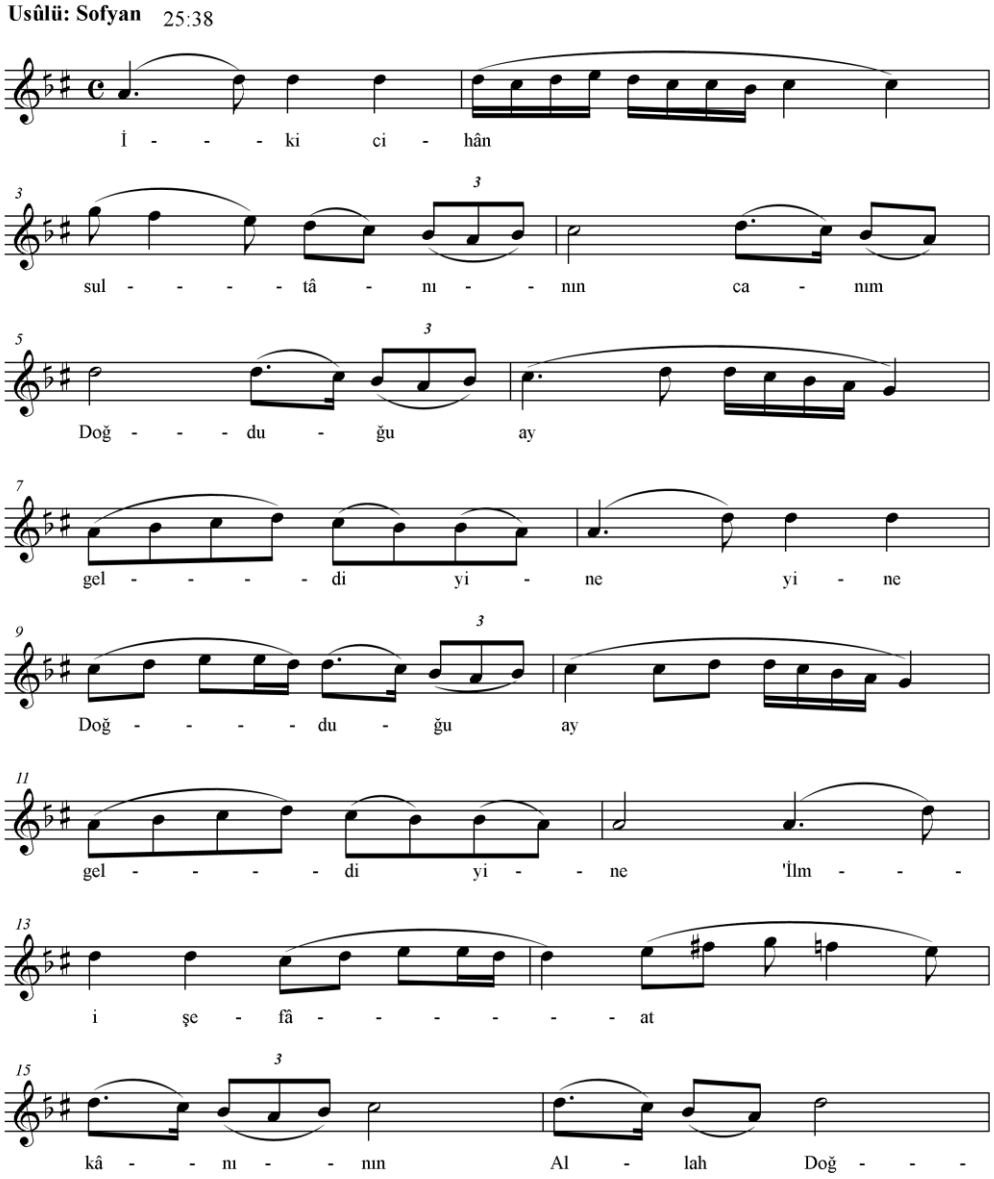
18. Satır: Hüseyni perdesinde vibrato kullanılmıştır. Sonrasında Neva perdesi güçlendirilmiştir. Akabinde Evç ve Muhayyer perdelerinde portamento yapılmıştır. Satır sonunda Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Devamında da Hüseyni, Neva, Nim Hicaz, Dik Kürdi ve Dügah perdelerinde glissando yapılmıştır.

19. Satır: Nim Hicaz, Rast, Irak ve Dügah perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Sonrasında Dik Kürdi ve Dügah perdelerinde tril kullanılmıştır. Devamında Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü ile karar verilmiştir.

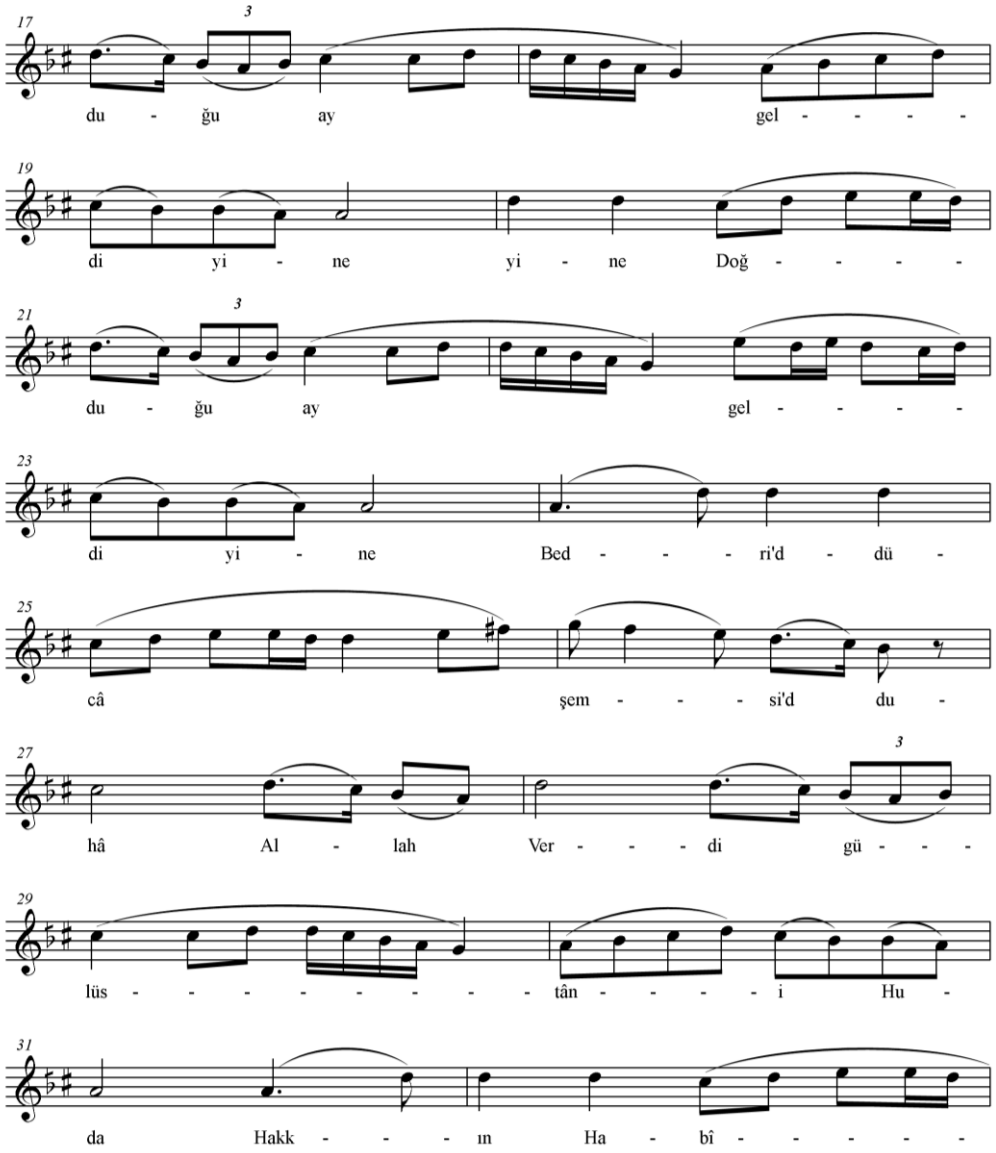
Nur Bahri'nde; 36 adet çarpma, 2 adet mordan, 8 adet tril, 9 adet glissando, 65 adet vibrato, 9 adet portamento süsleme teknikleri ve hızlıca ifade unsurunun kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir

Nur Bahri'nin hemen bitiminde bir Na't-ı Şerîf icra edilmektedir. Bu Na't Hicaz makamında ve 4/4 usulle icra edilmektedir. Bu Na't-ı Şerîf topluca icra edildiği için süsleme teknikleri tespit edilememiştir. Bu Na't-ı Şerîf'in notası şu şekildedir:

Hicaz Na't

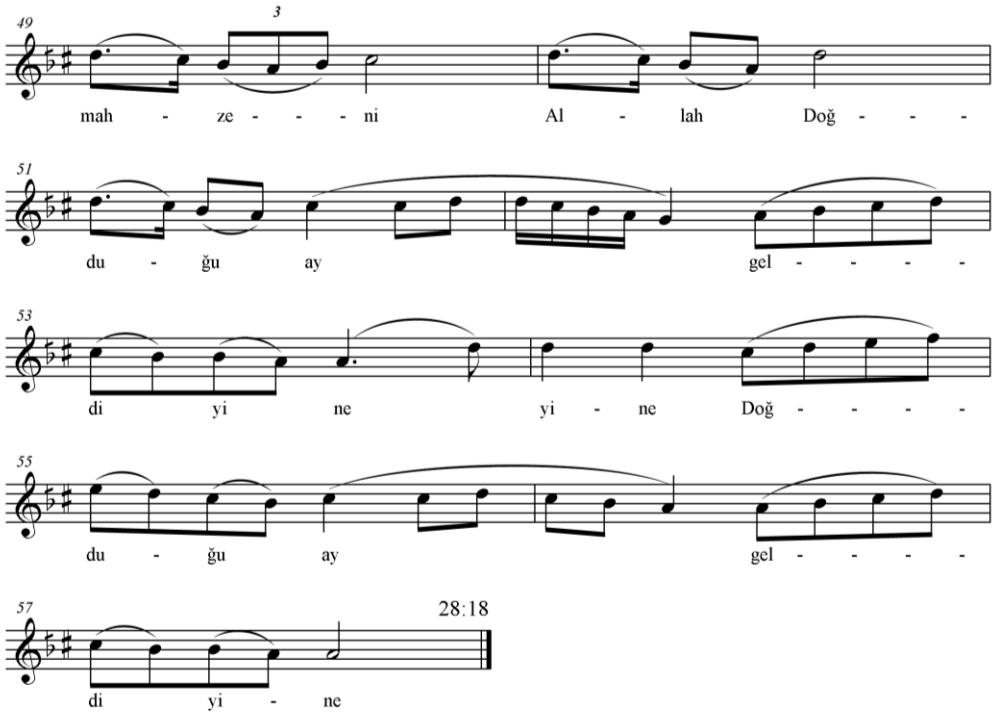
Şekil 17: Hicaz Na’t – Sayfa 1

Şekil 18: Hicaz Na’t – Sayfa 2

Şekil 19: Hicaz Na't – Sayfa 3

Şekil 20: Hicaz Na't – Sayfa 4

1. 2. Ölçüler: İcracı seyre Neva perdesini güçlendirerek başlamıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalmıştır.

3. 4. Ölçüler: Gerdaniye perdesine kadar gelip Buselik seslerini dolaşan icracı, tekrar Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz durmuştur.

5. 6. Ölçüler: Güçlü olan Neva perdesi gösterilip Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz durulmuştur. Devamında Rast perdesinde Nikriz beşlisi gösterilmiştir.

7. 8. Ölçüler: Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Akabinde Neva perdesi güçlendirilmiştir.

9. 10. Ölçüler: Hicaz makamının seslerinde karışık gezinilip Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Akabinde Rast perdesinde Nikriz beşlisinde durulmuştur.

11. 12. Ölçüler: Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

13. 14. Ölçüler: Neva perdesi güçlendirilip Evç perdesine vurgu yapılarak tekrardan Acem perdesine geçilmiştir.

15. 16. Ölçüler: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalan icracılar, Dügah perdesine kadar gelip tekrar Neva perdesine geçmişlerdir.

17. 18. Ölçüler: Nim Hicaz perdesi gösterilip Rast perdesinde Nikriz beşlisi yapılmıştır.

19. 20. Ölçüler: Dügah perdesinde 17. ve 18. ölçülerin devamı olarak Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Devamında Neva perdesi güçlendirilmiştir.

21. 22. Ölçüler: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Rast perdesinde Nikriz beşlisi yapılmıştır.

23. 24. Ölçüler: 21. ve 22. ölçülerin devamı olarak Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Akabinde de Neva perdesi güçlendirilmiştir.

25. 26. Ölçüler: Gerdaniye perdesine kadar Evç perdesi kullanılarak gelinmiş olup burada bir Rast havası verilmiştir. Sonrasında Acem perdesi kullanılarak Buselik havası verilmiştir. Akabinde Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

27. 28. Ölçüler: Dügah perdesinde Hicaz vurgulanıp Neva perdesi gösterilmiştir.

29. 30. Ölçüler: 27. ve 28. ölçülerin devamı olarak Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Devamında Rast perdesinde Nikriz beşlisi gösterilmiştir. Akabinde de Dügah perdesindeki Hicaz dörtlüsü seslerinde karışık gezinilmiştir.

31. 32. Ölçüler: 29. ve 30. ölçülerin devamı olarak Dügahta Hicaz dötlüsü gösterilmiştir. Devamında da Neva perdesi güçlendirilmiştir.

33. 34. Ölçüler: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

35. 36. Ölçüler: 33. ve 34. ölçülerin devamı olarak Neva perdesi vurgulanıp burada Buselik dörtlüsü gösterilmiştir. Akabinde Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

37. 38. Ölçüler: 35. ve 36. ölçülerin devamı olarak Rast perdesinde Nikriz beşlisi gösterilmiştir. Devamında Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

39. 40. Ölçüler: Neva perdesi güçlendirilmiş ve Evç perdesi kullanılmıştır.

41. 42. Ölçüler: Acem perdesi kullanılarak Buselik hissiyatı verilmiş ve Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Devamında Dügah perdesine Hicaz sesleri kullanılarak gelinmiştir.

43. 44. Ölçüler: Neva perdesi kullanılıp Rast perdesine Nikriz beşlisi olarak gelinmiştir.

45. 46. Ölçüler: Dügahta Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

47. 48. Ölçüler: Neva perdesi güçlendirilmiş ve Evç perdesi kullanılarak Rast hissiyatı, Acem perdesi kullanılarak Buselik hissiyatı verilmiştir.

49. 50. Ölçüler: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Dügah perdesine gelinmiştir. Devamında Neva perdesine geçilmiştir.

51. 52. Ölçüler: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmış ve Rast perdesine Nikriz beşlisi kullanılarak gelinmiştir.

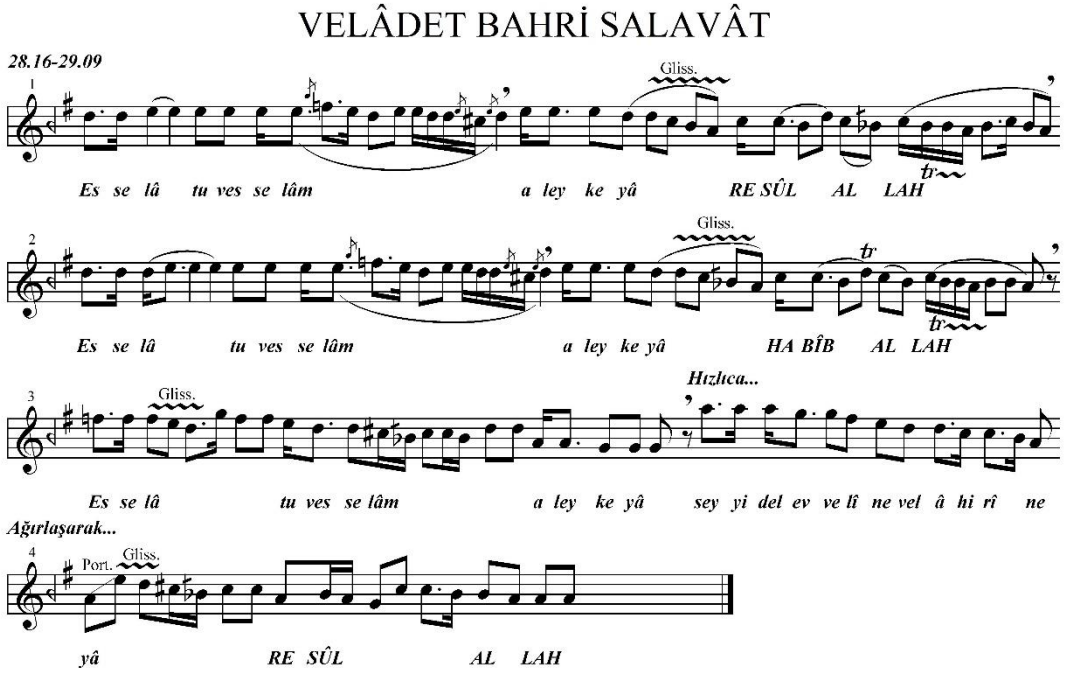
53. 54. Ölçüler: Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Ardından Neva perdesi güçlendirilmiştir.

55. 56. Ölçüler: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmış ve devamında Dügahta Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

57. 58. Ölçüler: Dügahta Hicaz dörtlüsü ile karar verilmiştir.

4.5. Bölüm Velâdet Bahri

Na't-ı Şerîf'ten sonra yine Hicaz makamında ve serbest formda şu salavât çekilmektedir:

Şekil 21: Velâdet Bahri Salavât

1. Satır: Gerdaniye perdesi kullanılarak Hüseyni ve Acem perdeleri arasında çarpma kullanılmıştır. Devamında Neva ve Nim Hicaz perdeleri arasında Hüseyni perdesi kullanılarak çarpma yapılmıştır. Sonrasında Neva perdesinde Buselik dörtlüsü gösterilmiş; Neva, Nim Hicaz, Segah ve Dügah perdelerinde glissando kullanılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Dik Kürdi ve Dügah perdesinde tril yapılmıştır. Akabinde de Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

2. Satır: Hüseyni perdesine vurgu yapılmıştır. Gerdaniye perdesi kullanılıp Hüseyni ve Acem perdeleri arasında çarpma yapılmış ve Hüseyni perdesi kullanılarak Neva ve Nim Hicaz perdeleri arasında çarpma yapılmıştır. Neva perdesinde yeden sesi -Nim Hicaz perdesi- kullanılarak Buselik dörtlüsü gösterilmiştir. Neva, Nim Hicaz ve Dik Kürdi perdelerinde glissando kullanılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Akabinde Neva perdesinde tril kullanılmıştır. Dik Kürdi ve Dügah perdesinde de tril kullanılmıştır. Sonrasında Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

3. Satır: Acem, Hüseyni ve Neva perdelerinde glissando kullanılmıştır. Neva perdesinde yeden sesi -Nim Hicaz perdesi- kullanılarak Buselik dörtlüsü gösterilmiştir. Devamında Rast perdesinde Nikriz beşlisi, satır sonunda da Dügahta Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

4. Satır: Dügah ve Hüseyni perdelerinde portamento kullanılmış ve Hüseyni ile Neva perdesinde glissando yapılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Dügahta Hicaz dörtlüsü gösterilerek karar verilmiştir.

Velâdet Bahri Salavâtında; 6 adet çarpma, 3 adet tril, 4 adet glissando, 1adet portamento süsleme teknikleri ve hızlıca ile ağırlaşarak ifade unsurlarının kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

Velâdet Bahri Salavâtından sonra Âmine Hatun'un Hz. Muhammed'e hamileliği ve Rebîülevvel ayının on ikinci gecesi doğum yaparken yaşanan mucizelerin aktarıldığı Velâdet Bahri, mevlid içerisinde icra edilen en uzun bahirdir. Serbest formda icra edilen bu bahirde kültürel ve sanatsal anlamda çeşitli makam etkileri görülmektedir. İcrada ''*Şefâat ya Resûlallah*'' ve ''*Meded ya fahri âlem*'' gibi ifadeler kullanılmaktadır. Velâdet Bahrinin notası şu şekildedir:

Şekil 22: Velâdet Bahri – Sayfa 1

Şekil 23: Velâdet Bahri – Sayfa 2

Şekil 24: Velâdet Bahri – Sayfa 3

Şekil 25: Velâdet Bahri – Sayfa 4

Şekil 26: Velâdet Bahri – Sayfa 5

Şekil 27: Velâdet Bahri – Sayfa 6

Şekil 28: Velâdet Bahri – Sayfa 7

Şekil 29: Velâdet Bahri – Sayfa 8

1. Satır: Neva perdesi güçlendirilip Çargah perdesinde Neva çarpması kullanılmıştır. Neva perdesinde Hüseyni çarpması yapılmış ve Hüseyni perdesinde tril kullanılmıştır.

2. Satır: Hüseyni, Neva ve Nim Hicaz perdelerinde portamento kullanılmıştır. Dügah perdesinde Hicaz beşlisi gösterilmiştir. Gerdaniye perdesinde tril kullanılmıştır. Neva perdesinde Rast hissiyatı verilmiştir. Devamında tiz bölgede karışık gezinilmiştir.

3. Satır: Neva perdesinde Rast beşlisi kullanılmıştır.

4. Satır: Gerdaniye perdesinde tril kullanılmıştır. Devamında Evç ve Hüseyni perdesi arasında Gerdaniye çarpması kullanılmıştır. Hüseyni ve Neva perdesi arasında da Evç çarpması kullanılmıştır. Tekrardan Nevada Rast hissiyatı verilmiştir.

5. Satır: Neva perdesinde Rast beşlisi kullanılmıştır. Devamında Nim Şehnaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Sonrasında Nim Şehnaz perdesinde tril kullanılmıştır.

6. Satır: Tiz bölgede Hicaz sesleri kullanılıp karışık gezinen icracı, Gerdaniye ve Evç perdeleri arasında muhayyer perdesi kullanarak çarpma yapmıştır. Devamında Gerdaniye ve Evç perdesi arasında portamento kullanmış ve Gerdaniye, Evç, Muhayyer perdelerinde vibrato yapmıştır. Satır sonunda Nevada Buselik beşlisini göstermiştir.

7. Satır: Neva perdesinde iki defa Buselik beşlisi gösterilmiştir.

8. Satır: Hicaz makamı seslerinin pest ve tiz taraflarında karışık gezinilmiştir. Herhangi bir dörtlü veya beşli burada yapılmamıştır. Dügah ile Gerdaniye perdelerinde vibrato kullanılmıştır.

9. Satır: Evç, Gerdaniye perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Devamında Neva perdesinde Rast beşlisi gösterilmiştir. Sonrasında da Neva perdesinde Buselik beşlisi gösterilmiştir.

10. Satır: Acem perdesi kullanılarak -tam olmasada- Acem perdesinde Çargah hissiyatı verilmiştir. Acem perdesinde mordan kullanılmıştır.

11. Satır: Acem perdesinde mordan kullanılmıştır. Hüseyni perdesinde -tam olmasada- Uşşak, Neva perdesinde de Rast hissiyatı verilmiştir.

12. Satır: Hüseyni perdesi baz alınarak Neva ve Nim Hicaz perdeleri arasında çarpma kullanılmıştır. Ve Neva, Hüseyni, Evç perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Devamında Hüseyni perdesinde Uşşak dörtlüsü kullanılmıştır.

13. Satır: 12. satırın devamı olarak Neva perdesinde Rast beşlisi gösterilmiştir. Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalındıktan sonra Dügah perdesine Hicaz seslerini kullanılarak düşülmüş ve Nim Hicaz perdesinde tril kullanılmıştır.

14. Satır: Nim Hicaz perdesi kullanılarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. 13. satırın devamı olarak Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Gerdaniye, Acem ve Hüseyni perdelerinde portamento kullanılmıştır. Satır sonunda da Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

15. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Nim Hicaz perdesinde tril kullanılmıştır. Akabinde de Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Daha sonra Dügah perdesinde vibrato kullanılmıştır. Devamında tiz bölgede –geniş kısımda- Muhayyer perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

16. Satır: Muhayyer perdesinde grupetto[315] kullanılmıştır. Neva perdesinde Nikriz beşlisi gösterilmiştir. Devamında Muahyyer perdesinde Hicaz dörtlüsü yapılmıştır.

17. Satır: Dügah perdesinde Buselik hissiyatı verilmiştir. Akabinde de Dik Sünbüle perdesinde tril kullanılmıştır. Hüseyni perdesinde Uşşak hissiyatı verilmiştir.

18. Satır: Hüseyi perdesinde Uşşak dörtlüsü kullanılmıştır. Ve Hüseyni perdesinde tril yapılmıştır. Sonrasında Muhayyer perdesinde Hicaz hissiyatı verilmiştir.

[315] Küçük değerdeki üç veya dört notanın oluşturduğu ve asıl notanın üst ya da alt sesi ile başlayan notalar kümeciğidir. . Kaynak için bk. Yahya Kaçar, *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler,* 129.

19. Satır: Gerdaniye perdesinde tril kullanılmıştır. Devamında Neva perdesinde Rast beşlisi gösterilmiştir.

20. Satır: Tiz bölgede gezinilerek Acem perdesinde Çargah hissiyatı verilmiştir ve Muhayyer perdesi kullanılarak Acem perdesinde çarpma yapılmıştır. Sonrasında Gerdaniye perdelerinde tril kullanılmıştır.

21. Satır: Muhayyer perdesinde tril kullanılmıştır. Akabinde Hüseyni perdesinde Kürdi dörtlüsü yapılmıştır. Sonrasında Hüseyni perdesinde vibrato kullanılmıştır.

22. Satır: Evç perdesinde Segah hissiyatı verilip Neva perdesinde Rast beşlisi yapılmıştır.

23. Satır: Neva ve Hüseyni perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Akabinde Hüseyni perdeleri kullanılarak Neva ve Çargah perdeleri arasında çarpma yapılmıştır.

24. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Neva perdesinde vibrato kullanılmıştır. Akabinde Neva perdesi kullanılarak Segah perdesinde çarpma yapılmıştır. Sonrasında Segah perdesi kullanılarak Nim Hicaz perdesinde çarpma yapılmıştır.

25. Satır: Dügah ve Nim hicaz perdesinde tril kullanılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesi kullanılarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Sonrasında Neva perdesi kullanılarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Nim Hicaz perdesi kullanılarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Sonrasında Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Nim Hicaz, Dik Kürdi ve Dügah perdelerinde vibrato kullanılmıştır.

26. Satır: Geniş bölgede karışık gezinilip Muhayyer perdesinde Hicaz hissiyatı verilmiştir.

27. Satır: Muhayyer perdesi vurgulanmış ve Muhayyer perdesi kullanılarak Gerdaniye perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde Muhayyer perdesinde vibrato kullanılmıştır.

28. Satır: Tiz bölgede karışık gezinilip Muhayyer perdesinde Hicaz hissayatı verilmiştir.

29. Satır: Muhayyer perdeleri kullanılarak Gerdaniye ve Eviç perdelerinde çarpma yapılmıştır. Devamında Muhayyer perdesinde Hicaz hissiyatı verilmiştir. Akabinde de Dik Sünbüle perdesinde tril kullanılmıştır.

30. Satır: Dik Sünbüle, Muhayyer, Gerdaniye, Evç perdeleri kullanılarak, Muhayyer Gerdaniye, Evç, Hüseyni ve Neva perdelerinde çarpma yapılmıştır. Buraya kadar tiz bölgede karışık gezinen icracı, Nevada Rast beşlisi yapmıştır. Devamında Hüseyni perdesinde Uşşak dörtlüsünü göstermiş ve Hüseyni perdesinde vibrato kullanmıştır. Satır sonunda Nevada Rast hissiyatı ile durmuştur.

31. Satır: Tiz Nim Hicaz ve Dik Sünbüle perdelerinde portamento kullanılmıştır. Nevada Rast beşlisi gösterilmiştir.

32. Satır: Nim Hicaz ve Dik Kürdi perdelerinde çeşnisiz kalınmıştır. Devamında Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde de Neva perdeleri kullanılarak Nim Hicaz ve Dik Kürdi perdelerinde çarpma yapılmıştır.

33. Satır: Neva perdesinde vibrato kullanılmıştır. Devamında Neva perdesi kullanılarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Satır içinde Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınıp Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilerek Rast perdesine Nikrizli düşülmüştür. Dügah perdesinde de tril kullanılmıştır.

34. Satır: Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalan icracı, Nim Hicaz perdesini kullanarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapmıştır ve Dügah perdesine Hicaz dörtlüsü yaparak gelmiştir. Akabinde Nim Hicaz ve Dik Kürdi perdelerinde vibrato kullanmıştır.

35. Satır: Hüseyni perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Daha sonra Hüseyni perdesine vurgu yapan icracı, Evç ve Hüseyni perdelerini kullanarak Hüseyni ve Neva perdelerinde çarpma yapmıştır.

36. Satır: Gerdaniye, Evç ve Hüseyni perdelerinde glissando kullanılmıştır. Daha sonra Evç ve Hüseyni perdeleri kullanılarak Hüseyni ve Neva perdelerinde çarpma yapılmıştır.

37. Satır: Muhayyer perdesinde tril kullanılmıştır. Akabinde de Gerdaniye perdesinde mordan kullanılmıştır. Daha sonra Neva perdesinde Rast beşlisi gösterilmiş olup Evç perdesine vurgu yapılarak Hüsneyni perdesinde çarpma kullanılmıştır. Sonrasında Hüseyni perdesinde tril yapılmıştır.

38. Satır: Gerdaniye, Evç ve Hüseyni perdelerinde glissando kullanılmıştır. Devamında Neva perdesinde Rast hissiyatı verilmiştir. Hüseyni perdesinde de tril kullanılmıştır.

39. Satır: Bu satırda Uşşak ve Rast hissiyatları verilmiştir. Gerdaniye perdesinde mordan kullanılmıştır. Devamında Hüseyni ve Evç perdelerinde tril kullanılmıştır.

40. Satır: Muhayyer perdesi kullanılarak Gerdaniye perdesi, Evç perdesi kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır ve Nevada Rast beşlisi gösterilmiştir.

41. Satır: Gerdaniye, Evç ve Hüseyni perdelerinde glissando kullanılmış, Evç, Hüseyni perdelerinde de tril kullanılmıştır. Akabinde Hüseyni perdesinde mordan kullanılmıştır. Daha sonra Gerdaniye, Hüseyni ve Neva perdeleri kullanılarak Evç, Neva ve Nim Hicaz perdelerinde çarpma yapılmıştır. Bununla beraber Neva perdesinde Rast hissiyatı verilmiştir. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

42. Satır: Neva perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Devamında Muhayyer perdesi kullanılarak Gerdaniye perdesinde çarpma yapılmıştır.

43. Satır: Tiz Sünbüle perdeleri kullanılarak Gerdaniye ve Muhayyer perdelerinde çarpma yapılmıştır. Ayrıca Gerdaniye perdesine vurgu yapılmıştır.

44. Satır: Hüseyni perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiş ve Muhayyer perdesi kullanılarak Gerdaniye perdelerinde çarpma yapılmıştır. Daha sonra Evç perdesinde vibrato kullanılmıştır.

45. Satır: Hüseyni perdesinde Uşşak, Neva perdesinde Rast hissiyatı verilmiştir. Devamında Gerdaniye perdesi kullanılarak Evç perdesinde çarpma yapılmıştır. Ve Hüseyni perdesinde vibrato kullanılmıştır.

46. Satır: Neva perdesinde -tam olmasada- Rast beşlisi gösterilmiştir.

47. Satır: Evç perdeleri kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Hüseynide Uşşak, Nevada Rast hissiyatı verilmiştir.

48. Satır: Hüseyni perdesi kullanılarak Gerdaniye perdesinde çarpma yapılmıştır. Evç perdesi kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır. Satır sonunda da Nevada Rast hissiyatı verilmiştir.

49. Satır: Çargah perdesine vurgu yapılmıştır. Tiz Sünbüle perdeleri kullanılarak Tiz Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır.

50. Satır: Hicaz makamının Tiz bölgelerinde karışık gezinmeye devam etmiş olan icracı, Muhayyer perdesinde Hicaz hissiyatı vermiştir. Dik Sünbüle, Muhayyer perdelerinde vibrato ve tril kullanmıştır.

51. Satır: Tiz bölgede Hicaz makam perdelerinde karışık gezinilmeye devam edilmiştir.

52. Satır: Neva perdesine Rastlı düşülmüştür.

53. Satır: Gerdeniye perdesine vurgu yapılmıştır. Akabinde Muhayyer perdesi kullanılarak Gerdaniye perdesinde çarpma yapılmıştır. Daha sonra Gerdaniye, Evç ve Hüseyni perdelerinde glissando kullanılmıştır.

54. Satır: Neva perdesine Rast hissiyatı vererek düşülmüştür. Evç perdesinde vibrato kullanılmıştır. Sonrasında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

55. Satır: Bu satırda Hicaz makamının seslerinde karışık gezinilmeye devam edilmiştir. Evç perdesinde tril kullanılmıştır.

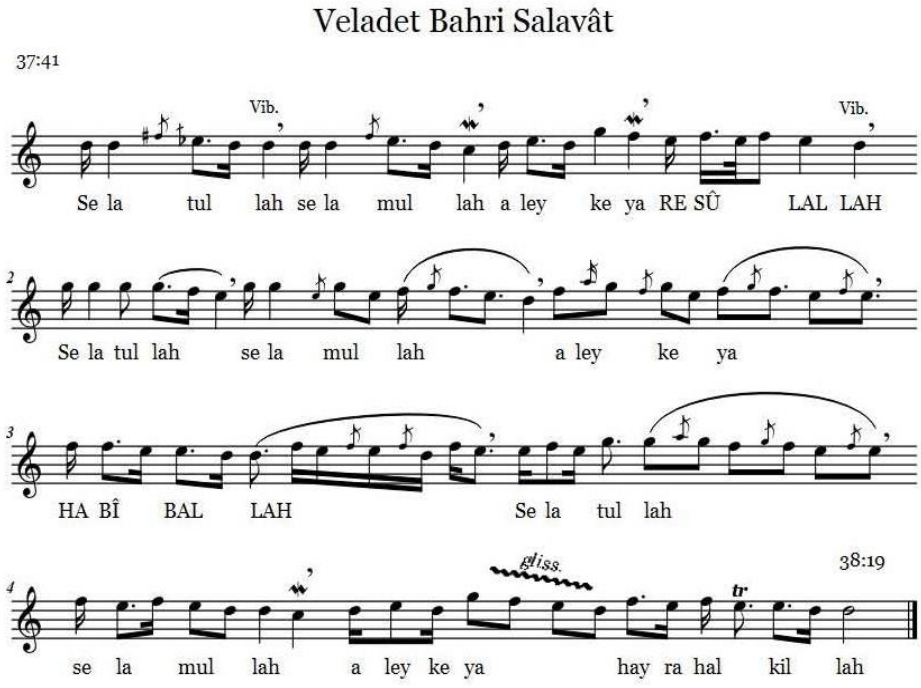
56. Satır: Gerdaniye ve Evç perdelerine vurgu yapan icracı, Evç perdesinde -tam olmasada- bir Segah havası vermiştir.

57. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Neva perdesi güçlendirilmiştir. Evç perdesinde tril kullanılmıştır.

58. Satır: Neva perdesinde tril kullanılmıştır. Hüseyni perdesi kullanılıp Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde tiz bölgeye gelinip Gerdaniye perdesinde Buselik dörtlüsü gösterilmiştir.

59. Satır: Evç ve Neva perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Evç perdesi kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında da Nevada Rast hissiyatı verilmiştir. Velâdet Bahrinde; 83 adet çarpma, 30 adet tril, 4 adet glissando, 1adet grupetto, 6 adet portamento, 38 adet vibrato ve 5 adet mordan süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

Hicaz makamıyla başlanılan bu bahirde; Hicazkâr geçki, Kürdilihicazkâr geçki yapılmıştır. Muhayyer makamının etkileri görülmüştür. Velâdet Bahri bitiminde yine Hicaz makamı etkileriyle okunan salavâtın notası şu şekildedir:

Şekil 30: Velâdet Bahri Salavât

1. Satır: Neva perdesi güçlendirilerek başlanılan bu satırda Neva perdelerinde vibrato kullanılmıştır. Evç peerdesi kullanılarak Hisar perdesinde çarpma yapılmıştır. Daha

sonra Çargah ve Evç perdelerinde mordan kullanılmıştır. Devamında Neva perdesinde Hicaz, Çargah perdesinde de Nikriz hissiyatı verilmiştir.

2. Satır: Gerdaniye perdesine vurgu yapılmıştır. Hüseyni perdesi kullanılarak Gerdaniye, Gerdaniye perdesi kullanılarak Acem perdesinde, Acem perdesi kullanılarak Gerdaniye perdesinde çarpmalar yapılmıştır. Fakat Muhayyer perdesinde onaltılık çarpma kullanılıp Gerdaniye perdesine gelinmiştir. Ve satır sonuna kadar Nevada Buselik hissiyatı verilmiştr.

3. Satır: Acem perdeleri kullanılarak Hüseyni ve Neva perdelerinde çarpma yapılmıştır. Muhayyer, Gerdaniye, Acem perdeleri kullanılarak da Gerdaniye, Acem ve Hüseyni perdelerinde çarma yapılmıştır.

4. Satır: Çargah perdesinde Çargah dörtlüsü kullanılmıştır. Devamında Çargah perdesinde mordan kullanılmıştır. Akabinde Gerdaniye, Evç, Hüseyni ve Neva perdelerinde glissando kullanılmıştır. Devamında Hüseyni perdesinde tril kullanılmıştır. Satır sonunda Nevada Buselik dörtlüsü kullanılarak karar verilmiştir.

Velâdet Bahri bitiminden sonra okunan Salavâtta; 13 adet çarpma, 1 adet tril, 1 adet glissando, 2 adet vibrato ve 3 adet mordan süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

4.6. Bölüm Merhaba Bahri

Hz. Muhammed'in dünyaya teşrifinin karşılandığı bu bahire Hicaz makamıyla başlanmış olup serbest formda icra edilmiştir. İcrada *''Allahümme salli alâ Muhammed'' ve ''Şefâat ya Resûlallah''* gibi ifadelerin bahir aralarında okunduğu görülmüştür. Merhaba Bahri'nin notası şu şekildedir:

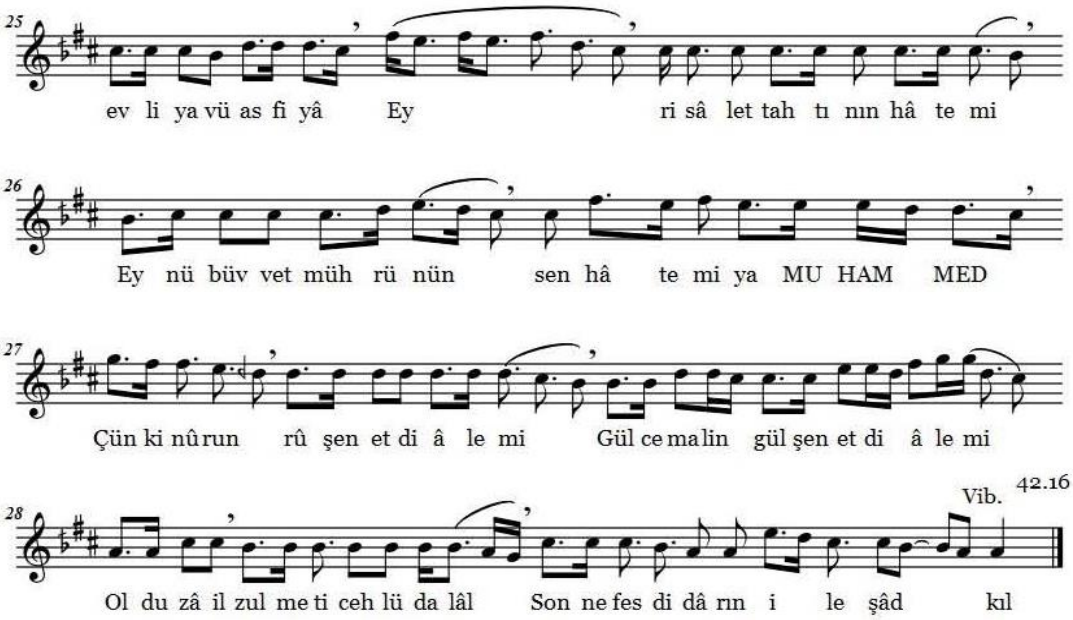
Şekil 31: Merhaba Bahri – Sayfa 1

Şekil 32: Merhaba Bahri – Sayfa 2

Şekil 33: Merhaba Bahri – Sayfa 3

Şekil 34: Merhaba Bahri – Sayfa 4

1. Satır: Neva perdesi güçlendirilmiş ve Neva perdesinde vibrato kullanılmıştır. Çargah perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde Hüseyni perdeleri kullanılarak Neva ve Nim Hicaz perdelerinde çarpma yapılmıştır. Devamında Neva perdesi kullanılarak Nim Hicaz perdesinde çarpma yapılmıştır. Sonrasında da Acem perdesi kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır.

2. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Neva perdesi kullanılarak Nim hicaz ve Dik Kürdi perdelerinde çarpma yapılmıştır. Devamında Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Sonrasında Hüseyni perdesinde tril kullanılmıştır.

3. Satır: Neva perdesi güçlendirilmiştir. Hüseyni perdeleri kullanılarak Neva ve Nim Hicaz perdelerinde çarpma yapılmıştır. Akabinde de Neva perdeleri kullanılarak Nim Hicaz perdelerinde çarpma yapılmıştır.

4. Satır: Neva perdesi kullanılarak Nim hicaz perdesinde çarpma yapılmış, Dügah perdesine Hicazlı düşülüp Neva perdesi güçlendirilmiştir. Akabinde de Neva perdesinde vibrato kullanılmıştır.

6. Satır: Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınıp bu perdede tril kullanılmıştır. Akabinde Neva perdesi kullanılarak Nim Hicaz perdesinde çarpma yapılmıştır. Dik Kürdi perdesinde tril kullanılmıştır. Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma

yapılmıştır. Neva perdeleri kullanılarak Dik Kürdi ve Nim Hicaz perdelerinde çarpma yapılmıştır. Devamında Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Nim Hicaz perdeleri kullanılarak Dik Kürdi perdelerinde çarpma yapılmıştır ve Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

7. Satır: Hüseyni perdesi kullanılarak Nim hicaz perdesinde çarpma yapılmışır. Devamında Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Akabinde de Rast perdesine Nikrizli düşülmüş ve bu perdede mordan kullanılmıştır. Sonrasında Irak perdesinde Segah yapılmıştır.

8. Satır: Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmıştır. Dügah perdesine Hicaz dörtlüsü gösterilerek düşülmüştür. Akabinde Dügah perdesinde vibrato yapılmıştır.

9. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Ve bu perdelerde vibrato kullanılmıştır.

10. Satır: Evç perdesinde mordan kullanılmıştır. Devamında Gerdaniye perdesi kullanılarak Evç perdesinde çarpma yapılmış ve Evç perdesinde tril kullanılmıştır. Neva perdesinde Rast dörtlüsü gösterilmiştir.

11. Satır: Hüseyni perdesinde mordan kullanılmıştır. Evç perdesi kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır. Hüseyni perdelerinde tril kullanılmıştır. Akabinde Acem perdesi kullanılarak Neva perdesinde Buselik hissiyatı verilmiştir.

12. Satır: Neva perdesi kullanılarak Nim Hicaz perdesinde çarpma yapılmıştır ve Neva perdesi güçlendirilmiştir.

13. Satır: Nim Hicaz perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmış ve Neva perdesi güçlendirilmiştir.

14. Satır: Nim Hicaz perdesi vurgulanarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Nim hicaz perdesinde mordan kullanılmıştır. Sonrasında Dügah perdesine Hicazlı düşülmüştür.

15. Satır: Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü yapılmıştır. Akabinde Irak perdesinde Segah yapılmış ve Irak perdesinde vibrato yapılmıştır.

16. Satır: Neva perdesi güçlendirilip Nişabur yapılmıştır.

17. Satır: Dik Kürdi ve Dügah perdesinde portamento yapılmıştır. Neva perdesi vurgulanarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde de Gerdaniye ve

Hüseyni perdelerindea portamento yapılmıştır. Devamında Hüseyni perdesinde tril yapılmış ve Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

18. Satır: Neva perdesi güçlendirilmiştir. Devamında Nim Hicaz ve Dik Kürdi perdelerinde portamento yapılmıştır. Sonrasında Neva perdesi vurgulanarak Dik Kürdi perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde de Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

19. Satır: Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir.

20. Satır: Neva perdesi güçlendirilip Segah perdesinde çeşnisiz kalınmıştır. Devamında Neva perdesi kullanılarak Nim Hicaz perdesinde çarpma yapılmıştır. Akabinde de Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

21. Satır: Çargah perdesi ve Hicaz perdesi kullanılıp burada bir Saba havası verilmiştir. Akabinde Evç perdeleri kullanılarak Hüseyni ve Hicaz perdelerinde çarpma yapılmıştır.

22. Satır: Gerdaniye perdesi kullanılarak Acem perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Acem, Hüseyni, Neva ve Nim Hicaz perdelerinde glissando kullanılmıştır.

23. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınıp bu perdede tril yapılmıştır. Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Akabinde de Rast perdesine Nikriz hissiyatı verilerek düşülmüştür.

24. Satır: Dik Kürdi perdesinde tril kullanılmış, Irak perdesinde de Segah hissiyatı verilmiştir. Devamında Dügah perdesinde mordan ve tril kullanılmıştır. Akabinde Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

25. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmış ve bu perde vurgulanmıştır.

26. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

27. Satır: Nim Hicaz perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

28. Satır: Dik Kürdi perdesinde çeşnisiz kalınıp, Dügah perdesinde Hicaz dörtlüsü gösterilmiştir. Dügah perdesinde vibrato kullanılmıştır.

Merhaba Bahri'nde; 35 adet çarpma, 8 adet tril, 1 adet glissando, 7 adet vibrato, 3 adet portamento, 5 adet mordan süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

Bahrin bitiminde Hüzzam makamında Ahzâp Sûresi 56. âyet okunmuş olup Hüzzam makamında 10/8, 13/8'lik usullerle ''Selât-ı Ümmiyye'' üç kez tekrar edilmiştir. Salât-ı Ümmiyye'nin notası aşağıdaki gibidir:

Şekil 35: Salât-ı Ümmiye

1. Satır: Segah perdesi vurgulanıp bu perdede vibrato kullanılmıştır. Segah perdesi ile Neva perdesi arasında portamento kullanılmıştır.

2. Satır: Çargah ve Neva perdeleri ile Segah ve Neva perdeleri arasında portamento kullanılmıştır. Akabinde Neva perdesi güçlendirilmiş ve Dik Hisar perdesi kullanılarak Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır.

3. Satır: Neva ve Dik Hisar perdeleri arasında portamento kullanılmıştır.

4. Satır: Gerdaniye perdesi kullanılıp Dik Hisar perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Neva perdesi güçlendirilirken Segah makamı seslerinde karışık gezinilmiştir. Akabinde de Dik Hisar perdesi kullanılarak Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır.

5. Satır: Segah perdesi vurgulanmış ve bu perdede vibrato kullanılmıştır. Devamında Segah ve Neva perdeleri arasında portamento kullanılmıştır.

6. Satır: 13/8 zamanlı usul kullanılmıştır. Çargah ve Neva perdeleri ile Segah ve Neva perdeleri arasında portamento kullanılmıştır. Devamında Dik Hisar perdesi kullanılarak Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır. Segah makamı seslerinde karışık gezinilmiş ve Neva perdesi güçlendirilmiştir.

7. Satır: Karar perdesi civarında gezinilmeye devam edilmiştir. Neva perdesi ile Dik Hisar perdesi arasında portamento kullanılmıştır.

8. Satır: Evç ve Dik Hisar perdeleri arasında portamento kullanılmıştır. Akabinde Dik Hisar perdesi kullanılarak Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Segah makamı perdeleri gösterildikten sonra Segah perdesinde karar verilmiştir.

Salât-ı Ümmiyye'de; 5 adet çarpma, 2 adet vibrato ve 9 adet portamento süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk ve zenginlik sağladığı söylenebilmektedir.

Salât-ı Ümmiyye'den sonra yine Hüzzam makamında şu dua icra edilmiştir:

''*Salli ve sellim ya Rab 'âla Habîbike Muhammeddin ve alâ cemi-î cemâli enbiya vel-mürselin. Ali külli ve sahbi külli ecmain. Amin velhamdü lillâhi rabbul-âlemin. Alâ eşrefil mahlukât. Seyyidina Hazret-i Fahri Âlem Muhammed Mustafa râ Salavât*.''

Duadan sonra Hüseyni makamında şu tevşih icra edilmiştir:

Şekil 36: Hüseyni Tevşih

1.2.3. Ölçüler: 1. ölçünün başında senyö işaretiyle başlanmıştır. Hüseyni perdesi güçlendirilerek esere başlanmıştır. Devamında Hüseyni perdelerinde vibrato kullanılmış ve yine Hüseyni perdersinde tril kullanılmıştır.

4.5.6. Ölçüler: Bu ölçülerde Hüseyni makamının güçlü perdesi olan Hüseyni perdesi civarında karışık gezinilmiştir. Akabinde Gerdaniye perdesi kullanılarak Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında da Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmıştır.

7.8.9. Ölçüler: Bu ölçülerde Dügah perdesinde Hüseyni beşlisi gösterilmiştir. Akabinde Çargah perdesinde vibrato kullanılmıştır. Daha sonra Segah perdesinde çeşnisiz kalınmıştır.

10.11.12. Ölçüler: Bu ölçülerde Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

13.14.15. Ölçüler: Bu ölçülerde Neva perdesine vurgu yapılmıştır. Devamında Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir.

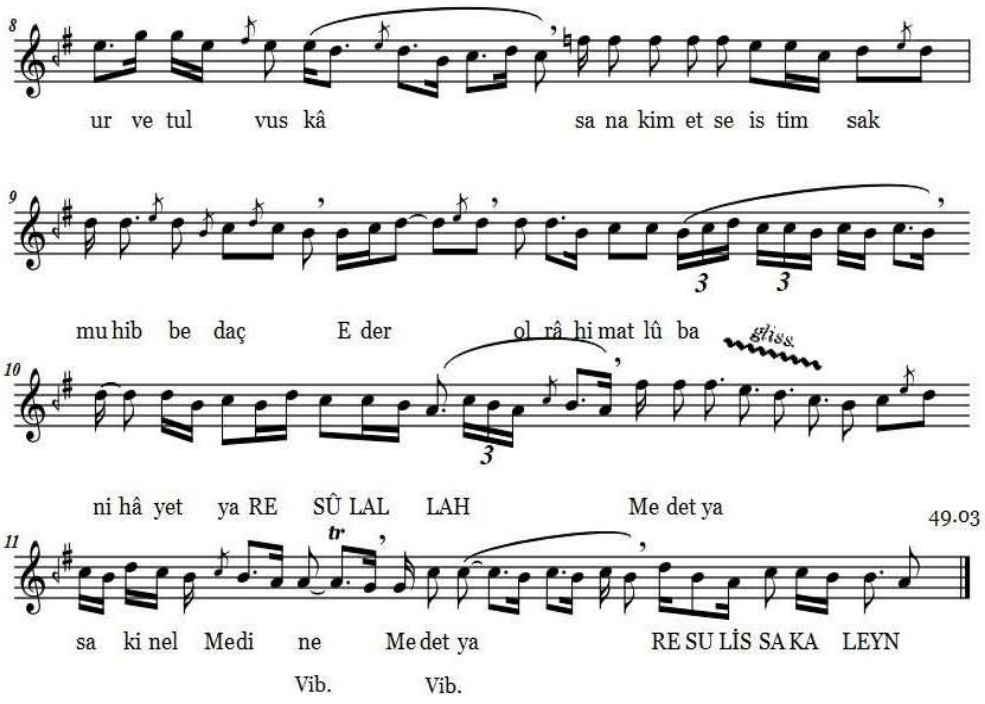
16.17.18. Ölçüler: Bu ölçülerde Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiş ve ölçü sonunda senyö kullanılmıştır.

Hüseyni Tevşihte; 2 adet çarpma, 1 adet tril ve 5 adet vibrato süsleme tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yolla icraya renk kattığı söylenebilmektedir.

Tevşihin ardından yine Hüseyni makamında ve serbest formda icra edilen ve aşağıda notası verilen şu Na’t-ı Şerîf okunmuştur:

Şekil 37: Hüseyni Na’t-ı Şerif – Sayfa 1

Şekil 38: Hüseyni Na't-ı Şerif – Sayfa 2

1. Satır: Hüseyni perdesini güçlendirerek başlayan icracı, Evç ve Hüseyni perdelerinde tril yapıp Neva perdesinde Rast hissiyatı vermiştir. Devamında Hüseyni ve Evç perdesi arasında çarpma yapıp Evç ve Hüseyni perdesi arasında glissando yapan icracı, satırı Çargah perdesi ile sonlandırmıştır.

2. Satır: Hüseyni perdesi güçlendirilmeye devam edilerek Hüseyni perdesinde tril kullanılmıştır. Akabinde Neva perdesini geçerken çarpma yapılmıştır. Devamında Hüseyni perdesinde çarpma yaparak Gerdaniye perdesine geçilmiştir. Sonrasında da Gerdaniye perdesine çarpma yapılarak Hüseyni perdesine geçilmiştir. Devamında Evç perdesinde tril kullanılmıştır. Satırın sonunda Neva perdesi kullanılarak Rast hissiyatı verilmiştir.

3. Satır: Bu satırda Evç perdesi kullanılıp Gerdaniye perdelerinde çarpma yapılmıştır. Tekrardan Evç perdesi kullanılıp Hüseyni perdesinde çarpma yapılmıştır. Daha sonra Hüseyni perdesinde çarpma yapılıp Neva perdesi kullanılmıştır. Buraya kadar Hüseyni perdesinde Uşşak dörtlüsü, Neva perdesinde de Rast beşlisi kullanılmıştır.

4. Satır: Gerdaniye perdesi vurgulanmıştır.

5. Satır: Tiz bölgede karışık gezinilip satır sonunda Neva perdesinde Rast beşlisi gösterilmiştir.

6. Satır: Neva perdesinde Rast beşlisi gösterilmiştir.

7. Satır: Neva perdesinde Rast hissiyatı verilip Gerdaniye perdesine Muhayyerli çarpma kullanılmıştır. Akabinde Gerdaniye ve Evç perdelerinde glissando yapılmıştır. Devamında Hüseyni perdesinde tril yapılıp Hüseyni ile Gerdaniye perdeleri arasında portamento kullanılmıştır.

8. Satır: Evç perdesi kullanılıp Hüseyni perdesinde, Hüseyni perdesi kullanılıp Neva perdesinde çarpma yapılmıştır. Satır sonunda Hüseyni perdesi kullanılıp Neva perdesinde çarpma yapıldıktan sonra Neva perdesinde Buselik dörtlüsü gösterilmiştir.

9. Satır: Hüseyni perdesi kullanılıp Neva perdesi, Segah perdesi kullanılarak Çargah perdesi, Neva perdesi kullanılarak Çargah perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Hüseyni perdesi kullanılıp Neva perdesinde çarpma yapılmıştır.

10. Satır: Dügah perdesinde -tam olmasada- Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir. Devamında Çargah perdesi kullanılarak Segah perdesinde çarpma yapılmış ve Evç perdesinden Çargah perdesine kadar glissando kullanılmıştır. Satır sonunda Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmıştır.

11. Satır: Çargah perdesi kullanılarak Segah perdesinde çarpma yapılmıştır. Ve Dügah perdesinde tril kullanılıp Dügah perdesinde Uşşak dörtlüsü gösterilmiştir. Satır sonunda da Uşşak dörtlüsü ile karar verilmiştir.

Eserin geneline bakıldığı zaman Hüseyni perdesi ve Neva perdesinin güçlendirildiği görülmektedir. Bu da eserin Hüseyni ve Uşşak makamlarına tam olmasa da yatkın olduğunu göstermektedir. Hüseyni Na’t-ı Şerif’te: 19 adet çarpma, 2 adet vibrato, 3 adet glissando, 6 adet tril, 1 adet portamento ve 1 adet mordan süsleme tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. İcracının bu yollarla icraya renk ve çeşitlilik sağladığı söylenebilmektedir. Na’t-ı Şerîf’ten sonra Hüseyni makamında şu salavât getirilmiştir:

Şekil 39: Hüseyni Salavat

1. Satır: 1. satırda güçlü sesi olan Hüseyni perdesi civarlarında karışık gezinilmiş ve Hüseyni perdesinde vibrato yapılmıştır. Devamında Hüseyni perdeleri kullanılarak Neva ve Çargah perdelerinde çarpma kullanılmıştır. Hüseyni perdesinde tril yapılmıştır.

2. Satır: Hisar perdesi kullanılmış ve bir Hicaz hissiyatı verilmiştir. Tekrardan Hüseyni perdesi güçlendirilip Hüseyni perdesi kullanılarak Neva ve Çargah perdelerinde çarpma yapılmıştır. Akabinde de Hüseyni perdesinde tril ve vibrato kullanılmıştır.

3. Satır: Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmış ve Neva perdesinde Hicazlı, Dügah perdesine de Uşşaklı düşülmüştür.

4. Satır: Çargah perdesi kullanılarak Segah perdesinde çarpma yapılmış ve Dügah perdesinde Hüseyni beşlisi gösterilmiştir.

5. Satır: Hüseyni perdesi kullanılarak Neva perdesinde çarpma yapılmıştır. Devamında Dügahta Hüseyni beşlisi gösterilerek karar verilmiştir. Dügah perdesinde vibrato kullanılmıştır.

4.7. Bölüm Mi'râc Bahri

Hz. Muhammed'in Mi'râc hadisesinin aktarıldığı bu bölüm Rast makamındaki şu beyit ile başlamaktadır:

''*Mefhar-il mevcudât seyyidina Hazret-i Fahr-i Âlem*
Muhammed Mustafâ râ Selavât.''

Bu beyitten sonra Mi'râc Bahri serbest formda ve Rast makamında icra edilmeye devam edilmektedir. İcrada yine *''Allahümme salli alâ Muhammed.''* ve *''Şefâat ya Resûlallah.''* gibi ifadeler beyit geçişlerinde sık sık tekrar edilmektedir.

''Söyleşürken Cebrâîl ile kelâm
Geldi Refref önüne verdi selâm

Aldı ol Şâh-i cihânı ol zemân
Sidre'den götürdü ve gitdi hemân

Gördü gök ehli ibâdetde kamû
Her biri bir türlü tâatda kamû

Kimi tesbîh ü kimi tahmîd okur
Kimi tehlîl ü kimi temcîd okur

Kimi kıyâmda kimi kılmış rükû'
Kimi Hakk'a secde kılmış bâ-huşû'

Kimisini aşk-i Hak almışdurur
Vâlih ü hayrân u mest kalmışdurur

Hep gök ehli cümle karşu geldiler

Mutafâ'ya izzet ikrâm kıldılar

Merhabân bik yâ Muhammed dediler
Ey şefâat kânı Ahmed dediler

Her biri kutluladı mi'râcını
Dediler giydin saâdet tâcını

Yürü kim meydân senindir bu gece
Sohbeti Sultan senindir bu gece

Ermedi evvel gelen bu devlete *(11)*
Kimse lâyık olmadı bu rif'ate

Âşikâre gördü Rabbu'l-izzeti
Âhiretde öyle görür ümmeti

Her birisinden geçerken ilerû
Emrolundu ya Muhammed gel berû

Gel habîbim sana âşık olmuşam
Cümle halkı sana bende kılmışam

Ne murâdın var ise kılam revâ
Eyleyem bir derde bin dürlü devâ

Muhammed Mustafâ dedi eyâ Rabb-i Rahîm *(12)*
Ey hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm

Ol zaîf ümmetlerim hâli n'ola
Hazretine nice anlar yol bula

Hak teâlâdan erişdi bir nidâ *(13)*
Yâ Muhammed ben sana kıldım atâ

Ümmetini sana verdim ey Habîb
Cennetimi anlara kıldım nasîb''

Rast makamıyla başlanan bu bahirde *''(11)''* numarayla gösterilen beyitten *''(12)''* numarayla gösterilen beyite kadar Hicaz makamında icra yapılmıştır. *''(13)''* numarayla gösterilen beyitten itibaren Saba makamına geçilmiştir. Mi'râc Bahri'nin tamamı okunmadan Saba makamında ve 4/4 usulle şu ilahi okunmuştur:

''Bu aşk bir bahri ummandır
Buna haddu kenar olmaz
Delilim sirri Kur'ân'dır
Ani bilende ar olmaz
Hû can Allah hû can Allah
Canlar sana kurban Allah
Demi ezel ana ey dost
Ahir nefes iman Allah.''

Saba makamında icra edilen ilahiden sonra Mi'râc Bahri'nin devamı Saba makamında ve serbest formda icra edilmiştir.

''Ümmetini sana verdim ey Habîb
Cennetimi anlara kıldım nasîb

Yâ Habîbim nedir ol kim diledin
Bir avuç toprağa minnet eyledin

Hem dedi kim yâ Muhammed ben seni
Bilirem görmeğe doymazsın beni

Avdet edüp da'vet et kullarımı

Tâ gelüben göreler dîdârımı

Sen ki mi'râc eyleyip etdin niyâz
Ümmetin mi'râcını kıldım namaz

Her kaçan kim bu namâzı kılalar
Cümle gök ehli sevâbın bulalar

Çünki her türlü ibâdet bundadır
Hakk'a kurbiyyetle vuslat bundadır

Sıdk ile beş vakt olundukça edâ
Elli vaktin ecrin eyler Hak atâ

Dediler ey kıble-i İslâm u dîn
Kutlu olsun sana mi'râc-i güzîn ya Resûlallah

Biz Kamûmuz kullarız sen şâhsın
Gönlümüz içinde rûşen mâhsın

Ümmetin olduğumuz devlet yeter
Hizmetin kıldığımız izzet yeter.''

4.8. Bölüm Duâ ve İlticâ Bahri

Mevlidin son bölümü olan Duâ ve İlticâ Bahri Allah'a dua ve yakarışı ele almaktadır. Bu bahir Saba makamıyla başlamaktadır.

''Ya Rab umarız senden inâyetler ola
Rahmet erişe şefâatler ola

Yâ İlâhî ol Muhammed hakkıçün
Ol şefâat kânı Ahmed hakkıçün

Sidre vü Arş-i muallâ hakkıçün
Ol sülûk u seyr-i a'lâ hakkıçün

Ol gece söyleşilen söz hakkıçün
Ol gece Hazreti Allah'ı gören göz hakkıçün

Yâ İlâhî sakla-gıl îmânımız
Verelim îmân ile tâ cânımız

Kabrimiz îmân ile pür-nûr kıl
Mûnisin ğılmân ile hem-hûr kıl

Hem dahi mîzânımız eyle sakîl
Cennete girmeye lutfun kıl delîl

Muhammed Mustafâ'ya hem-civâr et yâ Kerîm *(14)*
Cennetü'l-Firdevs içinde yâ Rahîm

Lutf ile göster bize dîdârını
Ni'metinle toyla-gıl kullarını

Sana lâyık kullar ile hem-dem et
Ehl-i derdin sohbetine mahrem et

Hem Süleymân-i fakîre rahmet et
Yoldaşın îmân makâmın cennet et

Ol Habîb'in hürmetine ya Hüda *(15)*
Eyleme bizi Muhammed'den cüda

Afv edüp isyânımız kıl rahmeti

Ol habîbin yüzü suyu hürmeti

Yâ İlâhî kılma bizi dâllîn
Bu duâya cümleniz diyin âmîn

Ümmetinden râzı olsun ol Muîn
Rahmetu'llâhi aleyhim ecmaîn.''

Saba makamıyla başlayan bu bahirde ‘‘(14)’’ numara ile gösterilen beyitten ‘‘(15)’’ numara ile gösterilen beyite kadar Hüseyni makamında geçki etkileri görülmüştür. ‘‘(15)’’ numara ile gösterilen beyitten bahrin sonuna dek yine Saba makamıyla icra yapılmıştır. Bahrin bitimiyle beraber Kur'ân-ı Kerîm tilavetine geçilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'den Saff Sûresi 5-7. âyetler Hüseyni makamında icra edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm tilavetinden sonra önce Arapça bir dua yapılmıştır. Arapça duanın ardından uzun bir Türkçe dua okunmuş olup sonrasında tekrar Arapça dua edilerek herkesten Fâtiha istenerek icra bitirilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Diyarbakır'da mevlid kültürü: mevlidhanlık geleneği ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin icra analizi kapsamında yapılan çalışmamızda; incelenen mevlidler, dinlenen kayıtlar, mevlidhanlar ve icracılarla yapılan görüşmeler neticesinde aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

- Diyarbakır'da Kur'ân-ı Kerîm'i güzel okumaya yönelik tavrın hâfızların mûsikî kabiliyeti ve duyumlarıyla yetişmesini sağladığı görülmüştür. Mevlidhanların bir kısmının hâfız (Tarık Çıkıntaş – Celal Sevimli) olması bu durumun açık bir göstergesidir. Diyarbakır'da Kur'ân-ı Kerîm'i öğreten hocaların hem mûsikîşinas olmaları hem de yörenin makam bilgilerini iyi derecede bilmeleri ve duyumlarının sağlam olması Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtan mevlidhanların yetişmesini sağlayan en önemli etken olduğu tespit edilmiştir.
- Diyarbakır geleneğinde Kur'ân-ı Kerîm öğrenildikten sonra mutlaka mevlid öğrenimine geçildiğini ve hâfız olsun veya olmasın mevlid öğrenme ve okumanın Diyarbakır'da gelenekselleşmiş bir olgu olduğu tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'daki mevlidhanlığın geleneksel yapıdaki icrasının Diyarbakır Ulu Camii etrafında geliştiği görülmüştür. Zira Ulu Camii ser müezzinleri, müezzin ve imamlarının mûsikî kabiliyetlerinin olup aynı zamanda tekke mûsikîsinde de yer almaları, yetişen mevlidhanların Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak mevlid icralarında bulunmalarını sağladığı tespit edilmiştir.
- Diyarbakırdaki mevlidhanların yetişmesinde; Berber Mustafa, Hâfız Şükrü Efendi, Hâfız Akkuş ve Hâfız Melek Efendi gibi isimlerin gösterildiği ortaya çıkmıştır.
- Diyarbakır'da geleneksel zeminde yetişip Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak mevlid icrasını yapan mevlidhanların: Mevlidhan Mustafa Beydür, Aziz Kubat, Şaban Peker, Recep Peker, Tarık Çıkıntaş, Celal Sevimli ve Celal Güzelses'in olduğu tespit edilmiştir. Bu isimler yörede icra edilen Süleyman Çelebi mevlidini tavır, üslûp, makam ve yapı olarak günümüze taşıyan isimler olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle Mevlidhan Mustafa Beydür'ün bu geleneksel okuyuş ve tavrın son temsilcisi olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

- Diyarbakır geleneksel mevlidhanlığı takip ederek bu mevlidhanların yanında yetişmiş olup, icrada gösterdikleri tavırları taklit ederek yetişen bazı icracılarında bulunduğu tespit edilmiştir. Bu icracılar: Bayram Doğan, Abdurrahman Birbir, Hâfız İsa Deniz, Hâfız Fahri Ziyahan ve Süleyman Recep Mergen gibi isimlerdir.
- Şaban Kamî Efendi'nin Mevlid-i Şerif'i İrfaniyye, İbrahim Re'fet Efendi'nin Tarz-ı Cedîd, Molla Hüseyin Bateyî'nin Mewlûda Nebi, Şeyh Muhammed Emin Haydarî'nin Mevlîd-i Nebî, Ahmed Hasi'nin Mewlidu'n-Nebîyyî'l-Qureyşîyyî ve Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-Necât isimli mevlidleri yörede icra edilen/edilmiş mevlid metinleri olduğu tespit edilmiştir. Bu mevlidlerden Kamî Efendî'nin mevlidi ve İbrahim Re'fet Efendi'nin mevlidleri icra özellikleri kayıt cihazlarının yetersizliği sebebiyle tespit edilememiştir.
- İbrahim Re'fet Efendi'nin Tarz-ı Cedîd isimli mevlid metninin yörede en çok okunan mevlid metinlerinden biri olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun ise 1960'lı yıllara dek sürdüğü ortaya çıkmıştır.

Diyarbakır'da icra edilen Süleyman Çelebi mevlidine (Vesîletü'n-necât) dair sonuçlar;

- Süleyman Çelebi mevlidinin 1960'lı yıllardan sonra radyolarda okunması ve Diyarbakır'da zengin kesimin dışardan çağırdığı mevlidhanların Süleyman Çelebi mevlidini okuması gibi sebeplerle Diyarbakır'da okunmaya başlandığı tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da ''Kesikbaş Mevlidi'' diye bilinen mevlid metninin Süleyman Çelebi'nin Vesîletü'n-necât isimli mevlid metni olduğu tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da Türk mûsikîsinin özelliklerinin ustaca yansıtılarak icrası yapılan mevlidin Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı Vesîletü'n-Necât (yörede Kesikbaş Mevlidi diye bilinen) isimli mevlidi olduğu tespit edilmiştir.
- Süleyman Çelebi'nin mevlidindeki her bir bahir farklı geçkiler olmakla beraber şu makamlarda icra edildiği tespit edilmiştir:
  1. Davet Bahri: Hüzzam makamında icra edilmektedir.
  2. Tevhid Bahri: Hüzzam makamında icra edilmektedir.
  3. Nur Bahri: Hicaz makamında icra edilmektedir.

4. Velâdet Bahri: Çeşitli makamlarla icrası yapılan bahirdir. Rast, Uşşak, Nevruz, Hicaz makamlarında okunabilmektedir. (Geleneksel bir makamı olmayan tek bahirdir.)
5. Merhaba Bahri: Sünbüle, Hicaz, Nevruz gibi makamlar tercih edilmektedir.
6. Mi'râc Bahri: Hüzzam ve Rast makamında okunmaktadır.
7. Dua ve İlticâ Bahri: Saba makamında okunmaktadır.

- Diyarbakır'daki mevlid icralarında hem Türk sanat mûsikîsi etkileri hem de halk mûsikîsi etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.
- Mevlidhanlardan Hâfız Tarık Çıkıntaş - Hâfız Celal Sevimli' nin icra ettiği mevlid kaydında yörenin coğrafi konumu sebebiyle çeşitli ağız ve üslûp farklarının olduğu görülmüştür. Bununla beraber bu icrada Diyarbakır geleneksel mevlid icrasının Türk sanat mûsikîsi ve halk mûsikîsi makamlarının ustaca kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidinin icrasında; Davet Bahri, Tevhid Bahri, Nur Bahri, Velâdet Bahri ve Merhaba Bahri'nin okunduğu tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da okunan Çelebi mevlidinde özel gün ve geceler haricinde Mi'râc Bahri, Dua ve İlticâ Bahri ile –mevlidi yapan kişi talep etmedikçe- Vefat Bahri'nin okunmadığı tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da okunan Süleyman Çelebi mevlidine başlamadan önce ''Davet Bahri'' olarak okunan ve *''Ey Habîbin âşıkî divânesi Mevlidi pâki Resûlillahe gel''* diye başlayan Hüzzam Tevşih'in okunduğu tespit edilmiştir.
- Süleyman Çelebi mevlidinde bahir aralarında; *''Âlemleri nur eyledi didârı Muhammed''* diye başlayan Hüseyni Tevşih, *''Sezâdır zâtına ancak Risâlet ya Resûlallah''* diye başlayan Hüseyni Na't-ı Şerif, *''İki cihân sultanının doğduğu ay geldi yine''* diye başlayan Hicaz Na't, *''Bu aşk bir bahri ummandır''* diye başlayan ilahinin okunduğu tespit edilmiştir.
- Süleyman Çelebi mevlidinde bahir arasında okunan ve ilk kez tarafımızca tespiti yapılan *''Sezâdır zâtına ancak Risâlet ya Resûlallah''* diye başlayan Hüseyni Na't-ı Şerif'in Diyarbakır cami mûsikîsinde de her Cuma gecesi –iki binli yıllara dek- minarelerden okunan bir na't olduğu da tespit edilmiştir.

- İncelediğimiz Süleyman Çelebi mevlidinin kaydında; çarpma, tril, glissando, vibrato, grupetto, mordan, portamento gibi süsleme teknikleri ile puandorg, hızlıca, ağırlaşarak gibi ifade unsurlarının kullanıldığı tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da Merhaba Bahri'ni yüksek perdeler isteyen bir makam olan Sünbüle makamında okuyanların sadece Celal Güzelses ve Mevlidhan Mustafa'nın olduğu tespit edilmiştir.

Diyarbakır'da icra edilen Kürtçe ve Zazaca mevlidlerine dair sonuçlar;

- Yörede icra edilen Kürtçe ve Zazaca mevlidlerin Dengbej kültürü etkisinde kalındığı ve temel makamlarda (Uşşak, Hüseyni, Hicaz) okunduğu tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da Kürtçe ve Zazaca mevlid icralarının meşk sistemi neticesinde makamsal bilgiden uzak bir şekilde icra edildiği tespit edilmiştir.
- Çalışmamız içerisindeki Bateyî mevlidinin matbu olan Dersaadet nüshalarından biri daha İSAM Kütüphanesinde tarafımızca bulunarak tespit edilmiştir.
- Yöredeki icralarda Kesikbaş Mevlidi'nin (Vesîletü'n-necât) -geleneksel okuyuşta- ve Kürtçe yazılmış olan Haydarî mevlidinin tamamının okunduğu tespit edilmiştir.
- Kürtçe yazılmış olan Bateyî mevlidi ve Zazaca yazılmış olan Ahmed Hasi'nin mevlidinin sadece Merhaba Bahri'ne kadar okunduğu tespit edilmiştir.
- Hangi mevlid metni okunursa okunsun Diyarbakır'da Merhaba Bahri'nin tamamının ayakta okunduğu tespit edilmiştir.
- Kürtçe Bateyî mevlidi icra edilirken bahir aralarında *''Kanê Muhammed Mustafa''* diye başlayan ve ''*Muhammed şahide âlem''* diye başlayan kasidelerin okunabildiği tespit edilmiştir.
- Zazaca Hasi mevlidi icra edilirken bahir aralarında *''Ya Muhammed tû Habîbe Zülcelâli''* diye başlayan ilahinin okunabildiği tespit edilmiştir.
- Diyarbakır'da icrası yapılan Kürtçe mevlidlerin bahir aralarında kültürel olarak kaside veya ilahi okuma geleneğinin olmadığı bu durumun 2000'li yıllardan sonra başladığı tespit edilmiştir.

Zengin bir mevlid kültürüne sahip olan Diyarbakır'da incelenen mevlid metinlerinin karşılaştırılması, icra yapılarının birbirine benzerlikleri ve farklılıklarının incelenmesi ve tespit ettiğimiz Kürtçe mevlid olan Bateyî mevlid kaydının yöredeki Kürtçe ifadeleriyle okunurluğunun incelenmesi önerilmektedir. Ayrıca Diyarbakır'da icra edilen mevlid metinlerinin icra tarzlarının bölgedeki diğer mevlid metinleriyle benzerlikleri ve ayırıcı özelliklerin incelenmesi, Diyarbakır mevlidlerinde bölgedeki ses ve melodik yapı olarak etkilendiği yöre ve şehirlerin araştırılması da önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Abakay, Mehmet Ali. *Diyarbakır Folklorundan Kesitler Celâl Güzelses Diyarbakır Halk Musikisi Üzerine İnceleme*. Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, 1995.

Ak, Ahmet Şahin. *Türk Din Mûsikîsi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 4. Basım, 2016.

Akarpınar, R. Bahar. *Türk Kültüründe Dinî Törenler ve Mevlid Kutlamaları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1999.

Aksoy, Hasan. ‘‘Mevlid, Türk Edebiyatı’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/482-484. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Aslan, Mustafa Uğurlu. *Diyârbekirli Kâmî ve Dîvânı*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2018.

Ateş, Ahmet. *Süleyman Çelebi Vesiletü'n-necat – Mevlid*. Ankara: TDK Yayınları, 1954.

Aymutlu, Ahmed. *Süleyman Çelebi ve Mevlid-i Şerif*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1995.

Bakırcı, Selami. Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi. Akademik Araştırmalar Yayınları, 2002.

Bektaş, Ekrem. ‘‘Diyarbakırlı Kâmî ve Mevlid'i’’. *Journal of Turkish Studies* 6/1 (2011), 779-856.

Beysanoğlu, Şevket. *Anıtları ve Kitâbeleri İle Diyarbakır Tarihi*. 1 Cilt. Ankara: Neyir Matbaası Yayınları, 1987.

Beysanoğlu, Şevket. *Anıtları ve Kitâbeleri İle Diyarbakır Tarihi*. 2 Cilt. Ankara: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, 1996.

Beysanoğlu, Şevket. *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*. 1 Cilt. Ankara: San Matbaası, 2. Basım, 1996.

Beysanoğlu, Şevket. *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*. 2 Cilt. Ankara: San Matbaası, 2. Basım, 1997.

Beysanoğlu, Şevket. *Diyarbakırda Gömülü Meşhur Adamlar*. Ankara: Neyir Matbaası, 1985.

Beysanoğlu, Şevket. *Diyarbakırım*. 1 Cilt. Ankara: D.M.S. Doruk Matbaası, 1982.

Beysanoğlu, Şevket. vd. *Diyarbakır Musikî Folkloru*. Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, 1996.

Bozyiğit, Hacer. *Mevlid Geleneği Zemininde Diyarbakırlı Tayyar-Zâde İbrahim Re'fet Mevlid'i İle Süleyman Çelebi Mevlid'inin Şekil ve Muhteva Mukayesesi*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Bülbül, Mehmet. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Tekke ve Zaviyeler: Diyarbakır Hasan Padişah (Balıklı) Tekkesi Örneği*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Çakır, Ahmet. ''Tekke Mûsikîsi''. *Türk Din Mûsikîsi*. ed. Ahmet Hakkı Turabi 106-126. Ankara: Grafiker Yayınları, 3. Basım, 2018.

Çetin, Abdurrahman. ''Ezan''. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/36-38. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Çetinkaya, Nuran. *Tarihî Süreçte Mevlid*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Çiçek, Zeynel Abidin. *Diyarbakır'ın Fethi, Tarihi ve Kültürü*. Diyarbakır: Diyarbakır Sur, 2007.

Çuhadaroğlu, Osman. *Urfa'da Mevlid Geleneği ve Mevlidhânlar*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.

Dağılma, İbrahim. *Mewlidê Xasî û Hetê Me'na ra Wekenitişê Mewlidî*. Bîngol, Universîteya Bingolî, Enstîtuya Ziwananê Gonîyan, Yüksek Lisan Tezi, 2017.

Dağılma, İbrahim. ''Ahmedê Xasî'nin Hayatı ve Mewlid Adlı Eserinde Tema''. *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi* 1/1 (2015), 124-146.

Demirayak, Kenan. ''Kasîdetü'l-Bürde''. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/566-568. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca – Türkçe Asiklopedik Lûgat.* Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 26. Basım, 2010.

Diken, Şehmus. *Şehr Amed*. İstanbul: Ege Basım, 2014.

Durmuş, İsmail. ''Arap Edebiyatı''. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/480-482. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Ekinci, Ramazan. ''Diyarbakırlı İbrahim Re'fet ve Mevlidi''. *Mevlid Külliyâtı*. ed. Bilal Kemikli. 3/159-180. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 2016.

Emîrî, Ali. *Tezkire-i Şuara-yı Âmid*. Dersaadet, Matba-yı Âmidi, 1328.

Ergun, Sadeddin Nüzhet. *Türk Musikisi Antolojisi*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2.Basım, 2017.

Eroğlu, Süleyman. ''Edebi Bir Tür Olarak Mevlidler: Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler''. *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid* Sempozyumu. ed. Bilal Kemikli vd. 109-125. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Eroğlu, Süleyman. '' Vesîletü'n-Necât'ta Ahenk Unsurları''. *Süleyman Çelebi ve Mevlid Yazılışı, Yayılışı Ve Etkileri*, ed. Mustafa Kara – Bilal Kemikli. 219-234. Bursa: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2007.

Ertuşi, Hasan. *Mevlid-i Nebî*. haz. Feyzullah Aydın. İstanbul: Aydın Basım Yayın Dağıtım.

Evirgen, İbrahim. *Diyarbekir'de İz Bırakanlar*. Ankara: Yeni Yurt Matbaası, 2. Basım, 2018.

Giray, Mehmet Zeki. *Diyarbakır Musiki Folkloru*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Gunca, Ayhan. *Kemençe, Ney ve Tanbur İçin Orkestral Yazım Tekniği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi 2007.

Güldüğan, Vedat. *Diyarbakır Tarihi*. Ankara: Kripto Kitalar, 2011.

Güldüğan, Vedat. *Diyarbakır Kültürü*. Ankara: Kripto Kitaplar, 2011.

Güldüğan, Vedat. *Diyarbakır Müziği ve Folkloru*. Ankara: Kripto Kitalar, 2011.

Güldoğan, Vedat. ''Dünden Bugüne Diyarbakır Musiki Folkloru''. *1.Bütün Yönleriyle Diyarbakır Sempozyumu*. 372-395. Ankara: Neyir Matbaa, 2001.

Güldoğan, Vedat. ''Çıkıntaş, Tarık''. *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar.* Ed. İhsan Işık. 128-129. Ankara: Elvan Yayınları, 2014.

Güldoğan, Vedat. ''Sevimli, Celal''. *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar.* Ed. İhsan Işık. 416-417. Ankara: Elvan Yayınları, 2014.

İlhan, Ziver. *Mewlûda Mele Huseynê Bateyî (Metn û Lêkolîn)*. Mêrdîn: Zanîngeha Mardîn Artuklûyê, Estîtuya Zimanên Zındî yên li Tirkiyeyê, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Işık, İhsan. ''Güzelses, Celal''. *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve* Sanatçılar. Ed. İhsan Işık. 222-225. Ankara: Elvan Yayınları, 2014.

Kadıoğlu, İdris. *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık, 2014.

Kanık, M. Zinnur. ''Mevlid-i Nebî ve Mûsikîsi''. *Karabatak* 60 (2022), 134-137.

Karaca, Hasan. vd. ''Mele Hüseynê Bateyî'nin Mewlid-i Nebî Adlı Eseri İle Mele Süleyman Kurşun'un Mewlida Pêxember Adlı Eserinin Karşılaştırılması''. *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi* 1/2 (2015),123-141.

Kızıl, Hayreddin. ''Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevlitlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi''. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 7 (2012), 116-150.

Kızıl, Hayreddin. vd. ''Ceribandınek Lı Ser Senıfandına Mewlûdên Kurdıya Kurmancî Lı Gorî Mıjarên Wan''. *International Journal of Kurdish Studies* 1/1 (2015), 53-97.

Koca, Fatih. ''Dinî Mûsikî Formu Olarak Mevlîd ve Dobruca Besteli Mevlîdi''. *Diyanet İlmî Dergi* 55 (2019), 155-182.

Koca, Fatih. vd. ‘‘Türk Din Mûsikîsi Formları’’. *Türk Din Mûsikîsi*. ed. Ahmet Hakkı Turabi. 71-105. Ankara: Grafiker Yayınları, 3. Basım, 2018.

Korkusuz, M. Şefik. *Tezkire-i Meşayih-i Amid*. 1/2 Cilt. İstanbul: Kent Yayınları, 2004.

Köksal, Fatih. *Mevlid-nâme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.

Kur’an-ı Kerim Meâli. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Basım, 2010.

Lezgîn, Roşan. *Mewlidê Kirdî*. İstanbul: Nûbihar, 2013.

Martağan, Suphi. *Diyarbakır Türküleri Şevket Beysanoğluna 70. Yaş Armağanı*. Ankara: San Matbaa, 1991.

Mergen, Mevlüt. *Bibi’nin Diyarbekir Feryadı*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi, 2011.

Mergen, Mevlüt. ‘‘23 Yıl ve Celal Sevimli’’. *Yeni Yurt* (5 Ekim 2011).

Mermutlu, Bedri. ‘‘Besteli Mevlid Meselesi’’. *Uluslararası Süleyman Çelebi ve Mevlid – Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri – Sempozyumu*. ed. Mustafa Kara vd. 414-436. Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları, 2007.

Mermutlu, Bedri. ‘‘Mevlid Musikisinde Makam Seyri Üzerine Nadir Nüshalara Dayalı Karşılaştırmalı Bir Çalışma’’. *Journal of Türkish Studies JTS* 42 (2014), 165-193.

Mermutlu, Mehmet Sait. *Diyarbekirli Muhammed Şaban Kâmî Hayatı, Eserleri ve Divânı’nın Tahlili*. Ankara: Gece Akademi Yayınları, 2018.

Mermutlu, Mehmet Sait. ‘‘Diyarbakır’da Hoş Bir Sadâ Tasavvuf Mûsikîsi’’. *Diyarbakır Kültür ve Medeniyet Dergisi* 2 (2021), 39-41.

Mermutlu, Sait. ‘‘Kubat, Aziz’’. *Diyarbakır Ansiklopedisi*. Ed. İhsan Işık. 4/228-229. Ankara: Elvan Yayınları, 2013.

Mermutlu, M. Sait. ‘‘Muhammed Şaban Kâmî-i Âmidî’nin Eserleri’’. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 6 (2011), 75-89.

Mihanî. *Mewlûdê Nebî Mela Ehmedê Xasî*. İstanbul: Fırat Yayınları, 1994.

Okiç, M. Tayyib. ‘‘Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri’’. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1975), 17-78.

Özcan, Nuri. ‘‘Mevlid’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/484-485. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Özcan, Nuri. ‘‘Cami Mûsikisi’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/102. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Özcan, Nuri. ‘‘Tekke Mûsikisi’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/384-385. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.

Özcan, Nuri. ‘‘Salâ’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/15-16. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Özel, Ahmet. ‘‘Mevlid’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/475-479. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Özel, Ahmet. ‘‘Mevlid: Tarihi ve Dini Hükmü’’. *Dîvân* 1 (2002), 235-246.

Öztoprak, Nihat. ‘‘Türk Edebiyatında Manzum Siyerler’’. *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*. ed. Bilal Kemikli vd. 51-70. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Öztürk, Mustafa. ‘‘Süleyman Çelebi ve Mela Huseynê Bateyî’nin Mevlidlerine Karşılaştırmalı Bir Bakış’’. *Turkish Studies* 13/5 (2018), 389-418.

Pekolcay, Necla. *Mevlid (Vesîletü’n-Necât) Süleyman Çelebi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997.

Pekolcay, Necla. ‘‘Süleyman Çelebî Mevlidi Metni Ve Menşei Meselesi’’. *Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi* 6/6 (1954), 39-64.

Pekolcay, Necla. ‘‘Mevlid’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/485-486. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Sadini, M. Xalid. *Molla Hüseyin-i Bateyî Mevlid-i Şerif/Mewlûda Nebi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2015.

Sadini, M. Xalid. *Mela Huseynê Bateyî Jiyan Berhem û Helbestên Wî*. İstanbul: Nûbihar Yayınları, 2010.

Sami, Şemseddin. *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 6. Basım, 2018.

Sezikli, Ubeydullah. ‘‘Besteli Mevlid Üzerine İki Yazma Eser’’. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/1 (2008), 179-204.

Şeker, Mehmet. ‘‘Osmanlılar’da Mevlid Törenleri’’. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29/479-480. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Tanyıldız, Ahmet. ‘‘Akrabalık Yönüyle Diyarbakırlı Dîvân Şairleri’’. *VIII. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu Ali emiri Hatırasına*. Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği Kültür Sanat Yayınları, 2014.

Temel Ağçoban, Fatma Gül. *Osmanlıda Mevlid Kültürü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Tıraşçı, Mehmet. ‘‘Güneydoğu ve Doğu Anadolu Çevresinde Arapça, Kürtçe, Zazaca Mevlidler ve Müzikal Olarak İcra Ediliş Tarzları’’. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/2 (2013), 209-236.

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.

Yahya Kaçar, Gülçin. *Türk Mûsikîsi Üzerine Görüşler*. Maya Akademi Yayınları, 2012.

Yanmış, Mehmet. ‘‘ Diyarbakır’da Mevlid Geleneği ve Bazı İller ile Karşılaştırmalı Bir Analiz’’. *T.C. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2012), 115-133.

Yavuzoğlu, Nail. *Uygulamalı Müzik Teorisi 1*. İstanbul: İnkılâb Kitabevi, 2010.

Yeniterzi, Emine. ‘‘Bir Edebî Tür Olarak Na’tlar’’. *Yazılışının 600. Yılında Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu*. ed. Bilal Kemikli vd. 89-108. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.

Yergin, Mehmet. *Mewlidê Mela Ehmedê Xasî: ‘‘ Mewlidu’n-Nebiyyi’L-Qureyşiyyi’’ (Metn-Wekenitiş)*. Mardîn: Unîversîteyê Artuklû yê, Enstîtuyê Ziwananê Ganîyan yê ke Tirkiya da Ciwiyenê, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Yergin, Mehmet. ‘‘Mewlidê Mela Ehmedê Xasî de Tesîrê Mewlidê Mela Huseynê Bateyî’’. *International Journal of Kurdish Studies* 1/1 (2015), 98-109.

Yıldırım, Mustafa. *Türk Mûsikîsi’nde Mevlid Geleneği ve Kani Karaca’nın Mevlid İcralarının Tahlîli*. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.

Yılmazçelik, İbrahim. *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1995.

Yoldaş, Hayri. *Taşplaklarda ‘‘Şark Bülbülü’’ Celâl Güzelses*. Diyarbakır: Form Matbaacılık, 2. Basım, 2008.

EKLER

EK-1: Diyarbakır'da Dinî Mûsikî, Mevlid Kültürü, Mevlidlerin İcra Özellikleri ve Mevlidhanlık Geleneğine Dair Yapılan Görüşmeler

1.Mevlidhan Mustafa Beydür

Kısaca hayatınızdan bahsedebilir misiniz?

1946 yılında Diyarbakır Palo Camii Mahallesi, Azizoğlu Sokağında dünyaya gelmişim. İlkokulu orada bitirdim. Ortaokul ise İmam Hatip ile Ali Emiri arasında geçti. Sonradan İmam Hatip'i bitirdim. 52 yaşında iki yıllık ev ekonomisi diye bir bölüm bitirdim. Maaşım artsın diye. Memuriyet yaptım 35 sene kadar. Mevlidhanlığın dışında. PTT Başmüdürlüğünde 23 sene kadar şube müdürlüğü yaptım. Ondan sonra 35 sene orada memuriyet yaptıktan sonra iki buçuk yıl Konya'da sürgünde geçirdim. 1982'de. İki buçuk yıl sonra danıştaya dava açtım kazandım geri geldim. En son 14 yıl savunma müdürlüğünden emekli oldum. 60 sene Diyarbakır'da 1959'dan 2010-2012'lere kadar mevlidhanlık yaptım.

Diyarbakır'da Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak icra ettiğiniz mevlidlerin icra etme sürecini aktarabilir misiniz?

Mevlid okumaya 14-15 yaşlarında başladım. Diyarbakır Palo Camii minaresinin içinde beyaz taşa çivi ile başladığım tarihi kazımışım. 1959. Makamla okuyordum. Minarede 5 yıl eğitim aldım. Palo Camii müezzini Berber Mustafa'dan makam bilgisi öğrendim. Makam hocam odur. Mevlid okumayı, makamları, Diyarbakır'a özgü makamları ve tasavvuf mûsikîsine dair bilgilerinin eğitimini ondan aldım. 1960'da gruplarla profesyonel olarak mevlid okumaya gidiyordum. Çok gençtim 15 yaşındaydım. Fakat sesim çok müsait olduğu için beraber gidiyorduk. Bir de usul, makam, Diyarbakır ile ilgili, Diyarbakır'ın mûsikî makamlarını bildiğim için. Bir müddet Celal Bey'in Diyarbakır'da kurduğu Musiki Cemiyetine ben de gittim. Rahmetli Hüsnü İpekçi ile beraber. Musiki Cemiyetine devam ettik. İşte şimdiki sanatçılardan Recep Kaymak geliyordu, Tayyir Mucide geliyordu. Onlarla beraber Musiki Cemiyetine devam ettik. Esas müziği tasavvuf müziğinde öğrendim. Zikir meclislerinde. Diyarbakır'da biz üç kişi tasavvuf müziğinde bulunurduk. Necati Yandı, Şaban Peker ve ben.

TRT 1'de mevlid okudum. Bir zamanlar GAP TV'de sürekli program yapılıyordu haftada bir gün. Ulusal TV'de en son 2007'de Gemi adlı programda okudum mevlidi. Ben profesyonel olarak okuyordum. Diyarbakır, Mardin, Urfa ve İstanbul gibi şehirlerin hepsine gidip okudum. Kaç sene evveldi Özgür Varuşçu vefat etmişti. Vasiyet etmişti mevlidini okumam için. İstanbul Göztepe Camii'nde mevlidini okudum. Artık yapamıyorum.

Diyarbakır'da okuduğunuz mevlidleri ve icra özellikleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Biz ilk başladığımız zaman 1954-1955 yıllarında -o zaman çocuktuk- Diyarbakır'da okunan mevlid, Re'fet Efendi mevlidiydi. Bütün Diyarbakır Re'fet Efendi mevlidini okurdu. Kimse Süleyman Çelebi mevlidini okumazdı. Ta 1960'lı yıllara kadar. 1961-1962'den sonra biz Süleyman Çelebi mevlidini okumaya başladık. Ankara ve İstanbul'dan buraya mevlidhanlar bir iki zenginin mevlidine geldi. Süleyman Çelebi mevlidini okudular. Ve Süleyman Çelebi mevlidi baktık ki hoşumuza gidiyor, daha kısa Süleyman Çelebi'yle devam ettik. Re'fet Efendi ve diğer mevlidleri irticalen okuyorduk. Osmanlıca olduğu için eski adamlar olmadan kimse pek anlamıyordu. Süleyman Çelebi'nin mevlidi gibi serih bir Türkçe ile yazılmamıştı. Kamî mevlidi gibi. Onu da kimse anlamazdı.

Mevlidlerin kenarında Arapça kasideler yazılıyordu eskiden. Mesela Kesikbaş Mevlidin'de vardı. Kesikbaş Mevlidi de Süleyman Çelebi'ye yakın bir mevliddir. Süleyman Çelebi mevlidi diye Diyarbakır'da Kesikbaş Mevlidi okunurdu. Kısa idi. Süleyman Çelebi mevlidinin bire bir benzeri idi. Ben de okuyordum. Enternasyonal kasideler vardı. Mesela İbrahim Hakkı hazretlerinin mevlidin arasında ''Âlemleri Nur Eyledi Didarı Muhammed'' diye bir kasidesi var çok güzeldir. Bu kasideyi başka yerde kimse mevlid arasında okumaz. Sadece Diyarbakır şehrine aittir. Beş yüz senedir okunurdu bu kaside mevlidde. Şimdilerde okunmuyor. Şimdilerde Türkçe mevlidden ziyade Kürtçe mevlidler okunuyor. Ben de okudum Kürtçe mevlidleri. Mesela ''Merhaba Bahri'ni'' Haydarî, Bateyî ve Ahmed Hasi'nin bazı beyitlerini ekleyerek kendim oluşturdum. Ve öyle okuyorum. 60 sene mevlidhanlık yaptım Diyarbakır'da. Günde beş-altı tane mevlid okuyordum. Allah şahidimdir bir gün yedi tane mevlid okudum. Her hafta 15-20 mevlid okuyordum.

Diyarbakır'da Türk mûsikîsinin özelliklerini ustaca yansıtarak icra ettiğiniz Süleyman Çelebi (Kesikbaş Mevlidi) mevlidinin icrası ve icrada kullanılan makamlar hakkında bilgi verebilir misiniz?

Kesikbaş Mevlidi, Süleyman Çelebi mevlidini takliden yazılmış bir mevliddir. Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidi denilince herkes Kesikbaş Mevlidi olarak bilir ve bu okunur. Çünkü Süleyman Çelebi mevlidinin kısaltılmış şeklidir. Süleyman Çelebi ile aynı mevliddir. Fakat kısa ve özet hali gibidir. Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidinden kasıt Kesikbaş Mevlidi'dir. Kesikbaş Mevlidi denilmesinin sebebi ise mevlidinin en sonunda Kesikbaş Hikâyesi denilen bir hikâyenin yazılmasıdır. O hikâyeden dolayı Kesikbaş Mevlidi denilmektedir.

Mevlid icrası en başta aşr-ı şerifle başlar. İstenilen kısa bir aşr-ı şerif okunur. Diyarbakır'da mevlid, Hüzzam makamında başlar. *''Ey habibin âşıkî divânesi / Mevlidi paki Resûlullaha gel''* beyiti ile başlayan Davet Bahri okunur. Toplu okunur. (Diyarbakır'da genelde mevlidler tek mevlidhan tarafından okutulmaktadır. Sadece büyük mevlidlerde veya zenginlerin mevlidinde beş altı mevlidhan çağırılıp okunurdu.) Bu Hüzzam başlar biter sonra Tevhid Bahri'ne geçilir. Hüzzam okunurdu. Saba geçkiler de yapılırdı.

''Âlemleri nur eyledi didârı Muhammed'' (Diyarbakır'da Uşşak başka yerlerde Hüseyni okunur. Mutlaka okunurdu.) ve *''İlham ile dün gece seyrettim Muhammed'i''* (Hicaz makamında arada Celal Sevimli - Tarık Çıkıntaş okurduk. Ekstra okunurdu.) ilahileri okunurdu.

Velâdet Bahrine Rast başlıyoruz. Uşşak, Karcığar, Nevruz gibi makamlarda da okunurdu. Ben ekseriyetle Nevruz okurdum. Son beyitine üç beş kala Rast makamından Nevruza dönerdim. Daha sonra salavât getirilir ve Merhaba Bahri'ne girilir. Merhaba Bahri ayakta okunur. Hangi mevlid okunursa okunsun Merhaba Bahri Diyarbakır'da ayakta okunur.

Merhaba Bahrini Sünbüle -Sultani Nevruz veya Iraki makamı da denilir- okurdum. Sadece ben ve Celal Güzelses bu bahri Sünbüle okurduk. Çünkü Sünbüle yüksek perdeler isteyen bir makamdır. Diyarbakır'da Ali Pınarlı bu makamı bulmuş ve ismini koymuştur. Nevanın üzerindedir. Ben Merhabaları hep Sünbüle okurdum. Benim hocam Berber Mustafa Nevruz makamında okurdu.

Mi'râc Bahri Hüzzam okunurdu. Mi'râc bölümü pek okunmazdı. Münâcât Bahri, Saba makamında okunurdu. Sonra yine bir aşr-ı şerif ve dua ile mevlid biterdi.

Diyarbakır cami mûsikîsi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Eskiden Ulu Camii'nde ''Enderun Tesbihatı'' yapılırdı. Bin seneye yakındır Ulu Camii'nde tatbik ediliyordu. 639 yılında fethedilen Diyarbakır şehrinde Ulu Camii mescit yapılıyor ve orada namaz kılınıyor.

Burada Teravih namazının ilk 15 rekâtı Acem-Aşiran makamında tesbihat yapılır. Son 15 rekâtında Beyati makamında tesbihat yapılırdı. Tesbihat dediğim: *''Sübhanallahi velhamdülillahi ve la ilahe illallahu vellahu ekber. Vela havle ve la kuvvete illa billahil aliyyîl azîm. Allahümme salli alâ Muhammed.''* zikridir. Her iki rekâtte bir imam selam verir ve bu tesbihat üç defa yapılır. Diyarbakır'da yüzyıllarca yapılan bu tesbihat günümüzde artık yapılmamaktadır.

Ezan, beş vakit beş farklı makamda okunurdu. Sabah ezanı, Saba okunur ve tesbihat da Saba olarak yapılırdı. Öğle ezanı Hüseyni makamında okunur, tesbihat Hüseyni makamında yapılırdı. İkindi ezanı Acem-Aşiran okunur tesbihat, Rast makamında yapılırdı. Akşam ezanı Segah makamında okunur, tesbihat camide Segah makamında yapılırdı. Cuma geceleri bütün minareler yatsı ezanını Hicaz okur, yatsı namazının tesbihatını Hicaz yapar bitirirdi. Haftanın diğer gecelerinde yatsı ezanı Beyati makamında okunurdu.

Her cuma gecesi ''selatu selam'' okunurdu. Yatsı namazından evvel. Hz. Peygamber'e *''Esselatü ve sellam aleyke ya Resûllallah. Esellatü ve sellam aleyke ya Habîballah. Esellatü vesselam aleyke ya hayre halkillah.''* şeklinde salavât getirilirdi. Arada *''Sezadır zatına ancak şefâat ya Resûllallah / Beşirsin şanına layık bişaret ya Resûllalllah.''* beyiti ile başlayan bir Na't-ı Şerîf okunurdu. Hüseyni makamında okunurdu. (Kesikbaş Mevlidinin kenarında var bu beyit.) Bu Na't-ı Şerîf on dakika kadar okunurdu. Ondan sonra cuma yatsı ezanı Hicaz makamında okunurdu.

Cenaze salâsı: Cenaze salâsında ölen kadınsa, selânın sonunda ''Ya amina vahyillah.'' Denilir. Ölen erkek ise ''Ya hatemel enbiya.'' denilir. Bu uygulamanın yapılmasındaki maksat, ölen kişinin kadın mı erkek mi olduğunun anlaşılması içindir. Diyarbakır salâlarının çoğu Hüseyni makamında okunur.

2.Aziz Kubat

Kısaca hayatınızdan bahsedebilir misiniz?

1941 Diyarbakır doğumluyum. Diyarbakır'da yaşadım. Süleyman Nazif İlkkolunda okudum. Ortaokulu Erkek Sanat Enstitüsünde okudum. Bizim zamanımızda liseyi Sanat Okulunda bitirenler yedek subay öğretmen oluyordu. Bir süre subaylık yaptım iki sene de öğretmenlikle bitirdim. İstersem öğretmenlikte kalabileceğim söylendiği için ve öğretmenliği sevdiğim için öğretmenlikle devam ettim. İlkokulda sınıf öğretmeniydim. Diyarbakır İmam Hatip Ortaokulunda din derslerine giriyordum hariçten. En son olarak da Din Kültürü öğretmeni olarak İnönü'de emekli oldum. 2000 yılında.

Diyarbakır'da mevlid icra etme sürecinizi ve okuduğunuz mevlidler ile ilgili bilgi verebilir misiniz?

Mevlid okumaya 20 yaşında başladım. 60 yıl boyunca mevlid okudum. Süleyman Çelebi mevlidini ezberleyip irticalen okumaya başladım. Bununla beraber Ulu Camii'nde ekseriyetle mübârek gecelerde birkaç mevlidhan arkadaşlarla mevlid okurduk. Mevlidhan Mustafa ve Şaban Peker ile beraber icralarda bulunurduk. Eskiden evlerde de haftada en az iki veya üç mevlid okurdum. Berber Mustafa'dan istifade ettim. Diyarbakır'ın öz makamlarını Ulu Camii'deki müezzinlerden öğrendim. Beş vakit namazın ezanlarını dahi makamlarla öğrendik. Böylece bütün makamları öğrendim. İstanbul ve Ankara gibi şehirlerin mevlid okuyuşlarındaki makamları öğrendim. İstanbul'da kaldığım zamanlar onlarla görüştüm. 30-40 sene öncesinde Diyarbakır Ulu Camii'nin eski müezzinlerinin hepsi aynı zamanda birer mevlidhandılar. Makamşinas oldukları için bizleri de eğittiler. Zikir meclislerinde de tasavvuf mûsikîsine dair bilgilerimi geliştirdim. İlahiler, kasideler icra ettik. Şaban Peker, Mevlidhan Mustafa ile yan yana meclislerde oturduk. Ulu Camii'ye gittiğim zaman müezzinler bana ''Sen müezzinlik yap.'' derlerdi. Dolayısıyla Diyarbakır'ın bütün camilerin hemen hemen hepsinde müezzinlik yaptım. Namaz kılmak için gittiğim camilerde bazen müezzinlik yapıyorum bazen de imamlık.

Ulu Camii'de mübârek gecelerde beş veya altı kişi mevlid okurduk. Evlerdeki mevlidlerde genelde tek okurdum bazen iki kişi okurduk. Sadece Süleyman Çelebi mevlidi okuyorum. Dört-beş senedir okuyamıyorum. Acem-Aşiran, Saba ve Nihavend gibi makamlarla okuduğumu hatırlıyorum. Mevlid aralarında kasideler, Hz. Peygamber'e methiyeler de okurduk.

Özel olarak mevlid öğretmedim ama Kur'ân-ı Kerîm öğrettiğim öğrencilerim çok. Tecvitli Kur'ân öğretmeniyim.

3.Mevlüt Mergen

Diyarbakır'da mevlid kültürü hakkında bilgi verebilir misiniz?

Diyarbakırlılar Rebîülevvel ayı geldiğinde ''mevlid ayı geldi'' derler. Her evde mevlid okunur. Mahalle hocaları vardır. Mahalle hocasına giden çocuk Kur'ân-ı Kerîm'i yüzünden okumayı öğrendiği gibi hemen mevlide geçer. Mevlidi okuturlar ve mevlidden sonra ilmihale geçer. Mevlid, Diyarbakır'da çok sevilir ve okunur. Diyarbakırlı bir âlim olan Re'fet Bey'in yazmış olduğu mevlid, Diyarbakır'da son zamanlara kadar okunurdu. Süleyman Çelebi mevlidi radyolarda okunmaya başlandıktan sonra -yani 50 yıldan fazla

bir zamanda- Diyarbakır'da da yayıldı. Diyarbakır'da Süleyman Çelebi mevlidine Kesikbaş Mevlidi denir. Hatta Kesikbaş Hikâyesi de vardır içerisinde.

Diyarbakır'da bizler Müslim, Gayri-Müslim beraber yaşardık. Gayri-Müslim olan bir komşumuz vardı. Mevlid ayı geldiği zaman Bayzar Hanım, evinde mevlid okuturdu. Rahmetli annem Müslüman olmadığı hâlde kendisine, neden mevlid okutturduğunu sorduğunda komşularından ayrı düşmek istemediği için okuttuğunu söylemişti. Her evde mevlid okunurdu. Mevlid okunmayan ev de yoktur. Mesela adam ev alır mevlid okutur, hacca gider gelir mevlid okutur, düğünlerde illa mevlid okunur. Diyarbakır'da cuma akşamları düğün akşamlarıdır. Cuma öğleden sonra düğünlerde mevlid okunur. Böyle bir kültürü vardır.

Mevlide başlamadan bir tabağın içerisine yapılacak yemekten pirinç veya bulgur, çörek otu, tuz bırakılır sonra yemeğe katılır. Buhur yakılır.

Diyarbakır'ın dinî mûsikîsine dair bilgi verebilir misiniz?

Diyarbakır din mûsikîsinde en çok kullanılan estrüman arabanadır. Diyarbakır'da Rıfai ve Kadiri meclislerinde çalınır. İlahilerin beraberinde okunurdu. Eskisi gibi olmasa da hâlen okunur ve çalınır. Çünkü Diyarbakır tasavvuf mûsikîsini seven ve yaşatanların çoğu vefat etti. Hayatta kalan sadece Mustafa Beydür'dür.

4.Halil İbrahim Peker

Babanız Mevlidhan Şaban Peker'in hayatına ve mûsikî kabiliyetine dair bilgi verebilir misiniz?

Babam, 1947 Diyarbakır Sur doğumlu kütük Süleyman Nazif'tir. Hem anne hem de baba tarafından Diyarbakır'ın yerlisidir. Yaklaşık iki yüz yıla yakın Diyarbakır'da yaşıyoruz. İlkokulu İsmet Paşa İlkokulunda okuyor. Sanat Enstitüsünde (Meslek Lisesi) okuyor. Elazığ'da mühendislik akademisini kazanıyor. İnşaat mühendisliği bölümünden 1977 yılında mezun oluyor. Diyarbakır'da inşaat işiyle uğraştı. Akabinde inşaat malzemesi ofisi kurdu. 1989'da kuyumculuğa başladı. Sur olayları ile beraber kuyumculuğu da bıraktı. Emekli olarak devem etti. 2020'de vefat etti.

Babam gençlik yıllarında Rıfai tarikatındayken sonradan Kadiri tarikatına geçiyor. Şeyh Zeynel Abidin'e bağlı idi. 22-23 yaşlarında Şeyh Efendi kendisine halifelik vereceğini söyledi. Babam utandı. Bir müddet şeyhin huzuruna çıkamadı. Dedemle beraber Kadiri tarikatına gidip gelirken hem orada hem burada ne yapacağını düşünürken bir gün hatmeden çıkıyor. Hatmeyi yapan Halit Efendi, paltosunu çıkışta tutan babama ‘‘Sen buranın evladısın.’’ diyor. Ve Rıfai tarikatından Kadiri tarikatına intisap ediyor babam. İntisap ettikten sonra Münir Baba vefat ediyor. Yerine Halit Efendi bakıyor. Halit Efendi'den sonra Hacı Ahmet Geray çavuşluğu alıyor. Ondan sonra da Hacı babam devralıyor ve yaklaşık 25-30 senedir bizim cemaatin ser zakirbaşı idi. Arabanede çok iyiydi, sesi davudî idi. Tok ve yüksek perdeden okuyordu. Makamları bilirdi. Diyarbakır'da Eşref Atay dönemlerinde sadece bir yıl konservatuvara gitmişti. Babamın mûsikîye ilgisi dedemden geliyor. Daha 12 -13 yaşlarındayken dedemle beraber Ulu

Camii'nde eğitildi. Diyarbakır'ın tüm mahalli makamlarını, ses terbiyesi ve mûsikîye dair tüm bilgisini dedem Recep Peker'den öğrendi. Babam tüm Ramazan aylarında fahri müezzindi. Babamın gırtlağı daha dikti. Diyarbakır'da sabah namazlarında kaside okurdu. Çıplak sesle.

Dedeniz Mevlidhan Recep Peker'in hayatına ve mûsikî kabiliyetine dair bilgi verebilir misiniz?

Dedem ilk müezzinliğini İskenderpaşa Camii'nde yapıyor. Sonrada Ulu Camii'nin baş müezzini oluyor. Celal Güzelses'ten sonra. Dedem 1903 doğumludur. Çocuk yaşta Diyarbakır'ın mahalli müziğiyle ilgili. Ulu Camii'nin müezzinleri sesinin güzel oluşundan dolayı dedeme gelip onu müezzinlik kadrosuna almak istediklerini söylediler. Dedem ''Sizin gibi üstadların yanında nasıl okurum?'' diye tereddüt etse de altı yedi ay hevsel bahçelerinde açık alanda çıplak sesle dedeme ses terbiyesi veriyorlar. Bir tanesi -kubbe patlatan lakaplı- Hâfız Şükrü Efendi. Onlar dedeye bir süre talim yaptırıyorlar. Ondan sonra müezzinliğe başlıyor. Dedemle Celal Güzelses birlikte çok mevlid okuyorlar. 1985'te vefat etti dedem. Gırtlağı yumuşak olduğu için daha pest vurgular yapabiliyordu. Dedem gençlik yıllarında Rıfai tarikatına mensup iken sonradan Kadiri tarikatına geçiyor. Şeyh Zeki Efendi. Celal Güzelses'in de şeyhi. Rüyası sonucu tarikat değiştiriyor.

Kadiri tarikatında zikir nasıl yapılmaktadır?

Her hafta perşembe günleri toplanırız. Yatsı namazından sonra en başta bir sohbet yapılır. Sohbetin ardından ışıklar kapanır ve *teffekkür-i mevt* yapılır. Ölüm düşünülür. Hacı Baba'nın komutuyla ''*Ya vahidu hayyul kadîm esağfirûllah el azîm*'' esması çekilmeye başlanır. Bu esma belli bir sayıda çekilir. Sonrasında bir Fâtiha-i Şerîf, üç İhlâs ve bir İnşirâh Sûresi okunur. Ardından salavât-ı şerife okunur. Sonrasında ''*La ilahe illallahul ganiyül hamîd, la ilahe illallahul rabbul arşül mecîd, la ilahe illallahül vitürül ehad, la ilahe illallahül aliyyül azîm, la ilahe illallahül halimül kerîm, la ilahe illallah rabbü samavati ve'l ard, la ilahe illallah rabbu külli şeyyin ve haliku hu*'' zikri okunur. Sekiz defa tekrarlanır. Her tekrardan sonra dua edilir. Bu zikir bittikten sonra yine salavât-ı şerîf –salavâtı okuması için hatmeden evvel iki kişi belirlenir. İlk salavâtı biri, ikinci salavâtı diğeri okur- okunur. Ondan sonra kelime-i tevhid olan ''*La ilahe illallah*'' zikri çekilir. İlki yüksek perdeden söylenir. Sesli olarak başlanan bu zikir Hacı Baba'nın komutuyla seri bir şekilde yapıldıktan sonra hafiye (gizliye) döner.

Sonra rabıta-i şerîf yapılır. Burada kişi mürşidini düşünür. Bu esnada Hacı Baba veya başka biri kaside okur. Genellikle Fuzuli'nin ''*Beni candan usandırdın cefadan yar usanmaz mı / Felekler yandı ahımdan muradım şem'i yanmaz mı*'' ve Kuddusi Baba'nın ''*Ey rahmeti bol padişah cürmüm ile geldim sana*'' ilahileri okunur. Bunun akabinde ikinci kelime-i tevhid başlar. Bunun bitmesi ile hatme de biter. Işıklar açılır ve meşk başlar. Arbaneler çıkarılarak ilahiler okunur.

5.Azyeddin Aslan

Diyarbakır'da icra ettiğiniz mevlidleri ve icra özellikleri hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ben hiç Türkçe mevlid okumuyorum. Kürtçe olarak Mela Hüseyni Bateyî -Hasani Ertuşi dediğimiz- mevlidi okuyoruz. Eskiden beri toplumun buna rağbeti daha fazladır. Bu Kürtçe mevlidi okumamı istiyorlar. Ama başka bir tane daha var. Haydarî mevlidi. Her ne kadar Bateyî mevlidi baz alarak yazmışsa da Haydarî mevlidinin Kürtçesi daha rahat anlaşılıyor. Bazen onu da okuyoruz. Fakat Mela Bateyi'nin mevlidi daha ağır bir dildedir. Kur'ân-ı Kerîm'i normal okuyan bir kişiye Kur'ân'ın yanında mevlid dersi de veriliyor. Medreselerde öğretilen mevlid Bateyî mevlididir. Zaten Haydarî mevlidi daha sonra yazılmıştır.

İsteğe bağlı olarak Haydarî mevlidini de okuyorum. Daha anlaşılır olsun diye. Yoksa genelde Bateyî okuyoruz. TRT Kürdi'ye çıkıyoruz. Genelde kandillerde televizyonda okuyoruz.

Mevlid okumayı Kur'ân-ı Kerîm'i öğrendiğim köy imamının yanında başladım. Mevlidi orada tam öğrenmedim. 13-14 yaşlarındayken medreseye gittim. Medresede öğrendim. Medresede Bateyî mevlidi öğrendik. Daha önce örf ve âdetimizde var olan bir şeydi mevlid okumak. Klasik olarak herkesin bir okuyuş tarzı vardı yani herkes mevlidin normal okuyuş tarzını kendine has makamlarla okurdu. Hep öyle okunurdu. Daha sonra daha âhenkli ve hoş olsun diye bazı kişileri dinleyerek ya da kendim de bazı şeyleri geliştirerek değişik makamlarda okudum. Özel olarak makam dersi almadım. Tamamen kulaktan duyuma dayalı irticalen okuyorum. Kürtçe mevlidde öyle profesyonel makamlarla okunmuyor. Diyarbakır yöresini duyuran makamlar hissediliyor. Mevlidi arabanayla da okuyan olur fakat bu sonradan meydana çıkan bir uygulamadır. Eski gelenekte mevlidle beraber arabana çalma denen bir olay yoktur. Sonradan gelişmiştir.

Bateyî'nin mevlidini Merhaba Bahri'ne kadar hepsini okuyorum. Merhaba Bahri'nden sonra son bölümde ''Ahmeda'' bölümü var. Onu okuyoruz genelde. Sonra duayla bitiriyoruz. Bazen mevlidin normal duasını okuyoruz bazen de Ahmeda bölümünü dua gibi okuyoruz ve bu şekilde bitiriyoruz.

İcra ettiğiniz mevlid töreni hakkında bilgi verebilir misiniz?

Mevlid töreni öncelikle mevlid okutmak isteyen ailenin veya kişinin beni aramasıyla başlar. Mevlidi hangi sebeple okutmak istediklerini belirttikten sonra müsait olduğum gün için gün talep ederler ve anlaşırız. Törene ayarlanan saatte gidiyoruz. İnsanlar toplanmış bir hâlde beklerken oturuyoruz. Başlıyoruz.

Genelde bazen özel bir aşr-ı şerîf okuyoruz. Ahzâp Sûresi 56. âyet okunur. Bazen değişik sûrelerden de okuyabiliyoruz ama genelde Ahzâp 56. âyet okunur. Çünkü mevlid Peygamber Efendimize atfen yapılmıştır. Bu âyette de Peygamberimize salavatı söyler.

Son zamanlarda basılmış mevlidler de bu âyetle başlamaktadır. Ondan sonra besmele çekip birinci bahirle başlıyoruz. Genelde hepsini okuyoruz. Az vakit kalırsa sadece belirli bahirleri okuyoruz. Merhaba'ya kadar tüm bahirleri okuyoruz. Sonra Ahmeda'ya geçiyoruz. Çok uzun olduğu için normal mevlid törenlerinde okunmaz.

Haydarî mevlidinde zaten fazla bölüm yok o yüzden genelde hepsini okuyoruz. Çok uzun olmasını istemezse tören sahibi, ona göre bazı bahirleri atlıyoruz.

Klasik ve eski âdetlerimizde mevlidde bahirler arasında kaside okuma geleneği yoktu. Çok eskide yok. Yani 2000'li senelerden sonraya kadar. Özel cemaatteki mevlid törenlerinde genelde okunmaz ama bazen istenirse okunur. Ama belediyenin düzenlediklerinde kaside okuruz. Peygamberimizi medheden kasideler okunur. Düğünlerde mevlid okunursa bir ilahi bir kaside okuruz. Belirli bir bahirden sonra okunmaz. Sıkıcı olmasın diye ihtiyaç duyduğumuz bahir aralarında okuruz. Okurken karar veririz.

Sadece Merhaba Bahri ayakta okunur. Efendimizin dünyaya gelişinden bahsettiği için bu bahir o esnada sanki Peygamber Efendimiz yeni dünyaya geldi, bizde ona hürmeten saygı olarak ayakta onu karşılıyoruz gibi ellerimizi bağlayarak Merhaba'yı okuyoruz. Dinleyen de aynı şekilde dinliyor.

Onun dışında yapılan uygulama, mevlidin yanına getirdiğimiz şeyler mübârek olsun diye genelde erzak olsun evin içinde olan şeyler, bazen de dışardan lokum ve bisküvi getiriyorlar önüne bırakıyorlar. Ve özellikle mevlidin içinde de geçtiği için şerbetle buhur dediğimiz buhur kokulu bir çubuk yakıyorlar. Etrafa güzel bir koku veriyor. Bu da işte âdettir. Şerbet, mevlid bitiminden sonra dağıtılır. Erzaktan da şerbetten de teberrük olsun diye birer tane tadıyorlar. Şerbetten içiyorlar. Varsa sonra yemek geliyor. Düğünlerde yemek olduğu için şerbet gibi şeyler olmaz. Genelde evlerde yapılan törenlerde yapılır. Camide okutulunca mevlid şekeri, Diyarbakır çöreği dağıtılıyor. Ramazan ayında mükâfatı daha fazla olduğu için genelde iftar öncesi mevlid töreni çok yapılır.

6.İbrahim Halil Sever

Diyarbakır'da okuduğunuz mevlidleri ve icra tarzları hakkında bilgi verebilir misiniz?

Diyarbakır'da mevlid okuyuşum emekli olduktan sonra oldu. Diyarbakır'da en fazla okuduğum mevlid, Haydarî mevlididir. Bununla beraber Bateyî ve Ahmed Hasi'nin Zazaca mevlidini de okudum.

Mevlid için ilk bizi davet ediyorlar. Belirlenen tarihte gidiyorum. Yas evlerinde genellikle okunuyor. Evlerde aile olarak okunuyor. Camilerde de okunuyor. Camilerde genellikle kandilerde okuyoruz. Rahmetli Hâfız Menduh'dan Kürtçe kasidelerini öğrendim. Mevlidi normal olarak ben okudum, Hâfız Menduh'u dinledim, Şeyh Sirac'ı dinledim. Yani birçok âlimleri ben dinledikten sonra kendim yeni bir tarzda okumaya çalıştım. Onların icra tarzını beğenmedim ve böylece kendi icra tarzımı oluşturdum. Hâlen okuyorum. Genelde taziye ve hayırlı, mübârek geceler için beni çağırıyorlar. Kandillerde. Her

çağırdıklarında gidemiyorum artık yaşımdan dolayı. Haydarî'yi okurken bana has makamda okuyorum. Şu ana kadar da benim tarzımda okuyanı görmedim. Yöresel okunan makamlardır. Makam bilgim yok.

Önce Kur'ân-ı Kerîm'le başlıyoruz. Belli bir âyet okuma zorunluluğu olmasa da mevlide başlamadan önce mutlaka Ahzâb Sûresi 56. âyet okunur sonra mevlide giriş yapılıyor. Ben Haydarî mevlidinin tamamını okuyorum. Ve benden başka tek hoca olarak kimse okuyamıyor. Ama ben hepsini baştan sona kadar okuyorum. Bateyî'nin mevlidi daha uzundur. Genelde tek okurum. Bazen benden büyük seydâlar varsa teberrük amaçlı onlar da başı okuyor. Sonra ben okuyorum. Birinci bahiri seydâlar varsa onlara okutuyorum. Yoksa ben hepsini okuyorum. Ya da genellikle mevlidin sonundaki dua kısmını seydâlarıma okutmaya çalışıyorum. Arapça duasını. Merhaba'dan sonraki duayı da ben okuyorum. Sadece en sondaki duayı onlara okutuyorum.

Bölgesel olarak mevlid okumadan önce mevlidin içinde de geçtiği için şerbet, tuz, ekmek bırakılıyor. Bunun da müstehâb olduğunu söyleyen âlimler vardır. Onları da teberrük amacıyla mevlid bittikten sonra millete dağıtıyorlar. Lokum olsun bisküvi ve şerbetler ikram ediliyor. İlk olarak onun tadına baktırıyorlar.

Bateyî mevlidinde Merhaba Bahri'nden sonrasını okumuyoruz. Sadece son iki sahifesi olan ''Ahmeda'' bölümünü okuyup duasını da okuduktan sonra bitiriyoruz. Onun hemen bitişiğinde bir tane duası var. Ondan sonra seydâlar varsa Arapça dua okuyoruz ama seydâlar yoksa normal olarak Fâtihamızı okuyup mevlidi o şekilde bitiriyoruz.

Haydarî mevlidinin Kürtçesi Diyarbakır şivesine tam uygun olduğu için ve millet onu daha güzel bir şekilde anladığı için onu okumayı tercih ediyorum. Yoksa imamlar arasında fazla tercih edilen bir mevlid değildir. İmamlar, âlimler genelde Bateyî mevlidini tercih ediyorlar. Yani buradaki medreseler de şimdiye kadar hep Bateyî okutuluyordu. Başkaca mevlidler de var ama çok fazla okunmuyor.

İlk olarak benim okuduğum mevlid, hocam Hayri Nazlı'dan aldığım bir mevlid vardı. Re'fet Mevlidi. O zaman Hani ve köylerinde en fazla okunan bir mevlid türüydü (1970'lerde hâlâ Re'fet mevlidi okunmaktadır).

Mevlid aralarında kaside okumayı eğer yanımda başka hocalar var ise bir fasıl mutlaka bir şeyler onlara okutuyorum. Ya Kur'ân-ı Kerîm okutuyorum ya kaside. Genelde Hz. Peygamber'i medheden kasideleri okuruz. ''Kani Muhammed Mustafa'', ''Muhammed Seyyide Âlem'' okunur. Genelde yorulduktan sonra okunur. Yanımda bir hoca yoksa ya bir ya iki tane okuyorum. Fazla okuyamıyorum. Çünkü mevlidin tamamını okuyorsam kaside okumak zor. Çalgılar da olmadığı için. Bir ya da iki kaside okusam iyi olur. Arada Kur'ân okunmaz sadece başında okunur. Hocalar olursa okuttuğumda oluyor Kur'ân-ı Kerîm'i.

Mevlidin Merhaba Bahri ayakta okunur. Bütün mevlidlerde Merhaba kısmı ayakta okunur.

Zazalar arasında da Kürtçe mevlid okunur mutlaka. Bateyî mevlidi. Sadece Zazaca olursa Ahmed Hasi'nin mevlidi okutuluyor. Oda çok uzun bir mevliddir. Merhaba'ya kadar

okunur. Ondan sonra bir hoca okuyorsa eğer mevlidi, genelde Merhaba'ya kadar okunuluyor. Yoksa çok zor oluyor. Merhaba okunduktan sonra dua bölümüne geçilir ve mevlid bitirilir.

Kürtçe mevlidde Süleyman Çelebi gibi profesyonel anlamda makamsal icrası yok. Her imam kendi icrasına göre okuyor. Medrese âlimleri ise düz okumayı tercih etmişlerdir.

7. Abdülmenaf Döner

Diyarbakır'da icra ettiğiniz mevlid hakkında bilgi verebilir misiniz?

Diyarbakır'da sadece Zazaların olduğu halk içinde Ahmed Hasi'nin Zazaca mevlidini okuyorum. Mevlidin tamamı okunmuyor. Bazı bahirleri atlayarak okuyoruz. Merhaba Bahri'ne kadar okunur. Sonrasında da mevlidin sonunda Zazaca dua okunarak bitirilir. Mevlide Kur'ân-ı Kerîm okuyarak başlıyorum. Kur'an-ı Kerîm'den her hangi bir âyet okuyabilirim. Ben genelde Duha Sûresi ile başlıyorum. Her bahirden sonra ayrı makamlarda ayrı salavatlar okumaya çalışıyorum. Okuduğumuz salavatlar şunlardır:

1.''Selatullah selamullah aleyke ya Resûllallah / Selatullah selamullah aleyke ya Habîballah / Selatullah selamullah aleyke ya Nebîallah.''

2. *''Esselatu vesselamu aleyke ya Resûllallah / Esselatu vesselamu aleyke ya Habîballah / Esselatu vesselamu aleyke ya Nebîallah.''*

3. *''Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedini'n-nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim.''* (Salât-ı ümmiyye üç defa tekrar edilir.)

Merhaba Bahri ayakta okunur. Hz. Peygamber'e hürmeten. Arada okunan kasideler vardır. Mesela ''Conêma Cigerêma'' okunur genellikle.

GÖRÜŞME YAPILAN KİŞİLER

Mevlidhan Mustafa Beydür (Mevlidhan), Kişisel Görüşme, 15 Eylül-28 Kasım 2021.

Aziz Kubat (Mevlidhan, Emekli Din Dersi Öğretmeni), Kişisel Görüşme, 19 Aralık 2021.

Mevlüt Mergen (Diyarbakırlı Şair ve Yazar.), Kişisel Görüşme, 19 Kasım 2021.

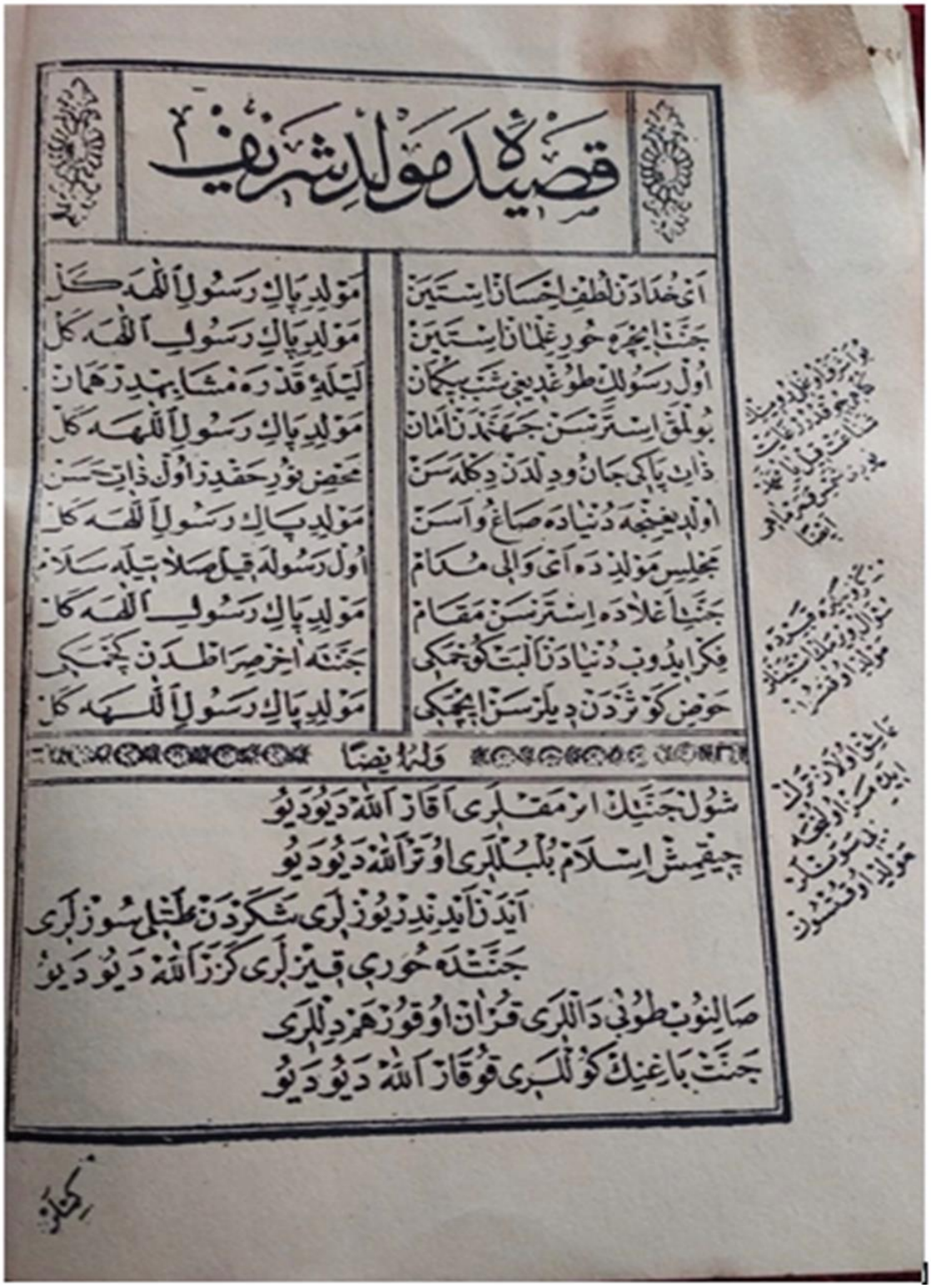
Halil İbrahim Peker (Mevlidhan ve Ulu Camii ser müezzini Rece Peker'in torunu, mevlidhan ve Kadiri tarikatının ser zakirbaşı Şaban Peker'in oğlu.), Kişisel Görüşme, 16 Kasım 2021.

Azyeddin Aslan (Diyarbakır Merkez Mehdi Camii Müezzini.), Kişisel Görüşme, 12 Şubat 2022.

İbrahim Halil Sever (Emekli İmam.), Kişisel Görüşme, 11 Şubat 2022.

Abdülmenaf Döner (Diyarbakır Merkez Behrampaşa Camii İmam-Hatip.), Kişisel Görüşme, 29 Nisan 2022.

EK-2: Diyarbakır'da Okunan Kesikbaş Mevlidinin Matbu Nüshası

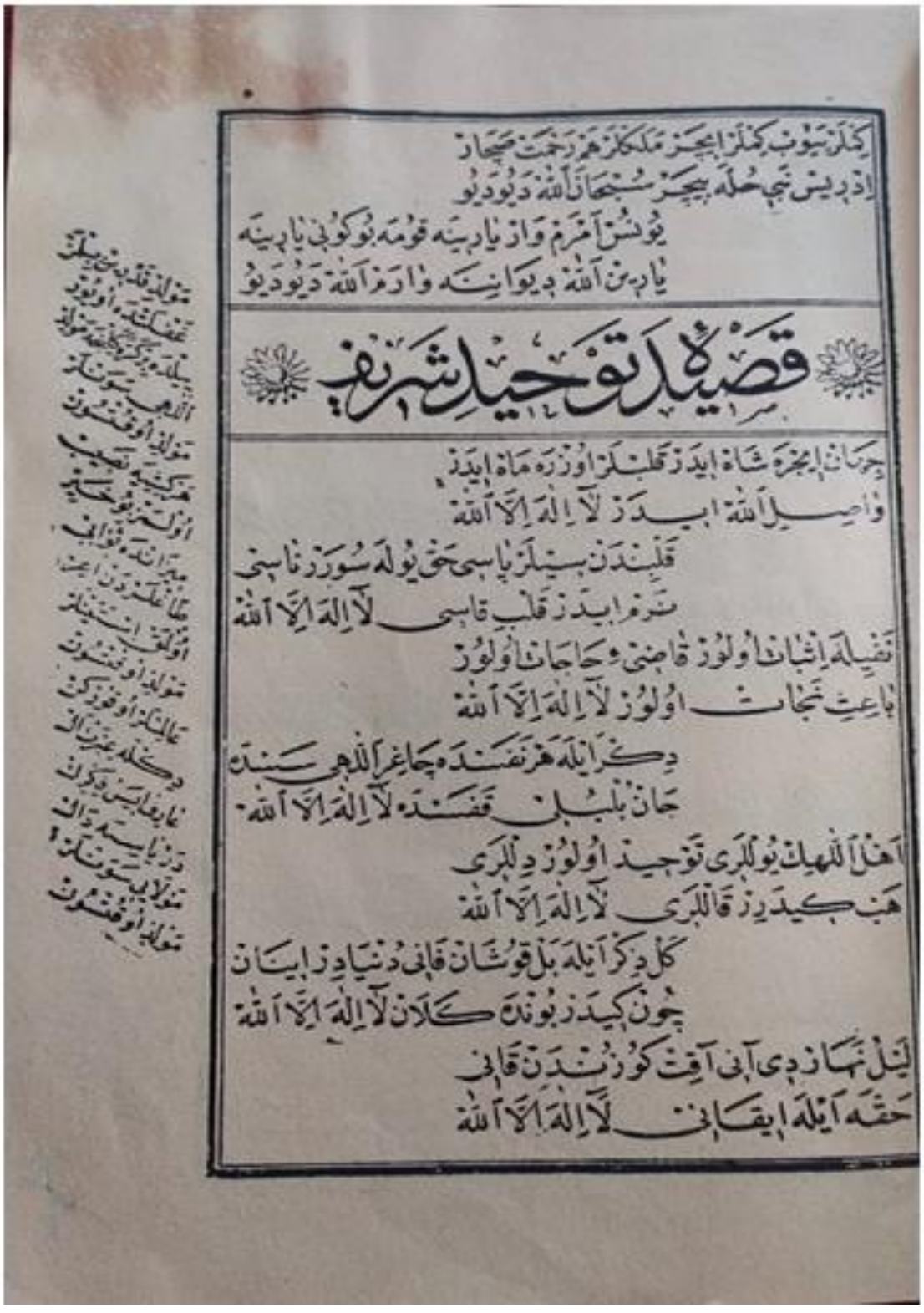

قصیدهٔ مولد شریف

ای خدادن لطف احسان ایستین — مولدِ پاکِ رسولِ الله کل
جنّتا بچره حورِ غلمان ایستین — مولدِ پاکِ رسولِ الله کل
اول رسولك طوغدیغی شب بیکمان — لیلهٔ قدره مشابهدر همان
بولمق ایسترسن جهنّمدن امان — مولدِ پاکِ رسولِ الله کل
ذاتِ پاکی جانِ ودلدن دکلمسن — محضِ نورِ حضدر اول ذاتِ حسن
اولدیغنجه دنیاده صاغ و اسن — مولدِ پاکِ رسولِ الله کل
مجلسِ مولدِ ده ای والی مدام — اول رسوله قیل صلاة یله سلام
جنّتا غلاده ایسترسن مقام — مولدِ پاکِ رسولِ الله کل
فکر ایدوب دنیادن ایلتکو خمکی — جنّته اخرصراط دن یکمکی
حوضِ کوثردن دیلرسن ایچمکی — مولدِ پاکِ رسولِ الله کل

ولهٔ ایضاً

شول جنّتك ارمقلری آقار الله دیو دیو
چیقمش اسلام بلبللری اوتر الله دیو دیو
آیدن آیدنلر دیو زلری شکردن عطللی سوزلری
جنّته حورلی قیزلری گزر الله دیو دیو
صالنوب طوبی دالری قرآن اوقورلر دالری
جنّت باغنك کولللری قوقار الله دیو دیو

إكلز نيوب كملز ابجز ملكلز هز دخت صحاز
إذ دين نبي حله بجز سبحان الله ديودبو
يونس آمنز م واز يادينه قومه بوكوبي يادينه
يادمن الله ديوانه وارمز الله ديوديو

قصيدهٔ توحيد شريف

جان ابجره شاه ابيدز قلبلز اوزره ماه ابيدز
واصل الله ابيدز لا اله الا الله

قلبندن بيلز ياسي حق يوله سورز ناسي
سرمز ابيدز قلب قاسي لا اله الا الله

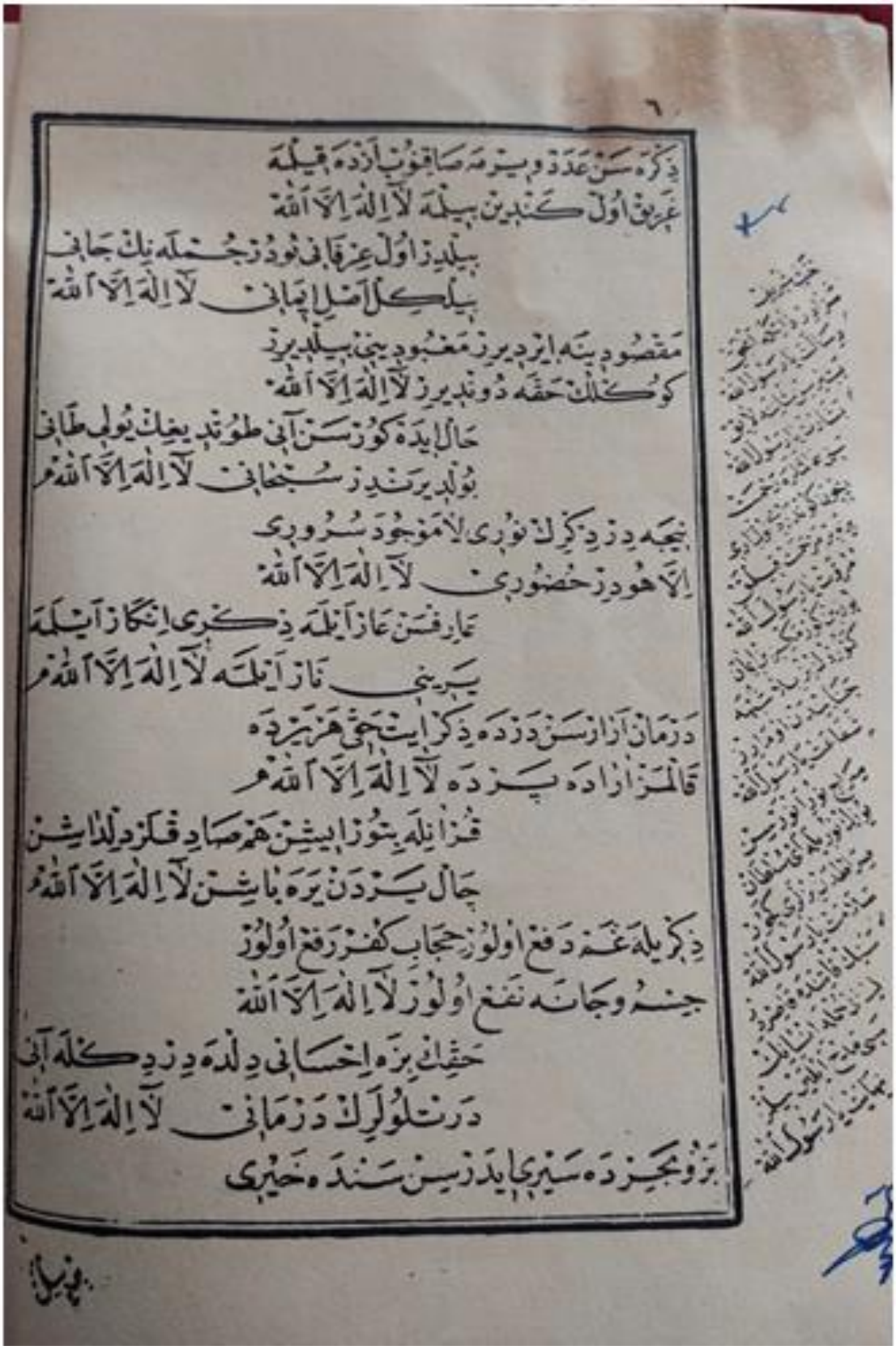
فضيلة اثبات اولوز قاضي حاجات اولوز
باعث نجات اولوز لا اله الا الله

ذكر ايله هر نفسده جان غير الله سي سنده
جان بلبلي قفسده لا اله الا الله

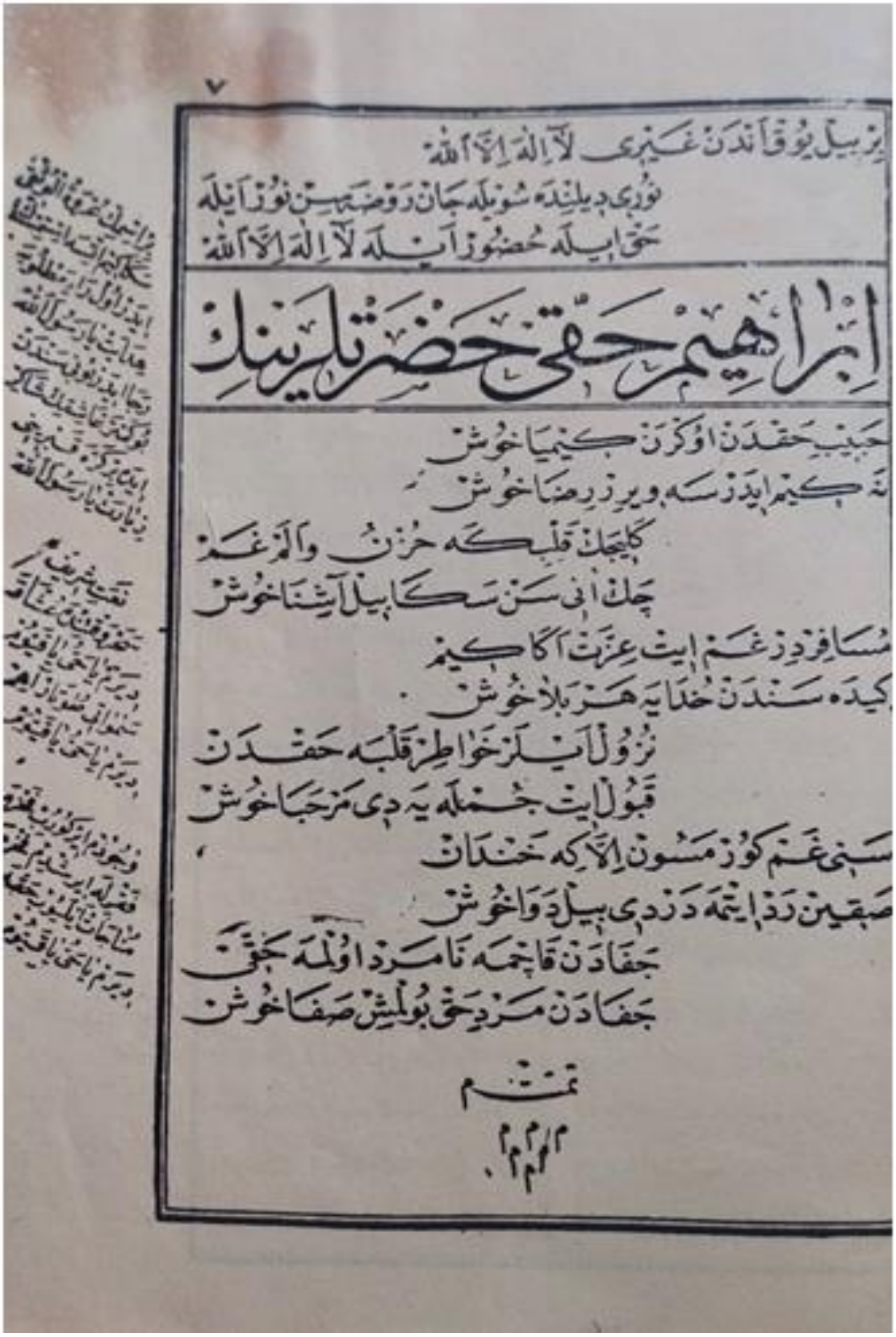
اهل الله يولنري توحيد اولوز دلنري
هب كيدرز قالنري لا اله الا الله

كل ذكر ايله بل قوشان فاني دنيادر ايمان
چون كيدرز بوندن كلان لا اله الا الله

ليل نهاردي آني آفت كوزندن قاني
حقه ايله ايقاني لا اله الا الله

ذکره سن عدد و بیرمه صاقوب آزده قیلمه
غریق اولمکدین بیلمه لآ اله الا الله
بیلدزاول عرفانی نوددز جمله نیک جانی
بیلکل اصل ایمانی لآ اله الا الله
مقصود بنه ایزدیرز معبود بنی بیلدیرز
کوکلن حقه دوندیرز لآ اله الا الله
حال ایده کوزسن آنی طوندیرغیل یولی طانی
بولدیرتدیرز سبحانی لآ اله الا الله م
بنجه دیرذکرلک نوری لامعوجود سروری
الا هودرز حضوری لآ اله الا الله
عارفسن عازآیلمه ذکری انکازآیلمه
بیرینی نازآیلمه لآ اله الا الله م
درزمان آزازسن دزده ذکرایت حقی هرزیده
قالمزازاده یزده لآ اله الا الله م
قزآیله بتوزابیشن هم صادق اولزدلداشن
حال یزدن یره باشن لآ اله الا الله م
ذکریله غمه دفع اولور حجاب کفرزفع اولور
جنه وجانه نفع اولور لآ اله الا الله
حقیک بزه احسانی دلده دزدکله آنی
درتلولرک درزمانی لآ اله الا الله
بزوبجزده سنیجایدزسن سنده خیری

٧

ایزبیل یوقاندن غیری لآ الٰہ الا اللہ

نوری دیلبندہ شوبلہ جان روضہ سن نور ایلہ
حق ایلہ حضور ایلہ لآ الٰہ الا اللہ

ابراہیم حقی حضرتلرینک

حبیب حقدن اوکرن کیمیا خوش
نہ کیم ایدرسہ ویرر رضا خوش

کلیجک قلبکہ حزن والم غم
چکنی سن سکا بیل آشنا خوش

مسافر دردی غم ایت عزت آگاہ کیم
کیدہ سندن خدایہ هر بلا خوش

نزول ایلر خواطر قلبہ حقدن
قبول ایت جملہ یہ دی مرحبا خوش

سنی غم کوزمسون الا کہ خندان
صبقین ردایتہ دردی بیلہ دوا خوش

جفادن قاچمہ نامردا اولمہ حقی
جفادن مردحق بولمش صفا خوش

تمت

مولد النبی
صلی اللہ تعالیٰ
علیہ وسلم

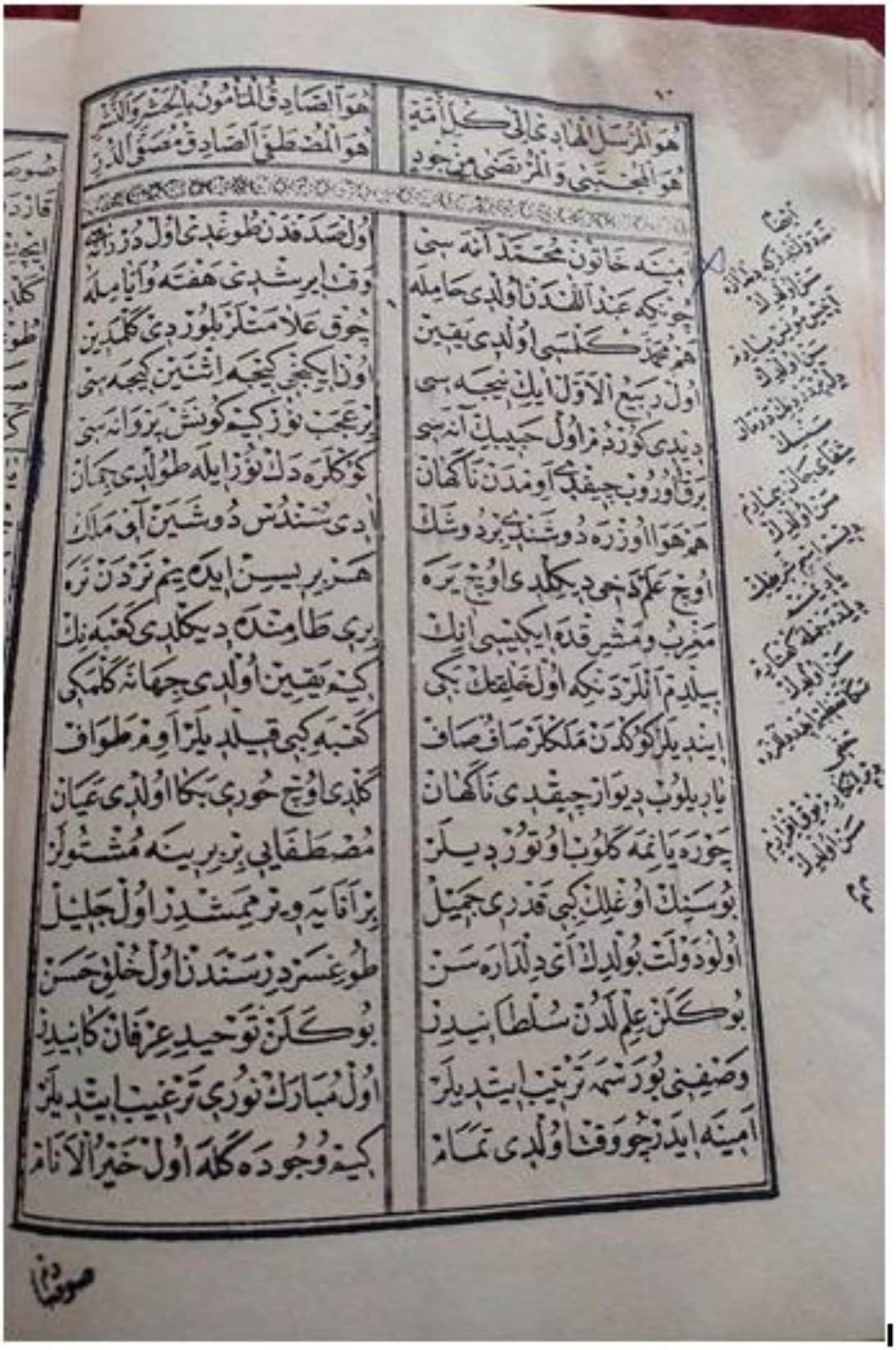
قصيدة الشريفة

لَهُ النَّسَبُ الْعَالِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ ... حَبِيبٌ نَسِيبٌ مُحْسِنٌ مُتَكَرِّمٌ

جَلِيلُ سَنَاءِ الْمَكْرُمَاتِ مُخَصَّصٌ ... جَمِيلٌ بِآلَاءِ الْبَهَاءِ مُعَمَّمٌ

فَمَا الْكَوْنُ إِلَّا حُلَّةٌ وَمُحَمَّدٌ ... طِرَازٌ بِأَنْوَارِ النُّبُوَّةِ مُعْلَمُ

هُوَ الْأَوَّلُ الْمَخْصُوصُ بِالْفَضْلِ وَالْهُدَى ... هُوَ الْآخِرُ الْمَبْعُوثُ بِالنَّشْرِ وَالنَّصْرِ

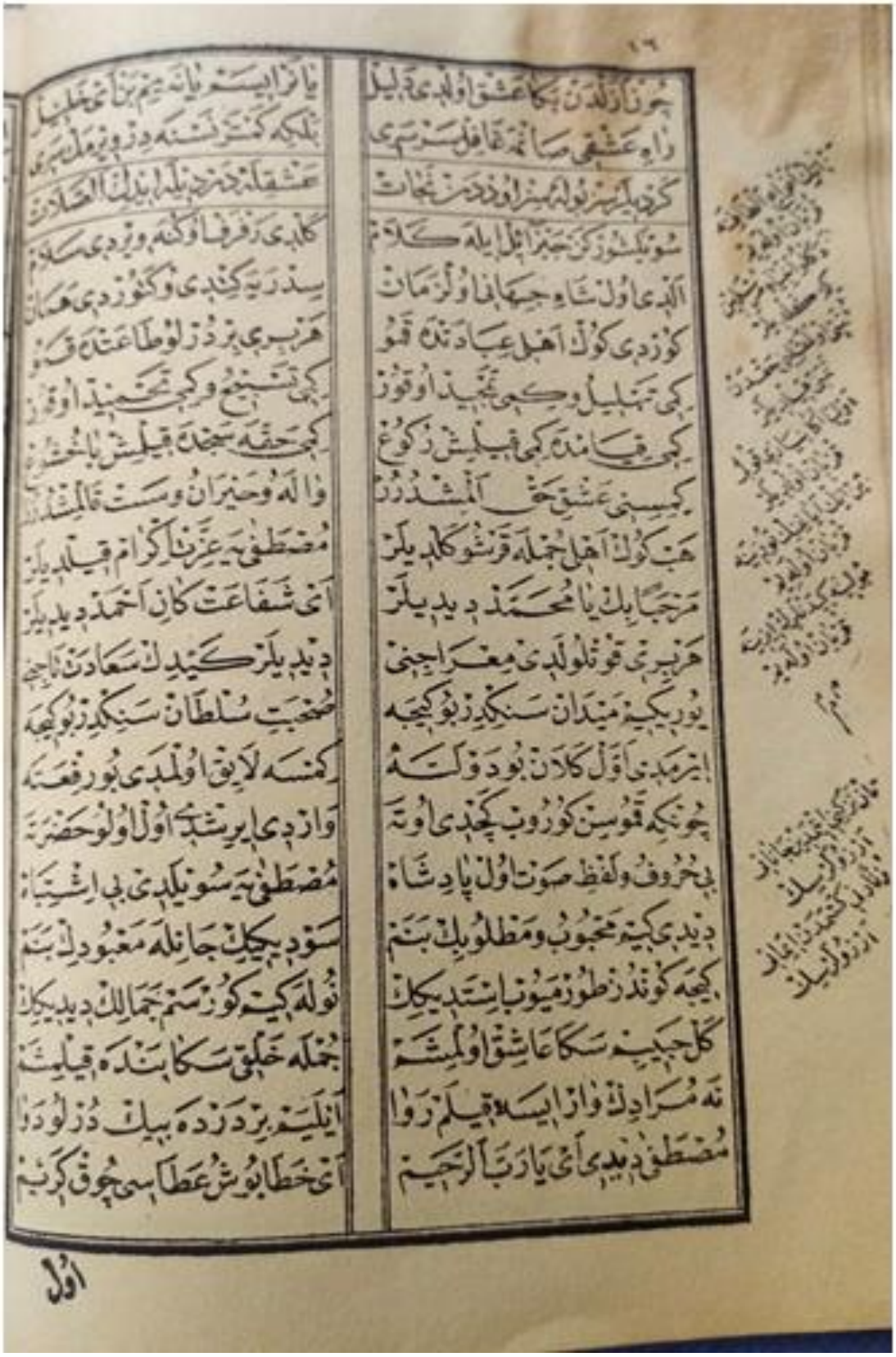
هو المرسل الهادی الی کل امة
هو المصطفی الصادق المصفی الذی
هو المجتبی والمرتضی من جود

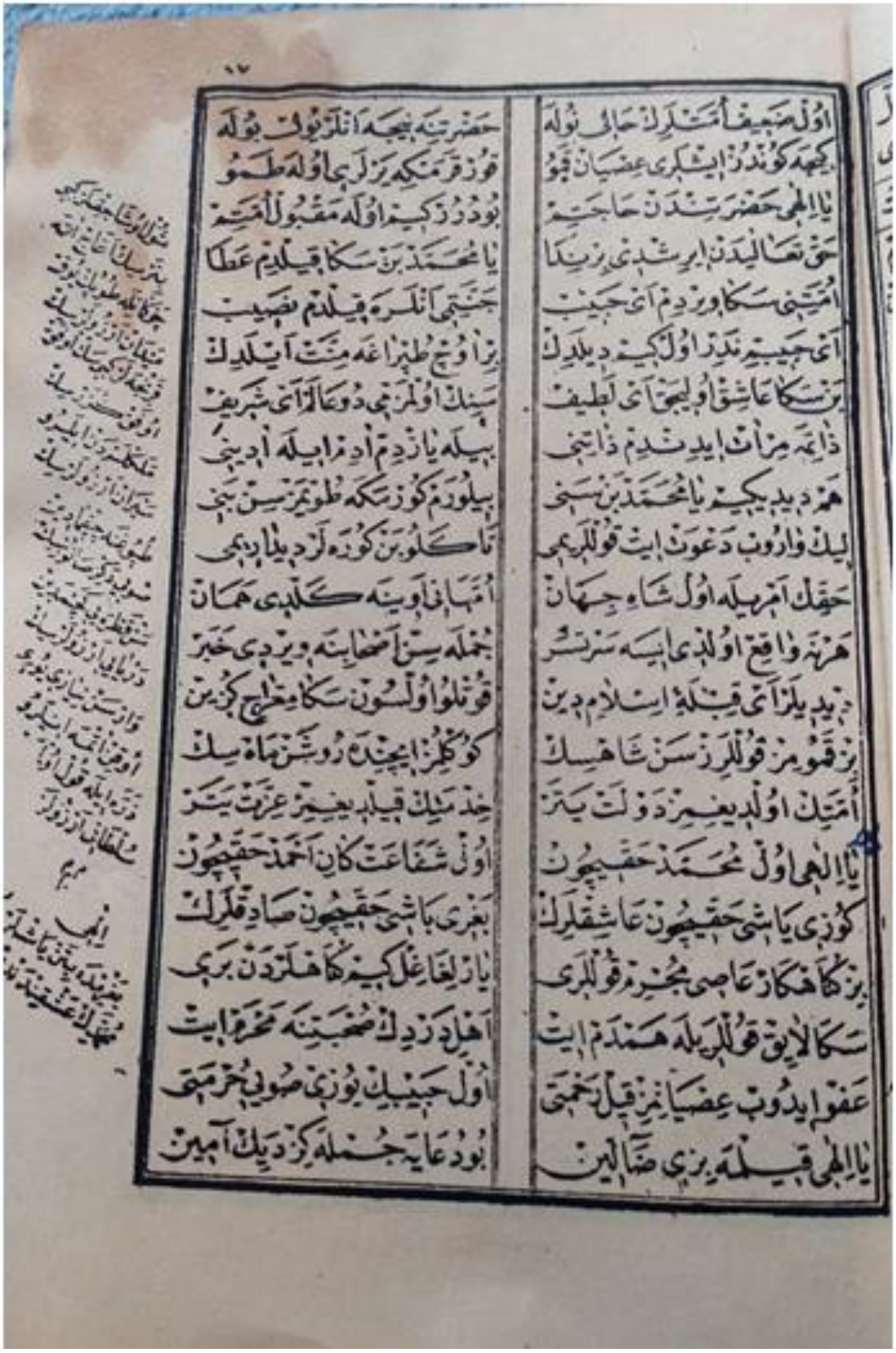
هو الصادق المامون بالحشر والنشر
هو المصطفی الصادق المصفی الذی

امنه خاتون محمد آنه سی
چونکه عبد الله دن اولدی حامله
هم محمد کلمسی اولدی یقین
اول ربیع الاول ایکنجه سی
دیدی کوردم اول حبیبك آنه سی
برق اوروب چیقدی اومدن ناگهان
هم هوا اوزره دوشندی یرده شك
اوچ علم دخی دیکلدی اوچ یره
مغرب و مشرقده ایکیسی انك
پیلدیم آللهدن نکه اول خلقك بکی
اینه یلر اوکدن ملکلر صاف صاف
یا ربلوب دیوار چیقدی ناگهان
چوره یانمه گلوب اوتوره یلر
بوسنك اوغلان کبی قدری جمیل
اولودولت بولدك ای دلداره سن
بوگلن علم لدن سلطانه سن
وصفینی بورسمه ترتیب ایتدیلر
امینه ایدرجو وقتا اولدی تمام

اول صدف قدر طوغدی اول دردانه
وقت ایرشدی هفته وآیا میله
چوق علامتلر بلوردی گلدین
اوزاکجه کیچه اشتین کیچه سی
برعجب نوزکیه کونش پرتوانه سی
کوکلره دك نور ایله طولدی جهان
ادی سندس دوشین آی ملك
هر بریسی ایکه یمش ترکدن تره
بری طامندی دیکلدی کعبه نك
کیه یقین اولدی جهانه گلمکی
کعبه کبی قیلدیلر اوم طواف
گلدی اوچ حوری بکا اولدی عیان
مصطفایی بر بریسنه مشتولن
بر آنایه ویرمیشدر اول جلیل
طوغسه دولت بولدك ای دلداره سن
بوگلن توحید عرفان کایدر
اول مبارك نوری ترغیب ایتدیلر
کیه وجوده گله اول خیر الانام

تا خلیلان آمرینه وارمان اولمه — اسمعیللك دردینه درمان اولمه
سندجی حقدن خطا بولمیه سن — تا بیچاغی نفسینه چالمیه سن
بو ندن ختم اولدی بو قیصه ای همام — مصطفایك روحینه بیحد سلام

حکایهٔ کسك باشر

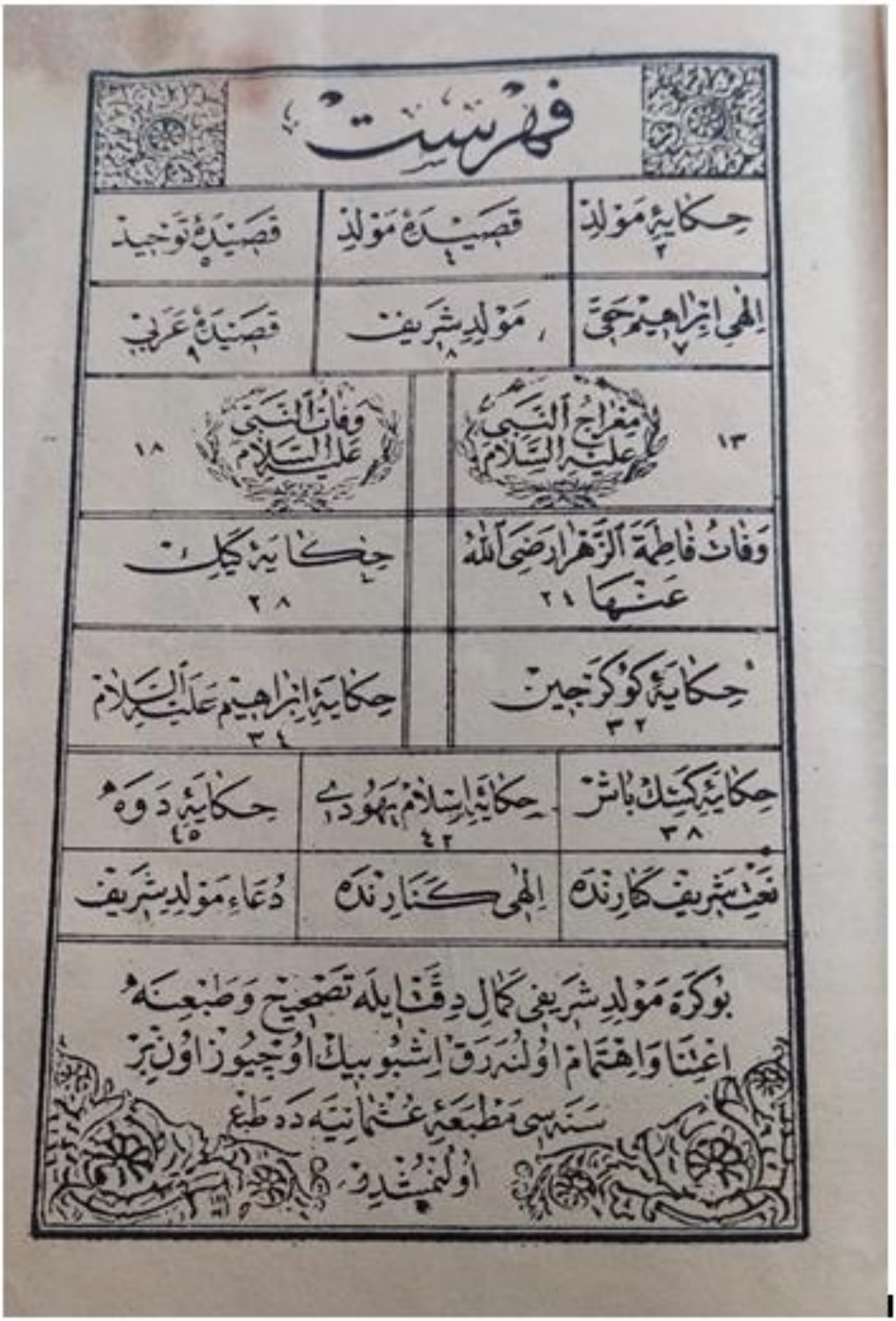
بشلیه لم سوزه بسم الله ایله — دوه دیشه لم دون کون الله ایله
بر حکایت دیله کلدی آری — ایدیسرم حق قبولی ایسته ری
حق یاری قیله دیله سویله یم — مصطفی مظهرینی شرح ایله یم
او نورزدی مصطفی درت یاریله — او نوزاوچیك صحابه جمله سیله
بقاز لردی رسولك ای یوزینه — قولق اوزمشلردی شکر سوزینه
کوزدیلر کیمسه یوقمی کسك باشی — کیردی ایچرو دوکر کوزی یاشی
اقصقا للوصانه سن نوزدی آغاز — نوره باقاز کیمکه یوزینه بقاز
نه ایاغی وار ایدی هم نه الی — بر کسك باشدی زهمان سویلیدی
کوده بنی یوق بر عجائب باشدی بر — شهید اولمش کوزلری هم یاشدی بر
یوزینجا اوزدی یره قیلدی زاری — زار زار ای اغلادی بینه بری
علی طوربانده دستور دیلدی — اول باشی کنوز مکه قصد ایلدی
طوتدی علی باشی قالدیره مدی — مثقال ذره یزدن آیره مدی
غیرتیندن عاینك اصبی کیدی — اول باش ایدی یارسول علی بیدی
علی کبی بنکدی بخ اولوزایسه — جمله سیه دعوا ایله کلوزایسه
یکسه هرکز بنی قالدیره میه — ذره قدر ایرمدن آیره میه

حکایه

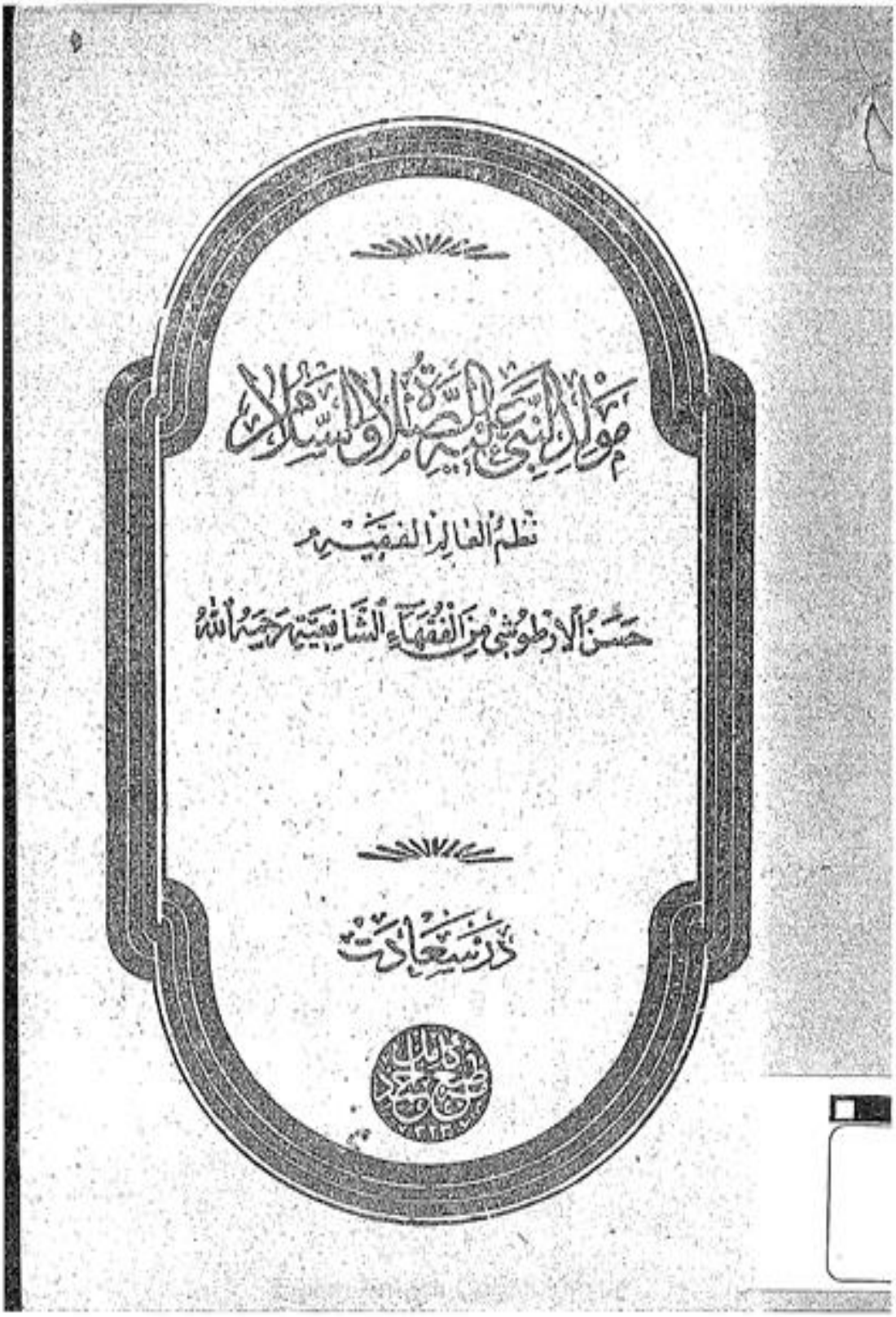

فهرست

حكايۀ مولد ٢	قصيدۀ مولد ٤	قصيدۀ توحيد ٥
الهي ابراهيم حتى ٧	مولد شريف ٨	قصيدۀ عربي ٩
معراج النبي عليه السلام ١٣	وفات النبي عليه السلام ١٨	
وفات فاطمة الزهرا رضي الله عنها ٢١	حكايۀ كيك ٢٨	
حكايۀ كوركجين ٣٢	حكايۀ ابراهيم عليه السلام ٣٤	
حكايۀ كيك باشر ٣٨	حكايۀ اسلام يهودي ٤٢	حكايۀ دوه ٤٥
نعت شريف كارنده	الهي كنارنده	دعاء مولد شريف

بوكره مولد شريفي كمال دقتايله تصحيح وطبعنه
اعتنا واهتمام اولنمشدر اشبو بيك اوچيوز اون بر
سنه سي مطبعۀ عثمانيه ده طبع
اولنمشدر

EK-3: Bateyî Mevlidinin Dersaadet Matbu Nüshası

مولد النبی علیه الصلاة والسلام
نظم العالم الفقیه
حسن الاردوبشی من الفقهاء الشافعیة رحمه الله
بمونبی ادبیات فارسی
در سعادت

مولد النبی علیه الصلاة والسلام

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بی حد بو خدای عالمین
او خدای دایره دین مبین

امر کرینه امتا خیر البشر
تابع وی مقتدای نامور

او خدای مالک ملک عظیم
دایره میراثا قرانا کریم

دین نمه کرکامل و نعمت تمام
یعنی دامه احمد و دار السلام

او خدای بی نظیر و ذو الجلال
بی مثال و بی همثال و بی زوال

رازق بی دست و پا او مار و مور
عالم سر انه کوبی در صدور

کارساز بنده و سلطان جان
راحم و رحمن لطیف و مهربان

اِیمانِ بی سُتُوْن وِی کِرْبَدِیْدْ ‌ صُوْرَتِ بَاخَالْ وُخَطْ وِی اَفْرِیْدْ

هِیْچِی دَارِیْنْ اَمْرْ زِ تَرْشَاهِ کَرِیْمْ ‌ اِهْدِنَا یَا رَبَّ صِرَاطَ الْمُسْتَقِیْمْ

بِی زِمَهْ سُوْجْ وَخَطَایَتْ وَسِتَمْ ‌ بِی زِتَهْ لِحْسَانْ غُفْرَانْ وَکَرَمْ

یَا رَبَّ اِیمَانِ دِخُوَازِیْنْ اَمْرِ مُدَامْ ‌ زِیْرِ لَایَا مُحَمَّدْ وَالسَّلَامْ

کَرْدِ فِتِنْ هُوْنْ زِنَارِیْنْ نَجَاةْ

بِعِشْقْ وَشَوْقَکْ هُوْنْ بِیزِنْ اَلصَّلَوٰةْ

بَرْتَوِ بَادَا هَرْ زَمَانْ وَآنْ وَحِیْنْ ‌ اَیْ مُحَمَّدْ صَدْ هَزَارَانْ آفَرِیْنْ

اَیْ شَفِیعِ دَارُوِیِ هَرْ عِلَّتِی ‌ دِیدَهْ وُبِینَا هِیلَهْ فِی اُمَّتِی

دَسْتَهْ گِیرُ وَمُسْتَغَاثِ هَرْ دُوکَوْنْ ‌ لُوکُهَکَارَانْ پَنَاهْ وُپُشْتْ وَعَوْنْ

صَلِّ یَا رَبِّ عَلَی خَیْرِ الْبَشَرْ ‌ تَا هَبِنْ طَیْرُ وَبِخُوَنِنْ بَرْ شَجَرْ

اَوْحَبِیبِ رُهْنِیَا هَفْتْ اِسْمَانْ ‌ هَرْ دُوعَالَمْ قَالِبْ اَوْرُوحْ وَرَوَانْ

خَاکِپَایِ اَحْمَدْ اَوْبَیْتُ الْحَرَامْ ‌ لُوشْرِبِنْ زَمْزَمْ وَرُکْنْ وَمَقَامْ

صَلِّ یَا رَبِّ عَلَی خَیْرِ الْوَرَیٰ ‌ مَا تَسِیرُ الشَّمْسُ فِی السَّبْعِ الْعُلَیٰ

فَخْرِ اِبْرَاهِیمْ وَاِسْمَاعِیلْ وَنُوحْ ‌ مُصْطَفَایِ بَاوَفَایِ بَافُتُوحْ

مارَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ كُوشِدَارْ — دَسْتِ وِي دَسْتِ خُدَا دَرْ كَارُوبَارْ

صَلِّ يَا رَبِّ عَلَى خَتْمِ الرُّسُلْ — مَا يَحُوجُ الْعَاشِقُونَ فِي السُّبُلْ

اَوْ كَلِيمِ خُوشْ نَوَايِ چَرْخ طُوسْ — دَاغْدَارِمْ بُوِي پِيمَايِ بِنُورْ

اَيْ شَفِيعِ صَاحِبِ الْاَيِ حَمْدْ — مِنْ هَنَهْ بِي حَدْ گُنَهْ نِسْيَانْ وَعَمْدْ

لِمَهْ هِيشْ وَاثِقَهْ دِي اَزْ فَقِيرْ — زِيرْ اَلَا يَا تَرَبِّ رُوزَا عَسِيرْ

كَرْدِ شِيتِنْ هُونْ زِنَارِينْ بَجَاهْ
بَمِشْقُ وَشَوْقَكْ هُونْ بِيزِنْ الصَّلوٰهْ

هَرْكَسِي گُوهَارِ مَوْلُودَا نَبِي — دَرْگَهِي مِزْگِينِيَانْ دِي اِلَى شَبِي

گُوتْ وِي پَيْغَمْبَرِ عَالِي صِفَتْ — مَوْلُودَا مِنْ هَرْكَسِي مَازِنْ بِكَتْ

اَزْ شَفِيعِ وِيَهْ رُوزَا مَحْشَرِي — دِي خُوتْ وَتَاسَكْ آفَا كَوْثَرِي

صَرْفِ مَوْلُودَا مَهْ يَكْ دِرْهَمْ قَرَهْ — هَمْبَرِي يَكْ گُوهْ زِيرَا خَمَهْ

فِي سَبِيلِ اللّٰهْ بَخْشِي بَرْ فَقِيرْ — قَدْرِ مَوْلُودِي بِزَانِنْ هُونْ كَبِيرْ

هَمْ زِ بُوبَكْرْ وَعُمَرْهَاتْ اَفْ خَبَرْ — هَمْ زِ عُثْمَانْ وَعَلِي چِيبُونْ اَثَرْ

دِرْهَمَكْ بِتْ صَرْفِ مَوْلُودَا نَبِي — خَيْرَكِي مَازِنْ زِ بُوحَاصِلْ دِبِي

هم ز شیخان بو روایت آف خبر — شیخ کرجی فخر رازی با دیگر
هر کسی حاضر ببستا ویك طعام — با بخورو شربت وقدرك تمام
کازی کت لخوان وهلبین چرا — بیته خوندن مولود خیر الوری
بیته حشری اودکل خلق بری — یعنی با پیغمبران انوری
هرچی بینت هندی دشت خاری — دی مبارك بت لبرقی خوندنی
بیته خوندن گرلیك سکه دراف — دی مبارك بن دراهم بنیه زاف
بیته خوندن گرلا فی أی خوفوت — زهر نازل جمله علت دیبت
هرجهی لی بیته خوندن رحملی — دی ملك بین نرمی وی منزلی
خانی لی بیته خوندن آف صلا — دی ببیته باعث دفعا بلا
بوخدان زادی بو همنشین — هر صلواتان دی بدن گروبین
دافع جمله حسود جاف خراب — در مزاری سهل لی ردا جواب
پرکسان دیتن کرامات واشر — ز خوندنا مولود سلطان بشر
هروکی هاتیه گوتن بی حساب — لی نشه بیژم ز تطویلا کتاب
قدر مولود نزانم بیژمه از — لیك هشیار بن نه بیته جرگه بز

Eğitim Amaçlı Çoğaltılmıştır

كَرْدِ شِيتِنْ هُوْنْ زِنَارِينْ بَجَاهْ
بِعِشْقْ وشَوْقَكْ هُوْنْ بِيرْنْ الصَّلوٰةْ

گِرْتِ يَكْ قَبْضَهْ زِنُورِ اهْوَهْ خُدَا
كُوْتَهْ وِي كُوبِي حَبِيبِي اَحْمَدَا

هِيْرْنَهْ عَرْشْ وفَرْشْ وكُرْسِيْ وقَلَمْ
هِيْرْنَهْ لَوْحْ وانْبِيَايِ مُحْتَشَمْ

سَالِهَا تَسْبِيحْ كِرْنُورَا شِكَرْفْ
شَشْ صِدْ اَلْفْ وِجِهَا رُوبِيْسْتْ اَلْفْ

پَاشِي بُورِي چِيكِرِي دُوَازْدَهْ حِجَابْ
هَرْيَكِي خُوشْتَرْ زِيَارِي بِي حِسَابْ

قُدْرَةْ وتَعْظِيمْ ومِنَتْ مَرْحَمَتْ
هَمْ سَعَادَتْ هَمْ كَرَامَتْ مَنْزِلَتْ

هَمْ هِدَايَتْ هَمْ نُبُوَّتْ رِفْعَتَهْ
طَاعَتَهْ يَازْدَهْ شَفَاعَتْ تَمْتَهْ

هَرْيَكِي وَسْتَا بُوتِيدَا چَنْدِ سَالْ
اِلَى عَدَدْهَهْ سِيَارَهْ عِلْمِ لَايَزَالْ

هَرْيَكِي تَسْبِيحَكِي خَاصْ وجُدَا
دَائِمَا تَسْبِيحْ خَوَنْدِنْ بُوخُدَا

پَاشِي اَفْتَهْ چِهَارْ بَحْرِ مَزَنْ
وِي خُدَايِ لَايَزَالْ وانْسْ وجِنْ

بَحْرِ نُصْرَةْ ثَانِي بَحْرِ مَرْحَمَةْ
بَحْرِ قُدْرَةْ بَحْرِ عِرْفَانْ اِينْ هَمَهْ

چُونْ زِبَحْرِ مَعْرِفَتْ اُوهَا تَدَرْ
قَطْرَهْ زِيْ وِيَا بِاَلْهَامْ اُوقَدَرْ

صَدْ هَزَارْ وهَمْ چِهَا رُوبِيْسْتْ اَلْفْ
هَرْيَكِي بُويَكْ بِنِيْ دِلْ شِكَرْفْ

پاشی وی چیکرز نورانا موز
جوهرك ليكر نظر او بودوكر

نصف اول دایی جانی هیبتی
نصف ثانی دایی جانی شفقتی

نصف اول بویه بحر و هر لهی
بی ز ترس و هیبتی قط نا بهی

هم کلی او بحر و کف داؤد خان
کف بویه ارض و دخان بو اسمان

نیفتکا دی چیکرن ژی چار چیز
عرش و کرسی و قلم لوح تمیز

هاته امری پادشاه لایزال
مالك الملك جليل ذو الجلال

یا قلم بنقیس یا مر پادشاه
از چه بنقیسم بفرما دیا اله

قال اكتب لا اله الا انا
هم محمد قاصدی امری منه

ساجد و بیهش گری صد سال دی
سر هلینا گوت الهی سیدی

از دزانم لا اله الا توئی
او محمد همبری اسمك بویی

کیرکه یا سلطان و یا جود و کرم
یا دشاه سر مدی گوت یا قلم

گر نبویا او محمد لوح و عرش
من نه یتینا نر و جودی تا بفرش

کی توئی کی جنة و نار مرزن
جمله اشیا من ژ بوی چیکرن

محبتی هنکافت و شق بو او قلم
ما لسر لوح نفیس دم بدم

Edition Amadi Consultancy

سَرْخُوشْ وسَكْرَانْ وِي نَا فِي شِرِينْ | يَا شَيْ بِالْهَا مَا رَبِّ الْعَالَمِينْ
كُوتِ اَوَلْ يَا مُحَمَّدْ اَلسَّلَامْ | هَمْ عَلَيْكَ كُوتِ رَبِّ لَا يَنَامْ
دَا جَوَابًا عَنْ حَبِيبِ الْعِزَّتِي | وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَتِي
بُويَرْ سُنَّتْ لَوْ سَلَامْ وَرَدَّ فَرْضْ | جُمْلَه اَحْوَالْ يَا شَيْ هِنْگِي كِرْنَه عَرْضْ
وِي نَفْسِي پِكْيَه اُمَّتْ قِيَحْكَارْ | جَنَّتِي وَعَاصِيَانْ دِي بِجْنَه نَارْ
اُمَّتَا اَحْمَدْ نَفْسِي اَهْلِ نُورْ | اُمَّةٌ مُذْنِبَةٌ رَبٌّ غَفُورْ
جُمْلَهٔ اَحْوَالِ عَالَمْ بِيشْ وَكَمْ | وِي نَفْسِي بُورِي وَهِشْكْ بُوقَلَمْ

كَرْدِ فِيتِنْ هُونْ زِنَارِينْ نَجَاةْ
بِعِشْقْ وشَوْقَكْ هُونْ بِبِيرِنْ اَلصَّلَوٰةْ

چُونْ اِرَادَتْ هَاتْ سُلْطَانِ رَفِيعْ | چِيكِنِنْ آدَمْ بِفِي شَكْلِ بَدِيعْ
اَمْرِي هَاتَه گُوشْ جِبْرِيلِ اَمِينْ | قَبْضَهٔ بِينَه زِ بَيْضَاءِ زَمِينْ
اَوْدِلِ اَرْضِي وَهَمْ حُسْنْ بِهَا | زِينَتَا مَكْنُونْ وَدُرَّا بِي بِهَا
هَاتَه جِبْرَائِيلْ بَا اَمْرِي لَطِيفْ | چَنْگِكِي اَخِي ثِرِي قَبْرِ شَرِيفْ
گِرْتْ وَبَا تَسْنِيمْ صَافِي كِرْ هَقِيرْ | تِيكْمَا حَتَّى كُوَ اَوْبُوقَنِجْ بُوخَمِيرْ

بُووَکی دُرّاسیپی وی ساعتی
غوطه دا درجوی باری جنّتی

امری جبرائیل کرپاشی چاندا
وی بگیره درزمین واسمان

بحر وبر وشرق وغربی عالمی
هاتف گیران هیژنه بحثا ادمی

بی هزاران سال چونه آخری
او بنی بوادم هیژاف وحری

پاشی هنگی خالق هرصورتی
چیکری ادم بدستت قدرتی

پف کری روحا خوه او بونا زنین
کو ملک هاتن ژبوی ساجدین

بوخزینه او ژبودرّا یتیم
دانیه پشتا وی او نورا عظیم

پاشی برّا فیته باغی جنّتی
غیرداری ژی بخوه هرنعمتی

صف بصف وسطانه پشتا وی گلک
ناظر نورا محمّد او ملک

گوتی ادم او ملائک بوچی هر
وی لپشتا من دگن دائم نظر

ربّ عالم گوته آدم ای مُلی
تو ژبو نورا محمّد حاملی

او حبیب من دپشتا ته ظهور
کو ملک تینه تماشای ژدور

گوت آدم ای خداوند فلک
من دقیتن بینه پیش من او ملک

همر بفرما نا خدا وی ساعتی
نور ژپشتی هاته پیشا جبهتی

Eğitim Amaçlı Çoğaltılmıştır

هِنْ دِبِيْژِنْ هَاتَ تِلْيَا شَاهِدِي
لِي حَقِيقَتْ هَرْدِ ژَانِيَانْ خُلْدِي

مِثْلِ رُوْژِي هَايِيَهْ أَوْجَا فَلَكْ
هَمْ مَحَيَّرْ أَدَمْ وُ هِنْدِي مَلَكْ

گُوتِ أَدَمْ يَا رَبْ أَوْ نُوْرَا قَبُولْ
هَاتَ تِشْتَكْ گُوتِ أَصْحَابِ رَسُولْ

گُوتِ أَدَمْ يَا إِلٰهِي فَجْهِ بِيْتْ
بِيْتِهِ تِلْيَانْ هَرْچِي هَايَهْ مِنْ دِقِيْتْ

نُوْرَا بُوبَكْرِ دِ وَسْطَايِ عُمَرْ
دِ عُثْمَانْ دِ خُنْصَرْ مُسْتَقَرْ

هَاتَ إِيْهَا هِي دِبِنْ نُوْرَا عَلِي
شُعْلَهْ دَا تِلْيَانْ وَجَنَّهْ مُنْجَلِي

هَاتِ حَوَّا أُو نَظَرْدَا نُوْرِ صَافْ
گُوتَ يَا أَدَمْ چِهْ نُوْرَا پِرْ شِفَافْ

گُوتِ نُوْرَا يَكْ نَبِيْ هَازِنَهْ
سَيِّدُ وَهَمْ سَرْوَرِ نَسْلَا مِنَهْ

چُونْكَهْ بِي أَمْرِي ژَ آدَمْ بُوْ ظِهَارْ
نُوْرْ ژَ إِنْيِي هَاتَ پُشْتِي بُوْ سِتَارْ

بِي ژَ دَارِخَارِنْ هَرْدُوكَانْ شِرِيْنْ
حُلَّهْ جَنَّتْ ژَ بَرْ بِنَدَا فِرِيْنْ

اِهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا هَاتَ أَمَرْ
أَدَمَا دِي بِكِفَهْ لِيكِنْ بِصَبَرْ

دَرْسَرَنْدِيبِ بِأَرْضِ كَتْ گِرِي
چَنْدْ سَالَانْ رُوهِنِكِي وِي بُوْ نَجِرِي

رُوهِنِكِي وِي شِيْنْ كِرِنْ دَا رُونِيَانْ
چُونْ دِ أَرْضِي دَا أُو پَا وُ مَايِ مَاتْ

پِرْ گِرِي وَ خُوشْ گِرِي بِي حَدْ كَمَالْ
نُوهَهْ إِنَا ظَلَمْنَا چُو فَلَكْ

رُوتَرِکی آوْدَرْ سُجُودِی بِی مَقَرْ
پِرْگَرِی وَهِمْ لِعَرْشِ کِرْ نَظَرْ

دِیْتْ نَقِیسِی لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهْ
یَا مُحَمَّدْ یَا رَسُولَ اللّٰهِ شَاهْ

گُوتْ بَحَقِّ اَنْ مُحَمَّدْ کِی تَه نَقَشْ
وِیْ کِرِی یَا اِسْمِ خُوهْ بَرْ سَاقِ عَرْشْ

تُو بِعُفْرَانِی مَنِی بِی چَارَهْ آهْ
هَاتْ جَبْرَائِیلْ یَا اَمْرَ اِلٰهْ

سَرْهِلِینَه آدَمَا عَفْوِی جَلِیلْ
بُوتَه هَاتْ وَرَابَه اَیْ زِیبَا جَمِیلْ

حُرْمَتَا نَافِی مُحَمَّدْ آنْ رَسُولْ
تَوْبِیَاتَه بُوقَبُولْ وَهَرْ قَبُولْ

گَرْدِ قِیتِنْ هُونْ زِنَادِنْ بَجَاهْ
بِعِشْقْ وُشَوْقَکْ هُونْ بِیزِنْ اَلصَّلٰوهْ

چُونْ زِآدَمْ نُورَا اَحْمَدْ بُوجُدَا
هَاتَه پُشْتَا شِیثْ وَبُرْهَانُ اَلْهُدَیٰ

هَاتَه اَصْلَابِ بُطُونِ طَاهِرَه
قَطْ نَبُوبَکْ زِی حِرَابْ وُفَاجِرَه

فَوْقِ عَدْنَانْ تَا زِ آدَمْ اِخْتِلَافْ
تِی هَیَهْ کُوبِی تِفَاقَ اَفْ مَصَافْ

زِیرِ عَدْنَانْ تَا زِ عَبْدُ اللّٰهْ گُوهَسْتْ
بِیسْتْ یَکْ بَابِنْ هَمِی رَاسْتْ وُدُرُسْتْ

هِنْ یَکِی عَدْنَانْ وَمَعَدْ وَهَمْ نِزَارْ
مُضَرْ وُ اِلْیَاسِنْ بِرَانْ اَیْ گُوشْدَارْ

مُدْرِکَه پَاشِی خُزَیْمَهْ تَازَه عَیْشْ
هَمْ کِنَانَه پَاشِی نَضْرَه بُوقُرَیْشْ

مالك وهم فهرو غالب همدئوی — کعب وحرّه هم کلاب وهم قصی

همدژ پشتاوی قصی پاك وصاف — آوامانت ماتر نك عبد المناف

همدژ نك عبد المناف آو مختفی — ماتر پشتا هاشم آو نورا صفی

همدژ هاشم بوامانت منقلب — ماتر بو مهمانی عبد المطلب

سلسلاوی تا بآدم داؤباب — پیکفه دی بجنه بهشتی بی حساب

کرد قیتن هوذ ژنار بنجاه
بعشق وشوقك هوذ بیتن الصلوة

همدژ عبد المطلب بوحامله — فاطمه همدتش بو کاملة

ژی بو عبد الله بحکم سابقه — نورا احمد درجبینش بارقه

مظهری نورا محمد ماتر آو — پاك نورا نی هویدا ماتر آو

جبهٔ یحیی دشاهیدا نوون — صوفکی سپی بوهی پکدا بخون

کرت وخون جبهٔ یحیی چنار — وی دهی بوبر شهید بی شوار

هشك بوا وخوذ بورین روزگار — تا وجودی عبد الله تا مدار

تازه بوا وخوذ وهرجاذ بونه ریز — راهباذ گوت آی وای لخاریز

Lütfi Ahsen Coşkuntuğlu

وَقْتَ رَایَتْ اَحْمَدِی عَالِی عَلَمْ — نَاسِخِ تَوْرَاتْ وَانْجِیلْ وَصَنَمْ

هَاتْ خُدَاذِ سَیْفْ وَقُرْآنَا مُبِیْنْ — خُونْ یَحْیَی بُونِشَانَه وِی یَقِیْنْ

لَیْكْ فَگَرْیَاذْ هَمْ سُؤَالْ وَهَمْ جَوَابْ — وَایْ وَیْلَا گَهْنَه نَافْ اَهْلِ كِتَابْ

وَاذْ یَقِیْنْ كِرْ عَبْدُاللّٰهْ هَاتَه وُجُودْ — بَاعْلَاوَتْ قَصْدِ كِرْذِ قَتْلَاوِی زُودْ

اَهْلِ كَذِبْ وَاهْلِ زُورْ وَافْتِرَا — چَنْدِ جَارَاذْ هَاتِتَه اُمُّ الْقُرَی

عَبْدُاللّٰهْ دَرْ حِفْظِ سُلْطَانِ وَدُودْ — نُورَا اَحْمَدْ دَافِعِ شَرِّ یَهُودْ

عَبْدُاللّٰهْ هَازِنْ بُوبَانَازُو دَلَالْ — جَانِ عَبْدُالْمُطَّلِبْ اُومَاهْ وَسَالْ

خُوشْ دِرِخْ بَابِ عَزِیزِ مَادَرِی — رُوهِنِیَا هَالِی وُ زِیبَا اَسْمَرِی

شَكْلْ وَسِیمَا مِثْلِ بَدْرَا آسُمَانْ — نَازِكْ وُرَعْنَا وُنُورَا خَانَدَانْ

دِلْبَرُو مَحْبُوبْ وَشِیرِیْ وَشَكَرْ — هَرْكَسِی اُودِیتْ وَدِلِی بُودْ وَكَرْ

دُهْتِ چَاكَانِ قُرَیْشِیْ وَعَرَبْ — مُنْتَظِرْ بُونْ پِیكَهْ بُوِی رُوزُ وَشَبْ

هَرْیَكِی هِیشْ ذِكِرْ اُوتْ قَبُولْ — بَایَكِی وِی قَطْ نَدَامِیلَا وُصُولْ

بُودُ وَآزَادْ اُوزِفِكْرَایِنْ وَانْ — یَمْنِ نُورَا اَحْمَدِی بُوپَاسِبَانْ

رُوزْكِی وِی گُوتَه بَابِ یَا اَمِیرْ — سَاعَتَا آزِیمَه بَطْحَاءِ بَشِیرْ

Eğitim Amaçlı Çoğaltılmıştır

مِنْ ژِ پِشْتِی تِیَهْ دَرْ نُورَكْ مَزِنْ
رَادِ بِیَهْ سَرْ سَرِی مِنْ اَوْ ژِ مِنْ

اَزْدِ بِینِمْ مُنْقَسِمْ بُوِیَهْ دُوگَرْ
یَكْ دِ شَرْقِی یَكْ دِ غَرْبِی چُوِیَهْ دَرْ

تِیَنَهْ قَهْ چَسْپَانْ وَ چَاپُكْ بِی دَرَنْگ
تِیَنَهْ سَرِیكْ مِثْلِ عَوْرِی تَازَهْ رَنْگ

اَزْدِ بِینِمْ اُسْمَانْ بُوِیَهْ دُوشَقْ
رَادِبِتْ اَوْ نُوزْ تَا هَفْتُمْ طَبَقْ

تِیَنَهْ قَهْ فِی اَكْمَالْ زَانْ عَالِی مَقَامْ
اَزْدِ بِینِمْ تِیَهْ پُشْتَا مِنْ تَمَامْ

سَاعَتَارُونِمْ لِسَرْ مِهْدَا زَمِینْ
مِنْ عَجَایِبْ تِیَنَهْ بِینِمْ اَفْرِینْ

هَمْ ژِ اَرْضِی تِیَهْ سَمْعِمْ اَفْ كَلَامْ
وِی دِ كُلْ تَهْ نُورَا اَحْمَدْ وَ اَلسَّلَامْ

هَرْ چِی دَارِی هِشْكْ وَ اَزْ بِیْجَهْ بِنِی
بُوهِشِینْ وَ كَسْكْ ژِ بِیْگَانْ پَرْ غَنِی

بُوسِهْ وَ سِیوَانْ لِسَرْ مِنْ نَاكِهَانْ
اَزْ كُوچِوْمْ بُوهَشْكْ وِی بَلْكْ وُ غُصَانْ

اَوْچِهْ رَمْزُ وَ حَالَهْ بَابْ بِیْرَهْ مِنْ
گُوتِ بَابِ رُوهِنِیَا چَاقِی دِ مِنْ

شَابَهْ مِنْ مِرْگِینْ لِتَهْ اَیْ نَازَنِینْ
وِی ژِ تَهْ ظَاهِرْ بِتِنْ شَاهِ اَمِینْ

هِیقِیَا مِنْ وَاثِقَهْ دِی رَا بِتِنْ
اَحْمَدِ مُرْسَلْ ژِ تَهْ پَیْدَا بِتِنْ

اَشْرَفِ مَخْلُوقْ وُ سُلْطَانِ جِهَانْ
دِی ژِ تَهْ پَیْدَا بِتِنْ بِی شَكْ بِزَانْ

مِنْ دِیَهْ دَرْ خَوَابْ وُ مَامَهْ مُنْتَظَرْ
اَحْمَدَا اَزْ پُشْتَا تِیَهْ جَانِ پِدَرْ

کَرْدِ فِتْنِ هُوْدْ ذِ نَارِ بْنِ نَجَاةْ
بِعِشْقُ وشَوْقَكْ هُوْنِ بِيرْنِ الصَّلوٰةْ

چُونْکه عَبْدُاللهْ رَا بُوْ پَاكِ ذَاتْ
بِنِ لَقَنْلَا وِي جُهُودَا نْ كِرْ خَبَاثْ

رَاهِبُ وَاحْبَارُوهَمْ اَهْلِ كِتَابْ
زَاكِرِي كَرْبِي هَمِي بُوْنَه كَبَابْ

هَاتِنْ هَفْتِي جُهُودْ اَزْ مُلْكِ شَامْ
تَازَه بَيْعَتْ بَسْتْ وَعَهْدَا نَا تَمَامْ

جَنْگِي وُمَرْدِ دِلَا وَرْ شِيرْ گِيرْ
پِكْهَهْ خَارِنْ سُوْنْدُ وَبَسْتِنْ بِيرَه شِيرْ

تَانَه اَيْتَه گُوشْتَنْ اَوْ زِيَا خِرَامْ
يَكْ زِمَه نَايْتَه اَخْ وُمُلْكِ شَامْ

رَاهِ صَحْرَا كِرْتِ اَوَانِ كِنَه دُوْزْ
مِثْلِ گُنْدِي هَرْ بِشَبْ چُونَه بَرُوْزْ

زُوكَهِشْتِنْ چُونَه دُوْرَا مَكَهِي
كَتَه بُسْتَانْ مِثْلِ اَقَا بِنِ كَهِي

تَا بِبِينِنْ گَنْگِي بِيرِنْ فُرْصَتِي
نُوبَدَا رْكَتَه گَنَا رِي هِيشْتِي

رُوْزِكِي هَوَانْ دِي بِچُولِيدَا مَتِي
طَالِبِ بِيچِرُوا هُوِي خُوَتِي

وَانْ كُوْدِي زَا بُوْرِي عَبْدُاللهْ چُنَانْ
بَاتِنِ تَهَا بِچُولِيدَا رَوَانْ

فِرْصَتَا خُوْه دِيْنُ وَرَا بُوْنْ شِيرْ هَسُوْنْ
چُونَه بِيدَا مِثْلِ گُرْگِي دَفْ بِخُوْنْ

هَمْ دِوِي رُوْزِي لِصَيْدِ بُوْ وَهَبْ
يَعْنِي بَابِ آمِنَه عَالِي نَسَبْ

چون صدا هات و وهب لیکر نظر
هاتهٔ عبدالله قومرخون جگر

رفده کرکی هاتهٔ برج نوجوان
لی بلی مشیاده لی زیبا شفشان

ناگهان فکری وهب دی ژاسمان
هاتهٔ خواری لشکر روحانیان

غیبیان دکنگه پوش کلعذار
هاتن اوژکراکرن ژی قارومار

طرفة العین جهود بربادکرن
وان ژاقلیم جهان ونداکرن

ساعتا سرار غیب دی وهب
مایه حیران وقمای درعجب

چون ژعبدالله دیت اوسر وحال
خوش للوح دل نفیسی اوخیال

گر قبول کت دایه وی من آمنه
پاك ومعصومه عفیفه موقنه

گرد فتن هون ژنار بن نجاة
بعشق وشوقك هون بیژن الصلوة

پاشی وی سرا عظیم نور تاب
نازل قلب وهب بو اضطراب

چاپك وچسبان فکرا هاته مال
وی حکایت کرژبو ما لاخوه حال

من حکایت کرژبو زوجی وهب
هم کرامت همر ژجنکا بو العجب

کوت زوجی قحبه قاصد بی ژمن
رابی بچنه خاندانا دل مزن

Egitim Amacli Degildir

بیژه عبد المطلب من آمنه
وی لنك زیبا عفیفه موقنه

گر ژ عبد الله بپرسی او قبول
تمشیت دی بیت وچیت وو صول

نازك وسیما وخوش دلبر آوه
لایقاوی بابتا وی هر آوه

هات عبد المطلب کرا خبر
هم دی عبد الله حب کرا تر

گوته دایی رایر آی زیبا خصال
زوجه بومن بخوزه بسر دلال

باجمال وباکمال وباادب
خوش آدا بشیرین لقا عالی نسب

زود رابو فاطمه دل شاد مان
ناظره بر صورتی گل چهره کان

پرشپال وگل رخان تازه عیش
ساکنان پرده آل قریش

دل نواز وپیکره نازو قد لبب
کس ندی شیرین تر از بنتا وهب

آمنه گل بود گلزار جمال
حسن بی حد قد وقامت اعتدال

دی چه پژمرا ز جمال ومعرفت
والد احمد بسه هر اف صفت

فاطمه دیت وفگر یا آمنه
گوته عبد الله بحشا آمنه

مثل وی نابن شپال وناز نین
نده دنیا نده فرد وسا برین

جاری دی چو دیت وناز نهال
لی خوزه بابتن هرد وهقال

هاتِ عبدُ المطلبِ را کز زمان — چون زبابی خواست آورعناد لال

وقتِ او زیبا و وقتِ او همه ذهب — صد شتر صد پرّ او وی دانه وهب

صد بقر جبلّه جواد وسامنه — بوهنارن پیکفه نجّی امنه

هاتِ عبدُ المطلبِ وی ساعتی — کرتدارک کار و بار دعوتی

چیکرن زاد و طعامِ بو العجب — هم قریشی خوندن و هندی عرب

امنه خهلی ژ رنگی گلشنی — زند و بازن دستینه ژ رنگی جنی

خوش نوا و خوش ادا هاتن عرب — جمعه بو و شب نهی ماهِ رجب

وی شبی اینن نکاح و عقد بست — بوک و زاقا مان و شربت دا نرد ست

در مکه مشهور بو او گوتنه — عبدالله زاقایه بوکه امنه

حسرت و کرب همی بر باد کرن — وی شبی صد ژن تمامی ژی مرن

بوک و زاقا هردو چون نر خلوتی — شاهیا نر کفته باغی جنتی

زود رضوان فکر بابِ جنان — داکتن در کاهِ یزدان تا کهان

حور و غلمان وچم و طیر و نبات — هاتنه حمد و ثنای خوش لغات

از دهی جان بخشی جبریلِ امین — مژده دا اهلِ سموات و زمین

جبرائیل گوید هاتف دورا احمدی
هاتف شاهی مثل وی چاقان ندی

رابه مزهگینی یه ز مخلوقدرا
ز اسماد و ارض و تا تحت الثری

غلغله پیدا بود در هفت اسمان
صوت تسبیح ملک چو لامکان

هاتف خواری جبرائیل و مژده دا
کسك آلایك لبا ذکعبه دا

مژده دا مخلوقهای بحر و بر
جمله حیوانات زانی و خبر

خوش ندا هات از یسار و میمنه
نورا احمد هات چو نك آمنه

هاتف نورانی شفیع المذنبین
هاتف خیر الناس ختم المرسلین

وی شقی هندی صنم بوند سرنگون
تخت ابلیس لعین بوا ژکون

کولسر صورت ره تشبیه هاد
هاتف گوه بو قبلیس کر هوار

ذریتا وی جمله هاتن بدوا
کوچه حاله بپن ما وی کوترا

کولن چیبویه ترس و زلزله
یا محمد آمنه بو حامله

هات دورا احمدی دورا مه چو
لات و عزا دی بکت بی اب رو

یك زمه ایدکنشیتن بت عیان
وی لمه دی گرت ز چونا اسمان

هاتف خونریز جهان گیر و سفاك
امر ز دست وی همی دی بپن هلاك

Eğitim Amaçlı Çoğaltılmıştır

روحنیا مرد و جهاد و ملتان — امتا وی چیترین امتان

دی چیبت حالی مه وتد بپرو آی — آی وای آی وای آی وای آی

هم دعا وی شفاد ولت فزون — تخت شاهان جهان بوسر نگون

بی تکلم ماد فی هندی ملوك — شاه اگر حاکم اگر میر ملوك

کرد فیتن هون ژنار بن نجاة
بعشق و شوقك هون بیژن الصلوة

آمنی گوئی که شش مه چون نرسر — من ژهلا خوه نه دی قط یك اثر

پا شی شش مه ماته اواز غیب — من لته من کپنی ای پاکیزه جیب

وی دگل ته خاتمی پیغمبران — ناسخ جرفا کتاب و دفتران

لی دخونیا مه دیتن بی مدد — انبیاء و رمز و نیشان و سند

اولا من دی ژمن نورك دچی — قصر ابصر امن ژعکسا وی دی

ماه اول هات آدم طیبا — کرسلامرو گوته حمل مرحبا

ماه ثانی هات شیث ازمینه — گوته من مرگپن لته یا آمنه

ماه ثالث هات ادریس نبی — گرسلامرو مژده برحمل تربی

ماه رابع نوح و خامس هود همر
هاتن و مزگینی دامن پر کرمر

ماه سادس هات ابراهیم خلیل
دامه مزگینی ژوی هل جمیل

ماه سابع هات اسماعیل ذبیح
مژده بخشی من ژوی حمل ملیح

ماه ثامن هات موسی با وفا
ابشری یا آمنه بالمصطفی

ماه تاسع هات عیسی ژ اسمان
مژده دامن هات سلطان جهان

آوکوشش مه چون ژ حمل منقلب
گوته عبد الله عبد المطلب

با تجارت تو بچی تا سمت شام
آز مدینه با ریکی تمر و طعام

وی دمادی آمنه کودک ببی
یک ضیافت لازمه دعوت بی

عبد الله ان ماه روی کل عذار
در مدینه شربتا مرگ شوار

عمر عبد الله بیست پنج ساک
بوری و وی کژ ژ دنیا ارتحال

چون ژ عبد المطلب آو واقعه
همر دو چاقی آمنه بون دامعه

کان حبیب من دلی من بود و نیم
آه و حسرت کودکی من ما یتیم

اسمری من ما ژ خلق کار وان
هاینه پیدا نه آور و روح و روان

دار و بر بو وی گرین وی ساعتی
آب و رو هنیک نادبی قط مهلتی

هَمْ مَلَكْ را بُوَدْ وَكَوْنَيْنْ يَا كَرِيمْ
فِي حَبِيبِ تَهْ مُحَمَّدْ مَا يَتِيمْ

مَالِكُ الْمُلْكِ مَزَنْ دَا اَوْ جَوَابْ
چِيتَرِمْ بُوَدْ وِي ذِ خَيْرَا دَاءُ وَبَابْ

اَيْ خُدَا وَنْدَانِ عَقْلِ مُسْتَقِيمْ
كَسْ تَرَا نَتْ قِيمَتَا دُرِّ اَيْتِيمْ

كَرْدِ قِبْلَتْ هُوَنْ زِ نَارِينْ نَجَاةْ
بِعِشْقْ وَشَوْقَكْ هُوَنْ بِيَارِنْ الصَّلَوةْ

اَزْ رَبِيعُ الْاَوَّلَا شَفْ رَوْشَنَهْ
هَشْتِ شَفْ بُورِينْ خِجَلَا آمِنَهْ

يَا نَهِي زَائِلْ بُوَدْ زِي تَرْسْ وَعَنَا
يَا دَهِي بُومُژْدَهْ دَرْ خِيفْ وَمِنَا

يَا زْدَهُمْ بُوغُلْغُلَهْ آوَازُوهَمْ
زَمْزَمَا تَسْبِيحْ دَرْ هِنْدِي حَرَمْ

دُوَازْدَهُمْ هِلْبُوشِمَا الْاَدَوْلَتِي
اَمِنَهْ مَا بُوتِنِي دَرْ خَلْوَتِي

وِي شَفِي دَرْ كَعْبَهْ عَبْدُ الْمُطَّلِبْ
مَا بُوبُوتَعْمِيرَا اَرْضِ مُنْقَلِبْ

اَمِنَهْ گُوتْ مَا مَرَنِي بِي مِيرُوزِنْ
اَزْدَمَكْ نِرْسَامْ وَكَرْدِي هَانَهْ مَنْ

مِنْ دِي خَابِي رُوهِنِيبُوغَايَتْ بَلِي
چَارِدَهْ هَاتِنْ ذِ رُكْنِ مَنْزِلِي

بَا جَمَالْ وَحُسْنْ وَنُورَا نِي قَمَرْ
حُلَّهْ اِسْتَبْرَقْ وَسُنْدُسْ دَبَرْ

كَعْلِهَا بِيرَا وَذِ اَفَا كَوْثَرِي
زُلْفِهَا صَدْ طَعْنَهْ دَانَهْ عَنْبَرِي

بَرْنُ وبالاسرو سیما وشفاف — مِنْ شَبِهَا نَدِنْ تُحْفَهٔ عَبْدُالمَنَافْ

یَكْ لِدَسْتِ راست هات وَیكْ چپ — یَكْ بِپُشْتْ وَیكْ بِپیشم با أدب

أوكه بُوْنْ حوا وسارا أسیه — یا بِپیشم مَرْیَمَا عِمْرَانِیَه

مَرْیَمِ حُسْنْ وملاحت زیدَ بُو — پالْ قَدَابُو وَرْبُو مِنْ تَكْیَه بُو

ناكِهانْ بُوْ زَمْزَمُو تَسْبِیحْ وَدَنك — بالْفَهَایِ مُخالِفْ رَنْكْ وَرَنك

راستْ وچپ مِنْ دِی كَوَاكِبْ پَتْ بِرِیْنْ — قافِ تا قافِ جِهانْ بُوْنْ أنوَرِیْنْ

پِیكْهَهْ دُنیا مِنْ دِدِی بُو قُرْصِ نُوْرْ — مَشْرِقْ ومَغْرِبْ دِدِیتِنْ مِنْ زِدُوْرْ

كَسْكِ الأیكْ دِ مَغْرِبْ دَامَه دِی — یَكْ لِشَرْقِ یَكْ لِبَانِ كَعْبَه دِی

أمرِ جَبْرَائِیلِ كِرْ مِیرِ مَرْیَمْ — مُژْدَه دَا أهلِ سَمَوَاتْ وَزَمِیْنْ

دَاكِنِنْ دَرْكَاهِ پِرَانْ نَاكِهَانْ — شَاهِیَانَه حُوْرُ وَرِضْوَانِ جِنَانْ

غُلْغُلِیْنْ حُورِی دِ قَصْرِ جَنَّتِی — كِی دِزَانِی كَارُوبَارِی قُدْرَتِی

هَاتْ جِبْرِیلُ وَمَلَائِكْ فَوْجْ فَوْجْ — جَارْكَنَارِی مَكَّهِی بُوْنْ مَوْجَهْ مَوْجْ

نَاكِهَانْ أزْهَنِی بُو مُرْوِی سَاعَتِی — مِنْ دِی دَادَسْتِ مَهْ جَامَكْ شَرْبَتِی

سِیبِ وَكْ شِیرُ وشِیرِیْنِ وَكْ عَسَلْ — بِی زِوِی شِیرُ وعَسَلْ بُوِیرَ مَثَلْ

Eğitim Amacı Çoğaltılmıştır.

مِنْ خَفَا رُوْ تَهْنِي چُوْ فِي الْحَالْ زِمِنْ | عَلَيْكَ سِپِي هَاتْ وَبَرْمَالِ دِمِنْ
وِي دَمِي مِنْ بُوْ مُحَمَّدْ مُصْطَفَى | نُوْرِ جَانْ وَمَعْدَنَا صِدْقْ وَصَفَا

سَكَرْدِ شِپِتِنْ هُوْنْ زِنَارِ بِنْ بَنَاهْ
بِعِشْقْ وَشَوْقَكْ هُوْنِ بِيْرِنْ الصَّلٰوةْ

جُمْلَه ذَرَاتِ جِهَانْ دَا اَفْ نِدَا | كِرْنَه سَكَازِي پِكْفَه كُوْنْ مَرْحَبَا
مَرْحَبَا اَيْ سِرِّ فُرْقَانْ مَرْحَبَا | مَرْحَبَا اَيْ دَرْدَ دَرْمَانْ مَرْحَبَا
مَرْحَبَا اَيْ جَانِ بَاقِي مَرْحَبَا | مَرْحَبَا عُشَّاقِ سَاقِي مَرْحَبَا
مَرْحَبَا اَيْ عَالِي سُلْطَانْ مَرْحَبَا | مَرْحَبَا اَيْ كَانِ عِرْفَانْ مَرْحَبَا
مَرْحَبَا اَيْ شَمْسِ تَابَانْ مَرْحَبَا | مَرْحَبَا اَيْ جَانِ جَانَانْ مَرْحَبَا
مَرْحَبَا اَيْ قُرَّةُ الْعَيْنِ خَلِيْلْ | مَرْحَبَا اَيْ خَاصِ مَحْبُوْبِ جَلِيْلْ
مَرْحَبَا اَيْ رَحْمَةً لِلْعَالَمِيْنْ | مَرْحَبَا اَنْتَ شَفِيْعُ الْمُذْنِبِيْنْ
مَرْحَبَا اَيْ اَفْتَابِ بِي زَوَالْ | مَرْحَبَا اَيْ مَاهِ تَابِ لَا يَزَالْ
مَرْحَبَا اَيْ بُلْبُلِ بَاغِ وِصَالْ | مَرْحَبَا اَيْ آشْنَايِ ذُوالْجَلَالْ
مَرْحَبَا اَيْ نُوْرِ خُوْرْشِيْدِ خُدَا | مَرْحَبَا اَيْ تُوْ زِحَوْنَا بِي جُدَا

مَرْحَبَا مَطْلُوبِ عَالَمْ مَرْحَبَا — مَرْحَبَا اَوْلَادِ هَاشِمْ مَرْحَبَا
مَرْحَبَا اَیْ نُورِ حَقْ اَمْظْهَرِی — مَرْحَبَا اَیْ اَوْلِیَا را سَرْوَرِی
مَرْحَبَا هَا بِی شِفَاقِ اُمَّتِی — مَرْحَبَا هَاتْ بُومَه نُورَاد وَلَقِی
مَرْحَبَا اَیْ بَدْرِ عَالَمْ یَا مُنِیرْ — مَرْحَبَا خَلْقِ گِیتِی را دَسْتَگِیرْ
مَرْحَبَا سُلْطَانِ جُمْلَه اَنْبِیَا — مَرْحَبَا اَیْ نُورِ چَشْمِ اَصْفِیَا

گَرْدِ فِیتِنْ هُونْ زِنَارِینْ نَجَاةْ
بِعِشْقْ وشَوْقَكْ هُونْ بِیرِنْ الصَّلوٰةْ

سَجْدَه بِرْ هَرْ وِی دَمِی اَنْ نُورِ جَانْ — دَسْتْ هِلِینَانْدِنْ بَسُوی آسْمَانْ
پَارَه عَوْرَكْ سِپِی اَزْ آسْمَانْ — هَاتْ وهِلْگِرْتْ وَزْمِنْ غَائِبْ بُوَانْ
هَاتَه وَه مَدْ هُونْ وِیجَایِ گِیلْ — پَارَه عَوْرَكْ دِی گَهِشْتِی نُودَلِیلْ
گِرْتْ وبِرْلِی هَاتَه گَهْ مِنْ اَوْخَبَرْ — گِرْتْ وِی دُنْیَا سَرَاسَرْ بَحْرُوبَرْ
هَاتَه قَه سِپِی پَارَه رَمِیشَانْ دِرَكْ — وِی جِرِی بِالْعَسَلْ وَوَكْ شَهْدْ وعَسَلْ
لِی بَلِی خُوشْ هَاتَه گُوهْ مِنْ اَوْنِدَا — پِیكَهْ زَانِی خَلْقَهَایِ اَنْبِیَا
مِنْ دِی خَانِی نُوزَطِیرَانْ رَنْكَه رَنْكْ — دِمْ تَزِنْ مُرْدَانْ وهَمْ بَاقُوتْ چَنْكْ

پاشی هاتِف سه نفر لی هر یکی — حسن و صورت مثل قرصا روزکی
یکی دزد ستی و یکی سینه یکی لشت — یکی اتی جامهٔ سپی از بهشت
هفت جا راذ شوشت و پچاذ پر هنر — گوتی هر سه را بوذ چو نه در
ناییته حد و حساب معجزات — مختصر من گوتیه نعت و صفات
دی چه پیژم نعت ذات انوری — ای گو عالم جمله بوو بی چکری
منعکس بوذ وی شقی هند صنم — اگر فارس قسم یا بو عدم
نازه ایوان خانهٔ نوشیروان — راست و چپ هر یا و لرزی ناگهان
شق بوکنگره جارده ذی چو نه خوار — خوف و ترسک هاته کسرا بی قرار
بحر ساوه چکیا و هشک بو بهان — وادیا ناقلی سماوه بو روان
از سر هندی ملوکاذ تاج کت — ذیله بو لی ترس و فکر و زلزلت
دزدو شنبه دوازده اول ربیع — سال فیلی هات او حمل بدیع

کرد فیتن هون نادرین نجاة
بشوق و شوقک هون بیژن الصلوة

را بو عبد المطلب یکحل سهر — گوت مه دی زمزمه کنه رکن حجر

کعبه چو سجده مبارک بو مقام — رکن و بان و بیت لی ذکر اسلام

رکنها الله اکبر زی دهات — هات مژگینا محمد الصلوٰة

پاک بو مر ازلات و عزا و صنم — هات ابوالقاسم کعبه عالی علم

راست و چپ خوش هاته زینا اغنوند — نی محمد هات و بوت بون سرنگون

هاتن ابریق ولکن مسک و گلاب — کعبه شوشتن ما مه حیران طواف

از بدر کفتم ز باب شیبه زود — من صفا و مروه دیتن در سجود

بلک دار و برز فیضا لایموت — جانا احمد رسول الله گوت

هات اوازک آیا من زقریش — اوچه ترس و لرزه یه آی طیب عیش

ابو عبد المطلب خوش هاته مال — طیره کی هازن لبان چنک و باک

بهنا فردوس ژ حجرا آمنه — هات و در هنگافت و گو یا ساکنه

آمنه هات و اوی ژ یگر سؤال — کا نی او نورا دگله آی شیال

آمنی بو گوت مولودا بیرن — هاتفی نا نی محمد گوته من

وی دخوینا دیه نورا مبین — گر دفیتن تو ببینی دبین

رفت عبد المطلب بو دیتنی — شیر دمستی ناگهان دیک رهزنی

نعره زد هاتف عبد المطلب
هیبتی گرفت و دل وی مرتعب

تا بیامد بیتن حتی بی درنگ
تا ملک بینه طراف خاص و عام

هاتف عبد المطلب بی خوشزبان
بی تکلم مایه آزمان و دهن

پاشی چندی دیت او نورا صبی
روهینه چاقی دیا پیر خوه بی

آمینی شیر داد ها تا شکرین
تا گهشتی وقت تسلیما دیین

آمینی گوت من دخو بینا دیه
مرضعه دی بت حلیمه سعدیه

گرد قبتن هون ز تارین بخاه
بعشق و شوقك هون بیتن الصلوة

میکان کودک دانه شیر دار
دا دگر میلا نین کودک نزار

هم قبیلا سعدیه دیگو بلوك
هم دها تن تا مکه طلبه بچوك

و قبیلا سعدیه فی بوغلا
هیر وژن پیکهه ژ برسیان مبتلا

گوت حلیمه روژکی امر چند هقال
بو کیای چونه تا قامك نوال

هم گیا ژی ته هیو هم اقا سار
من گیا خوار و ژا قی هم فخار

هم هقالان ژ گیا و آف فخار
هات اوازك ژ خدان نادیار

هان هان بچه مکه ای جمله زن
دامبارک بن زمولود امزن

خرما و زبیادیین بوخوه ببت
خوز یابستان گوشیر زی بخوت

ترس غالب بولمیه امرها شنه مال
گوتر حارث اوچه حاله ای هفال

من زبوی وی گوتا وی گوتای حبیب
بلکه او مولود زبومه بیت نصیب

من ولد بوضمرة یا دی چه کم
قط زترسان من نزانم دی چکم

ناگهان من دی دخوبنیا یکی
ازبرم افیتمه روبارکی

سپنی وک شیر و شیرین شهدوار
زی بخوه وی گوتر من سه چار چار

ازخوارم بومه زی تیر و تیزی
هردو بستان دمن شیر زی زدی

صاحبان ازدیتم و پرسیدن دزیر
لیک شبه بولمین بوکس میر

یک خری لاغر هبولی پرگساد
حارث ابن ثابه گورتان ابی نهاد

گاروان رابو بقصدا مکه
بومرسوار و هم لبز من ضمرة

دورا دورا گاروان لنک ولوک
گرزچوبی بووه حارث ماخذوک

گوتر من وزرا بچین بی زحمتی
من دگوتی هات نورا دولتی

دبچینه پیش اوجا غا قریش
بلکه حالی همه بیترن تازه حیش

مِن دِی یَک مَرد طَویل اَتو رِی
با سِر رَمز و اِشارَت دا کَرِی

یا حَلِیمَه اِسرِعِی مِن کَیزِلَه
تُو دِیِن بُو مُحَمَّد خُوزِیاتَه

تِیز چُو اَوخوش کَبری لاغرمِنال
وِی بَراهی بِرز هِندِی کارِوان

اَوَلامِن کِر لِبَطحاء نَظَر
چار طَرف پِیکَه گِیا وُلاله تَر

کارِوان دا بِی بِجای طِیب وعَیش
ژِن هَمی کَریان لِاَشرافِ قُرَیش

گُوتَه عَبدُالمُطَّلِب خوش آمِدِی
دِه وِ فِیتِن بُو مُحَمَّد دا بِیِن

قال هٰذا لامرمِنه قَد بَلی
هاتَه گُوشِ مِن ژِهاتِف اَو نِدا

صَفوَةُ الرَّحمٰن خَیرُ المُرسَلِین
بِینَه اَز غَیرِ حَلِیمَه وِی دِیِن

هاتِه تِك اِمِنی ژِن با سُرُور
هَرچِی دا بِی اَو یَتِیمَه چُو بَرُدُو

اَی خوش اَو زِیبا یَتِیم شِیر خُور
هَردُو عالَم ژِیر فَرمان شَربَسَر

اَی خوش اَو زِیبا یَتِیم شِیر جُو
نُور هَردُو عالَم اَز رُخسارِ اُو

اَی حَلِیمَه هِلگِرَه اَن پاك ذات
دَولَتِ باقِی وُدائِم بُوتَه هات

هات حَلِیمَه گُوتَه عَبدُالمُطَّلِب
حالِ سالِ حالِ قَحطا مُضطَرِب

هائِمَه بُویِك پِسَر اَز بِهتَرِ یَثرِب
گَر لِنِك تَر وِی هَبی نَفسُ الاَمِین

گُوتَ عبدُ المُطَّلِبْ نامتْ چِیَه — گُوتْ نابِی مِنْ حَلیمَهْ سَعْدِیَه

گُوتْ عبدُ المُطَّلِبْ خُوشْ مِهْدِ تُوا — هَمْ بَجَلِمُو هَمْ بَجَسْنُ وسَعْدِیِ تُوَ

وِیْ لِنِكْ مِنْ نُورِ چِشْمِ قُوتِ جانْ — مِثْلِ وِیْ نابُوتَهْ نابِنْ دُرِّ زَمانْ

لِی یَتِیمَ دُرَّهْ سِیْ مِثْلِ مَهی — اَزْ جِهی بابِیمَهْ گَرْدِ تُو بَبِی

گُوتَهْ عبدُ المُطَّلِبْ دا اَزْ بِچِیمْ — بِتْرِمَهْ زَوْجِ خُوهْ پِرْسِی پِی بِكِیمْ

هاتْ گُوتَهْ حارِثْ اَیْ زِیبا خِطابْ — یا حَلِیمَهْ وَیْحَكِ وِیْ دا جَوابْ

دِی چِهْ گِی تُو با یَتِیمِ بِی پِدَرْ — یا حَلِیمَهْ دا مَنا صَبْرِی بِكَرْ

هاتْ چُونِ كارِوانِ كَرْ جِهِیزْ — دِیتَهْ حارِثْ رُهْنِكِی وِیْ بُوتَهْ رِیزْ

حارِثِ گُوتِ اَزْ دِ بِینِمْ تُو خُدُوكْ — گُوتْ حَقَّهْ دِی بِچِیمْ زِی بِچُوكْ

گُوتِ هانِی بِینَهْ وِیْ طِفْلِ یَتِیمْ — قَدْ تَوَكَّلْنا عَلَی اللّٰهِ الْكَرِیمْ

خُوشْ فِكِرْیا پِیشِ عبدُ المُطَّلِبْ — هابِتَهْ دُرِّ دانَهْ تُوایِ مُجِبْ

دا اِچِینَهْ پِیشِ دا ئِی آمِنِینْ — مِنْ كُوهِی اَحْسَنْ وِدِیلا راشِرِینْ

یَكْ رِگَهْ خالِی نِمایا اَزْ عُجُبْ — بُومَهْ یَخْسِیرِ اوِیْ وِیْ ساعَتِی

خُوشْ دِماهِلِكِرْتْ كِنِی بِی حَدْ كَلَكْ — نُورِ خَنْدَهْ لاحِ چِرْخا فَلَكْ

حارث ابی بوحلیمه بی سوار — با خلار اسپتی محمد بی فشار

یا چپی دا پنبو تپد اصمره — گر سقلی چو جابک و بی زحمته

اولا چو کعبه سه جا زمجده بز — ثانیا او ماتر چو نی پر همز

دی کسان او گر نبی چون خوش چلنک — وی لپشتا وی سوارینه فلک

او گر لاغر دپش گاروان — وک سیها طیر لدشتی بو روان

سعدیان کوتن حلیمه ای هقال — او گر لاهرمه کونا چیته ماک

فی دمی سی لے سوارن مثل طیر — وی دچیتن ناگهیتی کس بسیر

گر بازمان هات و گوتر سعدیان — قط عجب نینه ژ چونا من عیان

وی لپشتا من رسول رب عرش — ژیر دستت وی ژ عرشن تا بفرش

سید مخلوق رب العالمین — چیترین اولین و اخرین

قوم سعدی پیکفه کوتن او هقال — نینه او قول و صدا الاخیاک

مثل بابی کفته ری هر بخار — دانر سر میک کوه و دشت کوه سار

وی حلیمه کوت ازمان او بیان — امر بدر کفتن ژ خلق کاروان

من دی ساکل ارفون راهبان — تابع اسقوفکی اسود قبان

وې دِگوتَه راهبان وصفا حبیب
وَقت رابت او محمد عن قریب

گاسیر اصنام وقتال جهود
بې عدد بنیشان وې هاته وجود

آذر وان بوریم چند کلک
شعلهٔ نورا محمد چو فلک

وې هواره گوت اسقوف کبیر
هې آفه ورې قد بکن برمح وشیر

دست دان شیران دهاتن شبه هان
خوش لپې ما محمدان بې گمان

دې چه گم یارب مدد میر مزن
وا محمد دوهنیا چاد من

هاته نزیک مه کوما راهبان
من محمد دې نظر دا آسمان

هاته خارې آگرې مثل شهاب
سدې وراث وصوتنا واهل عذاب

هاتف گوتا زیمنا شهسوار
اهلکوا الکفار من نار القهار

گار وان هات وهمې امچو نه مال
پیکفه پې خوش بونسا وهمر یحال

گردفیتن هون ژفار بن نجاة
بعشق شوقک هون بیترن الصلوة

دو کتابا ق گهشته سعدیاد
رزق ونعمت هاتنا بن طحیان

دخل دان وکاوپرلې زیه بون
همر جفا ومحنت والامحون

پیکفه ماتِ دست و پای وی ز السُن — مجتا وی گفته قلب جمله کان
هم حلیمه غرقِ انعام و کرم — وی ابو القاسم لما لِ بوجهه غم
گوت والله العظیم اونا زدار — هات و من جامه نرشوشم قط زجار
طاهر و پاکیزه پاک هرمه دی — بول و غائط من زعورت قط نبی
بود و سالی و خرامان سو بسو — تیکل لعبا چو کان قط نبو
روز که وی هفتیا یک کودکی — هفتیا وی ماه ماه با سالکی
اول لفظا وی من ما یر لبیز — گوت وی الله اکبر من کبیز
سالا سه نازک زنهال و روح جان — آرزو کرد وی شفا بی ناکهان
هر بیکو کار امت پرور وی — بو شفان و لایق پیغمبری
روز گی وی گوتر مادر او برا — کابی من گوتی پر بریر چرا
گوت قط انصاف دادی از لبال — اول گرمی از قحوم آقا زلال
گوت من وی از دتر سم حاسدی — بیت و ترچا فین یکه یا راصدی
گوتر دا دی قومه بیپره خدی — من توکل دایه وی هم تو بدی
صبح من دا بی عصا و زاد و هم — بو شفان و هر دو چو نه بر غنم

ای شفان برة بر جابره ژیر گوپالے تہ عالم یک سره
با ترحم پز چرین از جاذودل رحم تو بر جمله عالم مشتمل
ای شفان گودگا زیبا دلیر خوزنا وی بر جی ژد پدا راتہ پیر
وقت ایثار ہی شفان دمبینه مال آزد چومه پیش زیبا ہی لال
گوته من دا بی مه کوها تم الیک ای محمد سلم الله علیک
ضمره هات گوته من او خوش جواب من ژوی دینه عجایب بی حساب
پا نهد بر خشک وکسک بو تمام هر چی او دیت دار و بر لیکر سلام
پیژنیته پز گرهره او دی بچی گر نه چن پیژنه غنم یک ژی نه چی
دوژکی پز بو بلاق وادی من فکر یا ندن ژیر ساط دی
گوته من بوچه تو نا هیلی دلیر پز بچی من گوجهی قیفانه شیر
لا تخف وی گوته من پز چوچره ناگهانی هاته مه یک قسوره
وی محمد دیت ودو فی خوه هزاند عاشقانه هاته پیش وسر نهاند
گوته گوشی گوتنی یک دو مثل من نه فهمی وی چه گوتن گردگل
شیر را بو ابدی چو قط کس ندی پز چری بو خوش راحت کفته وی

اَبی یَک پَرَم مِن شِیکِنانَد دَستِ پیر — هاتِف پیشُود سَت خَوه وی کِرد پَذیر

دَستِ اَن پَرگَرت وما لی بادَلال — وی دَمی را بُوبَری مِثلِ غَزال

وَقتِ ظُهری رُوتَکی بِکَ کارُوبار — ضُمرَه چابُک هاتِ کارِی هَی هَوار

جُوتَه مَردُم بُو مُحَمَّد هاتَه بَر — اَز نِزانِم بُو بَرای مِن چه کَر

وا مُحَمَّد گُوتُ وَرا بُون میرُوزِن — گُوتَه حارِث ای حَلیمَه وای لِمِن

هاتَه گُوشتِن دَر غَیب بَرکِ عَیش — اَز چه بِیَرَم پیشِ سالارِ قُرَیش

پیکَهَه را بُون خاصُ وعامِ سَعدِیان — تا حَلیمَه زُو گَهِشتی اَن زَمان

گُوتِ مِن دِی دُرِّ یَتیمِ لَعلِ شُور — زی دِ چُو چَرخِ فَلَک اُستُونَه نُور

بُوسَه دامِن هَردُو چا فی سُورَمِی — اَی چِیبُو هاتَه حَبیبی مِن تُوبِی

گُوتَه مِن هاتِن دُو مَردِی با جَمال — شَکلِ نُورانِی زِ نُورِ لایَزال

دَستِ مِن کِرتِن رَفا هِم اِیمَه اِیر — وا اِیمامَه اَرضِی و دَر دَستَه گِیر

سِینَهِ مِن وِی دُو گَرکِرتا بَناق — زی دَرِیا قَلبُ و اَحشائِم تَقاق

وا اَن بِدَستِ خُود لِیَر تَقلیبِ کِر — نُطفَهِ اَسوَد دَرِیا زی فَکِر

گُوتَه اَو بَهرَه زِ بُود پِی لَعین — مِن زِ تَه اِفتِت اَی شاهِ اَمین

ایدی آنده مسین ویک کسن — شوشت نرمرو پاک وتازك بی محن
وی دمی دانینه چی قلب وجکر — مهرکی مازن ژنوزی هاتر در
مهرهٔ کر قلب وجای بوته شق — هاتر سریك مثل عوری تانه برق
را کرمزدانیمه چی بی زحمتی — گوت بکیشه بادهاذ ازامتی
بادهاذ کیشاذ واز بومه کران — گوت بکیشه باهزاران هروهاذ
هات وکیشا مامرو را کرا و هزار — گوت وی نوزی جباه گلعذار
گر بکیشی با جمیع امتی — ذی کران زی بی ژنورا رحمتی
هردو کان ازدامه بربها خوف — هردو چشمان وسرمین کرطواف
مثل برقا خاطفا را بون وچون — من دو پتن تا بچرخی برزه بون
گوت حلیمه او بیان وا و مقال — من او وی هلگرت وامرها بینه مال
قوم سعدی گوته من چه ساکنی — را به هلگروی به نك کاهنی
من بره نلی کامن وا و قصه گوت — کامن هلگرت ودا برسینه گوت
اقتلوا هذا الغلام من دکل — ورنه دی باطل بکت دین هبل
تاگهان من دیت یك مرد منیر — رمله کامن دالباس وی کفن

هَومِرگاهِن بوُن هلاك اوزِی هری — مِن محمدَ اِنی وهاتِم لِرِی
مِن دِی یك زِن باگری بوُشیُن آه — بر کنارِ بئر وبر سرِ خاك وآه
وی لِمِن مِن یك پسر بو جانِ پاك — چود بیری او نهایت بو هلاك
مِن محمدَ آنیُو مِن گوت وَر — مُعجزه کرتَه هنَه دِی بینه دَر
وی اِشارت کرِ بتلیا نوُر آف — او بسر کفت وبسر بر روِی آف
اوزِ آفی هاتَه دَر را بو قیام — گوت اندَم یا محمدَ السلام
هاتِ اوازِك تعجب بینه کر — او زِ بیری گود کان گو بینه دَر
بل تعجب او جوانِ شهسوار — دیر زِ حرکت فاند کهکاران زِ زار
یا شی از چو مه سری بو هر دو چاك — بی رشاندِن عنبر و مِسك وکلاك
هاتِ دَنکی هاتِفی یا مکتَه — ای زِتَه هاتِ بلی وی هاتَرتَه
کعبَه کاری ودیعی از دَمر یکم — امنه پور زِی خدیجه دا بیم

کرد پشتِن هوُن زِ نار بِن نجاة
بِعشق وشوقك هوُن بیژن الصلوة

او خزانی بو حلیمه بو سوار — هَمر لبر سینه حبیب نامدار

رُو بکعبه هات وا وبی ترس و بیم
آوکری چون خوش مه دی ها تحطیم

ها تَه گویی ان حلیمه اونوا
خوش ندای جان فدای زمزما

ای حطیم و ای حرم پاك و عمیز
بوته ها تَه بزن بالای عزیز

ها ت سلطان فلك زیر نهال
ها ت جان دو عالم عکس حال

ها ت محبوب دو صد یوسف غلام
ها ت مختار کو عرش و فرش زامر

ها ت بوتَه ای مکه وقت سرور
صد هزاران نور سیمای بنور

نے تو بوو وی منزلا روحانیان
تا قیامت رکبه دار الحاجیان

راست وچب فکری چله کس ندی
وی دگری یا تحیر دا خوه دی

هر پیاپے ها ت آواز ك بشیرین
مصطفی وی دا نیا سر مهد زمین

دا بچیته طلبه کت کا ن کیه
خوش دبژی قی نوای عالیه

کس ندیت وها تَه آوها دی
مصطفی لے برزه بو برداکری

دنك هلیناند وی لیاذ کو چکان
آه آه دردا نه من کے رقان

مکیان گوتن مه ها ژی پشه قط
وی قریتن اقو دهنك بو نه شط

پیره میرك ها تَه پیشر با عصا
یا حلیمه آوچه حاله بوخدا

مِن ژبو وی گوت حال و زنج و آه
گوته من ورد اچینه پیش شاه

از بر پرت تا پیش عزا و صنم
گوته من او غیب زانه پر کرم

بی هزاران ونذا بوی پیدا کرن
مثل ته بی چاره وی شادان کرن

سبحه بروی گوت پیری ای صنم
او حلیمه هاتیه پیش ته هم

گودکی وی در مکه ونذا بوله
اسم ان گودک محمد بویله

وی محمد گوته عزا و صنم
سر تشیفی هاته سجده ی گوت هم

تو هره ای پیرا وچه گوتنه
او محمد هاتی عزا مه منه

سر نخون و شر مسازن امر ژوی
هر کسا دو بی عیا دین امر ژوی

او زمان بو دی کو امر تی خوش ببن
با رگاها وی گهشتی امر ژبن

را به ای پیرا هوا بی هاته روژ
بس بیا بی وی دل من تو بصور

نی ژنا بی وی دلرزن آسمان
هم ژ حبتا وی کلیسا بحر و کان

هیبتی خوش گرته پیر دی سپی
وی عصا افیت و لرزی مثل بی

بی حلیمه گوته پیری هیشتی
گرچه از کتمه دبحر حیرتی

یک دمی با وی بی من وعظ دکت
یک دمی سکنی بین رحم دکت

گوید کی من وی رفاند ن غیبیان — غیبیان نکسکه پوشی آسمان ن

از زکی نام زکی کاید بدکم — هرچه او پرسیه من دی از وه کم

گوتنا عیب اجازت من نه بور — گوید پرسم احمدی من برزه بور

گر بپرسم حال و اسرار درون — دی بپرسن دینه سودایه جنون

گوته وی پیری حلیمه شی بکه — حمد ربانی و هم شکری بکه

حاشا لله او محمد برزه بی — بلکی عالم دی دویدا برزه بی

بو محمد هر زمان و هر مکان — صد هزاران کو بیارین پاسبان

زانی عبد المطلب او واقعه — افتورهنک چون زچاقان داسته

هاتبر درگاه کعبه او بسوز — آمی علیه سر دانای بروز

تو میسر که جمالا وی یتیم — دیتنا آزار و احسانا کیم

ناشبهه مه گرچه زمیه — کیمیای فضل و احسانا تیه

تو بحق فضل و احسانا عظیم — بپره من احوال وی طفل یتیم

ناگهانی هات آواز ک لطیف — هان هان بچنه تهامه شریف

وی لبنذا ایامی بو غمام — بوسه و سیوان دکها وی مدام

پرد کت تسبیح و در کف منقلب
را بو چو طلبه وی عبد المطلب

چو کودکان نشستی بین دار ایام
قال من انت ایا شیرین غلام

گوت ای نامم ز من پرسی بسز
از محمد ابن عبد الله مه از

گوت از جدی ترمه ای روح و جان
ای حبیب من عزیز خاندان

را بو بر سینه خوه را کرها تمال
ها تر مالی تازه او نورا زلال

امنی چاف بو نر روشن و السلام
همر ز مولود نبی تم الکلام

گردش تن هون ز نار بن نجاة
بعشق و شوقك هون بیژ الصلاة

احمد اچا فی ته ما زاغ البصر
یك اشارتا ته انشق القمر

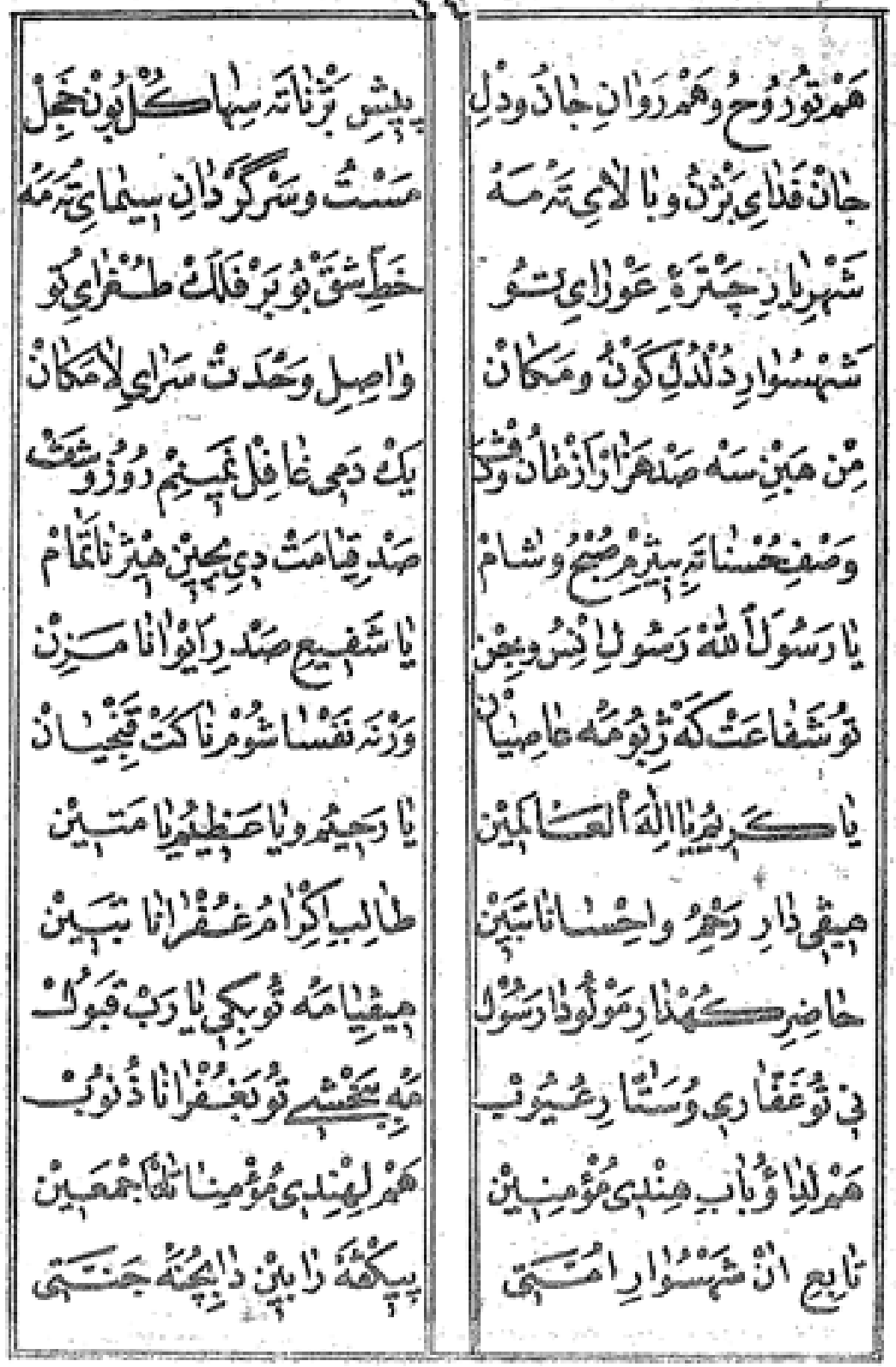
حکم تو جاری ز عرشی تا بفرش
ای ز نورا ته منور تا بعرش

آتش موسی چه بو رخسار تو
والضحی نورا دل هشیار تو

د ز ز نورا ته ضیاء مهر و ماه
لی مع الله الجلیل نا بر کاه

بی ز نعلینا ته ای دردانه یتیم
خز و تشریفه ز بو عرش عظیم

هر دو عالم چه سها اقبال تو
سوند والیل بز لف خال تو

همه تو روح و همه روان جان و دلی
پیش ترا نات سجاکل بو نجل

جان فدای تو بالای تو همه
مست و سرگردان سیمای تو همه

شهریار چتر عوای تو
خط اشق بو بر فلک طغرای تو

شهسوار دلدل کون و مکان
واصل وحدت سرای لامکان

من هبن سه صد هزار ازمان وقت
یک دمی غافل نیستم روز و شب

وصف حسنات تو بیرم صبح و شام
صد قیامت دی بچین هیچ نا تمام

یا رسول الله رسول الثقلین
یا شفیع صدر ایوانا مزین

تو شفاعت که ژبو همه عاصیان
وزنه نفسا شوم ناکت قبحیان

یا کریم یا الله العالمین
یا رحیم و یا عظیم یا متین

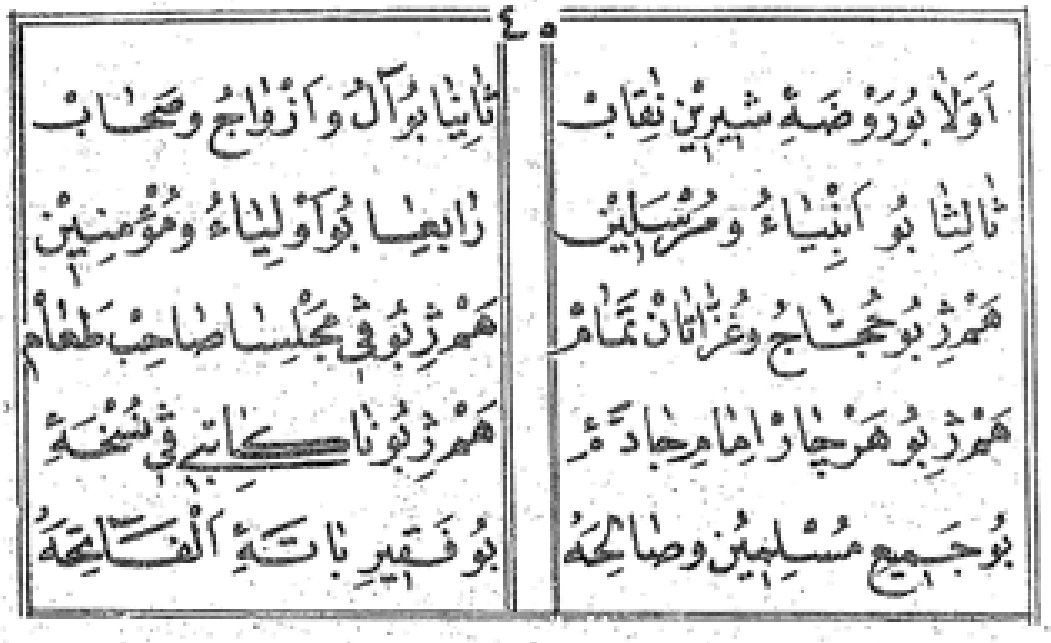
هیچ دار رحم و احسانا سین
طالب اکرام غفرانا سین

حاضر کهدار مولود رسول
هیچ یا مه ژوبکی یا رب قبول

بی ژوعفاری و ستار عیوب
مه بخشی ژو بغفرانا ذنوب

هم لدا و باب هندی مؤمنین
هم لهندی مؤمنا تا اجمعین

تابع ان شهسوار امتی
پیکهه رابین دا بچنه جنتی

٤٠
اَوَّلًا بُوْرَوْضَةِ شِيْرِيْنْ نِقَابْ
ثَانِيًا بُوْاٰلْ وَاَزْوَاجْ وَصَحَابْ
ثَالِثًا بُوْاَنْبِيَاءُ وَمُرْسَلِيْنْ
رَابِعًا بُوْاَوْلِيَاءُ وَمُؤْمِنِيْنْ
هَمْرَزِبُوْحُجَّاجْ وَغُزَاتَانْ تَمَامْ
هَمْرَزِبُوْفِيْ مَجْلِسًا صَاحِبْ طَعَامْ
هَمْرَزِبُوْهَرْجِيَارْ اِمَامِ جَادَّهْ
هَمْرَزِبُوْنَاكِتَبِيْ فِيْ نُسْخَهْ
بُوْجَمِيْعِ مُسْلِمِيْنْ وَصَالِحَهْ
بُوْفَقِيْرِ بَاتَهِ اَلْفَاتِحَهْ

هذا دعاء مولد النبي صلى الله تعالى عليه وسلم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لوليه والصلاة والسلام على نبيه وعلى آله وعترته اجمعين
يا ارحم الراحمين اللهم بحرمة حبيبك الاكرم وبنبيك المحترم صلى الله
عليه وسلم نسئلك ان تقرن بالقبول ما قرء من المولد الشريف و
القرآن الحكيم وقد اهدينا ما حصل من الاجر والثواب الى روضة حضرة
سيد الكونين ورسول الثقلين وامام الحرمين صلى الله عليه وسلم
فاجعله اللهم واصلا اليه واجعل روح سيدنا الامام راضية عنا
وظل شفاعته مبسوطا علينا واجعلنا اللهم مقبولين محبوبين عنده
حضرته واجعل اللهم مثل ذلك لازواج سائر الانبياء العظام
والرسل الكرام عليهم افضل الصلاة واكمل السلام والى ازواج الا
زواج الطاهرات والاصحاب المنتخبين والانصار والمهاجرين و
التابعين والائمة المجتهدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين والى ازواج
الاولياء العارفين والمريدين والمنتسبين قدس الله ارواحهم اجمعين

وَلَاسِيَّمَا مَنْ كَانَ سَبَبًا لِهٰذَا الْاِجْتِمَاعِ الْمُبَارَكِ شَكَرَ اللّٰهُ
سَعْيَهُ وَغَفَرَ ذَنْبَهُ وَقَبِلَ عَمَلَهُ وَجَعَلَ لِكُلِّ مُشْكِلٍ صَابًا فَرَجًا
وَمَخْرَجًا وَهَوَّنَهُ عَلَيْنَا وَاجْعَلِ اللّٰهُمَّ مَخَادِيمَ الْمُوجِبِ لِهٰذِهِ
الْهَيْئَةِ مِنَ الْعُلَمَاءِ الْعَامِلِينَ وَالصُّلَحَاءِ الصَّالِحِينَ وَالْأَ
غْنِيَاءِ الشَّاكِرِينَ وَاغْفِرِ اللّٰهُمَّ تَقْرِيطَاتِ مَنْ ارْتَحَلَ إِلَى الدَّارِ الْبَقَاءِ
مِنْ أُصُولِهِمْ وَفُرُوعِهِمْ وَاجْعَلْ أَرْوَاحَهُمْ مَسْرُورَةً فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ
وَاحْفَظِ الْبَاقِينَ وَأَطِلْ أَعْمَارَهُمْ وَوَفِّقِ الْبَاعِثَ لِهٰذَا الْخَيْرِ لِأَمْثَالِ
هٰذِهِ الْمَجَالِسِ الْمُبَارَكَةِ بِكَمَالِ السُّرُورِ وَأَحْسِنِ اللّٰهُمَّ الصِّحَّةَ
وَالسَّلَامَةَ وَطُولَ الْعُمْرِ وَالنُّصْرَةَ لِمَنْ كَانَ السَّبَبَ الْمُسْتَقِلَّ لِرَاحَةِ
وُجُودِنَا وَاكْتُبِ اللّٰهُمَّ الصِّحَّةَ وَالسَّلَامَةَ وَالْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ
عَلَيْنَا وَعَلَى الْحُجَّاجِ وَالْقُرَّاءِ وَالْمُسَافِرِينَ وَالْمُقِيمِينَ فِي بَرِّكَ وَبَحْرِكَ
وَوَفِّقْنَا اللّٰهُمَّ فِي قَرِيبٍ مِنَ الزَّمَانِ إِلَى زِيَارَةِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ بِآلِ حَلَالٍ
وَسَهِّلِ اللّٰهُمَّ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ عَلَيْنَا وَاخْتِمْ بِكَلِمَةِ الشَّهَادَةِ
أَنْفَاسَنَا وَفِي الْقَبْرِ مِنْ مَكْرِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ لَعَنَهُ اللّٰهُ

Fatih Amacli Cocuk.com.tr

اِحْفَظْنَا وَسُؤَالَ مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ هَوِّنْ عَلَيْنَا وَلِلْجَوَابِ وَفِّنَا
وَاكْرِمْنَا وَإِيَّاكُمْ الْحَاضِرِينَ بِالْجَنَّةِ وَمُشَاهَدَةِ جَمَالِكَ
وَتَقَبَّلْ دُعَاءَنَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ
الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
الْفَاتِحَةُ

خَطَّاطٌ : م . ف . ب .

EK-4: Haydarî Mevlidinin Ayfa Basım Nüshası

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

اَمْ بِدِنْ حَمْدِی خُدِی اَی مُسْلِمَانْ — دَایَه مَه پَیْغَمْبَرِی اٰخِرْ زَمَانْ

اَوْ خُدَای گُو هِدَایَتْ دَایَه مَه — نِعْمَتَا خَوَاشْ دِینِ اِسْلَامْ دَایَه مَه

نِعْمَتَا ژَهَرْ نِعْمَتِی خَوَاشْتَرْ اَقَه — مِنَّتَا ژَهَرْ مِنَّتِی مَسْتَرْ اَقَه

گُو مَه اِیمَانْ اَنِیَه بِرَبِّ عَظِیمْ — اَمْ مُشَرَّفْ بُونْ بِقُرْاٰنَا کَرِیمْ

اَیْ خُدَای خَالِقِ اَرْضْ سَمَا — تُو نَهِیلِی اُمَّتَا هَادَرْ غَمَا

اَمْ گُنَهْکَارْ چَاقْ لِغُفْرَانَا تَنَه — هِیڤِیدَارِی رَحْمِ اِحْسَانَا تَنَه

اَمْ بِاِیمَانْ بِینَه اَرْضَا مَحْشَرِی — پَی مُحَمَّدْ هَرْ نَه حَوْضِ کَوْثَرِی

اَیْ مُحَمَّدْ اَیْ شَفِیعِ اُمَّتِی — هَادِیِ مَهْدِی حَبِیبِ عِزَّتِی

اَیْ تُو بُوِی چِیتِرِی گُونْ مَکَانْ — شَهْسُوَارِی عَالَمِ فَخْرَا جِهَانْ

اَیْ مُحَمَّدْ اَیْ رَسُولِ اِنْسُ جِنْ — خَوَادِیِ تَاجُ بَیْرَ قَارُوزَا مَزِنْ

مَسْنَدَا قِی اُمَّتَا هَا هَرْ تُوِی — دَرِیِ فَتْحَا جَنَّتَا مَه هَرْ تُوِی

اَیْ مُحَمَّدْ اَیْ اِمَامِ اَنْبِیَا — اَیْ تُو نُورَا رُوحْ جَانِ اَوْلِیَا

اَمْ گُنَهْکَارُ وَ ضَعِیفِنْ بِی عَمَلْ — هِیڤِی مَا عَفْوَا خُدِی عَزَّ وَجَلْ

اَمْ بِجَاهِ تَه خَلَاصِبْنْ اَیْ نَبِی — رُوحْ جَانِ مَه فِدَا جَانِ تَبِی

هُونْ ژِ عِشْقَا دِلْ بِبِیژِنْ بَرْ دَوَامْ — سَرْ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

اَوْ کَسِی کُو طَالِبِ خَیْرِی پُرَه — گُوهْ بِدَه قِی مَوْلُدَا پَیْغَمْبَرَه

یَكْ رِوَایَتْ کُو ژِ مُحَمَّدْ هَاتِیَه — قَدْرِیِ مَوْلُدَا مَه اِی کُو گِرْتِیَه

هِنْ پَرَه مَصْرُوفْ کِرِی بَرْ مَوْلِدِی — وَلَهْ جِیَاکِی زِیرْ دِ خَیْرْ بِدَادِدِی

لِی اَبُو بَکْرِی صِدِّیقْ گُوتِی بِرَا — کِی دِبَرْ مَوْلُدِیرَا صَرْفْ کِی پَرَا

هَمْ بِدِی خَوَانْدِنْ بِزَانِی قِیمَتِی — بُو هَفَالِ مِنْ دِرِیگَا جَنَّتِی

گر تو عمر مولد گوئی تقدیر کری
وی ز اخوار اسلامتی احیا کری

گر تی عثمان مصر فا مولدی دین
ولک تو چوی غزو یا بدر و حنین

هم علی در حق ویدا گوتیه
قدری مولدا محمد گرتیه

وی بایمان در گهی بال اخرتی
بی حساب اوگس دچی ناقوجنتی

سر ستطی فخری رازی هم جنید
یافع معروف گرخی ای عبید

هر وها شیخ ولیان یک بیک
وصف مولدا محمد دان گلک

گوتنه گو اومروقی فتح زان
باکی چند اهل برای مسلمان

وز گری لبس مناسب بهنه خواش
مولدک داخوندن بادلکی خواش

وی هری حشری دگل صفا بری
دی قخوی اق ز حوض کوثری

ای گو خواندی سر پرازیده بوی
ز یو محمد نابی قالا دستی وی

گو سوال ژی تی کرن باذنا خدی
اوز قبر یدا جوابک خواش دی

خانی مولد گوتیدا خواندنا
تی حماندن اوز ژدن دشمنا

هم ز شوط غرق افات بلا
هم حسود چاق خراب هم غلا

مجلسا مولد گوتی خواندن لوی
لی حتی سا الکی ملک ناچن ژوی

اوردن رحم صلاتان سر کسی
دایه خواندن مولدا وی مجلسی

کی بمولد یرا دین خوارنی
چند مسلمان گوبدن قی خواندنی

ای بخوی زاد طعام مولدی
تینه قلب وی هزار رحم خدی

گر بخوی هن خوی گنم یا شربتی
اوز قلب وی دبی هر علتی

اوگسی عشقا محمد پیره بی
گو بکی قصدا جیی مولد هبی

گو هری وی مجلسی بقی نیتی
هر وکی وی کریه قصدا جنتی

کی دخوازی کو محمد شابی
قیمتی قی مولدا وی زانبی

لو بحبا وی ایمان کامل دبی
جنتا باقی بوی حاصل دبی

ای کو قیمت دانه مولدا نبی
بون خودی قدر و کرامت ای ابی

پر ز عشقا وصف وی مصرف کرن
وان مقام عالی خیری پر برن

٦

آمر بچیبونا محمد پر خواشن — آمر مسلمان سر بلندن دل گشن
ازز دانا وصف وی دور رحقیر — نینه عشقا دل مریمه از فقیر

هون ژ عشقا دل بیژن برد وام
سر محمد الصلاة والسلام

اول تشتی خدی ایجاد ذکری — وی ژ نور را خوا محمد چیکری
گر تی یك پارچه ژ نوری گوبه — لی حبیب من محمد چی بیه
چند هزار سال چون محمد هی هبو — ارض اسمان عرش کرسی یك نبو
پاشی او نور ژ یه بحری در حجاب — ما د بحرا قدرتیدا بی حساب
کو خدی او نور ژ بحری انی در — ژیره گو از یمه ای نورا بشر
گو تو ی رب احد همه سجده بر — گو ژ بو قی سجدی من خلقا ته کر
ای محمد ای حبیب من بزان — دی ژ بو ته چیبکه کون مکان
اول خلقی تو ی اخر نبی — تشتی مای وی ژ ته پیدا بی

٦

٧

وی ژ فدیا گر تی خو یدان یك بیك — نقطی خو یدان د بارز ژی گلك
صد و بیستو چار هزار نقطی عزیز — هر یکی بو یك نبی دل تمیز
پاشی یك جو هر ژ وی نورا جلی — کر دو شق یك ژی بو بحر همه کلی
یا کلی کفدا د سر را بو دخان — کف بو ارض یا دخان بو اسمان
شق نورا دی خدی چیکریه چار — لوح کرسی قلم عرش کبار
حق تعالی گو ته جبریل امین — تو ژ جیی قبرا محمد اخنی بین
اقا تسنیم بوی اخی بکیر — تقلی وی نورا محمد بك هفیر
بو وکی در اسپی پر شعله دا — چو سجودی همه کری حمدی خدا
حق خدی گو تی قلم بنقیس همه — گو چه بنقیسم لبرا مری تمه
گو تی بنقیس لا اله الا الله — هم محمد بو رسول الله شاه
لو قلم گوت یا اله العالمین — کی محمد او چه ناقو پر شرین
ای دین ناقو ترا دینم کیه — محتا وی پر لمن خواش هاتیه

٧

٨

لِی خُدِی گُوتِ قَلَمْ گَرْ اَوْ نَبَا — اَرْضُ اَسْمَانُ فَلَكْ وِی یَكْ نَبَا

هَرْ چِه مَخْلُوقِ هَنَه تَا اٰخِری — مِنْ ژِبُونَاقِ مُحَمَّدْ چِیكِرِی

وِی سَلَامْ دَا سَرْ مُحَمَّدْ كِرْ خِطَابْ — ژِیَرْ مُحَمَّدْ قَهْ خُدِی دَایِ جَوَابْ

گُو عَلَیْكَ اَلسَّلَامُ وَرَحْمَتِی — لَوْ قَلَمْ بُو سَرْ خَوَاشْ هَمْ دِلْ كَتِی

هِی ژِهِنْگِی بُو یَه سُنَّتْ اَقْ سَلَامْ — وَاجِبَه رَدّاً سَلَامِ بَرْ دَوَامْ

اَوْ ژِبَرْ عِشْقَا مُحَمَّدْ بُو دُوشَقْ — هَمْ لِسَرْ لَوْحْ نَقِیسِی اَمْرِی حَقْ

وِی ژِاٰدَمْ تَا هَرِی اٰخِرْ زَمَانْ — اُمَّتِی پَیْغَمْبَرَا كِرْنَه بَیَانْ

كِی ژِخُدِی رَا گُو بِكِی هِنْ طَاعَتِی — وِی بِرَحْمَا وِی هَرِی نَاقْ جَنَّتِی

اِی گُنَهْكَارْ وِی بِشِینِی جَهَنَّمِی — اُمَّتِی پَیْغَمْبَرَا دَانِینْ هَمِی

اَوْ حَتَّی نَاقِ مُحَمَّدْ پَیْدَه تِی — كِرْ وَكِی وَا دَیْنِ حَالِ اُمَّتِی

حَقْ تَعَالَی گُو تَادُبْ اَی قَلَمْ — هَیْبَتِی گِرْتِی قَلَمْ مَا دَرْ اَلَمْ

لِی قَلَمْ گُوتِی خُدَانِ عِزَّتِی — اَزْ چِه دَیْنِمْ دَرْ حَقِی قِی اُمَّتِی

٨

٩

گُوتِی دَیْنَ اُمَّتَا اَحْمَدْ بِنُورْ — اَوْ گُنَهْكَارَ رَبِّ وَاِنَّ رَبَّكَ غَفُورْ

وِی دِلَوْحِ دَا نِقِیسَا نْدِنْ تَمَامْ — مَا دِینْ حُكْمِ خُدِی دَا وَالسَّلَامْ

هُونْ ژِعِشْقَا دِلْ بِبِیژِنْ بَرْ دَوَامْ
سَرْ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

چُونْ خُدِی خَاسْتِی گُوادَمْ چِیكِی — هَمْ ژِوِی ذُرِّیَتِی زِیدَه بِكِی

وِی لِوِی نُورَا مُحَمَّدْ كِرْ نَظَرْ — نُقْطِی خُوِیدَا نْ ژِنُورِی هَاتِی دَرْ

دَاكِتِی سَرْ اَخَا اَدَمْ بُو حَرِی — اَمْرِی رُوحْ كِرْ گَتْ جَسَدْ وِی چِیكِرِی

ژِابْنُ عَبَّاسْ یَكْ رِوَایَتْ هَاتِیَه — گُو نَبِیِّ مَه مُحَمَّدْ گُوتِیَه

اَزْ نَبِی بُو چَنْدْ هَزَارْ سَالْ هِی بَرِی — بَاقِ مَه اَدَمْ گُو هِی اَقْ حَرِی

رُوحِ اَدَمْ گَتْ جَسَدْ اَوْ بُو نَه یَكْ — غَیْرِی شَیْطَانْ چُونْ سُجُودِی تَوْ مَلَكْ

حَقْ تَعَالَی گُوتَه اَدَمْ بَا وَفَا — هِلْگِرَه نُورَا مُحَمَّدْ مُصْطَفَی

گُو خُدِی نُورَا مُحَمَّدْ اَنِی پِشْتْ — شُعْلَه دَا نَاقْ جَنَّتِی بَاغْ وِ بِهِشْتْ

٩

گُوتُو وَحَوَّا هَرِنْ نَاقْ جَنَّتِی — هَرْدُو سَرْ بَسْتِنْ لِکَیْفُ لَذَّتِی
هَرْ تِشْتِی گُوهُونْ بِخَوَازْ زِ ژِی بِخُونْ — غَیْرِ قِی دَارَا گِنِمْ هُونْ ژِی نَخُونْ
اَوْ دِ نَاقَا جَنَّتِی دَامَانْ گَلَكْ — دِی ژِ پِشْتْ قَهْ تِینْ تَمَاشَا وِی مَلَكْ
گُوتِی یَا رَبْ اَوْ ژِیُو چِهْ تِینِهْ پَاشْ — گُو لِوِی نُورَا مُحَمَّدْ مَانِهْ شَاشْ
گُوتِی یَا رَبْ بِینِهْ پِیشْ نُورَا مِزِنْ — دَا مَلَكْ بِینِهْ مُقَابِلْ وَجْهِ مِنْ
نُورْ ژِ پِشْتِی اَنِی اَنْ ژِی حَقْ خُدِی — هِنْ دِبِیژِنْ اَنِی تِلْیَا شَاهِدِی
گُوتِی یَا رَبْ مَا ژِقِی نُورِی هَیَه — گُوتِی نُورَا چَارِیَارِی وِی هَیَه
گُوتِی اَدَمْ یَا اِلٰهِی اَلْاَمَانْ — بِینِهْ قَانْ تِلْیَا اَوَانْ نُورِی گُومَانْ
هَاتِی تِلْیَا نَاقِ نُورَا بُوبَکِرْ — یَا عُمَرْ تِلْیَا لِبَرْ وِی شُعْلَهْ کِرْ
نُورَا عُثْمَانْ هَاتْ قَلِیچِ یَا طَرَفْ — یَا عَلِی هَاتْ یَا مَزِنْ دَایَهْ شَرَفْ
هِی ژِوِی وَقْتِی سَبَبْ بُویَهْ بَیَانْ — دَسْتِی رَاسْتِی ژَایِ چِپْ چِیتِرْ بِزَانْ
دَسْتِی رَاسْتِی هَرْ ژَایِ خَیْرِ یَرَایَهْ — تِشْتِی بِی خَیْرْ دَسْتِی چِپْ ژِیرَایَهْ

وَقْتِی نِینُوکَا تُو ژِ یَکِی ژِ هَرْ تِلِی — دَسْتِی رَاسْتِی تِلْیَا شَهْدِی اَوَلِی
پَاشِی تِلْیَا نَاقِ اُو یَادِی وَقْلِیچْ — اِی دِی وَرْ تِلْیَا مَزِنْ دَسْتِی دِی هِیچْ
نِینَهْ اَقْ تَرْتِیبْ ژِ دَسْتِی چِپِی رَا — چُونْکِی اَوْنُورْ قَطْ نَبُو قِسمَتْ ژِیرَا
هَاتِی حَوَّا گُوتَهْ اَدَمْ اَیْ حَبِیبْ — اَقْ چِهْ نُورَا صَافِی نَازِلْ رَنَگْ عَجِیبْ
گُوتِی اَقْ نُورَا حَبِیبِ اَعْظَمَهْ — اَوْ ژِ هَرْ پَیْغَمْبَرِ یَرَا خَاتَمَهْ
وَقْتِی وَانْ بِی اَمْرِ یَکِرْ وَاْ دَارِی خَوَارْ — دِیسَهْ اَوْنُورْ چُویَهْ پِشْتِی بُوسِتَارْ
قَطْ نَمَا پَارْ چَکْ ژِ اَرْضَا جَنَّتِی — اِلَّا وَانْ لِیکِرْ لِمِیژُو طَاعَتِی
نِیزِ یَکِی دَارَا گِنِمْ نَذْبُونْ یَقِینْ — هَاتِی خَاپَانْدِنْ یَا بْلِیسِ لَعِینْ
صُونْدِ خَوَارْ شَیْطَانْ دِگُوَازْ نَاصِحِهْ — نَامِزِنْ گَرْ هُونْ بِخُونْ دَارَا گِنِمْ
اَوْ ژِرِی چُونْ کَتْنَهْ دَاقَا حَسَدِی — وَانْ گِنِمْ خَوَارْ ژِ یَکِرْ ژِ اَمْرِی خُدِی
مَانَهْ طَارِی اَوْ ژِ لِبْسُ تَاجْ پَرْ — لَوْ خُدِی گُوْ جَنَّتَا مِنْ هَرْ نَهْ دَرْ
کَتْ سَرْ نَدِیبِ لِاَرْضَا هِنْدِی تَکْ — پُرْ گِرِیْ اَهُو نَالِینْ چُونْ فَلَکْ

اَوْدِوِی حَالِ گِرِیدَایِ لِعَرْشْ — وِی دِینْ نَاقِ خُدِی دِی نَاقْکِی خَوَاشْ
دِیتِی لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهْ هَیَه — هَمْ مُحَمَّدْ بُو رَسُولَ اللّٰهْ هَیَه
تُو بِحَقِّ وِیکِی اَدَمْ گُوتِیَه — تَه دِینْ نَاقِ خَوَارَا اَوْدَانِیَه
مِنْ عَفُوکِی یَا اِلٰهِی بَاکِرِی — هَمْ صَلَاةْ دَانْ سَرْ مُحَمَّدْ هَمْ گِرِی
وِی مُحَمَّدْ دَایَه بَرْ خَوَا تَوْبَه کِرْ — حَقْ تَعَالَی دَرِی تَوْبِ لِی فَکِرْ
هَاتِی جِبْرِیلْ گُوتَه اَدَمْ بَا اُصُولْ — تَوْ بِیَاتَه زِیرْ مُحَمَّدْ بُو قَبُولْ
هَرْ بِبِینَه قِصَّتَا پَیْغَمْبَرَا — پُرْ بِجَاهِ وِی عَفُو بُونْ اَیْ بِرَا
یَا اِلٰهِی تُو قُصُورِی مَه بِدَا — خَاطِرِی نَاقِ مُحَمَّدْ اَیْ خُدَا

هُونْ زِ عِشْقَا دِلْ بِبِیرِنْ بَرْ دَوَامْ
سَرْ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَ السَّلَامْ

بَاقْ اَجْدَادِ مُحَمَّدْ تَا بِزُورْ — جَنَّتِینَه مَرْدُو مِیرْ خَاصْ جَسُورْ
سِلْسِلَا وِی تَوْ اَصِیلِنْ فَاخِرِنْ — دِی بَاقِ وِی تَمِیزِنْ طَاهِرِنْ

بَاقِ وِیرْ اَدَمْ حَتَّی عَدْنَانْ هَنَه — لِی نَسَرْ رَاسْتِنْ رِوَایَه تِی هَنَه
لِی زِ عَدْنَانْ بِی حَتَّی بَاقِ وِی — بِیسْتُو یَکْ بَاقِنْ تَمَامْ رَاسْتُو قَوِی
اَوَّلَا نُورَا مُحَمَّدْ مُصْطَفَی — گُوزِ اَدَمْ چُوِیَه شِیثِ بَا وَفَا
نَقْلِ اِدْرِیسْ نُوحْ سَامْ بُو هَرْوَهَا — تَا بِابْرَاهِیمْ اِسْمَاعِیلْ گَهَا
تَا گَهَا عَدْنَانْ مُعَدْ نِزَارْ مُضَرْ — چُوِیَه اِلْیَاسْ مُدْرِکَه خُزَیْمَه هَرْ
هَاتْ کِنَانَه نَضْرْ مَالِکْ چُو فِهْرْ — غَالِبْ لُؤَیْ بِکَعْبْ مُرَّه بِرْ
هَاتْ کِلَابْ چُو قُصَیْ عَبْدُ الْمَنَافْ — هَاشِمْ عَبْدُ الْمُطَّلِبْ بِی خِلَافْ
چُو زِ عَبْدُ الْمُطَّلِبْ نُورَا هِمَامْ — هَاتْ زِ عَبْدُ اللّٰهْ رَه بُو پِشْتَکْ تَمَامْ
وَجْهِی عَبْدُ اللّٰهْ گُو نُورِی لِی قَدَا — بُو وَکِی هَیْقَا لِچَارْ دَه شُعْلَه دَا
پُرْ زِ نُو قِیزِی قُرَیْشِیِّ عَرَبْ — دِلْ کِنِنْ حُسْنَا وِی خَوَاسْتِنْ رُوزْ شَبْ
جَارَکِی وِی بَالْ یَکِی مِیلَکْ نَبُو — چُونْکِی اَو نُورَا مُحَمَّدْ پِیرَه بُو
رُوزَکِی عَبْدُ اللّٰهْ گُوتَه بَاقِ خُو — دَایَه دَرْ اَسْرَارْ کَشْفَا حَالِ خُو

گُوتَه‌باقُ‌چَنْدِ‌جارُوچَنْدَمِهی | اَزْتَنِی‌دِچْمَه‌نَوالِ‌مَکّیی
نُورْزِمِنْ‌تِی‌دَرْدِبِی‌یارْچَه‌ژِهَقْ | دِچْنَه‌شَرْقُ‌غَرْبِ‌دِیسا‌تِینَه‌هَقْ
دَنَگْ‌ژِغَیْبِ‌هَاتَه‌مِنْ‌گُومژْدَیَه | نُورا‌اَحْمَدْوِی‌بِعَبْدُاللّٰه‌رَه‌یَه
دارَاهِشْکْ‌رُونِمِلِنْ‌اَوْشِینْ‌دِبِی | گُوژِینْ‌چُومِرْوَکْ‌بَرِی‌دارْهِشْکْ‌دِبِی
نُورْزِمِنْ‌دَرْگَتْ‌بِیرْ‌اَسْمانا‌چُو | دِیسا‌هَاتِی‌سَرْمِرَه‌وَکْ‌عَوْرِنُو
بِیژَه‌باقُ‌اَقْ‌کَرامَتْ‌کا‌چِیَه | ژِیرَه‌گُوتِی‌مِنْ‌لِتَه‌مِزْ‌گِینِیَه
هِیقْیا‌مِنْ‌هَرْ‌خُدایَه‌اَیْ‌جُوانْ | وِی‌ژِتَه‌پَیْغَمْبَرِی‌اَخِرْ‌زَمانْ
وِی‌ژِپِشْتا‌تَه‌مُحَمَّدْ‌چِیبِی | خاتَمِ‌پَیْغَمْبَرِی‌وِی‌رابِیی
چِیبُو‌عَبْدُاللّٰه‌حَسُودِی‌هاتْ‌کِرِنْ | اَهْلِ‌اَخْبارُوکِتابا‌فِیهِمْ‌کِرِنْ
اَوْنِیشانا‌بُووُجُودا‌وِی‌هَبُو | راهِبُ‌تارِیخْچِیا‌هایْرِی‌هَبُو
گُونَبِی‌یَحْیی‌شَهِیدْبُو‌یَه‌لِشامْ | جُبَّه‌خُورِنْ‌پِیشَه‌هِلاتِنِنْ‌بُوعَلامْ
وَقْتِی‌اَوْخُوِینا‌گُوهِشْکْ‌طَرْفِ‌دِبِی | عَبْدُاللّٰه‌باقِ‌مُحَمَّدْ‌چِیدِبِی

دِینْ‌گُوخُوِینا‌طَرْزِ‌جُبَّه‌هاتَه‌خَوارْ | راهِبا‌گُوهَیْ‌هَوارْ‌صَدْ‌هَوارْ
هاتِی‌وَقْتِی‌گُومُحَمَّدْ‌چِیبِی | حُکْمِ‌پُوتْ‌راهِبا‌وِنْدا‌دِبِی
اَهْلِ‌کُفْرِی‌هَمْ‌یَهُودِی‌چَنْدِ‌جارْ | چُونَه‌دُورا‌مَکّیی‌لَوْمانْ‌شِیارْ
چَنْدْ‌مَهْرُوزا‌لِبَرْدانِینْ‌گَمِینْ | گَنْگِی‌بِی‌دَرْوِی‌بِکِنْ‌یارْچَه‌یَقِینْ
حافِظِ‌عَبْدُاللّٰه‌رَبِّ‌مازِنَه | تِی‌حَمائَتْدِنْ‌اَوْژِکُومادُشْمِنَه
عَبْدُاللّٰه‌خُورْتَکْ‌گِهایْ‌تازَبُو | بِالْخُصُوصْ‌نُورا‌مُحَمَّدْ‌پِیرَه‌بُو
اَوْگِها‌حَدِّی‌زَواجِ‌پُرْدَلالْ | هاتِنِی‌حَفْتِی‌جُهُورْقَوْمِ‌ضَلالْ
عَهْدُوسُوزْدانْ‌اَمْرْشامِرِدِی‌هَرِنْ | اَمْرْدَوْرا‌مَکّیی‌نَاقْگَرِنْ
تانَیِ‌کُوشْتِنْ‌بِدَسْتِی‌مَه‌تَمامْ | اَخُواقاشامِ‌سَرْمَه‌بُوحَرامْ
هَرْنَه‌عَبْدُاللّٰه‌بِبِینِنْ‌قُرْصَتِی | کا‌بِحِیلانا‌کُرِنْ‌وِی‌دَوْلَتِی
رُوکِی‌عَبْدُاللّٰه‌چُوصَیْدِی‌اَوْتَنِی | قانْ‌هُجُومْ‌کَرُوکْ‌گُورانْ‌هاتِنِی
هَمْوَهَبْ‌ژِی‌چُوبُوصَیْدِی‌بُودَلِیلْ | اَوْبُوباقِ‌اِمِنَه‌خاتُونْ‌اَصِیلْ

اَوْهُجُومَاوَكْ گُورِی گُوبِینَه پَرْ | وِی بِچَاقَادِی بَلِی دِیتِی بِلَرْ
عَسْکَرِی غَیْبْ زُرُوزَدَه هَاتَه خَوَارْ | اَوْجُهُوکِرْنَه هَلَاکْ تَارُومَارْ
کُوهَبْ دِی هَاتْ سَرِی وَاَنْ اَقْ عَجِیبْ | هَمْ زِعَبْدُاللّٰه دِی اَقْ اِیشِی غَرِیبْ
مُحْبَتَا عَبْدُاللّٰه کَتْ قَلْبِ وَهَبْ | زُوقْگَرْیَا هَاتَه مَالِ دَرْعَجَبْ
اَقْ حِکَایَتْ گُوتْ عِیَالِ اَهْلِ خَوَا | مِنْ زِحَقِّ عَبْدُاللّٰه دِی بِچَاقِ خَوَا
گُوتْ زِنَاخَوَارَابَه زُوهَرَه بَا اَدَبْ | بِیرْه عَبْدُالْمُطَّلِبْ شَیْخِ عَرَبْ
وِی لِبَامِنْ یَکْ گَچَانَازِکْ هَیَه | حُورِی طَبْعَه نَازَنِینْ تَازَه یَه
گَرْزِعَبْدُاللّٰه رَه بِینْ یَکْ زِنِی | نِینَه مِثْلِ اَمِنَه دَوْرَادِنِی
بِیرْه عَبْدُاللّٰه گُو اَوْرِی رَاضِیَه | مِنْ زِوِیرَا اَمِنَه لَائِقْ دِیَه
اَوْخَبَرْ چُو گُوتَه عَبْدُالْمُطَّلِبْ | هَمْ زِعَبْدُاللّٰه رَه چِیبُو مَیْلِ حُبْ
عَبْدُاللّٰه گُوتَه دِیَا خَوَا بَا شَپَالْ | هَرْ بِخَوَازَه یَکْ زِنَا بِحُسْنُ جَمَالْ
هَرْ بِینَه یَکْ گَچَا بِاَصْلُ نَسَبْ | گُونَبِی وَکْ وِی دِنَاقْ تُخْمِ عَرَبْ

فَاطِمَه چُو دِیتِنَا قِیزِی هِمَامْ | گُتِیَه نَاقْ اِیلِ قُرَیْشِیَانْ تَمَامْ
هَاتْ فَگَرْیَا گُوتَه عَبْدُاللّٰه اَمَانْ | مِنْ کِرِنْ تَفْتِیشِ گَلَکْ قِیزِی جُوَانْ
بَرْنْ بَالَا وَانْ شَپَالْ پُرْ شِرِینْ | اَصْلِ طَاهِرْ لَائِقِ تَه نَازَنِینْ
مِنْ زِغَیْرِ اَمِنَه لَائِقْ نَه دِی | گُوتِی دَایِ هَرْ بِینَه جَارْ گَه دِی
فَاطِمَه چُو دِیتُو هَاتْ گُوجَانِ مِنْ | نَابِی وَکْ وِی دَرْدِنِیدَا قِیزُو ژِنْ
خَوَاشْ مَدِی اَوْدِلْبَرَا بَا عِزُّو نَازْ | گُوتَه عَبْدُالْمُطَّلِبْ هَرْوِی بِخَوَازْ
چُونَه خَوَسْتِنْ وَانْ زِیَاقِ اَمِنَه | کِرْنَه کَارَادَعْوَتِی زُو هَاتِنَه
وَانْ وَقِیکْ زِیرُو وَقِیکْ زِیقْ پِرْدَانْ | صَدْدَفَه صَدْ پَزْ اُو صَدْ چِیلَکْ جُوَانْ
وَانْ گُو اَوْقَاسْ دَانْ دِنَخْتَا اَمِنَه | هَرْ وَکِی سِیقْ دِدَانُو هَاتِنَه
بَاکِرِنْ اِیلْ عَشِیرَانْ خَاصْ عَامْ | وَانْ عَجِیبَکْ چِیکِرِنْ زَادُو طَعَامْ
پُرْ قُرَیْشِیْ عَرَبْ هَاتِنْ بِدَنْگْ | خَمْلْ حُسْنَا اَمِنَه بُورَنْگَه رَنْگْ
رُوژَا اِینِی بُونَهِی هَیْفَا رَجَبْ | بُونِکَاحَا اَمِنَه قِیزَا وَهَبْ

١٨

وِی شَقِی عَبْدُ اللّٰه بُوزَاقَا بِرِنْ
وَرْدِبِیرِنْ صَدْ زِنِی مَکِّی مِرِنْ

بُوکُوزَاقَا چُونَه خَلْوِی مَانْ تَنِی
وِی شَقِی عِشْقَکْ گَتِی نَاقَا دِنِی

مَاسِیِ بَحْرَانْدَه مِزْ گِینْ ذَانَه هَقْ
طَیْرُ وَحْیَانْ کِرْنَه حَمْدِی حَقْ بِدَقْ

حُورُ وغِلْمَانْ مَلَکْ اَرْضُ سَمَا
کِرْنَه کَیْفُ شَاهِی حَمْدُ وثَنَا

حَقْ تَعَالَی اَمْرِی جِبْرَائِیلْ دِکِی
بِیرَه رِضْوَانْ بَرْدَرِی جَنَتْ فَکِی

بِیرَ مَالِکْ بِگْرَه دَرْیِ جَهَنَمِ
پَاشِی هَرْ مِزْ گِینِی بِدَه عَالَمْ

هَاتِی کَیْفَا اَرْضُ اَسْمَانْ جِهَا
دَنْگِی تَسْبِیحَا بِهَرْ اَرْضِ گِهَا

هَاتِی جِبْرِیلْ دَایَه مِزْ گِینْ وَخَبَرْ
اَرْضُ اَسْمَانْ شَرْقْ غَرْبْ بَحْرُ بَرْ

بَیْرَقَا نُورِی لِسَرْ کَعْبِ قَدَا
گُوتَه خَلْقِ اَوْ زَمَانِ اَحْمَدَا

اَقْ شَقَا نُورَا مُحَمَّدْ بُو نَقَلْ
چُویَه بَطْنِ اُمِنَه بِی بُو حَمِلْ

هَاتِی دَوْرَا خَاتَمِ پَیْغَمْبَرَا
هَاتْ دَمَا دِینِ مُحَمَّدْ اَشْکَرَا

هَاتْ زَمَانِ حَقْ دِدِسْتِی دِلْ یَکَا
چُو زَمَانِ پُوتْ پَرَسْتْ وَمُشْرِکَا

١٨

١٩

وِی شَقِی پُرْ بُونْ عَلَامَتْ بِی زِمَارْ
تَخْتِ کُرْسِیِ مُلُوکَانْ کَتْنَه خَوَارْ

تَخْتِی قَیْصَرْ هَاتْ قَلَابْتِنْ سَرْدَقْ
دَسْتُوهَقْ وَرْبُونْ صَنَمْ عَیْنِ شَقِی

شَقْ بُو اَیْوَانَا مَلِکْ کِسْرَا یَقِینْ
هَمْ شِکَسْتِی تَخْتِ اِبْلِیسِ لَعِینْ

چُو چِیَایِ بُو قُبَیْسِی بَاکِرِی
جُمْلَه شَیْطَانْ لِی گِهَانْ هَفْدَانْ گِرِی

زِیرَه گُوتِنْ کَارِ قَاتَه زِبُو چِیَه
تَا بِجَانِ تَه زِطِرْسَا گِرْتِیَه

گُوتِی شَیْطَانِ لِدُورِی تِینَه هَقْ
یَا دِدِسْتِی مِنْدَه مَایَه اِیرُورَقْ

زَلْزَلُو طِرْسَا مَزِنْ حَقِّ مِنَه
گُو مُحَمَّدْ چُویَه بَطْنِ اُمِنَه

اَوْ گُو چِیبُو حُرْمَتَا مَه قَطْ نَمَا
وِی هِلِینِی دِینِ پُوتْ صَنَمَا

قِیمَتِی جِیلَانَمَا گُو اَوْ گِهَا
وِی بِشُورِی حَقْ بِکِی فَتْحَا جِهَا

هُونْ زِعِشْقَا دِلْ بِبِیرِنْ بَرْدَوَامْ
سَرِّ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

اُمِنَه گُو حَمِلْ مِنْ شَشْ مَه تَمَامْ
هَاتِی عَبْدُ الْمُطَّلِبْ دَایَکْ سَلَامْ

١٩

گُوتَه عَبْدُاللهْ خُورَابَه گَازْبِگَه | بَرْبِشَامِ تَاجِرِيكِي هَرْبِگَه
تُوزْمَدِينِي خُوزْمَنَا بُومَه بِكَرْ | هِنْ طَعَامُ خَوَارِنِي بِينَه ڤَگَرْ
گُوخُدِي گُرْكِي بِاْمِنَه بِدِي | خَوَارِنَكْ بَاشْ تُوبِشِيرَانِي بِدِي
عَبْدُاللهْ رَابُوخَوگَازْكِرْ چُوزِمَالْ | بِيسْتُوپِنْجْ سَالْ عُمْرِي وِي خُوزِتِي دَلَالْ
چُويَه شَامِ هَاتْ مَدِينِي اَهْوَاهْ | گُووَفَاتْ بُوهَاتَه سَرْ اَمْرِي اِلٰهْ
حَسْرَتَا بُونَا مُحَمَّدْ دِلْدَه مَا | هَمْ مُحَمَّدْ بَاقْ نَدِي بِيغَمْ نَمَا
كَارِوَانِ پِيرَا هَاتِنْ بَرْبِمَالْ | وَانْ زِعَبْدُالْمُطَّلِبْ رَا گُوتِي حَالْ
هَمْ بِهِيسْتِي اِمْنَه بُودِلْ بِرِينْ | دَا گِرِيْ دَارُو بَرْ پِيرَه گِرِينْ
گُوحَبِيبِ مِنْ وَفَاتْ بُواَيْ خُدَا | هَمْ كُرِي مِنْ مَا يَتِيمْ رُوحِمْ فِدَا
دَايَه عَبْدُالْمُطَّلِبْ صَبْرَكْ اَمَا | حَسْرَتَا عَبْدُاللهْ جَارَكْ دِلْدَه مَا
هَمْ دِنَا قَا اَرْضْ اَسْمَانْ بُوحَزِنْ | اِي بِهِيسْتِي مَادِقِي حُزْنَا مَزِنْ
هَمْ مَلَكْ گُوتِنْ اِلٰهِي بَاكِرِنْ | اَمْ بِحَبِيبُونَا مُحَمَّدْ شَاكِرِنْ

يَا گُوايرُوزِيدَه كَرِيَه گَرْبِمَه | گُومُحَمَّدْ مَا يَتِيمْ اَيْ رَبِّ مَه
حَقْ تَعَالَى گُوزِوَه زَانَه تِرِمْ | اَزْمُحَمَّدْ رَازِدِي وُبَاقْ چِيتِرِمْ
مِزْاَزَلْدَه دَانِيَه اَمْرَكْ عَظِيمْ | وِي مُحَمَّدْ بِيتَه دُنْيَايِ يَتِيمْ
اَيْ بِرَايِ مُسْلِمَانْ گُوهْدَارِينْ | قِيمَتِي زَارْوِي يَتِيمْ پِرْ زَانِينْ

هُونْ زِعِشْقَا دِلْ بِيرِنْ بَرْدَوَامْ
سَرْ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

اَمِنَه گُونَه مَهِي حَمْلِ مَه چُونْ | پِرْ اِشَارَهْ هَمْ عَلَامَهْ زِيدَه بُونْ
زَحْمَتِي قَطْ مِنْ زِحَمْلِ خَوه نَدِي | وَكْ زِنِي خَلْقِ اَذِيَّتْ مِنْ نَدِي
زَانَه بُونَا مِنْ بِحَمْلِ مِنْ نَبُو | غَيْرِ وَقْتِ مِنْ دِي خَوِينَا مِنْ نَبُو
پِرْ گَرَامَهْ مِنْ دِدِي دِخَوْنَا خَوا دَا | هَرْ مَهِي پِيغَمْبَرَكْ مِنْ گِينْ دِدَا
مَاهِ اَوَّلْ هَاتِي اَدَمْ كِرْ كَلَامْ | اَيْ مُحَمَّدْ مَرْحَبَا هَمْ كِرْ سَلَامْ
لِي مَهَادِدْوَا سَلَامْ دَا گُوتِي شِيثْ | هَاتْ مُحَمَّدْ خُودِي تَاْوِيلْ حَدِيثْ

مِنْ نَبِی اِدْرِیسْ دِیَه هَیْقَا سِیَا ... گُوتِی حَمْلِ تَه رَئِیسِ اَنْبِیَا
مِنْ مَهَا چَارَادِ خَوْدَا دِیتِی نُوحْ ... هَاتْ مُحَمَّدْ صَاحِبِ نَصْرُ فُتُوحْ
هُودْ مَهَا پِینْجَادِ گُومِزْ گِینْ لِتَه ... هَاتْ شَفِیعِ رُوزَا حَشْرِی حَمْلِ تَه
گُوتِی اِبْرَاهِیمِ خَلِیلْ هَیْقَا شَشَه ... حَمْلِ تَه نَبِیِ جَلِیلِ دِلْ گَشَه
مِنْ مَهَا حَفْتَا دِی اِسْمَاعِیلْ ذَبِیحْ ... گُوتِی حَمْلِ تَه خُوذِی دِینِ صَحِیحْ
لِی مَهَا حَشْتَا دِ گُو مُوسَی الْکَلِیمْ ... هَاتْ مُحَمَّدْ خُوذِی قُرْاَنَا گَرِیمْ
یَا اَیُّهَا عِیسَی اِبْنُ مَرْیَمْ کِرْ سَلَامْ ... گُوا اَقَّه پَیْغَمْبَرِی سَرْ خَاصْ عَامْ
خَاتَمِ پَیْغَمْبَرَا یَه اَوْ رَسُولْ ... پِرْ بِجَاهِ وِی دُعَا بُونَه قَبُولْ
یَکْ زِ تَا رِیخَا مُحَمَّدْ عِیسَوِی ... پِنْصَدُ حَفْتِی اَوْ یَکْ سَالْ پِشْتِی وِی
بِیسْتِی نِیسَانِ بُو سَالَا حَرْبِ فِیلْ ... هَمْ شَقَا دُوشَنْبِی بُو شَاهِ جَلِیلْ
دُوَازْدَهِی هَیْقَا رَبِیعُ الْاَوَّلِ ... اَمِنَه گُوما مْ تَنِی دَرْ مَنْزِلِ
چُو بُو عَبْدُ الْمُطَّلِبْ زَا رُوِی هَمْ ... چِیدِکِرْ دِیوَارِ کَعْبِ دَرْ حَرَمْ

گَسْ نَبُو ژْمِیرُو ژَنَا وَ نْسَامِبِی ... هَاتْ زَمَانِی گُو مُحَمَّدْ چِیبِیِی
مَامْ دِوِی طِرْسُ مِطَالْ دَهْشَتِی ... وِی چَوَا بِی اَزْ تَنِی دَرْ خَلْوَتِی
مِنْ دِی رُوهْنِی دَایَه هُنْدُرْ وَکْ فَتَرْ ... شَقْ بُو خَانِی چَارْ ژَنَا ژِی دَا بُو دَرْ
قَانْ ژِنِی رُوحَانِیَانْ پِرْ شُعْلَه دَانْ ... چَارْ طَرَفْ بُونَه سَنَدْ هَمْ پَالْ قُدَانْ
وَانْ دِدَانْ مِزْ گِینْ دِ گُو اَیْ اَمِنَه ... اَمْ ژِ بُو حَمْلِ تَه دَا بِینْ هَاتِنَه
بَرْ نُو بَالَا وَانْ بِلِنْدِ خَوَاشْ فَضَالْ ... وَکْ ژِنِی هَاشِمِیَانْ نَازُ دَلَالْ
اَوْ گُو حَوَا سَارَه اَسْیَا پِرْ مَلِیحْ ... یَا دِی مَرْیَمْ بُو دِیَا عِیسَی الْمَسِیحْ
نَایِ وَصْفَا پِرْ گُو حُسْنَا وَانْ هَبُو ... حُسْنَا مَرْیَمْ هِیژْیَا وَانَا زِیدَبُو
یَکْ لِ رَاسْتُ یَکْ اِچِپْ هَاتْ یَکْ اِ پِشْتْ ... مَرْیَمَا عِمْرَانِی هَاتْ بَرْ مِنْ رُونِشْتْ
رُهْنِی دَا هُنْدُرْ تِرْ ژِی رُوحَانِی بُونْ ... اَغْلَبْ دَنْگِی دِوَانْ سُرْ یَانِی بُونْ
پِیرْ گَا ظَاهِرْ شِفَا اَمَکِّی بُو ... دَا بِینَا شِیرْ ژِی حَلِیمَا سَعْدِی بُو
اَمِنَه گُو چَارْ طَرَفْ نُورِی قُدَا ... اَوْ شَقَا گُو چِیبِیِی دُوسْتِی خُدَا

مِنْ دِی حَالِ عَجِیبْ نُورَكْ دِدِی — قَصْرِی بُصْرَا اَرْضِ شَامِ مِنْ دِدِی
سِی عَلَمْ مِنْ دِی ژْنُورِی مِثْلِ بَرْقْ — یَکْرِی دَانَه غَرْبْ یَادِی دَانَه شَرْقْ
بَیْرَقَا سِسْیَا ژْوِی نُورَا لَطِیفْ — دَانَه سَرْ بَیْتِ گُوَاوَکْبَا شَرِیفْ
حَقْ تَعَالَی گُوتَه جِبْرِیلِ اَمِینْ — هِنْ مَلَکْ بِبْ دَاکَفَه اَرْضِ زَمِینْ
رَاضِ بُونَا مِنْ لِسَرْ خُوَوَرْ گِرِی — قِی شَقِی مِزِ گِینِی بِدَه هَرْ دَرِی
بَرْ فَکِی رِضْوَانْ دَرِی هَرْ جَنَّتِی — حُورِی سَرْ بَسْتِنْ لِکَیْفْ دَعْوَتِی
بِیرْهِ مَالِکْ بِگْرَه دَرِی جَهَنَّمِ — گَازِی کَه نَاقْ اَرْضْ اَسْمَانَا هَمِ
اَنِی جِی اَمْرِی خُدِی وِی یَکْ بِیَکْ — هَاتَه خَوَارِی پِیرَه هَاتِنْ پِرْ مَلَکْ
اَوَّلْ دُورَا مَکَّهِی بُونْ صَفْ بِصَفْ — هَمْ دِسَرْ گَبِی رَا بُونَه رَفْ بِرَفْ
اَمِنَه گُوَازْ دِوِی حَالِی دَه بُومْ — بِهْنَکِی دَاهِنْدُرُو پِی خَوَاشْ دِبُومْ
پِرْ مَلَکْ هَاتِنْ دِدَسْتِی وَانْ طَبَقْ — هِنْ ژْزِیرُو هِنْ ژْزِیقْ وَکْ شَفَقْ
هِنْدُرُو دَانْ بَرْ بُخُورُو عَنْبَرَا — دَانْ صَلَاتَا سَرْ مُحَمَّدْ اَشْکَرَا

رَفْکِی طَیْرِی پِرْ ژْ خَوْهَرْ نِکْ زِیرْ — دَانَه تَسْبِیحَا بِدَنْگِی خَیْرُو بِیرْ
چُونَه هَاتِنْ رَاسْتْ چَپْ طَیْرِی بَلَکْ — اَزْ دِوِی حَالِی دَه تِی بُومَه گَلَکْ
دَانَه مِنْ یَکْ قَدَحَا شَرْبَتِی زُو — مِنْ نَدِی وَکْ وِی شِیرِینْ اَقْ گَزُو
اَقْ سِپِیتِرْ بُو ژْ شِیرْ وَکْ بَرْفِ سَارْ — هَمْ شِیرِینْتِرْ بُو ژْ هِنْکُوْ مِنْ قَخَوَارْ
مِنْ قَخَوَارُو تِهْنِیَا مِنْ چُو شِکَسْتْ — لَذَّتُو زَوْقَا مِرِی دِی مَامَه مَسْتْ
مِنْ دِی یَکْ طَیْرِی سِپِی دَاهِنْدُرُو — هَاتِی زُو نِشْتِی لِبَرْ مِنْ رُو بِرُو
هَرْ دُو بَاسْکِی خَوَا دِسَرْ سِنْگَا مِیرْ — هِنْکِی چِیبُو یَه مُحَمَّدْ صَدْ شُکُرْ
بُو مُحَمَّدْ طَاهِرُ سُنَّتْ کِرِی — دَوْ لِکِنْ نُورْ ژْ یِ هِلَاتْ چَاقْ کِلَکِرِی
یَکْ نَظَارْ دَا اَسِمَانَا نُورْ قَدَا — وِی گُوتِلَا شَهْدِی رَاکِرْ شَهْدَه دَا

هُونْ ژْ عِشْقَا دِلْ بِبِیرِنْ بَرْ دَوَامْ
سَرْ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

هَاتْ مُحَمَّدْ مَرْحَبَا صَدْ مَرْحَبَا — هَاتْ مُحَمَّدْ بُو شَفِیعِ مُذْنِبَا

هُون ژِ عِشقا دِلْ بِبِيژن بَر دَوَامْ
سَر مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

اَی مُحَمَّدْ سَیِّدِ کَوْنُ مَکَانْ	اَی شَفِیعِ مَحْشَرَا رُوژَا گِرَانْ
اَی تُو نُورَا غَرْبُ شَوْقَا مَشْرِقِ	صَاحِبِ تَاجُ بُورَاقُ بَیْرَقِ
خَاتَمِ جُمْلَه رَسُولِ اَنْبِیَا	رُهْنِیَا چَاقُ قُلُوبِ اَوْلِیَا
یَا حَبِیبَ اللّٰهْ رَسُولَكْ صَادِقِ	یَا رَسُولَ اللّٰهْ بِرَا اُسْتِی نَاطِقِ
نَاقُ شِیرِینْ سَرْ بِلِنْدِی عَالَمِ	مَرْدُومِیرْ خَاصْ تِرْ ژ تُخْمِ اٰدَمِ
صُورْ گُلِی بَاغَا ژ وَجْهِ تَه فَدِی	وَلْ تَه شِیرِینْ خَوشِكْ گَسْكِی نَدِی
لَوْ ژ نُورَا تَه شَقَا رَشْ بُو شَفَقْ	یَكْ اِشَارَهْ گُوتَه دَا هَقْ بُو دُو شَقْ
نُقْطَه كِی نُورَا تَه دَا اَرْضْ سَمَا	عَرْشْ كُرْسِی هَیْ ژ رُوژْ تَوْ تَیْدَه مَا
گَرْ ژ اٰدَمْ بُو حَتَا دُنْیَا هَمِی	هَرْ سَرِی اِنْسَانْ كِی سِیصَدْ دَسْ هَمِی
هَرْ دِدَقْ كِی دَه هَمِی سِیصَدْ زِمَانْ	وَصْفِ حُسْنَا تَه بِبِیژِنْ هَرْ زَمَانْ

هَاتْ مُحَمَّدْ سَرْ سَرُو چَاقَا رَا هَاتْ	هَاتْ مُحَمَّدْ رُوژَا اِیمَانِ هِلَاتْ
هَاتْ مُحَمَّدْ اَوَّلِ خَلْقِ بِرَا	هَاتْ مُحَمَّدْ اَخِرِی پَیْغَمْبَرَا
هَاتْ مُحَمَّدْ خُدْیِ قُرْاٰنَا كَرِیمْ	هَاتْ مُحَمَّدْ مَرْدُومِیرْ خَاصْ رَحِیمْ
هَاتْ مُحَمَّدْ هَدْیَتِی قَنْجْ ژِیرَه نَه	هَاتْ مُحَمَّدْ نِعْمَتِی خَوَاشْ پِیرَه نَه
هَاتْ مُحَمَّدْ پِشْتَبَانِ دَوْلَتِی	هَاتْ مُحَمَّدْ سَرْ شِفَانِ اُمَّتِی
هَاتْ مُحَمَّدْ مِسْتَرِی ژِهَرْ مِلَّتَا	اُمَّتَا وِی چِیتَرِی ژِهَرْ اُمَّتَا
هَاتْ مُحَمَّدْ بُو شَفِیعِ عَاصِیَا	هَاتِی دَرْمَانِی عَلِیلِ قَاسِیَا
هَاتِی نُورَا اَرْضْ اَسْمَانْ جِهَا	هَاتِی اِمْدَادَا گُنَهْكَارِی نِهَا
هَاتِی سُلْطَانِ جَمِیعِ اَنْبِیَا	هَاتِی نُورَا هَرْ دُو چَاقِ اَوْلِیَا
هَاتْ یَكِی وَلْ وِی نَبُو ژ قَوْمِ بَرِی	هَاتْ یَكِی وَلْ وِی نَمَا تَا اَخِرِی
هَاتْ مُحَمَّدْ رَحْمَةً لِلْعَالَمِینْ	هَاتْ مُحَمَّدْ خَاتِمًا لِلْمُرْسَلِینْ

اَوْزِمِلْیُونْکِی یَکِی نَاکِنْ تَمَامْ — لَوْزْنُورَا حَقْ تُوچِیبُوَایْ اِمَامْ
هِیقْیَا قِی اُمَّتَا هَا هَرْ تُوی — رَهْبَرِ مَه بَالْ خُدَانِ حَقْ تُوی
نَفْسِی نَفْسِی گُوکَتِی نَاقْ عَالَمِ — تُو شَفَاعَتْ کِی زْبُو مَه وِی دَمِ
اَمْرِ بِجَاهِ تَه دِکِنْ نَالِینْ وُزَارْ — بَالْ خُدِی قَه دِلْ شِکَسْتِی اُسْتُوخَوَارْ
تَابِعِ پَیْغَمْبَرِی قِی اُمَّتِی — پَیْ مُحَمَّدْ هَرْ نَه بَاغِ جَنَّتِی
یَا اِلٰهِی یَا غَفُورُ یَا حَلِیمْ — یَا لَطِیفُ یَا کَرِیمُ یَا رَحِیمْ
هِیقْیَا مَه اَیْ خُدَانِ عَالَمِ — تُو عَفُوکِی اَهْلِ اِیمَانِ هَمِ
گَرْچِه اَمْ عَبْدِ گُنَهْکَارْ پُرْ هَنَه — لِی تُوی رَبِّ مَه اَمْ عَبْدِی تَنَه
دَرْیِ رَحْمَا خُوه لِمَه فَکْ اَیْ کَرِیمْ — مَه عَفُوکِی تُو بِقُرْ اَنَا عَظِیمْ
تُو قَبُولْ کِی قِی دُعَاوْ خَوَنْدِنِی — اَجْرْ خَیْرَا اِیْ دِدِی قِی خَوَارِنِی
بِگْهِی رُوحِ نُورْ مُحَمَّدْ مُصْطَفَی — هَمْ رُوحِی اَلْ وَ صَحَابِ وِی تَقَا
اٰدَمْ حَوَّا جَمِیعُ الْمُؤْمِنِینْ — اِیْ زْوَانْ چِیبُونْ نَبِیِّ مُرْسَلِینْ

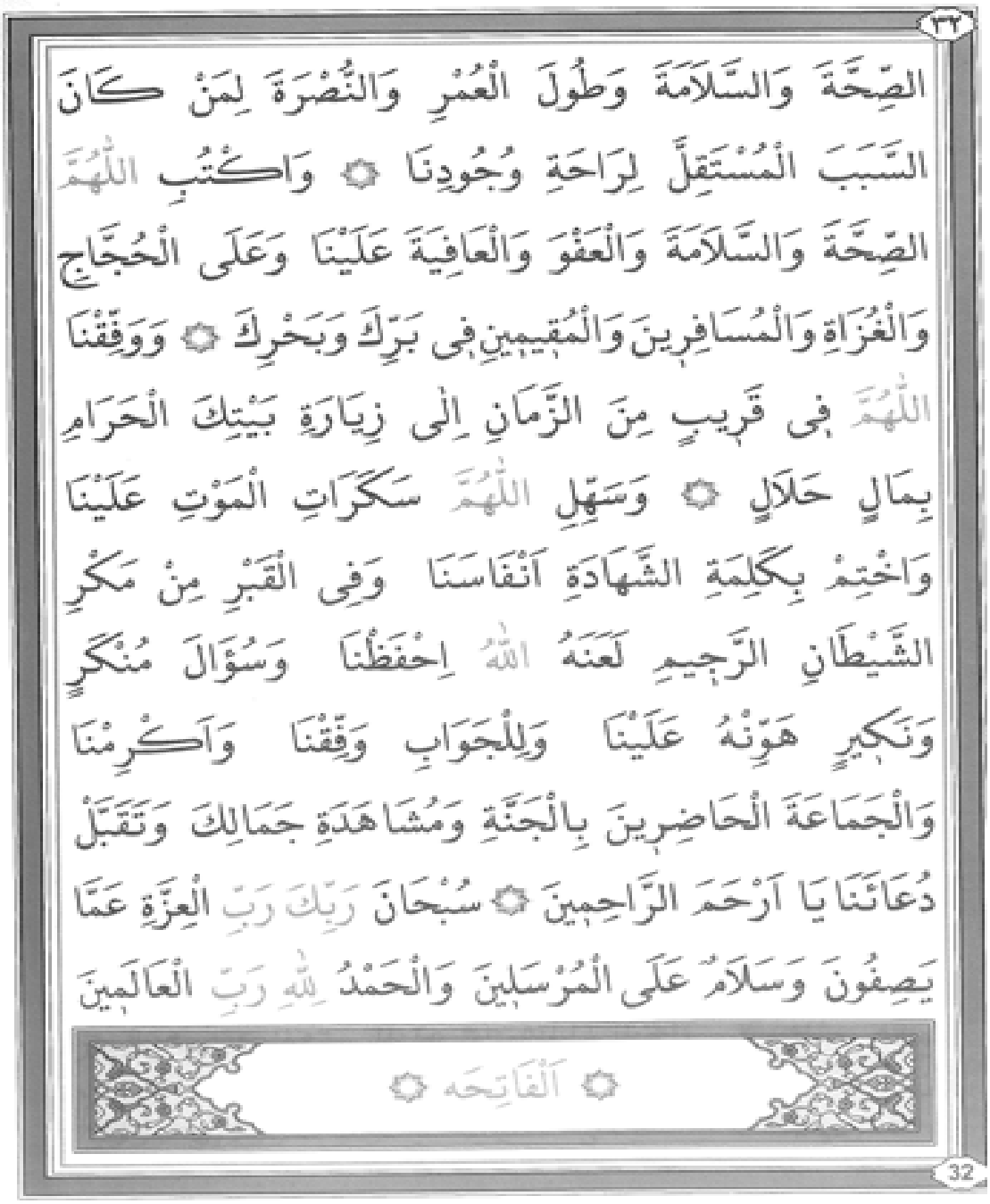
فِی سَبِیلِ اللّٰهْ شَهِیدُ وغَازِیَا — حَاجِیِ لِلّٰهْ جَمِیعِ اَوْلِیَا
اِیْ خَرَابِی کِرْ وَیَا قَنْجِی بِمَه — یَا خَرَابِی دِی وَیَا قَنْجِی زِمَه
اِیْ گُو مَوْلُدْ دَایَه یَالِی بُو سَبَبْ — اِیْ گُو حَاضِرْ کِرْ وَیَالِی کِرْ طَلَبْ
دِی بَاقِ حَاضِرُو گُو هْدَارِی مَه — مِیرُوزْنْ صَاغْ وُمِیرِی هَمْ زَارْ وِیَه
بِگْهِی رُوحِ مُسْلُمَانَا مِیرُوزْنْ — اَهْلِ اِیمَانِ گُو صَاغْ یَا مِرْنْ
یَا سَمِیعُ یَا مُجِیبَ الدَّعَوَاتْ — یَا جَمِیلَ الصَّبْرِ عِنْدَ الْعَثَرَاتْ
بُو مُحَمَّدْ اَلْ وَ هَمْ اَصْحَابِ وِی — بُو رُوحِی اَتْبَاعْ هَمْ اَحْبَابِ وِی
اِیْ گُو تَالِیفْ کِرْیَه مَوْلُدْ اَیْ بِرَا — بُو فَقِیرِی حَیْدَرِی هَمْ حَاضِرَا
هُوزْ بِخُوِینِنْ فَاتِحَه سَرْ قَاْنْ تَمَامْ — سَرْ مُحَمَّدْ اَلصَّلَاةُ وَالسَّلَامْ

﴿ هٰذَا دُعَاءُ مَوْلِدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعَرَبِيَّةِ ﴾

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ لِوَلِيِّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّهِ وَعَلَى
اٰلِهِ وَعِتْرَتِهِ اَجْمَعِينَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۞ اَللّٰهُمَّ بِحُرْمَةِ
حَبِيبِكَ الْاَكْرَمِ وَنَبِيِّكَ الْمُحْتَرَمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ ۞ نَسْئَلُكَ اَنْ تُقْرِنَ بِالْقَبُولِ مَا قُرِءَ مِنَ الْمَوْلِدِ
الشَّرِيفِ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيمِ ۞ وَقَدْ اَهْدَيْنَا مَا حَصَلَ مِنَ
الْاَجْرِ وَالثَّوَابِ اِلٰى رَوْضَةِ سَيِّدِ الْكَوْنَيْنِ وَرَسُولِ
الثَّقَلَيْنِ وَاِمَامِ الْحَرَمَيْنِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ۞ فَاجْعَلْهُ
اَللّٰهُمَّ وَاصِلاً اِلَيْهِ وَاجْعَلْ رُوحَ سَيِّدِ الْاَنَامِ رَاضِيَةً
عَنَّا وَظِلِّ شَفَاعَتِهِ مَسْبُولاً عَلَيْنَا ۞ وَاجْعَلْنَا اَللّٰهُمَّ
مَقْبُولِينَ مَحْبُوبِينَ عِنْدَ حَضْرَتِهِ ۞ وَاجْعَلْنَا اَللّٰهُمَّ مِثْلَ ذٰلِكَ
لِاَرْوَاحِ سَائِرِ الْاَنْبِيَاءِ الْعِظَامِ وَالرُّسُلِ الْكِرَامِ عَلَيْهِمْ
اَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَاَكْمَلُ السَّلَامِ ۞ وَاِلٰى اَرْوَاحِ الْاَزْوَاجِ

الطَّاهِرَاتِ وَالْاَصْحَابِ الْمُنْتَخَبِينَ وَالْاَنْصَارِ
وَالْمُهَاجِرِينَ وَالتَّابِعِينَ وَالْاَئِمَّةِ الْمُجْتَهِدِينَ رِضْوَانُ
اللهِ تَعَالٰى عَلَيْهِمْ اَجْمَعِينَ ۞ وَاِلٰى اَرْوَاحِ الْاَوْلِيَاءِ
الْعَارِفِينَ وَالْمُرِيدِينَ وَالْمُنْسُوبِينَ قَدَّسَ اللهُ اَرْوَاحَهُمْ
اَجْمَعِينَ ۞ وَلَا سِيَّمَا مَنْ كَانَ سَبَبًا لِهٰذَا الْاِجْتِمَاعِ
الْمُبَارَكِ شَكَرَ اللهُ سَعْيَهُ وَغَفَرَ ذَنْبَهُ وَقَبِلَ عَمَلَهُ
وَجَعَلَ لِكُلِّ مُشْكِلٍ اَصَابَنَا فَرَجًا وَمَخْرَجًا وَهَوَّنَهُ
عَلَيْنَا ۞ وَاجْعَلِ اَللّٰهُمَّ مَخَادِيمَ الْمُوجِبِ لِهٰذِهِ الْهَيْئَةِ مِنَ
الْعُلَمَاءِ الْعَامِلِينَ وَالصُّلَحَاءِ الصَّالِحِينَ وَالْاَغْنِيَاءِ
الشَّاكِرِينَ ۞ وَاغْفِرِ اَللّٰهُمَّ تَفْرِيطَاتِ مَنِ ارْتَحَلَ اِلٰى
دَارِ الْبَقَاءِ مِنْ اُصُولِهِمْ وَفُرُوعِهِمْ ۞ وَاجْعَلْ اَرْوَاحَهُمْ
مَسْرُورَةً فِي اَعْلٰى عِلِّيِّينَ ۞ وَاحْفَظِ الْبَاقِينَ وَاَطِلْ
اَعْمَارَهُمْ وَوَفِّقِ الْبَاعِثَ لِهٰذَا الْخَيْرِ لِاَمْثَالِ هٰذِهِ
الْمَجَالِسِ الْمُبَارَكَةِ بِكَمَالِ السُّرُورِ ۞ وَاَحْسِنِ اَللّٰهُمَّ

٣٢
الصِّحَّةَ وَالسَّلَامَةَ وَطُولَ الْعُمْرِ وَالنُّصْرَةَ لِمَنْ كَانَ
السَّبَبَ الْمُسْتَقِلَّ لِرَاحَةِ وُجُودِنَا ۞ وَاكْتُبِ اللّٰهُمَّ
الصِّحَّةَ وَالسَّلَامَةَ وَالْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ عَلَيْنَا وَعَلَى الْحُجَّاجِ
وَالْغُزَاةِ وَالْمُسَافِرِينَ وَالْمُقِيمِينِ فِي بَرِّكَ وَبَحْرِكَ ۞ وَوَفِّقْنَا
اللّٰهُمَّ فِي قَرِيبٍ مِنَ الزَّمَانِ اِلٰى زِيَارَةِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ
بِمَالٍ حَلَالٍ ۞ وَسَهِّلِ اللّٰهُمَّ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ عَلَيْنَا
وَاخْتِمْ بِكَلِمَةِ الشَّهَادَةِ اَنْفَاسَنَا وَفِي الْقَبْرِ مِنْ مَكْرِ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ لَعَنَهُ اللّٰهُ اِحْفَظْنَا وَسُؤَالَ مُنْكَرٍ
وَنَكِيرٍ هَوِّنْهُ عَلَيْنَا وَلِلْجَوَابِ وَفِّقْنَا وَاَكْرِمْنَا
وَالْجَمَاعَةَ الْحَاضِرِينَ بِالْجَنَّةِ وَمُشَاهَدَةِ جَمَالِكَ وَتَقَبَّلْ
دُعَائَنَا يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ۞ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا
يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
۞ اَلْفَاتِحَه ۞
32

EK-5: Ahmed Hasi Mevlidinin Diyarbakır Kent Müzesindeki Nüshası

گرت یومولود خورد و ندیش بد
لازم مو ترتیب بزان پی بد

اوّلا تزیین خو و غیلان خو
لازم مو تور بقاس حال خو

جا بیار بعد جو عود و بخور
شربت و مومان زی رون بیفکن

هنگی نان وصوله زی رون برا
قدّه چنده مرد مان قاس خور

گر بیو پرس و ندیش رو جو شوه
و ندیش شو باشتر هر کو هوه

چون ندیش شو بی آمه شاه انبیان
نا دنیا هم ملکه ای عاشقان

علتی شو چون ندیش عصیان کمی
ثمر بنا واقع یابن آدمی

خاصه تو زی دنیا ای شوی
قط گنهکاری ک پی یو هوی

گر بیو قاتش دلیل ما جیو
نکس لات و پوت و نار فرهیو

علت یو زی دنیا بیبی ظلام
کفر و شرک راهما بیبی تمام

یو بشوا مو کو لوما ما بزان
کفری دنیا کو دی شو پی گمان

حاصل قط بین قاتش وصف پی
مانیفک تعریف بکرهم مدح پی

یو کو خلاق جهان مدح پی
کرد ما هندی چه قاجن وصف پی

واژن کرما

واژن کرما خلاصیا تمام
قاتش ما الصلوة والسلام

نفع مو تو بی شما پرس بزان
قط ابد بین حساب دفتران

بلکی یو یو لازم قاجن شما
پی بزان بیلیی ای شاه شما

یو ترا و ندیش بیو کو چی سرو
کامو بورو کو هر رحلت برو

هم بدله رحمتو کیف و سرور
نازل قلبی بیو هم فیض و نور

مجلسا مولود بیو و ندیش ده
کو بیو غرقای دنور رحمده

حاصل کامو کو شداری بکو
یان یوان یان سیب بو پی شکو

جنت فردوس ایری هم قری
بورو یو طاسک اوی کوثری

هم جواب قبر زی ایر سهال
کو بیو تاقل بده عمتا یسال

حضرة صدیق قات یو کلام
باش بزان پی بگیر خاص و عام

خرج کرو یو درهمه کامو تمام
یو هقال من رجعت ره مدام

حضرة فاروق ز تعظیم پی
قات ما پی بزان قدر پی

قدر پی کامو بگیرو بی ریا
زی محمد احمد بیارو دنیا

حضرة عثمان یوکرار صف — هر زمان قات عجب چی کوشرف
یوبدو یودرهمه بقلب شدید — زی دیدرو هم حنین ده بوشهید
هم بکیرو قدر اینی ای برادر — یودنیارا نی قچین بی ایمان
شیخ بصری قات زی کوه احد — زرد مابکو دیمولود ده بد
فخر رازی قات وقتارو نبی — نان اکریوبور لقمک تنی
پیزه ده کونان بکو جوش و طرب — کو بوازو تم عفو قاج ارب
ای کوازورد اکنهکارو عفو — وازنا ایر بنا می تو عفو
سر سقطی قات جاو مولود ندع — وانی یوجنت بی های ندع
چون نی قی حب حبیب باصفا — ای بنی بی سر کنی ذوق وصفا
ای زی قات یوحدیث کو نفیس — من احبتنی هو عندی جلیس
جنت فردوس ده حتی حتی — پس نیو هندیجه قاجی ای فتی
شیخ جنید یو جلال الدین ما — قات وهم معروف کرخی زی تبا
هنکی نفع و نیش مولود بی — کر بی قانش شنی قست پر بلی

قدر لیلی

قدر بی کرما بزان اندة بسن — کافیو مارحنی اخر نفس
حاصلی ماکور بی حد و قیاس — ماچه زان قدر مولود بیاس
بلکی زان قدر بی رب کریم — مدح بی لوما در قرآن عظیم
کردو قات یا محمد یا امین — انت منی رحمة للعالمین
وازن کرما خلاصیتا تمام — قانش ما الصلوة والسلام

انو منجب چنی بیایش اشیاء و ستر هایو

غوله خلاق کل ما سوی — تم تنبی باش بزاده بی نوی
بی اچ عزو و انی عز مان ب — بی پر تو جنی بی انسان بی
بی انی روحو شوخی بی نزد و دور — بی زمان بی مکان بی فتور
یان بی هاجاو تیا انکاو قری — قط چنبی هم چنیکی زی قری
لا بلی فکرو تامل قط مکه — عقل حیوانی ابد قربی مکه
یوعقل کو اصلیا او حری — یوچه زان حکم شاه اکبری
کر بپرس حکمت هما ی ترا — کو بیو زی مشک پرچه ای برا

٨

اخری قط یو بعقل و ماهری — نرسن معرفت پی قادری
بلکی ایجاخ اهل قلب محرقی — یو بزان جزئیک سر حق
نشکن یوزی بکو تعریف هما — جوهر معرفت خلق ما
چونکی حد حرف و صوتا قط نیو — سر خلق جهان پی ناجیو
هم معانی ذقلب عاشقان — بیر قاتش پی بنطق ناطقان
چونکی حرف و صوتی تم جهاتی — سر و معنی جهتا نزاخالیی
حاصلی قط اشکن روشن چرا — حکم روحی سیستکر و حکم خورا
عقل و حرف و صوت معازی یو قده — اشکن سزان بفک بیار تیره
وازن کرما خلاصیا تمام — قاتش ما الصلوة والسلام

انو بحث خلق پیغمبر ما او خلق اشیانو

عقلی دارن یقینی رب ما — کرده خلق و پابی چار شاغی هما
بعدجو پی پادشاه سرمدی — هنکی نور خو کروت قی احمدی
قابه احمد هما شاه ورود — شکل طیرا طاوسه امه وجود

بعدجو

٩

بعدجو نادارد سر ربت الامم — ذکر پی کرد بی حساب نین قلم
بعدپی ذکران همارت وری — ارد یو عینی حیا نابی قصا
وقت نور احمدی انیا تر — بی حساب پی کرد حیارت خورا
ارقك راهما شش جهك پی — کوفتی وار چار بی تو اچار یار پی
یو ترازی پی کل بوی تهنی — پینجرا یو نهی برج و ماوی
بعدجو نوری حبیب احمدی — سجده برد پانج رای یقینی سرمدی
یو سبب را مار پانج فرضی تمام — واجب تم ما نماج کرهر مدام
بعدجو روتیش حجاب نادری — ارد ی نای روی خدای قادری
نامی پردان بجو یو مرحمت — یو کرامت یو زی مثت مغزلت
یو نبوت یو زی طاعت نامدی — یو سعادت یو زی رحمت یا ابی
یو هدایت یو زی تعظیم دس تمام — یو شفاعت یو زی قدرت والسلام
بعدجو نور حبیب سروری — مذهرکو پرده ده یو چند صری
هرکو یو ده کرد ذکر کو تمیز — حدپی زان نبی رب عزیز

بعد ذکری خالق عزّ و سما ... اشتی یو نور بحر عرفان هما
بعد بی زی اشتی بحر نصرة ... بعد نصری اشتی بحر قدرة
بعد جو اشت مرحمت بحر عمان ... وقت بی رازی نبرّ آمه همان
با سکی شای ت هنی چلکی کوتی و ... سه هزار و شت هزار و زیاد چار
وقت بی چلکی کو بی را بی بری ... هر کو یو بی روح یو پیغمبری
با سکی شای ت انجی چلکی بی قیاس ... کوتی و از بی امتی بی عام و خاص
خالقی یو جوهری بی نوری را ... کرده پیدا بعد جو انیا ترا
بی دقلقی تا قلی ای یو هوی ... بی بهیبت را نظر بینی یو وی
تا قلی حلیا بی بحر کو عمان ... هیبتا نزا در و وکف را بی همان
کف بی عزّ و عوتی بی مکه را ... یو سب را مکه بی ام القری
دو زی عزمان نزا می وجود ... لا حقیقت انجی ه زا نی یو ورود
بضعه بیا زی فرشتش را جدید ... لوح و کرسی قلم عرش مجید
وا زی کرما خلد صیا تمام ... قا تش ما الصلوة و السلام

انو مبحث

بعد جو قا ای قلم نو شتش بک ... قا زد امر تو رو قا تش بک
قا بنو سنه یو چنیکو غیر من ... هم محمد قا صدو فی امر من
وقت انا قا شناوت ای قلم ... تا قلی شی سجده و بی هش بی هم
سجده را وقت و رشته ربنا ... قا ت خلقی منی از قینا
لا بلی کا مو کو نامی بی هما ... آمه نو شتش نامی تو در بما
خالقی قا اول و آخر آنرا ... یو زی محبوب من و عاشق ازا
کر بقیمی حب بی بنای مزی ... چیک نی از د کو جود و نی نزی
قا بنو سنه هر چی عصیانی بکو ... یو کو حقی بی جزی اکر بکو
هر چی نی کیرو بعکس امر ما ... حق بی فرو ش دیتش وجه ما
امتی بیغمبران با صفا ... پیرو انو نو شتی حق مصطفی
امتی بیر زی دست بیکرد قلم ... کو بنو سنو قا جو بیر زی کلام
تا قلی هیبت کروت قدرتهم ... خالقی قا بس تا ادب یا قلم

گریه سر او هنکی بحر حزن را
یو بیان ناقل گروت یحمدی را

مازی لو ما دمّا محزون نبی
جان بیو پی سر محیّر مانبی

بعد جو ثا خالق کذو الحکم
علم منه کرد و سبقت حرد و غم

قیبی ابن آدمی ای انس و جن
کا موا اهل صبری بو یوا اهل من

کام کسو کونی کرو صبرو کریم
از کو رونی پی سرو حزن عظیم

بعد جوارم تمام کرد شکل پی
حضرة جبریل پفکرد روح پی

تا قلی آدم و رشت و زشت و ری
حضرة جبریل سجده برد جری

بعد جو هر چی ملک پیرو تمام
سجده برد بی آدم رخاص و عام

تا قلی نور محمّد خاتمی
پی مجلی یو د پاشتی آدمی

جنّت برزخه نای روقا هما
لاذ مو نا دار را دو رپی شما

صف صف فشته پی پید ملک
پی محیّر آدمی قا از کرک

پرسی خلاق جها نرا نو سبب
پی چر فشته رت من پید عجب

وقت پرسا خالق را کون و حال
قا انو حکمت چیو یا ذا الجلال

هیبتا نرا پی رشق سجده برد
بعد سجدی قا چه قا جی رب فرد

قا بیو سنه امتی پیر سرور
امّة مذنبة ربّ غفور

یوسب را سنة شق قلم
وقت قطعی ما بکرای ذا الهمم

بعد جو نوشتی همه تقدیر تام
چه بیو پید الی یوم القیام

وازن کرو ما خلا صیا تمام
قا نش ما الصلوة و السلام

انو مجت خلق آدم و نور پیغمبر یو کوت پاشتی پی

بعد کل نوشتش اشیا کو کرد
خالق جبّاری فرمانک کرد

قیب جبرائیل قا هنکی جری
بیاره عزرائیرا بشتی تو ری

نی بو رنگک ترا بیار کمی
پی قرازن ای حریرا آدمی

حکمة ربّنک حر انسان پی
هر کو یو رنگک بی نبی زه پی

ها بشکل و ها شجاعت ربّری
ها بجود و ها بطبع انوری

ارده جبرائیل وازو کرده رو
هنکی آوی رحمتی کرده پرو

بعد جوزی میر عجلنا یو زمان
نی دوسا پی را و جیرا بی همان

وقت دی کوثی رمازی قرنها
شی بی برخ جوانی همی هوار

پیرو بیا شی یو ترا نی کمی
لا بلی حافظ بی ربت عالمی

وقت شی بی هت جهور شامیان
تا قلی یو عسکر روحانیان

امه غرها نرا جمودی طارومار
کوری پیرو اشتی شی بی زی غبار

منذ عبد الله تی یو خاندان
حفظ بی کرد خالق انسان وجان

یو وهب بی زهر یانرا نامدار
بوزی یو روح امه بی صید شکار

بی زی وقت دی انو حکم عجیب
بی محبر قا انو حکمت غریب

وقت بی دی پیرو یو حکمت کنا
قا میو کینیک استا امنا

کو بدی بی کر بیو یرا قبول
لا بقی بی وا تی ایو بتول

بعد جو امه وهب صاحب کمال
شی کبه قا کیه خورا حال وحول

هم نصور قلب منذ قینا
تم بنو کو از بدی بی امنا

هم ش عبد المطلب دی قا ترا
استا یو کینیک من زا نی نادرا

لا بقی ای ندی یو من قط تو قول
غیر عبد الله کر یرا قبول

کو بیو از بدی

کر کو بیو از کو بدی بی سر وری
ای بامری یو خدای اکبری

هم ش عبد المطلب قا ای خبر
کر دی عبد الله ره تا قل اثر

بعد جو شی بی بعرفی ای زمان
واشته عبد الله رشاه جهان

یو وقتیک زرد و یو سیم هم سرش
هم رقی زی زی بسا دی اند بس

وقت ارده هم پدری ای شوی
هم رجب بی اشمه بیی یو شوی

وا زین کر ما خلاصیا تمام
قا تش ما القلوب والسلام

انو مبحث انتقال نور پیغمبر یو او هو نان آمنا و

بعد جو نور کو ما کرد تنا
امه بی میمان بقیب امنا

وقت یو نور امنا ده بی ظهور
امنا زی دی عجب عز و سرور

بی حساب بینو ابد قا تش تمام
ما بکر تفصیل بزان خاص و عام

امنا قا وقت من زا نا کو نور
امه و میما بینی من بی فتور

یو شوک از دهون کو شیرین
من دی امه مردم کو انورین

مرحبا فیک محمد قا هما
نامه من پرسا و قا از ادما

هم رجب بی ای شوا کو ادمی
مرحبا قا قیب فخر عالمی

بعد جو شعبانده یو شوا مه شیش
قا سلام هم علیک یا رئیس

امه اشمای بینه ادریس رفیع
قامرا تور مبارک یو شفیع

امه اشمی جارنه نوح با صفا
السلام قا علیک مصطفی

امه اشمی پانجنه هود هود من
قا سلام هم بشارت قیبمن

وقت بی ذوالحجه ابراهیم بنام
امه قا حمل مرای یو سلام

قادر اشمی هون اسماعیل ذبیح
بارک الله لک حمل المسیح

امه اشمی هشتی موسی مقا
ابشری یا امنه بالمصطفی

امه نواشمانده عیسی قامرا
تور مژدیان بسلطان ورا

هم رسی هون بی حساب نادری
کربیبی قاتش بامری قادری

کو بیو درک نو کتاب نازلین
بلکی موجب یو بیغمر حاضرین

وقت بی شش اشمه حمل اجری
کرد عبدالله قصد تجری

شی مدینه خالقی رابی غفور
قیب عبدالله شربت ورد و شی

نادیار ایو

نادیار یو حبیب انور بهر
عمر یوزی پیر قیست و پانج صری

وقت عبدالمطلب بی با خبر
انا بر ماو قاده و کسر

قادرهن بی دینی وی لمن
خالقی فرد ا یتیم نو حمل من

دارو بر پیرو تنه برمای بحال
هم چقا حیوان در سهل و جبال

یو ملک بی منده و رشتی قا کریم
نی حبیب مه تو محمد بی یتیم

داجواب کو لطیف ای یو ربی
باشترا پیر بیانسی مایو بی

ای کل اقل تمام و عالیان
ماچه زان قنه در غالیان

وازن کرما خلا صیا نام
قاتش ما الصلوة و السلام

انو مبحث لدنایش بیغمر ما و صلی الله علیه و سلم

شی ربیع الاول را دس شوی
امنا یی غرق نوری یو هوی

امنا قا وقت بی دیس شوی
ارتنی منده دخله بی یوی

ای شوی هم بی دشنبه بی قوت
من دی جارجینی مری امی حضور

مریما یو یوزی سارا اسیا
یوزی ای حوا کو بی ام الوری

خدمتت من کرد پینه بی قصور — قط منی ای اذینک بی ظهور
بعد جو تیشان بیا ازبی حساب — مندی امه شربت کوری کلاب
لا بلی بی شکر و بی انگبین — چیک زی بی شربتی بی شیرین
وردش پینه رحمت بی جان من — من دی یو طیرک امه بانی من
تا قلی من دی حبیب من امین — امه دنیا قوموا قوم الحاضرین
غیر انسانی چقا اشیا بی قا — مرحبا یا سیدا کونین قا
مرحبا ای سر تسبحان مرحبا — مرحبا ای روح رحمان مرحبا
مرحبا ای فخر عرشی مرحبا — مرحبا نسلی قریشی مرحبا
مرحبا یا صاحب الدین المبین — مرحبا یا صادق الوعد الامین
مرحبا یا من سریت بالحرم — مرحبا یا من دنوت بالقدم
مرحبا یا قرة عین الوری — مرحبا یا من بنیت فی الحرا
مرحبا یا عالم العلم الازل — مرحبا یا شافعا یوم الوجل
مرحبا ای رحمة للعالمین — مرحبا یا من شفیع المذنبین

وازن کرما

وازن کرما خلاصیا تمام — قانش ما الصلوة والسلام

انو مجتهی عجایبان امی وجه شوی مولود ہے

وقت امه نادنیا تا قل هما — سجده بر ذی خالق عرش و سما
سجده راوقت وریشت قارتنا — امتی من عاجزا ز قینا
قیب نفس من رجا قط نیکنا — بلکی قی بینه رجا تو راکنا
کوش جنان همة شله شما — طاینه از قاجی ترا قیب شما
یو دکساده ترا نوش روان — قات نامی بی ریو وقت و زمان
ادری ری کرقی عبادت قدام — قاس یو هزار سره بی شد تمام
ادر بینه چرای نی بی چنی — لا شوی مولود ده یو بی چنی
هم بقی نوشی روان با نات — بی دکساده ترا ایوانات
قیت و یو قنطره بی چارس کوتد — ای شوی ده بانی همت ز انجار
بحر ساوه زوایی یو زها شوی — او تده نی منده اصلا یو هوی
هم شوی مولود تده یو بی صبا — یو جمود بی شاخ ز ریسا و قا

بُرِس یُو مُولُود قُرَیشی کا مِر
بی رَامشُو مُظهِرُ اِسلامِر

اُمّه قاتِش قاکو عَبدُ اللهِ دِر
یُو وَلَد مشُو بیُو بی شاهِ دِر

یُو جهُود تا قِل وِرِشت شِی قِیبِی
قامِر بیارِ تبَرّ از بانی بی

وقتُ دِری بی قا بتورات مُبِین
کُو بِکُو باطِل اَنُو دِین قَرِین

خاتَمِ پیغمبرُان بالیقِین
اِسمِ بی اَحمَدْ مُحَمَّدْ هُم اَمِین

وَازِن کَرُما خلاصِیتا تَمام
قاتِش ما الصّلوٰةُ والسّلام

اُمِّ مَعبَدِ حلیمای سَعدیا رَضِیَ اللهُ عَنها

اِمنا قاهُون مِنْدَ بی بیان
کُو بِدُو بی شِت حلیمای سَعدیان

چِندَهْ رُوحی بعدِجُو یُو کاروان
اُمِّ مَکّه نامه قاتِ سَعدیان

بِینه دِرِب هُم حلیمای سَعدیان
شی خُور بِرُو سِیدِ اِنسان و جان

اَی دِری یُو لاجِکْ قِچ بی ضُمرَه
هَرِی بیابی شِت وَرِی اَی حُرمَه

یُو هَرِکْ بی تَنْ یُو زِی لَغَر
لا بَلی نُوسانِینه چ اَصلا تُو هَر

چُونکی پاشتی بی سَرُو نُور الاَنام
بی بِزان هَرِی بعمُور بی بِنام

سَعدیان وَقتُ کُو دِی حُکمِ هَری
بی مُجِزّه قا حلیما را قَری

ما خُورِ قاتِ اَنُو هَر کُو دِری
دِه بِیا تُو بِیشکَن بیُو چِری

مادِ اَنکا قِینِ زِی یُو غَزال
مِشکِمِن زِی بِی اَمِر لا یَزال

هَم شِما هِیری تی بیا بِنشِیج
اَنجی یُو هَر یُو سَن بیُو رِیج

تا قِلی هُمای زُوان کُو فَصِیح
قِسّه بِی قَک بی بِصُوت کُو مِلِح

قا عَجَب مِنْدَ مَمان سَعدیان
از بِنی شِکلی اَگَر شی اِسمان

چُونکی نِشتُ مِن مُحَمَّدْ ذُو العِلَم
یُو کُو فِی بی خَلق بی عَرش و قَلَم

اَیرُو پاشتی مِن بِجُو فَضلِ تِرا
ما سِوارا باش بِزان اَی وَرِی

سَعدیان بیُو عَجَب مِنْدِی تَمام
قا حِیال یان بِرا و نُو کَلام

شی کا کِیه اَخِر حلیما سَرزَه
کَرد وَی حَتّی کُو بی هِیر صَرَه

قا حلیما قَط اَبَد یُو رَیک فَر
مِن بَجاست نِیدِی اِیواهُم اَثَر

وَقتُ عَوَل بی خَبَردار یُو نَذِیر
قا هُما اَللهُ اَکبَر مِن کَبِیر

بِعدِجُو اَنجی حلیما نازِکه
کَرد اَسپارُو قُربی شاهِکه

برو و تسلیم کرد بی غیب امنا ای زی بی شا ما زی شاکه زنا
عمری بی وقت بی تمام بی شش صری امنا زی شی دنیا زا ای صوی
وقت بی رهشت صری بی منقلب قبر رمیمان بی عبد المطلب
مندای طالب تنی بی حیدری بی جبر حافد یا مر اکبری
وازن کرما خلاصیا تمام قاتش ما الصلوة والسلام

انو مبحث نزول وحیو و معراجیو

بعد جوانیا کو دنیا فانیا هم بقیمت قاس یو د اسی نیا
قاخور رت تزان قینی چیکر احس بی کنای تو تنی
تم انو فکرو مرم بی هر کو هو غیر بی یو چی چینی روح و شو
بی حتی چورس صوره کره تمام تم د قلبی ره بی رب الانام
هم بجوزانا یه یو خالی نیو کو جبر عزما نزا چیکه بیو
یو بی فکرو خیالی روحکه تاقلی انجیاش میان کو هکه
نامه کوی زی ترا قات جزا زان ترا حسکرد ای خیر الوری

تاقلی انیا کو قلب بی همات بی زه روح وقت یو میان جمان
بی تبدل رنگی بی مل شی شرو حضرة جبریل بی نازل بی سرو
اره اقرأ باسم قلب بی ره قا تاقلی شابی محمد مصطفی
هندی زانا کو تمام بی وعدبی یو رسول اصلا چینکو بدیع بی
هندی اوجارا نبیا هر کو هو اره وحی هم بروح هم بشو
بعد وحی شی تمام رئیس صری یو شوک امر شاه اکبری
امه جبرائیل سر قاسر مدی بیاره عزما نی حبیب احمدی
بی مشرف انو عرش و فلک هم مفرخ بی بی هر چی ملک
قست و هو شو شی رجب بی التقا جا جبریل الیه بالبراق
قا ترا کو خالق تو یو سلام کره و قات بیره من هت ای مرام
جاره هر دا شی باوی زمزمی غسل کو سنت ادا کرد ای دمی
بعد جو بی کرد نماز کو غریب حضرت جبریل ندا مذنب عجیب
وقت یو فارغ نماز جو بی تمام لبکه اشته زنکو ای خیر الانام

کردی قصد قدسی شی اوجاقری
بیبی خدیجه هم همه پیغمبری

مسجد الاقصی چم زی مندیبی
هم چقاجن و ملک نی مندیبی

پیر و امی بی هما صف صف تمام
یوزی امه پینه ر دیو سلام

بی مفرح هم بترتیب و ادب
شی زیارت کردیی یو شاه عرب

بعد جوشا پینه قرنی بی امام
کرد نماجك بقی رب الانام

هم نیازه کردو دعای هم رجا
رب ادخلنا الدعاء و الرجا

بعد جو ناقل درشت تاج الانام
شی صبا مشهوره سر فید السلام

صی سر جیر لی نا با سك خوسر
بر دشی عرمانی یو خیر البشر

هم جریل ذو النقاب
ها چه جنت ها چه نم ها عقاب

هم چه سیزی بی دکیزی سر مدی
پیر و ذی دیتش بقبر احمدی

حاصلی وقتا کو شوسیده همان
حضرت جبریل زی اوجاق سکان

قاره شوره یا محمد یا امین
قاچرا نین برا و نازنین

قاکو یو لنکه تیارا نیشکنا
برزی کر بزی هما از قیشنا

هم چه مخلوق کو هما ی خلق بی
کرد ه تیارا وت چنیکو حق بی

لنکه برز و غیر یو ای نازنین
بلکی حق تو تنیبو یا الیقین

وارن کر ما خلاصیا تمام
قاتش ما الصلوة و السلام

وقت جبرائیل رفرف بی حبیب
امه شرما نراجر خوف و غریب

بی محیر هندی نی زانا سیین
شو حضوری کو رب العالمین

تا قلی قندیچ خلقی وزی
ارن منی یا حبیبی قا تری

حین نوری الحبیب بالورود
غاص فی بحر التجلی و الشهود

خالق پرده وارت و قا امین
لا تخف انظر بخیر الرازقین

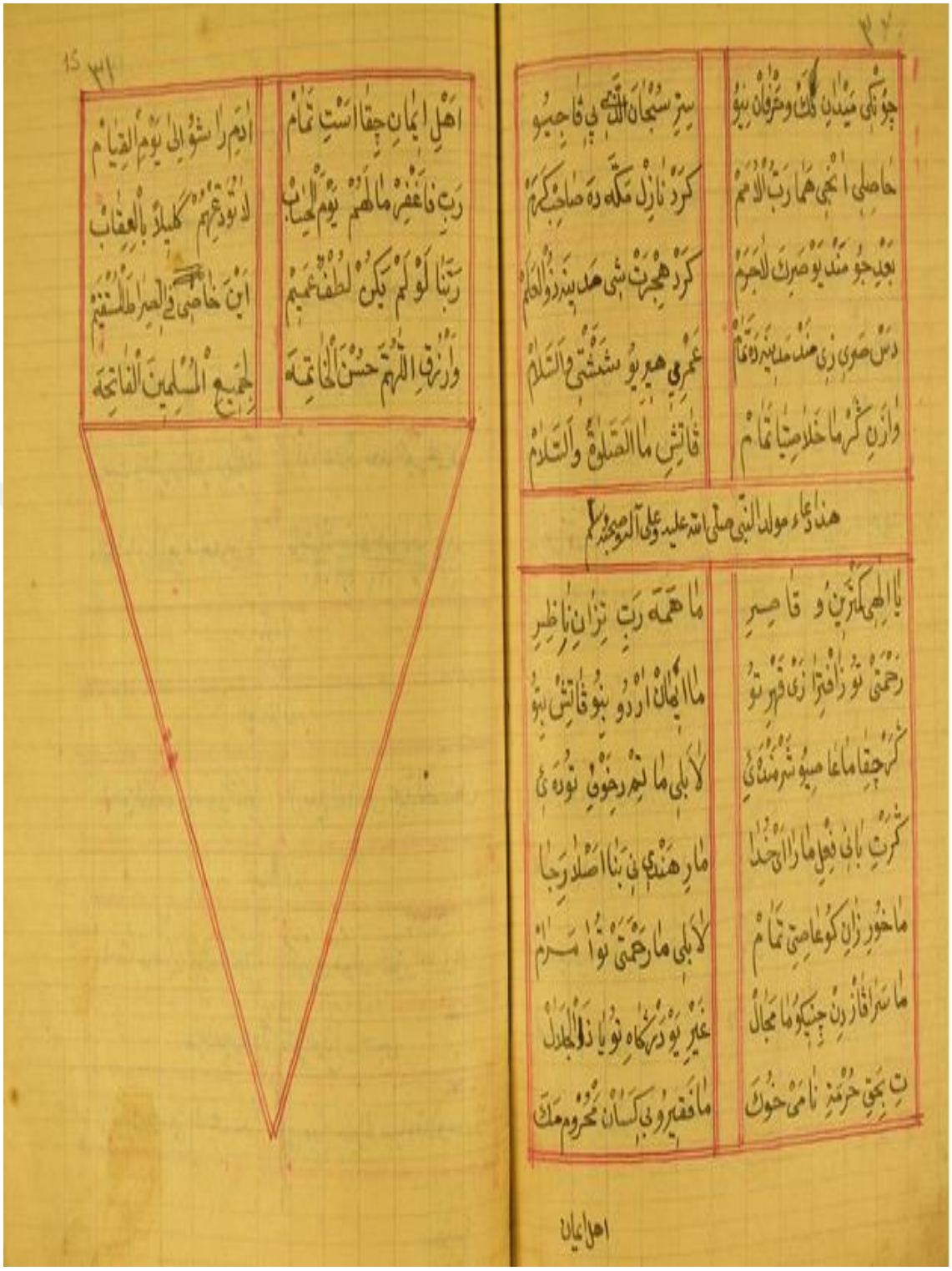
ری جمالی بی دری بی ریب و شك
لا بلی بنا ابد قاتش بفك

حاصلی هندی چه قاجی ای بشر
یو کو هما بی برو عرش خوسر

وصف بی هندی نی قاتش تمام
کر هما قاچ الی یوم القیام

هم کلام خالقی قاید نذیر
قط نی قانوشتش بی بحر بحر

هم هنی سیزی ترا است هما م
قا بشکن قاجوابد بیند زون

چو تکی میدان فلک و مژگان بنو — سیر سبحان الذی پی فا جیبو
حاصلی انجی هما رب الانام — کرد نازل مکه ده صاحبکرام
بعد جو مندیو صرف الحرام — کرد هجرت شی مدینه ذوالعلم
دس صوری زی هند مدینه ده تمام — عمری هیریو ششتی والسلام
وازن کرما خلاصیا تمام — فاتش ما الصلوة والسلام

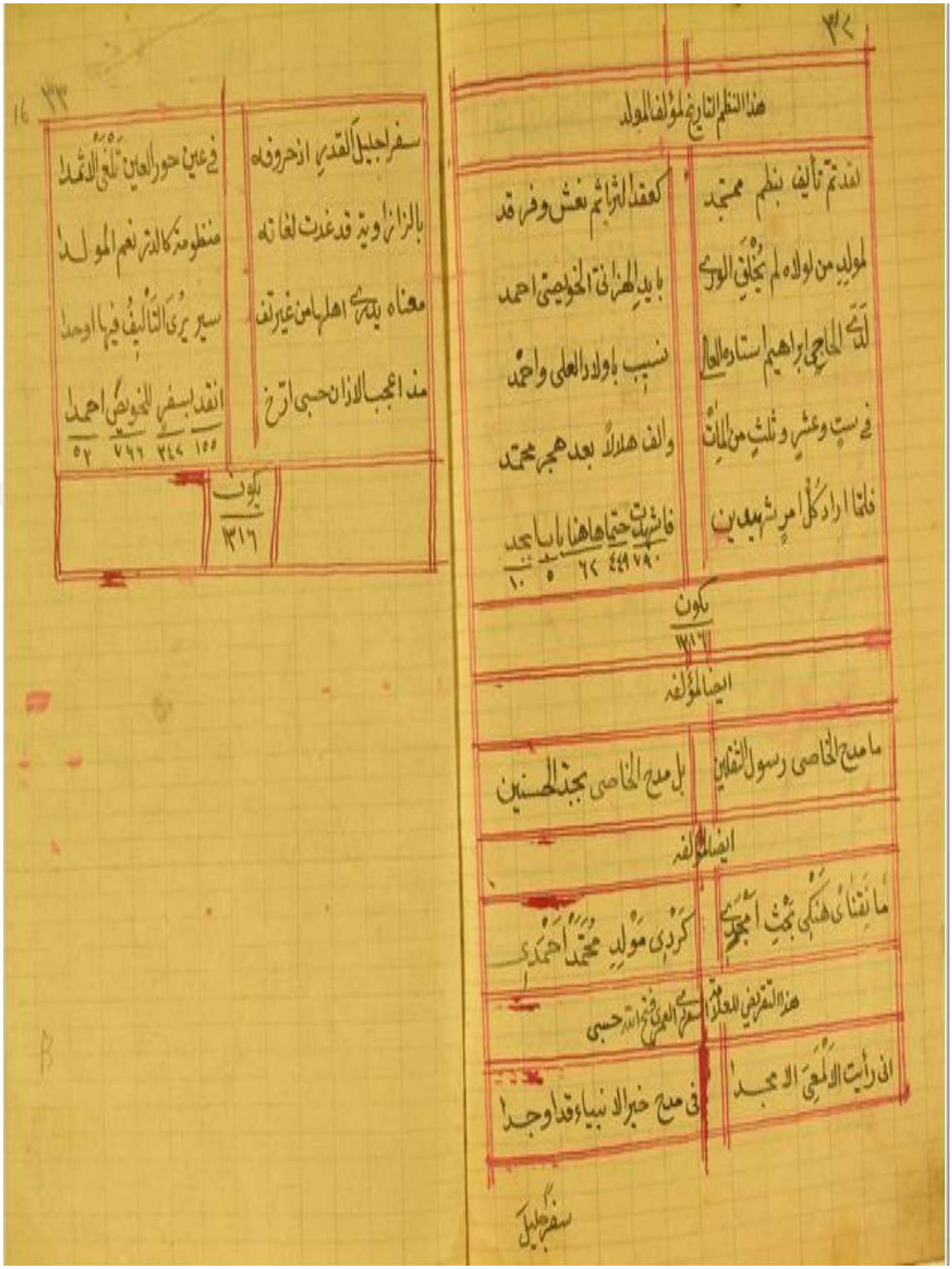
هذا دعاء مولد النبی صلی الله علیه وعلی آله وصحبه وسلم

یا الهی کمترین و قاصر — ما همه رب تزان ناظر
رحمتی تو زافتزای قهر تو — ما ایمان اردو بنو فاتش بنو
کرچقاما غاصیو شرمندی — لا بلی ما تم رحوی تو ده ی
کرت بانی نعل ما را ای خدا — ما رهندی بی بنا اصلا رجا
ما خورزان کو عاصی تمام — لا بلی ما رحمتی تو ا مرام
ما سر اقازین چنکو ما مجال — غیر یو درگاه تو یا ذالجلال
ت بحق حرمة نامی خوتک — ما فقیرو بی کسان محروم مک

اهل ایمان

15 ٣١

اهل ایمان چقا استت تمام — ادم را شوا الی یوم القیام
رب فاغفر ما لهم یوم الحساب — لا تودعهم کلیلا بالعقاب
ربنا لو لم یکن لطفک عمیم — این خاصی فی الصراط المستقیم
وارزق اللهم حسن الخاتمة — لجمیع المسلمین الفاتحة

هذا النظم التاريخ لمؤلف المولد

لقد تم تأليف بنظم ممجد ... كعقد الثريا ثم نغش وفرقد

لمولد من لولاه لم يخلق الورى ... بايد الهزاني الخويصي احمد

لذي الحاج ابراهيم استاره العلى ... نسيب باولاد العلى واحمد

في ست وعشر وثلث من المأت ... والف هلالاً بعد هجر محمد

فلما اراد كل امر شهيدين ... فاشهدت حتماها هنا يا امجد

٧٨٠ ٤٤٩ ٦٢ ٥ ١٠

يكون ١٣١٦

ايضا لمؤلفه

ما مدح الخاصي رسول الثقلين ... بل مدح الخاصي بجد الحسنين

ايضا لمؤلفه

ما لقنا ي هنكي بمث امجدي ... كردي مولد محمد احمدي

هذا التقريض للعلامة الشعري العمري فتح الله حسبي

الى رأيت الامعي الامجد ... في مدح خير الانبياء قد اوجد

سفر جليل

٣٣

سفر اجليل القدر اذ حروفه ... في عين حور العين تلغى الاثمد

بالزاي وية قد غدت لغاته ... منظومة كالدر نعم المولد

معناه يدري اهلها من غير تف ... سير يرى التاليف فيها اوحد

مذ اعجب الاذهان حسبي ارخ ... انقد بسفر للخويصي احمد

١٥٥ ٢٤٨ ٧٦٦ ٥٢

يكون ١٣١٦

EK-6: İbrahim Re’fet Efendi Mevlidinin Matbu Nüshası

مولد النبي القرشي صلى الله عليه
في البركة والعيش
بسم الله الرحمن الرحيم
ای خداوند عظیم و پادشاه
رحمتکن جمله مخلوقه پناه
عالمی بر دمدن ایجاد ایلدك
کردیدك معمور و بنیاد ایلدك
بی مشقت ای کریم و کردکار
قدرتك بو مای سوایی قیلدوار
چون بو عالم یوغیکن بولدك وجود
ذاتك پاك بر لیکنه اولدك شهود
ای رحیم ای شفقت و احسانی بول
ایکه شهلر درکهندن جمله قول
آستانك مقصد بای و فقیر
جمله دن روح خوان انعامکه سیر

هادیٔ و ستار سین لطفک عمیم
و بر بزه راه نجاتی ای رحیم

هر کسک معبود سنسین بیگمان
ذاتکه طاعق سرادر انس و جان

جمله عالم ذاتکه تحمید ایدر
شوقله تقدیس و هم توحید ایدر

حاکم مطلق سین ای رب جلیل
اوله مزکمشه سکا ضد و عدیل

طاعتکله کیمسه بولمش حیات
قسمتیقش سین اکا راه نجات

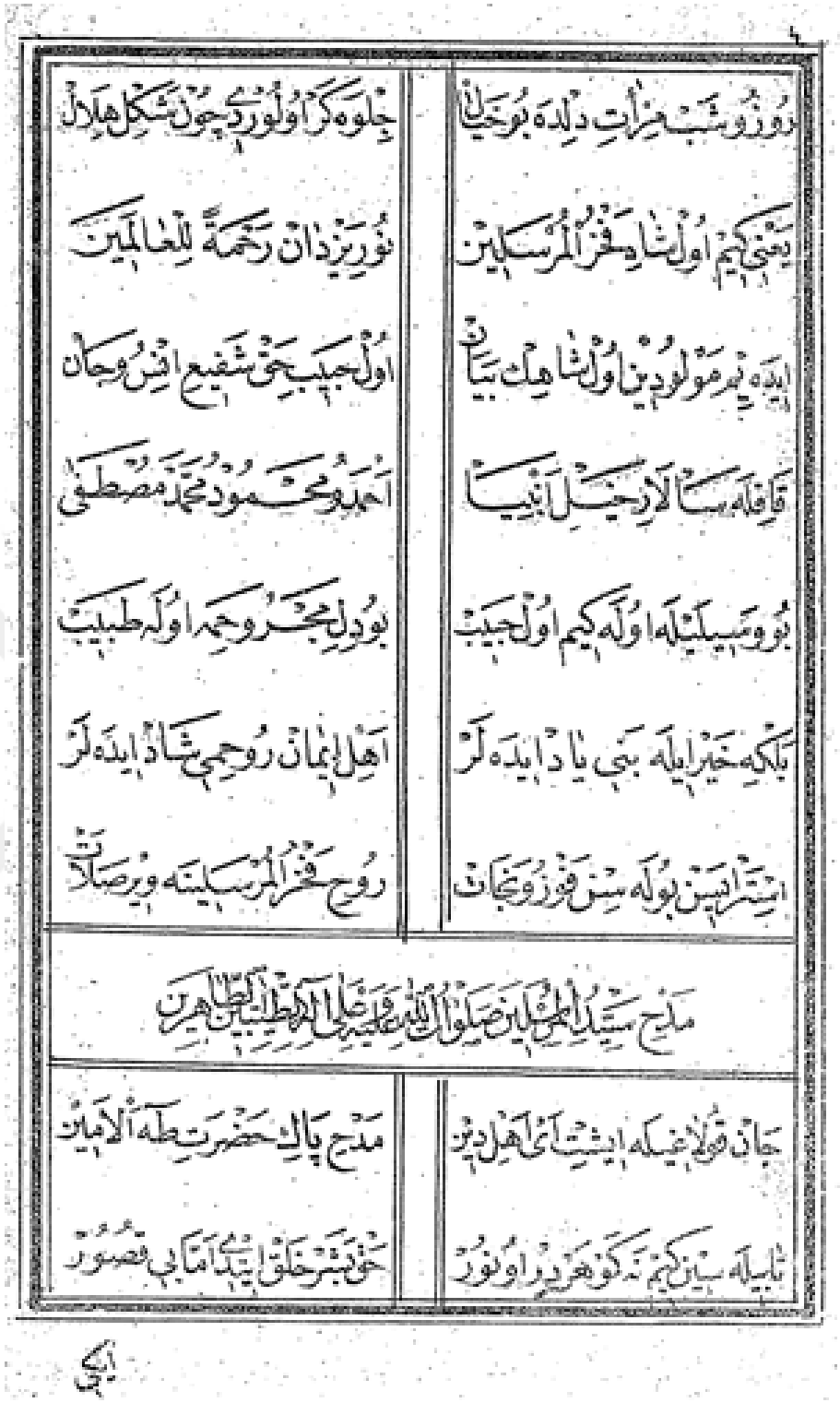
کیمسه آلوده فسق و شقی
کیمنک قلبکوزی اولمشدر عمی

کیمنه نعمت ویرمسین ای جلیل
شکر بنی قیلمز اولور خوار و ذلیل

کیمسه فقر و فنا ایجره سکا
شکر ایدر ب هر دم ایدر حمد و ثنا

منتظمدر جمله افعالک سنک
عقلی ایرمز حکمتکه کیمسه نک

باعث نظم

روز و شب مژات دلده بو خیال
جلوه کر اولور کی چون شکل هلال

یعنی کیم اول شاه فخر المرسلین
نور یزدان رحمة للعالمین

ایده یر مولودین اول شاهک بیان
اول حبیب حق شفیع انس و جان

قافله سالار خیل انبیا
احمد و محمود محمد مصطفی

بو و سیله اوله کیم اول حبیب
بو دل محزونه مرهم اوله طبیب

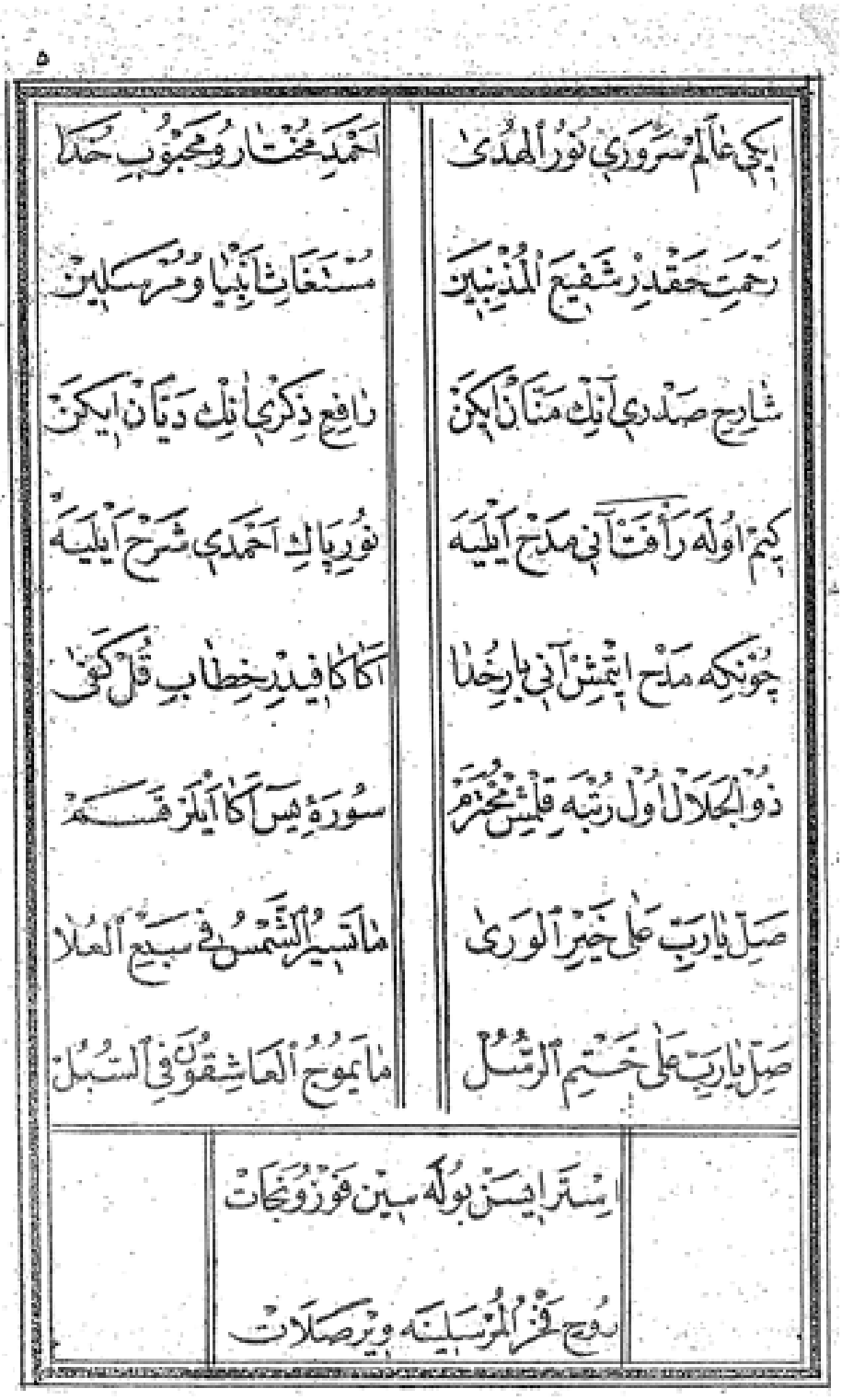
بلکه خیر ایله بنی یاد ایده لر
اهل ایمان روحمی شاد ایده لر

استرابسن بوله سن فوز و نجات
روح فخر المرسلینه ویر صلات

مدح سید المرسلین صلوات الله و سلامه علی آله الطیبین الطاهرین

جان و دل ایله سنه ایشتای اهل دل
مدح پاک حضرت طه الامین

تا بیله سین کیم نه کونه در او نور
حق بشر خلق ایتدی اما بی قصور

بکی عالم سروری نور الهدی | احمد مختار و محبوب خدا
رحمت حق در شفیع المذنبین | مستغاث انبیا و مرسلین
شارح صدری آنک منا ان یکن | رافع ذکری آنک دیان ایکن
کیم اوله رأفتا نی مدح ایلیه | نور پاک احمدی شرح ایلیه
چونکه مدح ایتمش آنی یار خدا | اکا کافیدر خطاب قل کفی
ذو الجلال اول رتبه قلمش محترم | سورهٔ یس اکا ایلر قسم
صل یارب علی خیر الوری | ما تسیر الشمس فی سبع العلا
صل یارب علی ختم الرسل | ما یموج العاشقون فی السبل

استر ایسن بولمه سین فوز و نجات | روح فخر المرسلینه بیر صلات

خلق و سیرت جناب احمدی علیہ صلوٰۃ رب الصمد

دیکلہ امدی خلق پاک احمدی — عاجز و بیچارہ کا نک مقصدی

صاحب خلق عظیم بدر البدور — ناسخ توراۃ و انجیل و زبور

سوزلری هر دردہ قانون الشفا — کوکلی مجروح امتہ عین الشفا

ایشلری هر دم مزاینک جود و سخا — باطلہ ویرمز مزایدی اصلا رضا

خیر ایشلہ لا دیمدی اول محترم — اول شریعت منبعی بحر کرم

عادتی خیر ایدہ هبا عدا سنہ — اچ کورک باق همت والا سنہ

یاندی هر کز دوشمنک اوزره اوشاه — خوف مولادن هراین ایلردی آه

اکثر اوقاندہ اول شاه کزین — اچ ایدر طوق کوسترردی کندوسین

خسته کا فی صورمق ایدی عادتی — بیوکه حرمت کوجوکه شفقتی

قلب پاکی ماسوادن پاك ایدی
خلق محمود مسکنی افلاك ایدی

بوفناده قویمدی طاش اوزره طاش
حق بولینه قویمشیدی جان وباش

صیغار ایدی هر یتیمك باشنی
سیلر ایدی کوز لرینك یاشنی

آزاویوردی کیجه لرده اول همام
اشتغالی طاعت ایدی صبح وشام

حق تعالیدن نیاز ومنتی
باکه باغشله الهی امتی

سنده ای عاصی ومجرم قیل حیا
اثر پاك احمده قیل اقتفا

امتا ولمق ستر ایسن ای فقی
ویر صلوة مصطفایه بول صفا

ستر ایسن بوله سن فوز ونجاة
روح فخر المرسلینه ویر صلاة

مبدأ خلقت نور فخر کائنات علیه افضل الصلوات

سویله ای کویندن آشرا حق
چونکه طوغدی عالمه انوار حق

قبل بیان شیرین زبانی کله نکات — اهل حالك کوکله ویرسن نوحیاتك

اهل عشقه بوی جانانه دن اثر — ای نسیم جانفزا ویر کل خبر

یعنی اول عالی جنابك احمدك — مولد ندن ویر خبر اول امجدك

یوغیکن عرش و فلك لوح و قلم — یوغیدی هم انبیا و محتشم

نوردن بر قبضه آلدی چون خدا — دیدی یا نور صبر حبیبی احمدا

بعد زین اول نور مولای جلیل — حق تسبیح ایلدی چوق ماه و میل

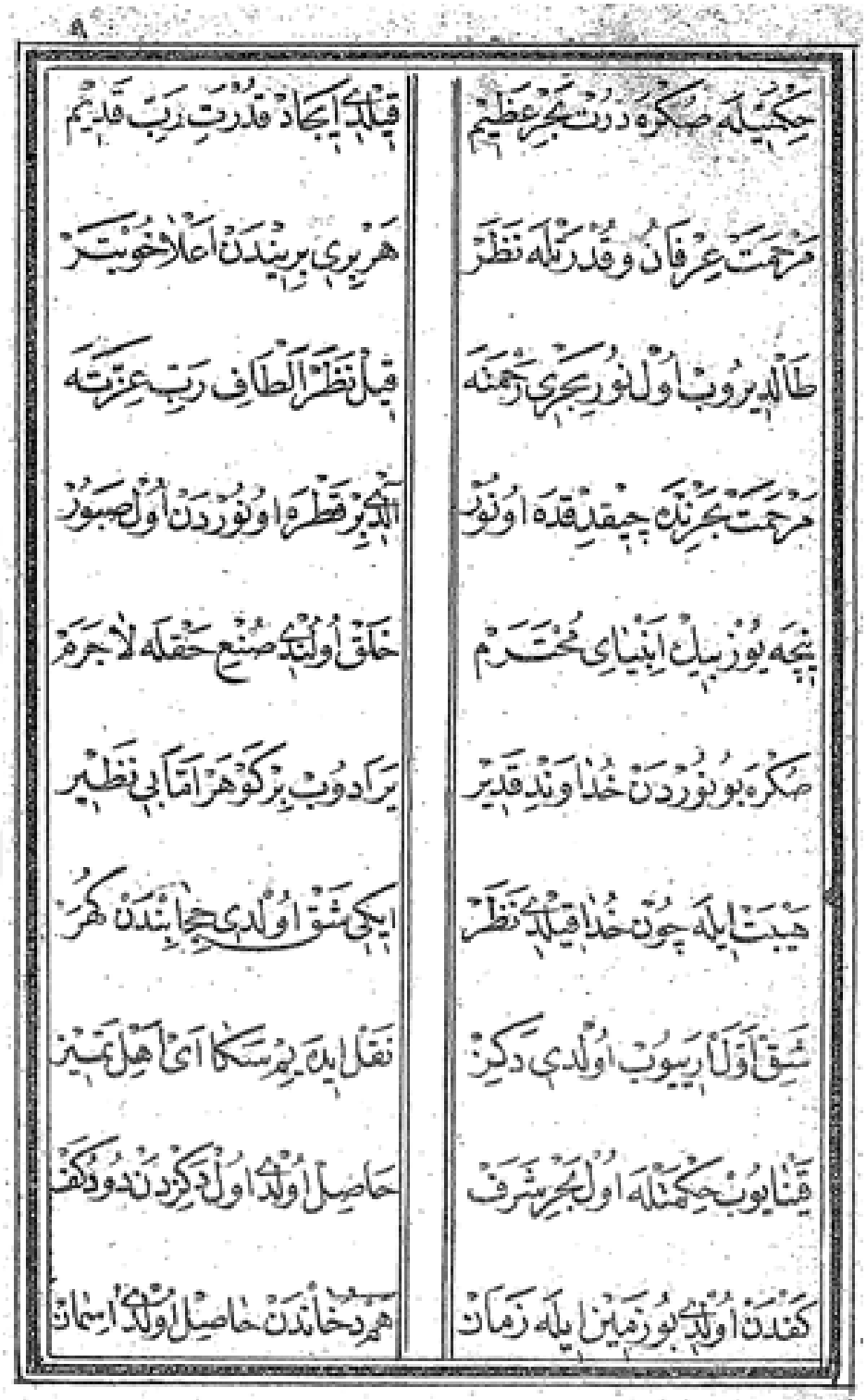
صکره اول نوردن اولدی اون ایکی جان — هر بری اعلا مثالی در ناب

قدرت و تعظیم و منت مرحمت — هم سعادت هم کرامت منزلت

طاعت و رفعت نبوت دیکری — هم هدایت هم شفاعت دیکری

هر بری مولای توحید ایلدی — بشقه بشقه شکر و تمجید ایلدی

حکیم سنان

حکیمله صکره دردت بحر عظیم
قبلهٔ ایجاد قدرت رب قدیم

مرحمت عرفان وقدرتله نظر
هر بری بر بندن اعلا خوبتر

طالدیروب اول نور بحری رحمته
قبل نظر الطاف رب عزتته

مرحمت بحرینه چیقدقده اونور
الدیر قطره اونوردن اول صبور

پنجه یوز بیک انبیای محترم
خلق اولندی صنع حقله لاجرم

صکره بونوردن خداوند قدیر
یرادوب بر کوهر اما بی نظیر

هیبتایله چون خدا قبلهٔ نظر
ایکی شق اولدی حجابندن کهر

شق اول اریوب اولدی دکز
نقل ایده یم سکا ای اهل تمیز

قنا یوب حکمتله اول بحر شرف
حاصل اولدا اول دکزدن دوکف

کفدن اولدی بو زمین ایله زمان
همدخاندن حاصل اولدی اسمان

شق قاینده جناب ذو الکرم
یاره دوب عرش ایله کرسی و قلم

مالک الملک اول جلیل ذو الجلال
چون یراندی بو نظری بی کیف و حال

امر ایدوب اول خالق الملک قدیم
قبل اطاعت امریه یاز یا قلم

نه یازه یم یا الله العالمین
امر کی فرمان برم آی ذو المنین

لا اله الا انا الله یا قلم
هم محمد ذر رسول محترم

دهشتینده ایکی شق اولدی قلم
سجده یه وار وب دیدی آی ذو الکرم

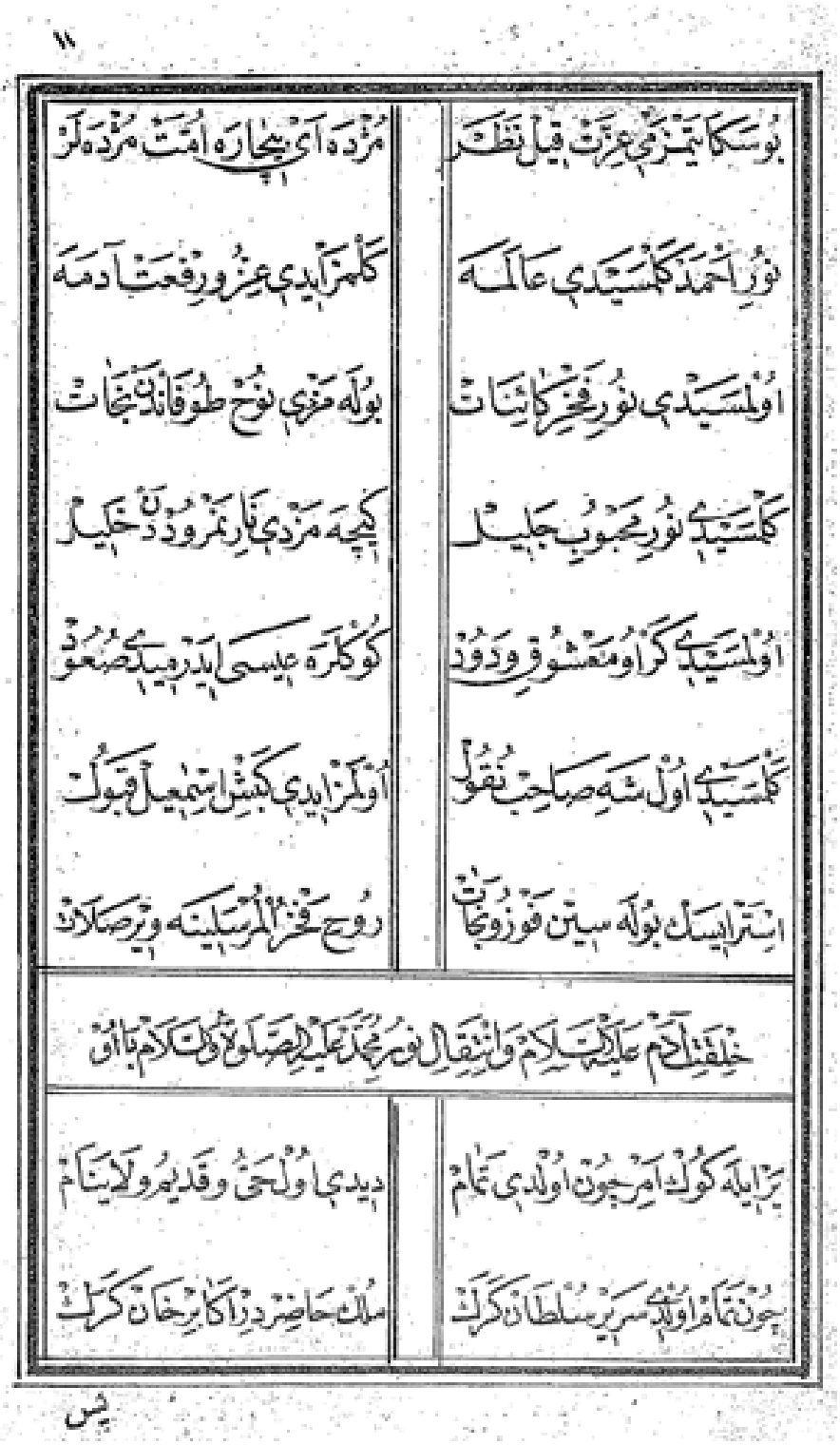
کیم ذ اول سلطان و اول صاحب وفا
اسمی اسمیکله مقارن اولدی نا

اول جنیم مصطفا ذر بیل یقین
نور هفتم آسمان ایله رفیق

نور احمد دن جمیع ممکنات
یاره دلدی بو لدی زینت کائنات

امر ایدوب یاز یا قلم دیدی شکور
امة مذنبة رب غفور

بوسکا

بوسکا یتمز می عزت قیل نظر
مژده ای بیچاره امت مژده لر

نور احمد کلمسیدی عالمه
کلمز ایدی عزو رفعت آدمه

اولمسیدی نور فخر کائنات
بوله مزدی نوح طوفاندن نجات

کلمسیدی نور محبوب جلیل
کیمه مژدی نار نمرودن خلیل

اولمسیدی کر او معشوق ودود
کو کلمه عیسی ایدر میدی صعود

کلمسیدی اول شه صاحب قبول
اولمز ایدی کبش اسمعیل قبول

استرایسک بوله سین فوز و نجات
روح فخر المرسلینه ویر صلات

خلقت آدم علیه السلام وانتقال نور محمد علیه الصلوة والسلام باو

یر ایله کوک امر جون اولدی تمام
دیدی اولحی وقدیر ولایزال

جون تمام اولدی سریر سلطان کرک
ملک حاضر دی اکابر خان کرک

پس یراتدی آدمی پس ورزکار — تاکه مقصود اولهٔ اندن اشکار

نور پاک احمدی حی وقدیر — جبههٔ آدمده قیلدی مستنیر

حضرت آدمدن طوردی پنجه پیل — بعده حوا یه اولدی منتقل

کوچدی حوادن نور مصطفا — کلدی شیث النبه ویردی صفا

بو یولیه اول نور صدر انبیا — کم نقل اولدی ایسه ویردی ضیا

قنغی ظهر و بطنه اندیسه او نور — عز و رفعت ایلدی اندن ظهور

چونکه عبد الله کلدی نور پاک — حسنی کورن دیدی روحی فداک

دوشدی اول نور چونکه رحم مادره — کلدی چون اسرار حکمت ظاهره

قنغی ساعتده عجب شاه جهان — طوغیسر دردیدیلر هاتف جنان

تا قیله لم یولینه جانلر فدا — اول شفیع امتان یسر خطا

مقدمینه منتظر عرش و فلک — صف زده تشریفنه خیل ملک

ای غریو بحر جرم و سیئات — صدیقه ویر مصطفا یه چوق صلات

استر ایسن بوله سین فوز و نجات — روح فخر المرسلینه ویر صلات

در مدح مظهر رحمانیه شان حضرت آمنه باجبا احمد المختار علیه صلوات الغفار

آمنه خاتون اول خیر النساء — مادر پاک حبیب کبریا

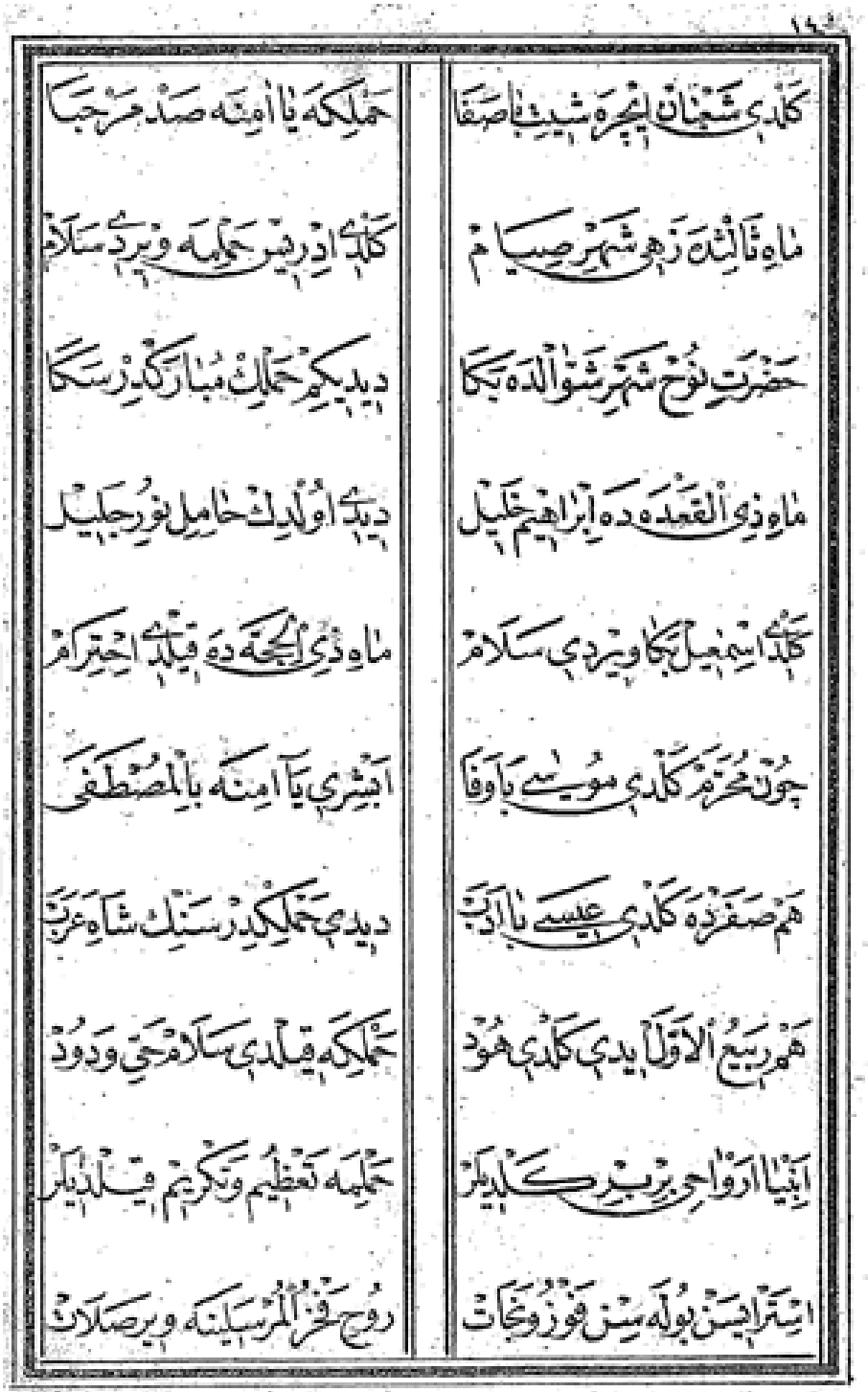
آلتی ماه حملدن اصلا ترکدر — کورمدم هرگز دیو ویردی خبر

آلتی ماهدن صکره کلدی برندا — مژده لر یا آمنه مژده سکا

بونده ولندر سکا ای مرتقا — کلیسر در سندن اول خیر الورا

بنجه حالتلرده شمه بحساب — کشف اولوب کندی آرایر ذن نقاب

اولا شهر رجبده حملی — قیلدی تبشیر حضرت آدم صفی

کلدی شعبان اینجره شیث باصفا
حملکه یا امنه صد مرحبا

ماه ثالثده زهی شهر صیام
کلدی ادریس حمله ویردی سلام

حضرت نوح شهر شوالده بکا
دیدیکم حملک مبارکدر سکا

ماه ذی القعده ده ابراهیم خلیل
دیدی اولدک حامل نور جلیل

کلدی اسمعیل بکا ویردی سلام
ماه ذی الحجه ده قیلدی احترام

چون محرم کلدی موسی باوفا
ابشری یا امنه بالمصطفی

هم صفرده کلدی عیسی یا ادیب
دیدی حملکدر سنک شاه عرب

هم ربیع الاول ایدی کلدی هود
حملکه قیلدی سلام حی ودود

انبیا ارواحی بزبر کلدیلر
حمله تعظیم وتکریم قیلدیلر

استرایسن بوله سن فوز ونجات
روح فخر المرسلینه ویر صلات

ولادت

ولادت سيد البرايا عليه افضل الصلوات واكمل التحايا

چون قريب اولديكه مهر ايده طلوع
انا سندن ايدي جهانه انوار سطوع

اون ايكنجي كون ربيع الاوّلك
همدوشنبه كيجه سي ايدي بيلك

دوشدي كونين ايچره انواع صدا
كيم جهانه طوغدي نور مصطفا

جنتك رضوانيه ايردي خبر
كيم جنانه ويره زينت سر بسر

هم جهنم مالكينه ايردي بو
هيبتين قالديرمقيا شوندن طمو

اول كيجه ده جمله شيطانلر يره
طرد اولوب كوكلردن اولدي نابديد

بوشب اولسون جمله بتلر سرنكون
همجليل اولسون اوقوم مشركون

برمناك كلدي بكا ويردي سلام
كورمدم رخسارينى سويلر كلام

ديدي بوكيجه طوغمش طفل پاك
پاينه رخسار شهرا اولمه خاك

مژده لر مسندن طوغر اورو ح وجانه — مقدمینه منتظر کروبیان

اسم پاکینی محمد قویه حق — اولیسرای پرماغیله ایکی شق

غایب اولنجه مالک فتح اولدی باب — کلدی اوچ خاتون مثالی آفتاب

مریم و حوا و دیکر آسیه — هر بری بکایشه تهنیه

چون حرارت غالب اولدی جانمه — ایکیسی اوتوردی بکی یانمه

رفقه کلدی اوتوردی اوبری — رفقله طوندی بلدن اول پری

ویردیلر بر کاسه ایله شربتی — ایچدی اولدم اول زلال حکمتی

نوره غرق اولدی وجودم سرتسر — راحت اولدم کوزمدم اصلا کدر

درعقب بر مرغ نورانی همان — صیغادی آرقامی اولدم مرشدمان

طوغدی اول ساعنده اول علی صفات — امتا یسز اولجیبه وزیر صلات

چونکه طوغدی اولیجه نور الهدی — کافهٔ انس و ملک ویردی صدا

دیدیلر ای نور رحمان مرحبا — مرحبا ای عالی سلطان مرحبا

مرحبا ای افتخار انبیا — مرحبا ای شمع جمع اولیا

مرحبا ای منبع عز و وفا — مرحبا ای کان الطاف خدا

مرحبا ای جان بالاقی مرحبا — مرحبا عشاق و ساقی مرحبا

استرا ایمس بوله سین فوز و نجات — روح فخر المرسلینه ویر صلات

حضرت آمنه والدهٔ هنکامنده حضرت پیغمبر قرنداشلرینه کلیوب و شاباش یوزندن فریاد حالاتی

دره تاج خوانین عرب — حضرت آمنه اول عالی نسب

دیرکه چون طوغدی او سلطان جهات — رحمت حق نور حی مستعان

سیخدی رحمانه وارمدی درعقب — اوکرمکانی اودریای ادب

بغره بصدیم ادبله دکلدم — سویلدیکی نطقی اولدم اکلدم

دیرایدی ای پادشاه بی زوال — ای خدای بی شبیه و بی مثال

باکه باغشله بو عاصی امتی — بن ضعیفه ایله رحم و شفقتی

طوغدیغی آن صورتی حال امتی — باق نه غایله دیر او شاهد همتی

طوغدیغی کیجه محمد مصطفا — اول حبیب حق جناب مجتبا

جمله اصنام دوشدی پیره سرنگون — هم بچل و هم حقیر و هم زبون

کلدی اصنام آره سندن بر ندا — ترک ایدلک اصنامی ای اهل شقا

ساوه شهر ندن اودریای عجب — نابدید اولدی قریدی هب صلب

نزده کیم وار ایسه بر شاه غیور — سلطنتدن اولدیلر مأیوس و دور

اتش افشر ستان سر دشتر — سوندی کندی قالدیمیاندن اثر

اسرا ایسن بولہ سین فوز و نجات | روح فخر المرسلینہ ویر صلات

نبوت حضرت احمد علیہ صلوات رب الاحد

چونکہ نور حق جناب مصطفا | شاهباز سدره و عرش علا

عزت و دولتله اول بحر کرم | اربعینه سیخ باصدقه قدم

قوت قدسیته ایله اول رسول | جمله اشیایی محدث بیلدی اول

کوکلینه دوشدی اودم حب الله | پس حراطاغینه ایندی پناه

بغری یانق دیده سی کریان ایدی | حسرتیله اول حرا نالان ایدی

اشبو خیر قده ایکن شاه کرین | اسمادن کلدی جبریل امین

سوره اقرأ له بیلدیردی نشان | بیلدی پس محبوبی اول عالیشان

ایتمکه باشلدی قرأ ایتی | کوکل مسرور اولدی کندی حیرتی

دعوتر باشلدی اول طاهر نسب — مشرکینی دین حقه روز و شب

استرایسن بوله سین فوز و نجات — روح فخر المرسلینه ویر صلات

معراج شاه انبیا علیه صلوات الله ما تکرر الصبح و العشا

دیکله ای دل مصطفی معراجینی — سویلیم اول منتهی منهاجینی

کیم ایکون وار ایدی بر وقت خاص — نه ملک صیغار ایکا نه ذات خاص

ناکهان کلدی کابیل جلیل — ایرکور روحقه سلام ول جمیل

دیدی مژده ای نبی محترم — عرشینه دعوت ایدر رب الامم

همدیلر واقف ایده اسرارینه — ایره علمک جنت ایله نارینه

حضرت حقدن هزار اهل فلک — طلعتک نوریچی ایلر زیلک

همدیاز ایتمکده درعرش علا — خاک نعلیندن ایده مکحل جلا

حضرته ایله شتاب ای یوزی اق — کیم کنوردم زمزمکا جندن براق

کوثر ایدنجه وارد ی چاه زمزمه — کلدی زمزمدن صدا اوزمزمه

یقه ثوبنی ایدی تجدید وضو — پاك ایدی اولده پاك اولدی اورو

پس حرم ایچره ایکی رکعت نماز — خوش حضوعیله قیلوب ایتدی نیاز

طوتدی تعظیم ایله جبرائیل رکاب — بندی پس اول مظهر ام الکتاب

یحون تنادن فارغ اولدی اول جمیل — قدسه عزم ایتدی یانجه جبرئیل

صف زده تشریفنه جمله ملك — روینه مشتاق ایدی عرش و فلك

کلدیلر ترتیبله خیل انبیا — قیلدیلر تبریك و تعظیمك ادا

هم ملائکدن مقربلر بیله — کلدیلر بوخدمته اجلال ایله

پس امامت ایلدی اندن رسول — انبیا اردنجه اقصی ده اول

چون تمام اولدی مناجات و نیاز
عزم راه ایتدی بنه اول شاه باز

قوردیلر نوردن سمایه نردبان
نردبانلدن کوکه اولدیلر روان

شوقیله سیر سموات ایلدی
حق اکا در لوعنایات ایلدی

جنت ایله نار اکا اولدی عیان
اشکار اولدی همان سر نهان

سدره یه کلدکده محجوب جلیل
ایتدی التیور قنادین جبرئیل

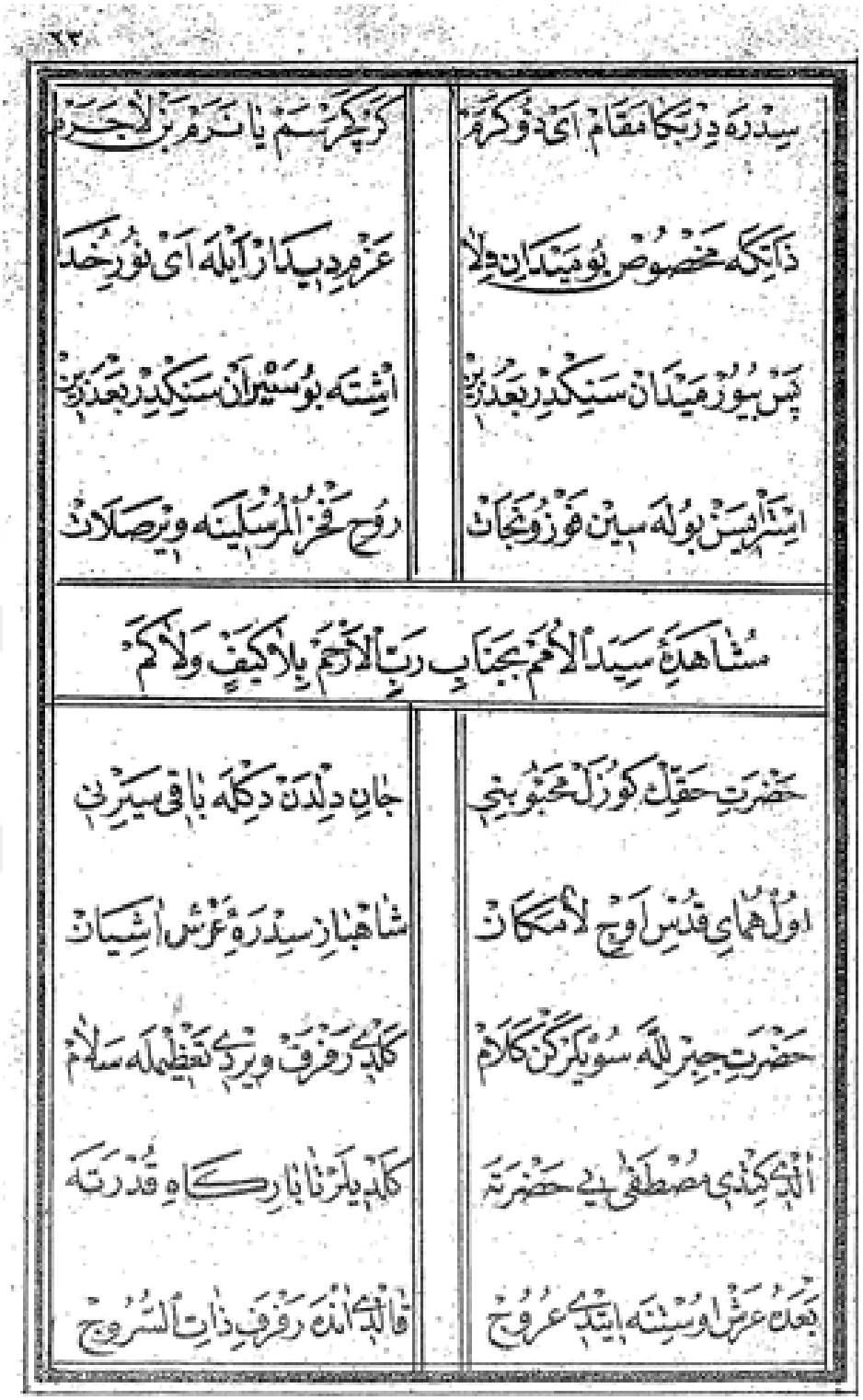
شکل مخصوصیله تمام روح الامین
عرض ایدوب سیر ایتدی فرالاولین

کل جهنم دیو کلدی برسنا
کل المناک اولمه مشتاق مسکا

قالمدی صبر و اولدی بی قرار
پس دیدی جبرائیله ای پیک یار

سدره ده قالمه سن ای نور بصر
کل معه ایده لم عزم سفر

دیدی جبرائیل اکا ای مقتدا
سیر مه سدره اولور بدر منتها

سدره دن بکا مقام ای ذوکرم — کرپکرسم یا نرمن لاجرم
ذاتکه مخصوص بومیدان ولا — عزمدیدار آیله ای نور خدا
پس بیور میدان سنکدن بعدرین — اشته بوسیران سنکدن بعدرین
اسرا پس بوله سین فوز و نجات — روح فخر المرسلینه ویر صلات

مشاهدهٔ سید الامم بجناب رب الارحم بلا کیف ولا کم

حضرت حق کور لمحبوبنی — جان دلدن دکله باقی سیرینی
اول همای قدس اوج لامکان — شاهباز سدرهٔ عرش اشیان
حضرت جبرئیله سویلر کن کلام — کلدی رفرف ویردی تعظیمله سلام
الدکدی مصطفی یی حضرته — کلدیلر تا بارگاه قدرته
بعد عرش اوستنه ایتدی عروج — قاب قوسین رفرف ذات السروج

صدق ایاغنی یاصدیم اندہ بی ریا
ظاہر اولدی اندہ سیرا استیوا

چون ارادہ قلمدہ اغیار و یار
اوندہ میخدن خطابی اولدی یار

سکا مشتاقم حبیبم احمدم
شیمدیہ دک کرچہ دعوت ایتمدم

تا اساس عشقنی اولہ استوار
کیم خلل ویرمیہ ہر اغیار و یار

ایلدم چون قاب قوسینی مقام
قیل حذرکیم بولمادن طوت زمام

کرچہ بونده چوقدر اخبار و نقول
کلم الناس علی قدر العقول

بعده دلبوبی تقریر ایده مز
ہر قلم بوسزی تحریر ایده مز

کیم حقایق علمنی اندہ بکا
قیلدی الہام حضرت باری خدا

اولکیجه کشف اولدی اسرار علوم
بونده نشر ایتدم علی قدر الفہوم

اشبو اسلوبیا وزره طقسان بیک کلام
اولکیجه وحی ایلدی رب الانام

چونکه

چونکه معراج آمرهب اولدی تمام — دیدی اولدم بکا حی لاینام

ای حبیبم چونکه بولدك فرصتی — بکا دعوت ایله اضعف امتی

ایلدم معراجنی هر کیرسیاز — امتك معراجنی قیلدم نماز

درعقب سنور اولوب ایشدم رجوع — اوقودم افتنا ایتدم خضوع

کلدیکم یردن روان اولدم بنه — قوندم اولدم بن حرم ایوانته

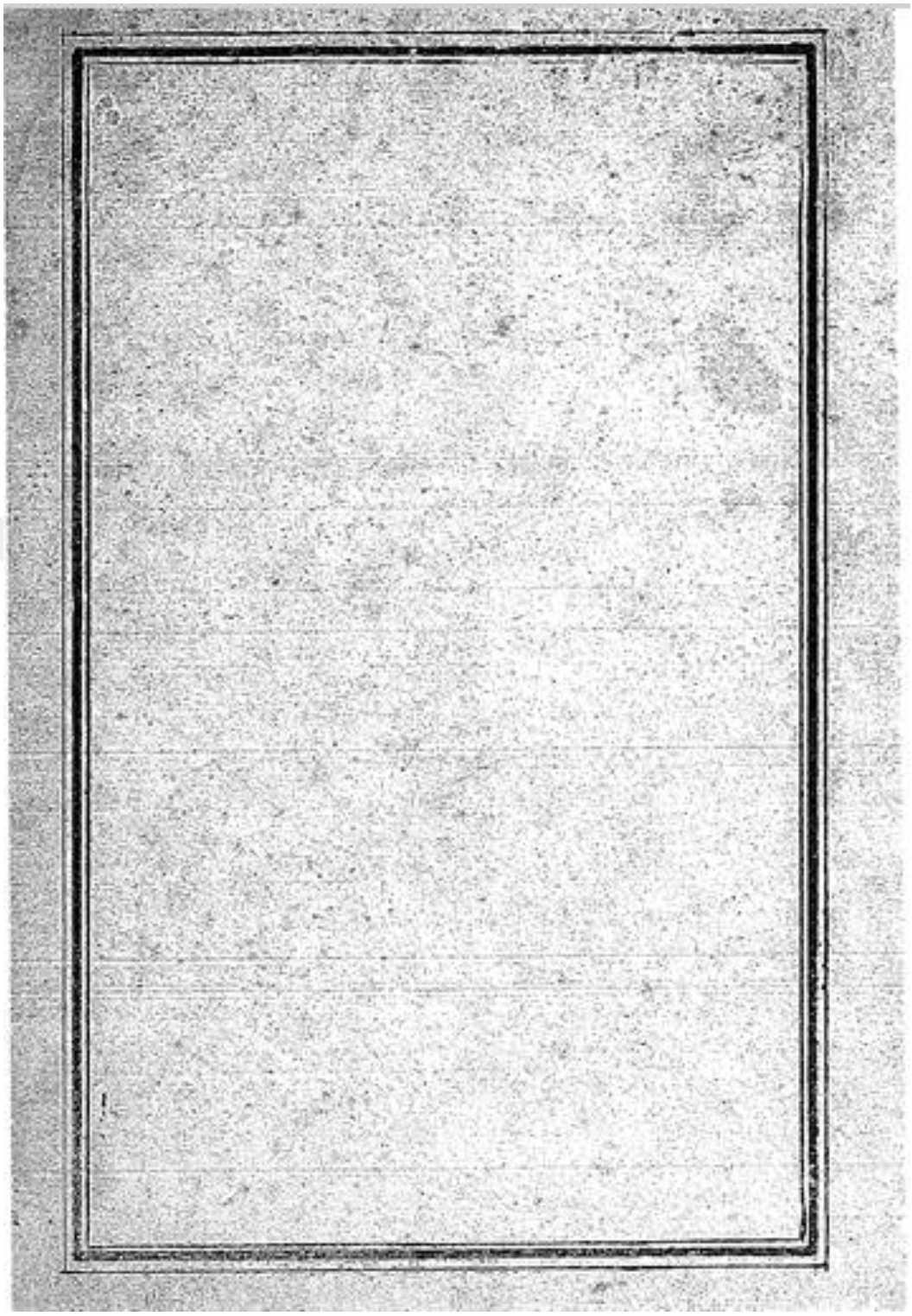
بکا طی اولمش بیك کون ومکان — ایکی ساعت ایجره بوسیرم همان

بویله فخر رسل شاه جهان — نوریزدان خسرو عرش اشیان

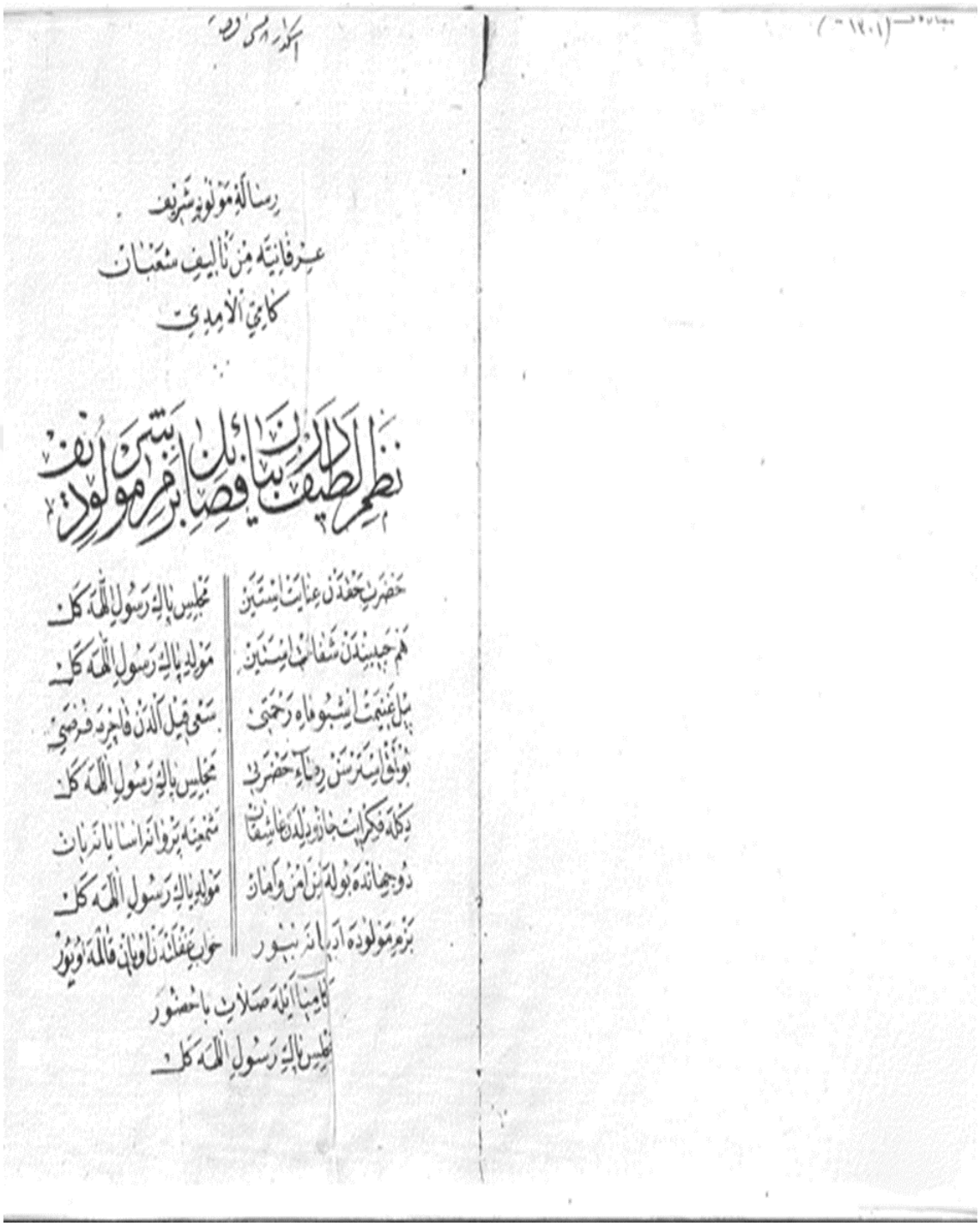
سیر معراج شریفی سر بسر — جمله اصحابنه ویردی خبر

صدیقله اصحاب ویاران صدیق — اولدیلر بحر مسرتده غریق

اهل بغض ایله حسد اولدی حزین — بالخصوص قوم لئیم مشرکین

EK-7: Şaban Kâmî Efendi'nin Mevlidinin Matbu Nüshası

رسالهٔ مولود شریف
عرفانیته من تالیف شعبان
کامی الامیدی

نظم لطیف دلربا یانی صبا بزم مولودی

حضرت حقدن عنایت استیرز — مجلس یاله رسول الله کلک
هم حبیبندن شفاعت استیرز — مولد یاله رسول الله کلک
بیل غنیمت اشبو ماه رحمتی — سعی قیل الدن فاچرمه فرصتی
بولماز اشترسن رضای حضرتی — مجلس یاله رسول الله کلک
یکله فکرایت حاضر یلدز عاشقان — شمعنه پروانه اسا یانه یانه
دوحهانده بوله بن امن و امان — مولد یاله رسول الله کلک
بزم مولوده ادا یانه بنور — حور غفلتدن اویان فالله اویور

کامیا ایله صلاتی یا حضور
مجلس یاله رسول الله کلک

مولود عرفانیه شریف

بسم الله الرحمن الرحیم

حمدی احصاء کلمات رضا ‖ مدح مانند کمال آمشنا
یا تعمسار هزاران جنان ‖ اول تسفسار جهانزاهر زمان
کیم اودر جشنده فصل ربیع ‖ جاری مجرای لطاف ربیع
والد و مولود دن تنزیه ذات ‖ عفو غفرانیله موصوف الصفات
جمله دن مستغنی الله الصمد ‖ اولمادی اتیخون کفوا احد
یا مشیر و یا مدبر لامکان ‖ نجش سلطانی کا خصوص شان
قدرت سرتعلق رو نمود ‖ یا نکاف و نون عده اولدی وجود
اولا خلق ایدی نور احمدی ‖ عقل کل شاه رسالت سرمدی
جوهر نور محمد مصطفی ‖ اولدی خلعت نجش عالم یا صفا
شعله دار افتاب جزء کل ‖ پادشاه مقسم فیض رسل
یا رضی آدم دخی یا الاصطفا ‖ نور احمد له ایدوب کسب صفا
حق برای معرفت وار ایلدی ‖ کنز مخفی حکمت اظهار ایلدی

عارف باللہ اولوب ذکر ایده دم ‖ منت و احسانینه شکر ایده دم
ذکر فکرک انیله ذات الحق ایله ‖ آمیله اینه دل ذوق ایله
عشقیله ربنا الله سویلسه ‖ واصل مقصود اولور هر ایسه
کر سورسن حضرتی کوشاه شهود ‖ طور مسئول ذکر ایلسون دیرلک وارد
حمد ان اقرون حمد زده یعنی ‖ سیما همایش محمد امتی

نعت شریف

حضرت احمد نیلر سروری ‖ کیم بیمیز اولدی دینک رهبری
یا دی ایجاد عالم مصطفی ‖ نادی ایجاد آدم یا صفا
بو سیان باغ وحدت بلبلی ‖ کلستان معرفت غنچه کلی
طوطی نجش حلاوت شهپری ‖ شکر ستان بلاغت رهبری
ذات پاکی محرم راز خدا ‖ وصف پاکی افتخار انبیا
هم شهنشاه خدیو معدلت ‖ قافله سالار جیش مسعدت
اب رو بید رحمانک یا صفا ‖ مسند شاه ملاحت مصطفی
خامی امت شفیع المذنبین ‖ ماحی کفر و ضلال مشرکین
صلی صلاتیله سلام و جزو کل ‖ در ریاض روضه خیر الرسل

ناکرده نور خود شبیه و مثیر | هر شبانگه فرض مه را مستنیر
اولیا بعنایه بر اصحاب کرین | رضوان الله علیهم اجمعین
اولدر اول سلطان ختم المرسلین | شاه عالم رحمة للعالمین
کامی الهام وحدا بوخبر اثر | بادی عفوک اوله روز محشر
جنت ایله مژده لنسین بادایدک | فاتحه ناظمی یه لشاد ایدک

دوجهانده هر کیم ایسته سه نجات
اوشسون سلطان کونینه صلات

بیان ابتداء نور احمدی

ماییسر وجود احمدی | منه ارحمت جهانیک سرمدی
بحر اول روشنی اولدی ذات ادم | کلدی انسیت وجود عالمه
بولدی اوله وخلقت اده جمالک | خلعت جود وجود ایله کمال
ارحطاب عزت سرالست | بالی زرزان انسان اولدی مست
جنبل کشش سرایینده خمار | فیادی حوا ایله باحسن نظام
پرتو افکن ظهر یا کندن شرف | اولدی صف مستهر وشان والطرف
صوردی اسرارک خدادن باصفا | دیدی وار درانک سیر مصطفا
نوریه والده زانی قهم ایت کرین | مایه اباد حسن ملک ودین

حضرت آدم اونه قیلدی نیاز | لمعه پاش جبهه اولدی شاهناز
رامس انکشت شهادتده اونور | هدرت مولی ایله ایندی ظهور
اول حضور فایض النوریده صف | باغلدی اوله ملایک برشرف
چون برای سجده فرمان خدا | اولدی سجده قیلدی جمله برریضا
الا ابلیس ایلدی فرمانی رد | ذکر حقدن اوساغت اولدی طرد
اشقال نوریا امر غفور | طرد وغرای حواده ظهور
ایندی شیطنک جبهه سنی اوزره قرا | صکره توحه ویردی برحسن بکار
جوهر نوری سلیمان مهر یله | کلدی تسخیر اولدی عالم مهر یله
حسن یوسفده ضیا کندی همان | اولدی اول نور ایله سلطان جهان
یا مسلسل مشکل ولی سر نور | حضرت ابراهیمه ویردی سرور
حضرت اسماعیله بولدی وصول | جانب حقدن ذبح ایندی نزول
بقضیله ایندی روایت بادلیله | حضرت اسحق ایچون ذبح جمیل

دوجهانده هر کیم ایسته سه نجات
اوشسون سلطان کونینه صلات

حسن ترتیب وزده نوریله اونور | بولدی عبده لیله خوش ظهور
ایلیشه زار زار امسازی وعده | اول عده فوزینه ولسون ای احد
زاو عشیقکده برین قربان ایدوب | خطه ملک عربه مکان ایدوب

كيفية حضرت عبد الله

بیان اولاد حضرت آمینه

یا رسول نور ای فرع اولی عیان ‌ ‌ ‌ قلب و ظهر و مس ایله نور اولدی یکسان

مشرق برج صباحت مصطفی ‌ ‌ ‌ پرتو افکن اولدی ذره با صفا

ساحل بحره اتیلدی ارصه ف ‌ ‌ ‌ دریکنای کرانه مشرف

طوغدی اول ساعده ضیا مستنیر ‌ ‌ ‌ افتابی سعادت ارضه نیر

ساحه سرسرای احمدی ‌ ‌ ‌ بولدی اول نور تجلی سرمدی

موجه اولدی نشاط و ذوق و غم ‌ ‌ ‌ کیدی زیلک عد و اندوه و غم

تشریف ایدیجه جانی جانا ‌ ‌ ‌ ایلدی مملو صه ای مرحبا

مرحبا صه مرحبا یا مجتبی ‌ ‌ ‌ مرحبا اهلا و سهلا مرحبا

مرحبا ای ساقی بزم الست ‌ ‌ ‌ باده عشقیکله عالم اولدی مست

مرحبا سلطان عالم مرحبا ‌ ‌ ‌ مرحبا برهان آدم مرحبا

مرحبا شاه رسالت سروری ‌ ‌ ‌ مرحبا ماه شفاعت انوری

مرحبا کلزار حکمت بلبلی ‌ ‌ ‌ مرحبا باغ نبوت سنبلی

مرحبا گنجینه اسرار حق ‌ ‌ ‌ مرحبا ایینه انوار حق

مرحبا ای نور چشم اصفیا ‌ ‌ ‌ مرحبا ای شاه ختم الانبیا

سایه حمد لواده بسر سزا ‌ ‌ ‌ هل شفاعت جمله بر یا مصطفی

دوجهانده هرکیم ایسترسه نجات

اولسون سلطان کونینه صلات

نعت شریف

پادشاه کشور دین مبین ‌ ‌ ‌ کون کی صبح الفجر طوغدی یعنی

شبه ایله دی بزیرک ارض و سما ‌ ‌ ‌ شاهد فیض مسرت روما

بو محاید ن یا نور کن پیشعور ‌ ‌ ‌ چشمک احمدی مطلع یا کره نور

کعبه دن الدی صدا خوش ادا ‌ ‌ ‌ کلدی احمد عشقینه جانلر فدا

کوردی اول بهر صباحت وجی حق ‌ ‌ ‌ خضر دیناع شاط ایچره قلق

شاهد طفل دلارای جمالک ‌ ‌ ‌ لعل رمانی بنیه یاغ و یاک

جبهه سنده ایدی نور مبین ‌ ‌ ‌ دردهن پرتو فکن در ثمین

طبع اولمش پاک کیفیاتی متفق ‌ ‌ ‌ پیضوی شکلی بوت مهر حق

کحل هذه زینه متکحل کوزلری ‌ ‌ ‌ کوثر و زمزم دن احلی سوزلری

سجده فرمایش جانب بیته امین ‌ ‌ ‌ تحیه و توجه ایدر شاه کزین

قالدی صبر و کوزنجه بن الی ‌ ‌ ‌ الله الله غوغای هزاره کلدی

صدر اعضاء بیاز شاهوار ‌ ‌ ‌ امتی و امتی از کر دکار

جان و دلدن قیل صلا بنیه سلام ‌ ‌ ‌ حضرت شفیعه بر مستند ام

دوجهانده هرکیم ایسترسه نجات

اولسون سلطان کونینه صلات

مطلب الدعاء

ای کرم مکاری آمرد و اجلالک ... ای مستغاثی عالم بر کمالک

دائما اولسون دعائم مستجاب ... اسم اعظم حرمتی چیقسه فتح باب

زهره یوردی هذا بیت برسبلک ... هم نجاه حضرت فتح الرسلک

هم بسیر خانه و لوح و قلمک ... هم سیور عرش و کرسی و فلک

هم نجاه انقیاء اولیا ... هم نجی انبیاء و اولیا

هم نجاه اصفیا ... هم نجب جار یار باصفا

هم بقبض الروا اصحابها حبا ... هم بیشتانه یشتان رضا

هم بسیر شاه مردان خدا ... هم بعشق حول حیثم عاشقان

هم بشوق سر یاله عارفان ... اسبو مجلس یادی رحمت اوله

مقصد اقصایه حمله بول بوله ... یاعث جمعیتی مغفور قبلک

دوجهانده لطفیله مسرور ایله ... اهل مجلس اوله هر دم کامیاب

اوقیه طولی هم حسن مآب ... سیم اعنه العزیز خان قربه

کون کون اوزره سوکی اولسون بزله ... بیغ دیل رشکاور فصیل بهار

سلطنت تخته ده اولسون پایدار ... کوزمیه وقت خزان روزگار

باحه اقبال و بخت سایه دار ... سرمسار اولسون عدو لر سرنگون

خنده مسنده قاله لر تسنه کمر ...

بولله دائم مقصد اصله وصول ... ثبت پاکی پریشه ای حصول

کلمیه طلع جهانیانه ملال ... اولیه دورنده روی اختلال

اوله جمعیتله خوشبوی مزیله ... طره اجزاء امیدی سیله

فتح نصرتله اولسه دایما ... عسکر شاهانه منصور اللوا

سور لطفیله اولسه دائما ... دخی سائر بنه کان صادقات

جمله اسلامه اوزره ای رب الانام ... مرحمتلرک فزون آیله مدام

بو اثر فالسون جهانده یادگار ... نائم وه لرد اولسون کامکار

مقصد اقصاسینه بولسه وصول ... سایه لطفک جهانده ایده اوک

ذائما غفلتدن اولسون ایتیاه ... دوجهانده جکیه حسرتله آه

ایله هم خیر الخلف اولادیچک ... نوحه عزنده قیه ایت ادیبی

اولسه جیرانه خیر ناظر فنا ... الامان محرومیدیدار ایله

رزی قیل یارب عبدو ناظمه ... اولسه خیر اعمال ایله حسن خاتمه

اولدی مولود النبی یونده تمام
کامی نار یحک اولسون جنانم

تمت
١٢٧٦
٢٧
م
ش